

BIBLIOTEKA RELIGIJA I MISTIKA

Izdaje ITRO »NAPRIJED«

Direktor GOJKO ŠTEKOVIĆ

Glavni urednik MILAN MIRIĆ

Traktati i propovijedi

Preveo s njemačkoga ANTE ŠOLJIĆ

2. izdanje, ZAGREB 1991.

Naslov izvornika

Meister Eckehart

DEUTSCHE PREDIGTEN UND TRAKTATE

Carl Hanser Verlag, München, 1963.

Meister Eckhart

KNJIGA BOŽANSKE

UTJEHE

IZ UVODA U NJEMAČKO

IZDANJE

Eckhart je rođen 1260. godine nedaleko od Gothe, u Hochheimu, u Tiringiji, podrijetlom iz plemićke loze. Mlad je stupio u samostan dominikanskog Reda propovjednika u Erfurtu. Mora da je uprava Reda ubrzo spoznala Eckhartovu izuzetnu nadarenost za učiteljstvo i upravu, jer on već zajedno obnaša dvije važne službe

kad nastaje najranije nama poznato djelo na njemačkom jeziku: »Poučni govori«. To su čitanja za stolom za pripadnike njegova samostana, i ona već nose jasno prepoznatljive crte učitelja čitanjem i životom, u neodoljivoj sili njegova prodorna govora i smiono nepromašiva zahvata kojim se ogoljuju najtajniji pomaci u dubini duševnog Ja:

»Čovjek se ne treba zadovoljiti mišljenim Bogom; jer kad ta misao prođe, prolazi i taj Bog. Nego treba imati bivstvenog Boga, koji je daleko uzvišen iznad čovjekovih misli i svakog stvorenja.«

»Ljudi ne bi trebali toliko razmišljati što da *čine*; nego bi trebali promisliti što da *budu*».

»Jer ne posvećuju djela nas, nego mi trebamo posvetiti djela.«

Ne reci: »Uskoro bih želio«, nego: »Ja hoću da to sada tako bude!«, pa bi u ovoj veoma snažno sabranoj volji jedan jedini korak učinjen naprijed »bio bolji nego da se bez njega prijeđe more«, pa ako bi u toj volji jednom i posrnuo, nemoj odustati, jer »zbog toga što katkada među žito padne kukolj, ne treba odbaciti plemenito žito.«

Kad su nastali ovi »Poučni govori«, ne može se sa sigurnošću reći. vjerojatno potkraj 13. stoljeća, nakon što se Eckhart vratio u rodnu Tiringiju sa *studium generale* Reda u Kölnu, gdje je možda kao učitelja slušao i Nijemca Alberta Velikog. Jedva je shvatljivo da se moglo sumnjati u autentičnost ovih »Govora«, sastavljenih od pojedinačnih čitanja za stolom. Ne samo

da dikcija, ritam i stil ovog djela već posve raspoznatljivo odaju kasnije slavljene propovjednika: sržne i temeljne misli »Govora« također već anticipiraju dosta toga što će Eckhart naviještati u svojim kasnijim propovjedima; mnoge od ovih misli već stoje u jednakoj ili bar sličnoj formulaciji u tom prvencu kao i u »Knjižici božanske utjehe«, najznačajnijem i najzrelijem njemačkom djelu tog mistika.

Uho uprave Reda bilo je otvoreno za tonove genijalnog analitičara duše i zanosni polet očaravajućeg govora. Osjećalo se da je u ovim »Govorima« jedan smion duh razmahao svoja krila, pa je donesena odluka da mu se dade prostor za uzlet. Brata Eckharta poslali su godine 1300. na *studium generale* St Jacques na pariškom sveučilištu, duhovnoj prijestolnici tadašnjeg Zapada. Već nakon dvije godine, 1302, postigao je Eckhart naslov magistra nakon što je kao baccalaureus održao na pariškom sveučilištu obvezatna predavanja o »sentencijama« Petra Lombarda. Nakon njegova povratka iz Pariza, izabrao je kapitul Reda u Erfurtu, godine 1303, »Meistera« - kako ga se sada naziva - za prvog provincijala novoosnovane saske provincije Reda. Četiri godine kasnije afirmiranom su provincijalu prenijeli, pored njegove visoke službe, još i službu generalnog vikara obezglavljene češke provincije, sa zadatkom da provede odlučnu reformu zapuštenih čeških samostana. They je nedavno iznio razloge, iako ne baš uvjerljive, za mišljenje da je Eckhart za vrijeme svoga češkog vikarstva sastavio svoju čuvenu »knjigu utjehe« za napaćenu ugarsku kraljicu Agnezu, nakon umorstva njezina oca, kralja Albrechta I vojvode austrijskog, godine 1308. Tko ovu »Knjižicu božanske

utjehe« čita zajedno s tzv. govorom »O čovjeku plemenita roda«, s kojim je usko povezana, bit će, osobito u uvodnim dijelovima »knjige utjehe«, iznenađen i zapanjen time da je jedna žena s početka 14. stoljeća mogla u svojoj patnji biti tješena krajnje suptilnim, apstraktnim a isto tako i teško razumljivim spekulacijama o metafizičkom suodnosu pravednika i pravednosti i suodnosu ostalih *perfectiones spirituales* (duhovnih savršenosti) sa svojim zemaljskim nosiocima, spekulativnim pitanjima o Presvetom Trojstvu itd. Za tu činjenicu - koja nama današnjim ljudima izgleda tako čudna i nepojmljiva - naći ćemo objašnjenje u tome što je Eckhart stajao u velikoj tradiciji platonsko-neoplatonskog mišljenja, kakvo je ostalo živo kroz nastavljanje i preoblikovanje od Platona i Plotina preko Prokla, Pseudo-Dionizija, Scotusa Eriugene, viktorinaca, do Alberta Velikog i njegovih učenika Huga Riplina i Ulrika Engelbertia. Za ovaj realizam neoplatonskog mišljenja svijet platonskih ideja, svijet vječnih prauzora pojedinačnom bitku zemaljskih stvorenja, bio je neprolazno savršeni svijet nerazorivog bitka i s time neiscrpljivo vrelo božanske utjehe zemaljskom čovjeku, izloženom trajnom nastajanju i nestajanju te njegovim mukama. Da ova krasna »knjižica utjehe« nije pružala utjehu samo kraljici Agnezi i da su njezin sadržaj, bremenit teškim spekulacijama i mislima, razumijevali tek nedovoljno, a često i nikako, to pokazuje velika raznolikost i netočnost sačuvanih rukopisnih tekstova, a to jasno pokazuje i okolnost da su u kasnijem Eckhartovom inkvizicijskom procesu niz mjesta iz »knjige utjehe« učinili posebnim predmetom optužbe i ispitivanja.

U godini 1310, već čuvenom Meisteru rado bi bila povjerena na upravljanje južnonjemačka, alemanska provincija, da oštro rivalstvo s franjevcima nije zahtijevalo najoštroumniju i najsmioniju glavu Reda na katedri u Parizu. I tako generalni kapitul u Napulju nije potvrdio izbor Eckharta za južnonjemačkog provincijala, nego je Meistera poslao po drugi put za katedru na pariško sveučilište. Tijekom svoga prvog boravka u Parizu Eckhart je u jednoj od svojih *Quaestiones Parisienses* izvojevao kako osebujnu tako i smionu i izazovnu raspravu s generalom franjevacu Gonsalvom de Vallebona. Možemo zacijelo pretpostaviti da je Meister tijekom svoga drugog boravka u Parizu, a ne znamo koliko je on trajao, udario temelj velikom *Opus tripartitum* na latinskom jeziku, »trodijelnom djelu« koje nam je očuvano samo u ulomcima, a on ga zacijelo nije nikad ni dovršio.

Već 1314. nalazimo Eckharta u Strasbourgu kao upravitelja tamošnjeg dominikanskog samostana, u središtu snažnim životom procvale njemačke mistike, kao njezina neospornog i oduševljeno čašćenog duhovnog vođu. Ovdje, u Strasbourgu, bio je Meister daleko preko njemačkih granica slavljani propovjednik, u zenitu svoje slave i svoga uspjehom okrunjena djelovanja. Sigurno je velik dio njegovih uzbudljivih pa i izazovnih propovijedi održan tijekom strazburškog razdoblja u mnogim ženskim samostanima, kao pravim rasadnicima i središtima mističkog, duha i života, pa su prvotno, nakon izgovorene riječi, one pribilježene u bilježnicama njegovih slušateljica, s više ili manje razumijevanja, odnosno nepotpuno i s pogreškama.

Još jednom - opet ne znamo kada - Red je dao svomu Meisteru glas povjerenja kad ga se kao šezdesetgodišnjaka pozvalo na katedru pri *studium generale* u Kölnu, koju je nekada držao Albert Veliki. Ovdje je međutim čuvenog mistika imala snaći njegova sudbina i potamniti mu životnu večer. Nadbiskup kölnski, Heinrich von Virneburg, koji je s naglašenom revnosti provodio progon tada veoma raširenih sekta, osobito begharda i »Braće slobodnog duha«, pokrenuo je 1326. protiv Eckharta inkvizicijski postupak zbog širenja po vjeru opasnih učenja, u propovijedima pred pukom, na njemačkom jeziku. Spisi o tom postupku provedenom u Kölnu sačuvani su nam, u prijepisu, u jednom rukopisu gradske knjižnice u Soestu. Oni obuhvaćaju zapisnik dviju rasprava pred inkvizicijskom komisijom sastavljenom od nadbiskupa, u kojima je Eckhartu, radi zauzimanja stava odnosno obrane, prvo predočeno 49 tekstualnih mjesta izvadanih i inkriminiranih iz njegovih latinskih djela, iz »Knjižice božanske utjehe«, kao i njegovih njemačkih propovijedi, a kasnije još jednom 59 osumnjičenih izvadaka samo iz njemačkih propovijedi. Eckhart je na obje rasprave ne samo pojedinačno odgovorio na napade i zamjerke, nego je ujedno zauzeo stav prema inkvizicijskom postupku u cjelini. Način na koji on to čini i što suprotstavlja svojim istražiteljima odaje ponosnu samosvijest genija koja vidi da nije shvaćena zbog ograničenosti sitnih duhova. Najprije ustanovljuje da on prema povlasticama svoga Reda ne treba odgovarati ni pred jednim sudištem osim pred sudištem pariškog sveučilišta i pred papinskim sudištem, ali je dragovoljno spreman i ovdje odgovarati da se ne bi možda povjerovalo da kukavički izmiče objašnjenju. On s pravom sumnja da bi se protiv njega bilo nešto

poduzelo kad bi njegova slava u narodu i njegova revnost za pravednost bile manje. On se s osjetnom ironijom čudi što mu iz njegovih spisa i riječi nisu zamjerali puno više stvari, jer je on dao stotine izjava koje ograničenost njegovih kritičara ne razumije. On je doduše svjestan da je o onom izvanrednom pisao i govorio smiono i neobično; ali se o uzvišenim stvarima i može naviještati samo uzvišenim riječima, s emfatičnim izrazom i ponesenom dušom. On se doduše zasigurno može varati, ali ne i biti heretik, jer je to stvar volje.

Kad mu se proces oteže, Eckhart apelira, 24. siječnja 1327, u jednom protestnom spisu, koji daje pročitati pred nadbiskupskom inkvizicijskom komisijom svom subratu Konradu von Halberstadtu, na papu u Avignonu i obraća se 13. veljače jednom javnom izjavom u dominikanskoj crkvi, nakon propovijedi, na puk. I ovu izjavu on najprije daje pročitati Konradu von Halberstadtu na latinskom jeziku s propovjedaonice, a onda je, rečenicu po rečenicu, prevodi na njemački. U njoj svečano poziva Boga za svjedoka da je prema svojim moćima u cijelom svom životu izbjegavao svaku zabludu u vjeri i svako ogrešivanje o moral. Uspije li prema tomu nekome, izjavljuje on, dokazati mu neku zabludu koju je on napisao, izrekao ili propovijedao, javno ili tajno, on sve to rečeno pred narodom opoziva. Ponovo naglašava da je puno toga što je on kazao pogrešno shvaćeno, da su osobito njegovi ponavljani izričaji o »nečemu u duši« što je u sebi nestvoreno i nestvorivo od božanskog plemstva, krivo protumačeni u grubo panteističkom smislu, usprkos njegovim višekratnim objašnjenjima. Sve to međutim nije djelovalo. Njegov priziv na papinsku Stolicu predbačen

mu je kao neosnovan i nije se htjelo proslijediti ga. Meister je doduše tada sam otputovao u Avignon i još se jednom branio pred istražnom komisijom sazvanom od pape, pred kojom je bio iz Kölna zatraženi predmet ispitivanja da bi bio preispitan. Sačuvan nam je srećom i »nalaz« što ga je sastavila papinska komisija u Avignonu. Ta komisija smanjila je doduše veliki broj inkriminiranih članaka tzv. kölnskog "obrambenog spisa" na 28 članaka bule Ivana XXII »In agro dominico« od 27. ožujka 1329, od kojih je 17 osuđeno kao heretično a 11 kao sumnjivo za heretičnost. Protiv svakoga tko bi te izričaje širio dalje trebalo je postupiti kao protiv heretika. 15. travnja papa je odredio da kölnski nadbiskup javno obznani bulu na području svoje nadbiskupije. Eckhart više nije doživio tu svoju osudu. Bula govori o njemu kao pokojniku i čovjeku koji je prije svoje smrti opozvao sve ono što se u njegovim spisima i propovijedima odlukom apostolske Stolice pokaže kao heretično, pogrešno ili po vjeru opasno. Smijemo predmnijevati da je Meister umro i pokopan između 1327. i 1329. u Kölnu (ili Avignonu).

Otada je proteklo više od šest stoljeća. Meister međutim, nakon što je stoljećima bio pao u gotovo potpun zaborav, danas živi u izvornoj snazi svoga ostavljenog djela. Autentičnost krupno zacrtanog latinskog **Opus tripartitum**, predanog pod njegovim imenom, izvan svake je sumnje. Ovo »trodijelno djelo«, kako kaže i njegovo ime, sadrži tri dijela: **Opus propositionum**, **Opus quaestionum** i **Opus expositionum**. Do nas je u bitnome stigao jedino treći dio, Opus expositionum, što sadrži niz komentara Svetoga Pisma, uz knjige Postanka, Izlaska, Mudrosti i Ivanovo evanđelje, po dva govora (sermone) i čitanja

(lectiones), uz Knjigu Sirahovu, kao i Opus sermonum, tj. nekoliko više-manje izvedenih skica za propovijedi na latinskom jeziku. Za prva dva dijela velikog djela očuvani su samo predgovori (prolozi) uz opći prolog, Prologus generalis, u *Opus tripartitum*. Ostaje neizvjesno da li je nekoliko kvestija koje je Eckhart sastavio tijekom svoja dva boravka i naučavanja u Parizu i koje u osobitosti i smionosti spekulacije nose pečat velikog mistika, trebalo biti uključeno u Opus questionum. Sigurno je da je Eckhart stvorio daljnja latinska djela, koja stoje izvan okvira velikoga glavnog djela, *Opus tripartitum*, kao samostalni radovi: jedna Collatio in libros Sententiarum, dakle jedno uvodno predavanje uz izlaganje sentencija koje je Eckhart držao prilikom prvog boravka u Parizu u svrhu postizanja časti magistra, jedno tumačenje (Tractatus super Oratione Dominica) i jedna propovijed u čast Sv. Augustina (Sermo die b. Augustini Parisius habitus), koja nam je prenesena (reportatus) u jednoj bilježnici. Ukupno Eckhartovo djelo na latinskom jeziku ostalo je imponozantan torzo, Meister nije dovršio *Opus tripartitum*. A ovaj torzo nam je očuvan tek u malo rukopisa, što dokazuje da latinsko djelo pariškog magistra nije naišlo na veliku raširenost i odjek, ako zanemarimo svakako veoma dubok utjecaj ovoga *Opus tripartitum* na Nikolu Kuzanskog.

Posve je drugačije s Eckhartovim djelom na njemačkom jeziku. Na njemu počivaju Meisterova slava i usud. Obilje od preko 200 rukopisa - a broj bi se daljnjim otkrićima mogao povećati - pruža nam ono što se od propovijedi, traktata i manjih predaja u obliku izreka na ovaj ili onaj način izdaje kao Eckhartovo djelo, ili je kao takvo bilo u upotrebi. Jedan od glavnih problema u

proučavanju Eckharta jest pitanje autentičnosti ovih rukopisnih tekstova, u čije se autorstvo uslijed pretjerane skepse i bespomoćnosti dugo sumnjalo, u gotovo cijelom opsegu Eckhartova predanog djela na njemačkom jeziku. Što dalje napreduje rad na velikom cjelokupnom izdanju latinskih i njemačkih djela, to će jači i pouzdaniji bivati kriteriji na temelju kojih se možemo nadati rješavanju problema autentičnosti pojedinih predanih tekstova, propovijedi, a posebno i traktata, no utoliko više rasti i povjerenje u autentičnost ovih tekstova iz predaje. A rast će i mogućnost pa i - premda dugoročno uvijek tek relativna - sigurnost da će se dijelom veoma iskvareni njemački predani tekstovi, osobito propovijedi, izliječiti od svojih svakovrsnih iskvarenosti te da će se ti tekstovi obnoviti, ako ne u svojoj posve izvornoj doslovnosti, a ono barem u obliku koji prenosi Eckhartovu izvornu misao, pa u velikoj mjeri i njegov tako karakteristični slog. Te su propovijedi doduše do nas došle tek u kopijama bilježnica njegovih slušatelja, nakon izgovorene riječi čuvenog propovjednika, pomiješane sa svjesnim i nehotičnim iskrivljenjima i svakovrsnim pogreškama, izostavljanjima i interpolacijama, neshvaćanjima i namjernim izmjenama u formulaciji i mislima. Samo neizbrisivi i uvijek prepoznatljivi slog smione i duboko zasijecajuće ekhartovske riječi svijetli još i u najgroznijoj iskrivljenosti i najbeznadnijem neshvaćanju.

Već davno prije nego je Meisteru u procesu i u papinskoj buli uopćeno predbačeno da je tvrdio mnoge stvari koje su zamagljivale pravu vjeru u srcima mnogih, što je, štoviše, učio u propovijedima pred priprostim pukom«, mora da je Meister čuo tužbu da on profanira

visoku skolastičku školsku učenost time što je s propovjedaonice pruža priprosto - neukom puku. On je međutim na kraju visoko duhovne »Knjižice božanske utjehe« bio odgovorio na taj prigovor:

»Ako neuke ljude ne treba poučavati, onda nitko nikad neće biti poučen. . . Jer se neuke poučava zato da oni od neukih postanu poučeni. Kad ne bi bilo ničega novog, ništa ne bi postalo staro.«

A ako već mnogi grubi, ograničeni čovjek izjavljuje da nije istina mnogo toga što je on napisao u ovoj knjizi utjehe pa i drugdje, on uzvraća pozivajući se na Augustina u prvoj knjizi njegovih »Ispovijesti« (»Confessiones«):

»Što ja tu mogu ako to netko ne razumije?«

»A Augustin na drugome mjestu kaže da je očito odveć sebeljubiv onaj čovjek koji hoće zaslijepiti druge da bi ostalo sakriveno njegovo sljepilo. Meni je dovoljno da je u meni i u Bogu istinito to što ja govorim i pišem. Tko vidi štap uronjen u vodu, čini mu se taj štap kriv(im), iako je on posve prav, a to dolazi odatle što je voda grublja od zraka; svejedno je taj štap, kako u sebi tako i u očima onoga koji ga gleda samo u čistoći zraka, prav a ne kriv.«

Meister je bio potpuno svjestan smionosti svoje riječi i visine svoga duhovnog uzleta. Nitko mu nije trebao reći da govori iznad glava priprostog puka, da on u tim glavama ograničene moći shvaćanja može izazvati

zbrku i da ga u svakom slučaju može shvatiti (tek) malo srodnih duhova:

»Kad biste vi mogli spoznavati mojim srcem, zacijelo biste razumjeli što kažem; jer to je istinito i Istina to sama govori«, kaže on u svojoj »Propovijedi o gradiću«, a istom mišlju, da se jednako može samo jednakim spoznati, zaključuje on jednu od svojih najdubokoumnijih i najsmionijih propovijedi:

»Tko ovaj govor ne razumije, neka time ne zabrinjava svoje srce. Jer dok čovjek nije izjednačen s tom istinom, on dotle neće razumjeti ovaj govor. Jer to je nezastarta istina, što je došla neposredno iz Božjeg srca.«

Pa ipak: koliko god da je za mnoštvo mogao i biti nedokučiv njegov duhovni uzlet, koliko god da su njegovane nečuvene riječi u duše njegovih slušatelja padale sablažnjivo i zbunjujuće, njega je nezadrživo tjeralo da glasno i naširoko naviješta to spoznato, tu istinu, istinu o kojoj je rekao da je tako plemenita da kad bi se

»Bog mogao odvratiti od istine, ja bih se vezao uz istinu i htio bih ostaviti Boga«.

Ova je istina izbijala moćnim nagonom iz njegove nutrine u izvanjsku, govorenu i dalekosežnu riječ njegove propovijedi:

»Tko je ovu propovijed razumio, ja mu je zacijelo priušćujem. Da ovdje nije nikoga bilo, ja bih je morao ispropovijedati ovoj škrinjici za milodare.«

Ali to što je Meister izlagao oduševljenim slušateljima u svojim njemačkim propovijedima nije ni u kom slučaju bila gola skolastička katedarska mudrost, to je bilo ujedno i manje i beskrajno mnogo više.

O Eckhartu su rekli da njegovu veličinu čini to što on ustvari ima samo jednu jedinu misao, doduše jednu misao, dovoljno duboku i uzvišenu za život kao i za umiranje. **Ta jedna Eckhartova temeljna i sržna misao iz koje su sve ostale razvijene, na koju su s druge strane sve orijentirane, jest misao o rađanju Riječi u duši. Tko nije shvatio da rađanje Sina po Božanskom Ocu u iskri duše sačinjava jedini povod, sadržaj i cilj Eckhartove propovijedi, pa njegovim izlaganjima, gotovo bih rekao, daje neku veličanstvenu jednozvučnost, taj je Eckharta krivo shvatio.** Tomu nedostaje vezno i orijentacijsko središte u Eckhartovu duhovnom posjedu, čiji mu se smisao ne razotkriva nego se za njega sapliće u nerazmrsivu zbrku protuslovlja i nejasnoća te on od drveća ne vidi šumu. Taj ne vidi da je **Eckhart spekulativni mistik**, da je on posjedovao - duboko urođen u svoje biće onaj *intuitus mysticus*, dubinski pogled koji je svu mnogostrukost u sve-jednomu bitku vidio dokinutu i sažetu u Jedno. Taj ne vidi da putovi spekulativnog mišljenja ovog mistika streme jednom unaprijed određenu cilju: onoj *unio mystica* u rađanju Riječi. Njegovo mistično-intuitivno zrenje davalo je Eckhartu izvjesnost da bi bivstvena jezgra ljudske duše i

temelj božanskog bitka nekako morali biti istog ustrojstva, da su čovjek i Bog dubinski u svom bitku međusobno povezani na način koji se ne da potpuno pojmiti ni izreći u ograničenu pojmu. Shvatiti karakter ove povezanosti ujedno je i pokretačka sila i cilj njegove još veoma osporavane spekulacije o bitku i njegova zagonetnog učenja o dubinskom temelju duše.

Napomena

prevodioca

Uobičajilo se da se biblijska mjesta navode prema najprihvaćenijem objavljenom prijevodu. Odstupio sam od toga pravila jer Eckhart biblijska mjesta rijetko citira a redovito parafrazira, slobodno ih varirajući, kako to iziskuje razvijanje njegove misli. Doslovno preuzimanje »kanoniziranog« prijevoda tako bi predstavljalo nasilje nad Eckhartovim izvornikom.

Kao što se vidi iz (dijela) Uvoda u njemačko izdanje, Eckhartovi njemački spisi ustvari su nam preneseni preko bilježaka njegovih slušatelj(ic)a i nisu autorovi zapisi. Brojna njemačka izdanja dosta se međusobno razlikuju, a kritičko izdanje još uvijek je u pripremi. Stoga pojedina mjesta ostaju (a neka će vjerojatno i nakon kritičkog izdanja ostati) nejasna. Nisam se upuštao u to da prijevod bude jasan i dorečen ondje gdje je izvornik nedorečen. Mjestimične nejasnoće neće, vjerujem, bitno umanjiti korisnost čitalačkog napora.

Nejasnoće su u izvorniku donekle riješene bilješkama. One su međutim toliko opsežne da bi izuzetno opteretile hrvatsko izdanje. Zato su ispuštene. Njemačko je izdanje naime moglo računati s brojnim stručno i kritički zainteresiranim čitateljima, kakvih je kod nas malo. Ti malobrojni uglavnom imaju mogućnost posegnuti i za njemačkim izvornikom.

TRAKTATI

POUČNI GOVORI

Ovo su govori vikara iz Tiringije, erfurtskog priora brata Eckharta, iz Reda propovjednika, kad je odgovarao onoj (duhovnoj) djeci koja su ga pitala o mnogim stvarima, dok su zajedno sjedili uz večernje razgovore.

1. O PRAVOM

POSLUHU

Pravi i savršeni posluh jest krepost nad svim krepostima, i bez ove se kreposti ne može zbiti ni činiti nijedno djelo, ma kako veliko; kao što je, s druge strane, ma kako maleno i ma kako neznatno djelo vrednije kad je učinjeno u pravom posluhu, bilo to čitanje ili slušanje mise, molitva, razmatranje, ili što god možeš zamisliti. Uzmi opet neko djelo, koliko hoćeš nevrijedno, bilo to što mu drago: pravi ti ga posluh čini plemenitijim i boljim.

Posluh na svaki način u svim stvarima postiže ono najbolje. Zaista, posluh nikad ne priječi i ne ometa, što god pojedinac činio, ni u čemu što dolazi *iz pravog* posluha; jer *taj* ne propušta ništa dobra. Posluh ne treba nikad zabrinjavati, njemu ne manjka nijednog dobra.

Gdje čovjek u posluhu izlazi iz svoga ja i odriče se onoga što je njegovo, baš to Bog mora nužno nanovo učiti; jer ako netko neće ništa za sebe, za nj mora Bog htjeti na isti način kao za sebe. Ako sam ja svoju volju predao u ruke moga starješine i sam za se ništa neću, onda Bog mora za mene htjeti, pa ako on u tomu nešto za mene propusti, to on ujedno propušta za sebe sama. Tako je u svemu: Gdje ja neću ništa za sebe, to Bog za mene hoće. Sada pazi! Što on to mjesto mene hoće? U onomu što ja napustim od svoga ja, mora on nužno htjeti umjesto mene sve ono što on hoće za sebe sama, ni manje ni više, i na isti način na koji hoće za sebe. A ako Bog to ne bi činio - tako mi istine koja Bog jest - onda Bog ne bi bio pravedan niti bi bio Bog, što je (ipak) njegov naravni bitak.

U pravom posluhu ne smije se nalaziti nikakvo »Ja hoću ovako ili onako«, nego samo savršeno prepuštanje onoga što je tvoje. I zato u najboljoj molitvi koju čovjek može moliti ne treba navoditi ni »Daj mi ovu krepost ili ovaj način« ni »Da, Gospodine, daj mi sama sebe ili život vječni«, nego samo »**Gospodine, ne daj mi ništa osim što ti hoćeš i kako hoćeš!**« Ova molitva nadilazi onu prvu kao nebo zemlju; i ako se molitva tako obavlja, onda je čovjek dobro molio: ako se u pravom posluhu izašlo iz svoga ja u Boga. Pa kao što pravi posluh ne treba poznavati nikakvo »Ja hoću tako«, to se od njega

ne treba nikada čuti ni »Ja neću«; jer »Ja neću« jest pravi otrov za svaki posluh. Jer, kao što kaže **Sveti Augustin**:

»Vjerni sluga ne teži za tim da mu se kaže ili dade ono što bi rado čuo ili vidio; jer njegova je prva, najviša težnja da čuje ono što se Bogu najviše dopada.«

2. O NAJSNAŽNIJOJ MOLITVI I NAJUZVIŠENIJEM DJELU

Najsnažnija i gotovo svemoćna molitva da se sve postigne i najdostojnije od svih djela jest ono koje proizlazi iz slobodna srca. Što je ono slobodnije, to su molitva i djelo snažniji, vredniji, dostojniji i savršeniji. Slobodnu srcu sve je moguće.

Što je slobodno srce?

Slobodno je ono srce koje nije ničim smućeno i ni za što navezano, koje nije ni na koji način vezalo ono što je njemu najbolje, te ni u čemu ne gleda ono što je njegovo, nego je, naprotiv, posve uronjeno u predragu volju Božju, a odreklo se svoje. Čovjek ne može nikada obaviti ma i najmanje djelo koje ne bi odatle primalo svoju snagu i moć.

Moliti trebamo tako snažno da bismo poželjeli da se svi naši udovi i moći, oči kao i uši, usta, srce i sva osjetila na to usmjere; i ne treba prestati dok se ne osjeti da se

stiglo na prag sjedinjenja s onim koji je nazočan i kojemu se molimo, to jest: s Bogom.

3. O NEMIRNIM LJUDIMA KOJI SU PUNI TVRDOKORNOSTI

Ljudi kažu: »Ah, Gospodine, ja bih rado da se i ja slažem tako dobro s Bogom i da imam toliko pobožnosti i mira s Bogom kao i drugi ljudi, i želio bih da mi je kao i njima, ili da budem isto tako siromašan«.

Ili: »Sa mnom neće nikad biti dobro ako nisam tu ili tamo i ne činim tako ili onako, ja moram živjeti u tuđini ili u ćeliji ili u samostanu.«

Zaista, u tomu se uvijek krije tvoje ja i ama baš ništa drugo. To je tvrdokornost, pa makar ti to ne znaš ili ti se ne čini tako: nikad se u tebi ne podiže nemir koji ne dolazi iz tvrdokornosti, zapažalo se to ili ne. Što mi to mnijemo da čovjek treba ovo izbjegavati a ono tražiti, možda ova mjesta i ove ljude i ove načine ili ovo mnoštvo ili ovaj posao - nije krivnja u tomu da to priječe taj način ili te stvari: to što to priječi u stvarima jesi ti, jer ti se naopako odnosiš prema stvarima.

Stoga **prvo počni od sebe sama i ostavi sebe!** Uistinu, ako najprije ne bježiš od sebe sama, kamo god inače htio bježati, naći ćeš prepreku i nemir, ma gdje to bilo. **Ljudi koji mir traže u izvanjskim stvarima, bilo na mjestima ili u načinima, kod ljudi ili u djelima,** u tuđini ili u siromaštvu ili u poniženju - što to

god i kako god izrazito bilo, sve je to ipak ništa i ne daje mir. Potpuno **naopako traže oni koji tako traže**. Što dalje lutaju, to manje nalaze ono što traže. Oni idu kao netko tko promaši put: što dalje ide, to više zaluta. Ali što da on radi? Treba najprije ostaviti sebe, tada je sve ostavio. Zaista, da čovjek ostavi kraljevstvo a sama sebe zadrži, ne bi ništa ostavio. Ali ako čovjek ostavi sebe, što god tada zadržao - bilo to bogatstvo ili čast ili što mu drago - sve je napustio.

Uz riječi koje je rekao **Sveti Petar: »Evo, Gospodine, mi smo sve ostavili« (Mt 19,27)** - a on nije ostavio ništa nego običnu mrežu i svoju barčicu - jedan svetac kaže: Onaj tko malenkost voljko ostavlja, taj ne ostavlja samo to nego sve ono što svjetovni ljudi stječu, pa čak i sve za čim oni mogu samo žudjeti. Jer onaj tko ostavi svoju volju i sama sebe, taj je tako zbiljski napustio sve stvari kao da su bile njegovo slobodno vlasništvo i kao da ih je posjedovao s punom moći raspolaganja. Jer **ono za čim nećeš da žudiš, to si sve predao i ostavio zbog Boga. Zato je naš Gospodin rekao:**

»Blaženi siromašni u duhu« (Mt 5,3), to znači: voljom.

A u ovo ne treba nitko sumnjati: Da ima bilo kojeg boljeg načina, znao bi ga naš Gospodin, kao što je i rekao:

»Tko hoće mene slijediti, neka se najprije odreče sama sebe« (Mt 16,24); tomu se pridaje sva vrijednost. Usmjeri na sebe svu pažnju, i gdje nađeš sebe, tu se sebe odreci; to je od svega najbolje.

4. O KORISNOSTI OSTAVLJANJA KOJE TREBA PROVESTI NA NUTARNJI I VANJSKI NAČIN

Moraš znati da još nikad nijedan čovjek u ovom životu nije toliko ostavio sebe da ne bi nalazio da mora još više sebe ostaviti. Malo je ljudi koji to pravo uvažavaju i koji su u tome postojani. To je usklađena razmjena i pravedna trgovina: **Koliko ti izađeš iz svih stvari, toliko, ni manje ni više, ulazi Bog sa svime svojim, ukoliko se u svim stvarima potpuno lišiš onoga što je tvoje.** S tim počni i na to utroši sve što možeš namaknuti. Pravi ćeš mir naći tu i nigdje drugdje.

Ljudi ne bi trebali toliko razmišljati što bi trebali *činiti*; trebali bi radije razmisliti što bi *bili*. A kad bi bili dobri ljudi i njihov način djelovanja, njihova bi djela mogla sjati. Ako si *ti* pravedan, onda su i *tvoja djela* pravedna. Neka se ne kani svetost temeljiti na djelovanju; treba se radije svetost temeljiti na bitku, jer ne posvećuju djela nas, nego mi trebamo posvetiti djela. Kako god sveta bila djela, ona nas ne posvećuju utoliko što su djela, nego: ukoliko smo mi sveti i posjedujemo bitak, utoliko mi posvećujemo sva svoja djela, bilo to jelo, spavanje, bdijenje ili što god to bilo. Oni koji nisu od velika bitka, koja god djela činili, ništa od toga ne bude. Odatle spoznaj da sve nastojanje treba primijeniti na to da se dobar *bude*, a ne toliko na to što da se čini

ili kakve vrste da budu djela, nego kakav da bude temelj tih djela.

5. UVAŽI ŠTO ČINI DOBRIMA BIT I TEMELJ

Temelj o kojem ovisi da su potpuno dobri bit i temelj bitka, odakle čovjekova djela dobivaju svoju dobrotu, jest ovaj: da je čovjekovo srce posve Bogu okrenuto. Sve svoje napore usmjeri na to da ti Bog postane velik, i da sve tvoje težnje i nastojanje budu k njemu okrenuti u svekolikoj tvojoj aktivnosti i pasivnosti. Doista, što više imaš toga, to bolja su sva tvoja djela, koje god vrste bila. Drži se Boga, pa će ti on pružiti svu dobrobitnost. Traži Boga, pa ćeš naći Boga i (k tomu) svako dobro. Da, zaista, s takvim stavom mogao bi stupiti na kamen, pa bi to bilo u višem stupnju boguugodno djelo nego kad bi primao tijelo našega Gospodina, a pri tomu više išao za svojim, a namjera ti bila manje nesebična. Tko se Boga drži, i Bog se njega drži, a i svaka krepost. A ono što si prije *ti* tražio, sada traži *tebe*; za čim si prije ti tragao, sad to *za tobom* juri. Stoga: **tko prianja uz Boga, uz njega prianja sve što je božansko, a od njega bježi sve što je od Boga različito i Bogu tuđe.**

6. O OSAMI I O POSJEDOVANJU BOGA

Pitali su me: mnogi bi se strogo povukli od ljudi i rado bi bili trajno sami, pa bi o tomu ovisio njihov mir, i o tomu što bi bili u crkvi - da li je to ono najbolje? Tada sam rekao: »Ne!« A pazi zašto.

S kim je u redu, tomu je zaista pravo na svim mjestima i među svim ljudima. Ali s kim nije u redu, za nj je loše na svim mjestima i među svim ljudima. A s kim je u redu, taj ima Boga istinski uza se; tko pak istinski ima Boga, taj ga ima na svim mjestima, i na ulici i pored svega mnoštva, jednako kao u crkvi ili u pustinji ili u ćeliji; ako i na drugačiji način pravo ima njega i samo njega, onda takva čovjeka ne može nitko omesti. Zašto?

Jer on jedino Boga ima i samo se na Boga osvrće, pa mu sve stvari samo Bogom bivaju. Takav čovjek Boga nosi u svim svojim djelima i na svim mjestima, i sva djela toga čovjeka sam Bog čini; jer djelo istinskije i zbiljskije pripada onomu tko ga prouzročuje nego onomu tko to djelo onda izvrši. Ako dakle samo i jedino Boga imamo pred očima, onda zaista on mora činiti naša djela, a njega u svim njegovim djelima ne može nitko omesti, nikakvo mnoštvo i nikakvo mjesto. Tako dakle toga čovjeka ne može nitko omesti, jer on ne želi i ne traži ništa i ništa mu ne godi osim Boga; jer se on sjedinjuje s tim čovjekom u svemu njegovu nastojanju. Pa kao što Boga ne može rastresti nikakva raznolikost, tako ni toga čovjeka ništa ne može rastresti ni umnogostručiti, jer on je jedno u onomu Jednomu u kojem je sva mnogostrukost Jedno i nemnogostrukost.

Čovjek treba u *svim* stvarima dohvatiti Boga i treba svoje srce naviknuti da stalno ima Boga nazočna u srcu

i u nastojanju i u ljubavi. Pazi na to kako si svomu Bogu okrenut kad si u crkvi i kad si u ćeliji; tu istu nastrojenost zadrži i ponesi je među mnoštvo i u nemir i u nesklad. A - kao što sam već počesto rekao - kad se govori o »skladu«, time se ne misli da treba smatrati jednakima sva djela ili sva mjesta ili sve ljude. To ne bi bilo uopće ispravno, jer molitva je bolje djelo nego spletkarenje, a crkva je dostojnije mjesto nego ulica. Ti međutim trebaš u svim djelima imati postojano srce i nepromjenjivo pouzdanje i postojanu ljubav prema svomu Bogu, te nepromjenjivu ozbiljnost. Doista, ako bi bio tako postojan, nitko te ne bi spriječio da svoga Boga imaš nazočna.

Onaj međutim u kojemu Bog ne prebiva tako zbiljski, nego mora Boga, u ovomu i onomu, stalno izvana uzimati, i tko Boga neujednačeno traži, bilo to u djelima ili među ljudima ili na mjestima, taj Boga *nema*. I lako može biti nečega što takva čovjeka ometa, jer on Boga *nema* i ne traži samo njega niti ljubi niti želi samo njega. I zato njega ne ometa samo loše društvo nego ga ometa i dobro, ne samo ulica nego i crkva, i ne samo zle riječi i djela nego i dobre riječi i djela. Smetnja naime leži u *njemu*, jer Bog još nije postao sve u njemu. Jer da je s njim tako, onda bi mu na *svim* mjestima i kod *svih* ljudi bilo sasvim pravo i dobro; jer on *ima* Boga, a njega mu nitko ne bi mogao uzeti niti bi ga netko mogao omesti u njegovim djelima.

U čemu se onda sastoji to bogoimanje, da se zbiljski posjeduje Boga?

Ovo zbiljsko posjedovanje Boga jest u srcu i u iskrenom duhovnom okretanju i težnji prema Bogu, a ne u stalnom i jednoličnom mišljenju na Njega; jer naravi bi bilo nemoguće za tim težiti, a bilo bi veoma teško i uz to ne bi bilo ono najbolje. Čovjek se ne treba zadovoljiti *mišljenim* Bogom; jer, kad prođe ta misao, prolazi i taj Bog. Treba radije imati *zbiljskoga* Boga, koji je daleko uzvišen iznad misli čovjeka i svakog stvorenja. *Taj* Bog ne prolazi, pa makar se čovjek svojom voljom od njega okrenuo.

Tko Boga tako posjeduje u bitku, taj Boga poima božanskim i tome on sja u svim stvarima; jer sve mu stvari imaju okus po Bogu, i Božja mu slika biva vidljivom iz svih stvari. U njemu blista Bog u svako doba, u njemu se zbiva oslobađajući zaokret i otisak njegova ljubljenog, nazočnog Boga. Kao da je, naprimjer, netko zbilja vrlo žedan: može on ne piti nego što god drugo radio, pa može i misliti na druge stvari; ali što god on činio i kod koga god on bio, u kojem god nastojanju ili misli ili djelovanju, ta mu ipak predodžba pića ne prolazi dok traje žeđ; pa što je žeđ veća, to je jača i življa i prisutnija i postojanija predodžba pića. Ili ako netko svim žarom nešto tako vruće ljubi da mu se ništa drugo ne dopada niti prirasta k srcu nego (baš) to, pa on samo za tim čezne i ni za čim drugim; sasvim sigurno, gdje god ili kod koga god takav čovjek bio, ili što god on započinjao ili činio, u njemu se ipak nikada ne gasi to što on toliko ljubi, te on u svemu nalazi (upravo) lik te stvari, pa mu je to tim jače nazočno što jačom biva ta ljubav. Takav čovjek ne traži mir, jer njega ne ometa nikakav nemir.

Taj čovjek nalazi daleko više hvale pred Bogom, jer on sve stvari poima kao božanske, i više nego one u sebi jesu. Doista, uz to ide revnost i predanost i točno uvažavanje čovjekove nutarnjosti te budno, zbiljsko, sabrano, stvarno znanje o tomu na što je srce usmjereno posred stvari i među ljudima. **Ovo čovjek ne može naučiti bježanjem od stvari i izvanjskim povlačenjem u samoću; on mora radije naučiti nutarnju samoću, ma gdje i ma kod koga bio. On mora naučiti da prodre kroz stvari i u njima dohvati svojega Boga, te da mu se uzmogne snažno na stvaran način u sebi *suobličiti*, izgraditi njegov lik.** Kao kad, naprimjer, netko hoće naučiti pisati. Doista, ako hoće ovladati tim umijećem, mora se tom djelatnošću mnogo i često baviti, kako god mu to bivalo gorko i teško i kako god mu se to činilo nemogućim: ako on to samo hoće marljivo i često vježbati, on će to ipak naučiti i usvojiti to umijeće. Zaista, on najprije mora svoje misli usmjeriti na svako pojedino slovo pa ga veoma čvrsto zapamtiti. Kasnije, kad svlada to umijeće, njemu više uopće ne treba slikovne predodžbe ni razmišljanja, pa on onda piše hladnokrvno i slobodno, a jednako je tako ako se radi o sviranju violine ili o bilo kakvim djelatnostima koje se imaju ostvariti njegovom sposobnošću. Za njega je sasvim dovoljno da zna da on hoće uposliti svoje umijeće; pa ako pri tomu i nije stalno svjestan, to on svoje djelo ipak izvodi iz svoje sposobnosti, na što god mislio.

Tako čovjek treba biti prožet i Božjom nazočnošću i likom svoga ljubljenog Boga i u njemu ponazočen, tako da mu njegova nazočnost sja bez ikakva naprezanja, da osim toga u svemu zadobije nesputanost i ostane

potpuno slobodan spram svih stvari. U to je svrhu u početku nužno potrebno razmišljanje i pažljivo usvajanje, kao kod učenika za njegovo umijeće.

7. KAKO ČOVJEK NAJRAZBORITIJE TREBA ČINITI SVOJA DJELA

Kod mnogih se ljudi susreće, i čovjek, ako hoće, lako stigne dotle: da ga stvari kojima se bavi ne ometaju niti mu utiskuju ikakvu prijanjajuću predodžbu; jer gdje je srce puno Boga, tu stvorenja ne mogu imati ni naći mjesta. To nam međutim ne smije biti dovoljno; treba sve stvari u što većoj mjeri okrenuti sebi na korist, o čemu god se radilo, gdje god bili, što god vidjeli ili čuli, koliko god nam bilo čudno i nepoćudno. Tek tada smo došli do pravog razumijevanja, ne prije. A u tomu čovjek ne može nikada doći do kraja; štoviše, u tomu može neprestano rasti i u pravom napredovanju sve više postizati.

A čovjek u svim svojim djelima i u svim stvarima treba pažljivo koristiti svoj um, i pri svemu imati uviđavnu svijest o sebi i svojoj nutrini, te u svim stvarima na najviši način dohvatiti Boga kako je moguće. Jer čovjek mora biti, kako je govorio naš Gospodin:

»Trebate biti kao ljudi koji su u svako doba budni i čekaju svoga gospodara« (Lk 12,36).

Zaista, takvi ljudi što čekaju, budni su i obaziru se odakle dolazi onaj na koga oni čekaju, te oni njega

očekuju u svemu što nailazi, koliko god im bilo čudno, ni je li u tomu možda ipak on. Tako i mi trebamo u svim stvarima svjesno iščekivati našega Gospodina. U to je svrhu nužno potreban mar, pa moramo prihvatiti sve što god nas stajalo, što god možemo učiniti osjetilima i moćima; tada ljudi bivaju ispravni te u svim stvarima jednako dohvaćaju Boga i nalaze Boga u svim stvarima u jednakoj mjeri.

Jedno je djelo zacijelo drugačije od drugoga; ali tko svoja djela čini iz istog duha, njegova bi djela zaista bila sva jednaka, a onomu tko bi bio uredan, tko bi Boga tako usvojio, Bog bi doista zasjao isto tako u svjetovnom kao i najbožanskijem djelu. Zaista, to ne valja shvatiti da bi čovjek sam trebao činiti nešto svjetovno ili neprikladno; nego što mu se od izvanjskih stvari zbude u gledanju i slušanju, on to treba Bogu okrenuti. Komu je Bog tako nazočan u svim stvarima, i tko svojim umom vlada i koristi ga u ovomu najvišem, samo taj zna za pravi mir i ima pravo kraljevstvo Božje.

Da bi s nekim bilo ispravno, mora mu se zbiti jedno od dvoga: on mora ili naučiti da Boga dohvati u djelima ili mora sva djela ostaviti. Kako čovjek međutim ne može u ovom životu biti bez djelovanja, koje jednostavno pripada čovjekovu biću i kojeg ima različitog, neka čovjek nauči imati svojega Boga u svemu i ostati slobodan u svim djelima i na svim mjestima. I zato: Ako početnik hoće djelovati među ljudima, mora se pret-hodno snažno Bogom opremiti i čvrsto ga staviti u svoje srce, te sve svoje nastojanje, mišljenje, htijenje i snage s njim sjediniti, kako se u (tom) čovjeku ništa drugo ne bi moglo zametnuti.

8. O STALNOM NASTOJANJU OKO NAJVIŠEG NAPREDOVANJA

Čovjek također ne treba nikad procjenjivati neko djelo tako dobrim niti činiti kao pravedno, da bi u (tim) djelima ikada postao tako slobodan i samopouzdan da mu se um ulijeni ili uspava. On se mora stalno i snagom uma i snagom volje uzdizati i u tomu u najvišem stupnju dosegnuti ono najbolje od sebe, te se izvana i iznutra paziti od svake štete; tada on nikad ne propušta ništa ni u čemu, nego bez prekida napreduje u velikoj mjeri.

9. KAKO SKLONOST GRIJEHU ČOVJEKU U SVAKO DOBA KORISTI

Moraš znati da poriv na porok za pravednika nije nikada bez velika blagoslova i koristi. Samo poslušaj! Tu su dva čovjeka: jedan je takav da ga slabost nikako ili tek malo napastuje, a drugi je takve naravi da nailazi na napasti. Izvanjska nazočnost stvari podražuje njegova izvanjskog čovjeka, sad na srdžbu sad na teško častohleplje ili na čulnost, već prema tomu na što naiđe. Ali u svojim najvišim moćima on stoji potpuno čvst, nepomaknut, i neće da počini propust, ni rasrđenost ni bilo koji grijeh, pa se snažno suprotstavlja slabosti; jer se možda radi o slabosti što leži u naravi, kao što uostalom mnogi čovjek jest po naravi srdit ili preponosan i tomu slično, a ipak neće da počini grijeh. Takav mnogo

više zavređuje pohvalu i njegova je nagrada mnogo veća, njegova krepost plemenitija nego u onoga prvog; jer savršenost kreposti dolazi samo iz boja, kao što kaže **Sveti Pavao:**

»Krepost se u slabosti usavršava« (2 Kor 12,9).

Skлонost grijehu nije grijeh, ali htjeti griješiti, jest grijeh, htjeti se srditi, jest grijeh. Doista, ako bi onaj koji ispravno postupava htio željeti snagu, on ne bi htio željeti da mu prođe sklonost grijehu, jer bi bez nje čovjek bio nesiguran u svim stvarima i svim svojim djelima i nebrižan spram stvari, pa ne bi imao ni časti borbe, pobjede i nagrade. Jer poriv i podražaj poroka donose krepost i nagradu za trud. Ta sklonost naime čini čovjeka na svaki način zauzetijim da se snažno vježba u kreposti i tjera ga putem moći do kreposti, ona je oštar bič koji čovjeka goni na oprez i krepost; jer što čovjek nalazi da je slabiji, to se bolje mora oboružati snagom i pobjedom, budući da i **krepost i porok leže u volji.**

10. KAKO VOLJA SVE MOŽE I KAKO SVE KREPOSTI LEŽE U VOLJI AKO JE ČOVJEK INAČE ISPRAVAN

Čovjek se ničega ne treba naveliko strašiti dok se nalazi u dobroj volji, niti se treba rastužiti kad volju ne uzmogne pretočiti u djela; ne treba se opet smatrati dalekim od kreposti ako u sebi nalazi ispravnu, dobru volju, jer krepost i sve dobro leži u dobroj volji. Ničega ti ne može uzmanjkati ako imaš istinski ispravnu volju, ne može ti uzmanjkati ni ljubavi ni poniznosti ni bilo koje

kreposti. Štoviše, ono što snažno i sa svom voljom hoćeš, to (već) imaš, pa ti to ne mogu oduzeti ni Bog ni sva stvorenja, ako je volja inače cjelovita i uistinu božanska i na sadašnjost usmjerena.

Ne dakle: »Uskoro bih želio,« to bi još bilo tek ubuduće, nego: »Hoću da to sada tako bude!«

Poslušaj: Makar nešto bilo tisuću milja daleko, a ja to hoću imati, ja to imam istinskije nego ono što imam u krilu, a neću da to imam.

Dobro nije manje moćno za dobro nego zlo za zlo. Shvati: Kada i ne bih nikada učinio neko zlo djelo, ipak: ako imam volju za zlo, *imam* grijeh kao da sam to djelo učinio; a u odlučnoj volji mogao bih počinuti tako velik grijeh kao da sam poubijao cio svijet, a da pri tomu ipak nisam počinio nikad ni jedno djelo. Zašto i dobroj volji isto ne bi bilo moguće? Doista, još puno i neusporedivo više!

Zaista, voljom mogu sve. Mogu ponijeti nevolju svih ljudi i nahraniti sve siromahe i učiniti djela svih ljudi i što god možeš zamisliti. Ako ti ne uzmanjka volje nego samo moći, pred Bogom si zaista sve to učinio, i nitko ti to ne može uzeti niti te i za trenutak u tomu spriječiti; jer pred Bogom je isto *htjeti* učiniti čim to budem mogao kao i (već) učiniti. Ako bih nadalje htio imati toliko volje koliko je cijeli svijet ima, pa ako je moja žudnja za njom velika i obuhvatna, doista je imam; jer ono što *hoću* imati, to imam. Isto tako: Ako bih zbiljski htio imati ljubavi koliko su je ikada stekli svi ljudi, te ako bih htio jednako tako

slaviti Boga ili što inače možeš zamisliti, to doista sve *imaš* ako je volja savršena.

Ti bi sad mogao upitati, *kada* je volja ispravna volja? Volja je savršena i ispravna kad je bez ikakve navezanosti na Ja i kad se odrekla sebe same te se ugradila u volju Božju i suobličila se s njom. Da, što je tomu više tako, ta je volja ispravnija i zbiljskija. A u takvoj volji možeš sve, bila to ljubav ili što hoćeš.

Ti sad pitaš: »Kako bih mogao imati ljubav dok je ne osjećam niti zapažam, kao što to vidim na mnogim ljudima koji mogu pokazati velika djela i kod kojih nalazim veliku sabranost i zadivljujuće stvari, od čega ja ništa nemam?«

Ovdje moraš svratiti pozornost na dvije stvari koje se nalaze u ljubavi: **jedno je *bivstvo* ljubavi, drugo je *djelo* ili *izljev* ljubavi. Sjedište bivstva ljubavi jest samo u volji; tko ima više volje, taj ima i više ljubavi. Ali *tko* nje više ima, to nitko o drugomu ne zna; to leži skriveno u duši, dok se Bog nalazi skriven u dnu duše. Ova ljubav leži sasvim u volji; tko ima više volje, taj ima i više ljubavi.**

No ima to još jedna (druga) stvar: to je izljev i djelo ljubavi. To uistinu bode u oči, kao srdačnost i pobožnost i raspjevanost, a to ipak nije nešto posvemašnje. Jer to katkada ne potječe od ljubavi nego nekiput dolazi po naravi da čovjek ima takvu ugodu i sladak osjećaj, ili to može biti utjecaj neba u astrološkom, ne teološkom smislu, ili čak osjetilima uneseno; a oni koji češće takvo što doživljavaju nisu u svakom pogledu najbolji. Jer sve

da to stvarno i potječe od Boga, to naš Gospodin takvim ljudima daje da bi ih privukao ili potaknuo, pa i zato da bi se time bilo na ispravnom razmaku od drugih ljudi. A ako ti isti ljudi potom uznapreduju u ljubavi, oni lako mogu više nemati toliko čuvstava i osjećaja, pa tek po tomu biva sasvim jasno da imaju ljubav kad su i bez takve podrške potpuno i čvrsto sačuvali vjernost Bogu.

Uzmemo li sad da je to puna i sama ljubav, to ipak nije ono najbolje. To biva jasno iz sljedećeg: Treba naime katkada odustati od toga ushita zbog nečega boljeg, iz ljubavi, te da se ponekad učini neko djelo ljubavi gdje je ono potrebno, bilo duhovno bilo tjelesno. Kao što sam već i inače rekao: Ako bi čovjek bio tako u zanosu kako je bio Sveti Pavao, a znao nekog bolesnika kojemu bi od njega bila potrebna juhica, smatrao bih daleko boljim da iz ljubavi odustaneš od zanosa (ekstaze) pa u većoj ljubavi poslužiš potrebnomu.

Ne treba taj čovjek umišljati da pri tomu propušta milosti; jer ono što čovjek iz ljubavi dragovoljno propušta, to mu pada u mnogočemu sjajnije u dio, kako je **Krist** govorio:

»Tko radi mene nešto ostavi, stostruko će mu se vratiti« (Mt 19,29).

Da, doista, što čovjek ostavi i čega se odrekne radi Boga - da, makar to bilo, ako jako žudi za takvom utjehom i nježnošću pa sve što može čini u tu svrhu, a Bog mu to ne udijeli i on to onda pregori i toga se radi Boga dragovoljno odreče - on će to doista baš tako u njemu (tj. u Bogu) naći, kao da je sve dobro, što ga je

ikada bilo, imao u punom posjedu, ali ga se lišio, odrekao i prepustio to radi Boga; on će stoput toliko primiti. Jer ono što bi čovjek rado imao, ali to preboli i oстане bez toga radi Boga, bilo tjelesno bilo duhovno, on sve to u Bogu nalazi, kao da je to taj čovjek posjedovao pa se toga dragovoljno odrekao; jer čovjek se treba radi Boga dragovoljno dati posve opljačkati, i u ljubavi se svake utjehe odreći i lišiti *iz ljubavi*.

Da se takav osjećaj katkada iz ljubavi treba napustiti, to nam naznačuje **Sveti Pavao kad kaže:**

»Želio sam da bih mogao i od Krista biti odijeljen zbog ljubavi prema mojoj braći« (Rim 9,3).

To on misli prema *ovom* načinu, a ne prema onom prvom načinu ljubavi, jer od *te* on nije htio biti odijeljen ni jednog časa za sve što god da se zbude na nebu i na zemlji, on s time misli na utjehu.

Moraš međutim znati da Božji prijatelji nikad nisu bez utjehe; jer ono što Bog hoće, to *jest* njihova najviša utjeha, bila to sada utješnost ili neutješnost.

11. ŠTO ČOVJEK TREBA ČINITI AKO MU BOG NEDOSTAJE I AKO SE BOG SKRIO

Moraš nadalje znati da dobra *volja* Boga uopće *ne može* izgubiti. Ali osjećaju srca on ponekad itekako nedostaje, pa se njemu pričinja da se Bog udaljio. Što

onda trebaš učiniti? Točno isto ono što bi činio da si u najvećoj patnji i ponašaj se sasvim onako kako si se tamo ponašao. Nema tako dobra savjeta kako da se Boga nađe kao da ga se nađe ondje gdje ga se pušta otići. Pa kako ti je bilo kad si ga posljednji put imao, čini tako i sada kad ti nedostaje, pa ćeš ga naći. Dobra volja međutim Boga ama baš nikad ne gubi niti joj on nedostaje. Mnogi ljudi kažu: »Mi imamo dobru volju« ali nemaju *Božju* volju; oni hoće imati *svoju* volju, pa našega Gospodina poučavati da tako ili onako radi. To nije dobra volja. Treba kod Boga tragati za *njegovom* predragom voljom.

Bog u svemu smjera na to da se odrečemo volje. Kad je Sveti Pavao puno razgovarao s našim Gospodinom i naš Gospodin s njim, sve to nije ničega donijelo dok se on nije odrekao volje i rekao:

»Gospodine, što ti hoćeš da ja učinim?« (Dj 9,6).

Tada je naš Gospodin dobro znao što on treba činiti. Isto tako kad se našoj Gospi ukazao anđeo: ma što da su ona i on govorili, sve to nju nikad ne bi učinilo Majkom Božjom; ali čim se ona odrekla svoje volje, odmah je postala istinskom Majkom vječne Riječi i smjesta je začela Boga; on je postao njezinim naravnim sinom. A ni istinskim čovjekom ne čini nikoga ništa drugo nego odricanje od volje. Doista, bez odricanja od volje u svemu pred Bogom ništa ne stvaramo. A kad bi došlo dotle da bismo se sasvim odrekli volje i pouzdali se da se radi Boga, izvana i iznutra, odrečemo svih stvari, tada bismo sve učinili, prije ne.

Ima takvih ljudi koji, bilo znajući ili ne znajući, ne bi rado da s njima bude sasvim tako, ali da pritom osjećaju veličinu i rado bi imali taj *način i to dobro*: sve to nije ništa do svojeglavost. Bogu bi se sa svime trebao posve predati, a onda ne brini što da on učini s onim što je njegovo. Tisuće je ljudi zacijelo umrlo i u nebu su, a da se nikada nisu u potpunosti odrekli svoje volje. A savršena bi i istinska volja bilo tek to kad bi se posve stupilo u Božju volju i bilo bez svojeglavosti. I tko je u tomu više postigao, taj je tim više i istinskije uronio u Boga. Da, jedna Zdravo Marija, izrečena u tom duhu, pri kojem se čovjek odreče sebe, koristi više nego, bez toga, tisuću puta pročitani Psaltir; da, jedan korak u tom duhu bio bi bolji nego prijelaz preko mora bez njega.

Čovjek koji bi se tako cjelovito odrekao sebe sa svime svojim, taj bi bio toliko uznesen u Boga da, kad bi se toga čovjeka htjelo i samo dirnuti, prvo bi se moralo u Boga dirnuti; jer on je sa svih strana u Bogu i Bog je oko njega, kao što moja kapa obujmi moju glavu, pa tko bi htio mene dohvatiti, prvo bi morao dirnuti moju odjeću. Isto tako: ako hoću piti, piće mora prvo poteći preko jezika; to piće prima svoj okus. Ako je jezik obložen gorčinom, doista, koliko god vino moglo po sebi biti slatko, ono se mora uvijek zagorčiti od onoga kroz što do mene stiže. Doista, čovjek koji bi se posve odrekao onoga što je njegovo, bio bi tako zaogrnut Bogom da ga svi stvorovi ne bi mogli dotaknuti, a da prije ne taknu Boga; a što bi trebalo na nj doći, moralo bi na nj doći kroz Boga; te on dobiva svoj okus i biva božanstvenim. Koliko god velika bila neka patnja, ako preko Boga dolazi, od nje najprije trpi Bog. Da, tako mi istine koja jest (sam) Bog: Nikada nije patnja koja čovjeka snađe

tako neznatna, može biti neka nelagoda ili protivština, da ne bi, ako ju se u Boga uznesu, neizmjereno više dirnula Boga nego čovjeka i da ne bi Bogu smetala više nego čovjeku. Ali ako je Bog podnosi radi takvog dobra, koje je u njoj za tebe predvidio, i ako si ti voljan pretrpjeti to što Bog trpi i što preko njega na tebe dolazi, onda to po naravi biva božanstvenim, prezir kao i čast, gorčina kao i slast, a najdublja tama kao i najjasnije svjetlo: sve dobiva svoj okus od Boga i biva božanskim, jer se prema Njemu oblikuje sve što snađe ovog čovjeka, te on i ne teži ni za čim drugim niti mu što drugo godi; i stoga se on u svojoj gorčini drži Boga kao i u najvećoj slatkoći.

Svjetlo u tami svijetli, te bivamo njega svjesni. Čemu (inače) za ljude postoji nauk ili svjetlo nego da ga oni iskoriste? Kad su u tami ili u patnji, onda će vidjeti svjetlo.

Da, što smo više svoji, to smo manje Božji. Čovjek koji bi sebe lišio onog što je njegovo ne bi ni u kojem djelovanju mogao biti bez Boga. A ako bi se dogodilo da bi taj čovjek učinio pogrešan korak ili bi mu promakle nepravilnosti, onda Bog nužno mora na se preuzeti štetu, jer je u početku bio u tome djelu; a ti zbog toga ni u kom slučaju ne trebaš odustati od svoga djela. Za ovo nalazimo primjer kod Svetog Bernarda i mnogih drugih svetaca. U ovom životu ne možemo nikad biti potpuno pošteđeni od takvih slučajeva. Ali zbog toga što ponekad među žito padne kukolj, ne treba odbaciti plemenito žito. Doista, tko bi bio ispravnih osjećaja i imao pravo poimanje Boga, tomu bi sve takve patnje i zbivanja izašli na velik blagoslov. Jer **dobrima se, kao što kaže Sveti Pavao (usp. Rim 8,28), sve okreće na**

dobro i, kao što očituje Sveti Augustin, »čak i grijesi«.

12. OVDJE SE RADI O GRIJESIMA: KAKO SE TREBAMO PONAŠATI AKO SE NALAZIMO U GRIJESIMA

Doista, to što smo počinili grijehe nije (više) grijeh ako nam je zbog grijeha žao. Ne treba čovjek *htjeti* da čini grijeh, ni smrtni ni laki niti ikakav grijeh, ni zbog čega što god da se zbude u vremenu ili u vječnosti. Tko bi se pravo odnosio prema Bogu, trebao bi stalno imati pred očima da je vjerni, čovjekoljubivi Bog izveo čovjeka iz grešnog života u božanski, učinio ga od neprijatelja prijateljem, a to je više nego stvoriti novu zemlju. To bi bio jedan od najjačih poticaja koji bi čovjeka posve uznio Bogu, pa bi se trebalo čuditi koliko bi to čovjeka moralo raspaliti u snažnoj, velikoj ljubavi - tako da bi se on potpuno odrekao sebe.

Da, tko bi se pravo uznio u volju Božju, taj ne bi trebao htjeti da se nije zbio grijeh u koji je on upao. Dakako, ne s obzirom na to da je on bio usmjeren protiv Boga, nego utoliko što si time vezan na veću ljubav i što si time unižen i učinjen poniznim, ne dakle samo zbog toga jer je protiv Boga djelovao. Ali treba zbilja imati povjerenja u Boga u tomu da on nije pripustio da ti se to dogodi, a da iz toga nije htio izvući najveće dobro za tebe. A ako se čovjek potpuno digne iz grijeha i od njih se odvrati, tada vjerni Bog čini kao da čovjek nije nikad ni upao u grijeh, pa neće pustiti da on za sve svoje grijehe ni jednog časa

ispašta; Bog bi s takvim čovjekom mogao imati svu povjerljivost koju je ikad održavao s nekim stvorenjem. Samo ako ga sad nalazi drugačije spremnim, on više ne gleda na to što je on ranije bio. **Bog je Bog sadašnjosti. Kako to on nalazi, on to uzima i prima, ne kao ono što si bio nego kao ono što sada jesi.** Svaku nepriličnost i poniženje koje bi mogle biti Bogu nanesene svim grijesima on će rado podnijeti, pa podnosio ih i više godina, a da bi čovjek potom došao do velike spoznaje njegove ljubavi, te da njegova vlastita ljubav i zahvalnost postane što većom, a njegova revnost što vatrenijom, kako to po naravi i često biva nakon grijeha.

Stoga Bog rado podnosi štetu grijeha, i već ju je često podnio i ponajčešće pripuštao da dođe preko *onih* ljudi koje je on odabrao, da ih po svojoj volji privuče u visine za velike stvari. Pa pogledaj: Tko je ikada bio draži i bliskiji našem Gospodinu nego apostoli? Nijedan od njih nije bio pošteđen od pada u teški grijeh; svi su smrtno grijeshili. To je on također često dokazao u Starom i Novom zavjetu na onima koji su mu nakon toga bivali daleko najdražima; a i **danas se rijetko doživljava da ljudi dođu do nečega velikog, a da prvo nisu na neki način učinili promašaj. A time naš Gospodin smjera na to da spoznamo njegovo veliko milosrđe te da nas ono potakne na veliku i istinsku poniznost i pobožnost. Jer ako se obnovi kajanje, i ljubav će se jako umnožiti i obnoviti.**

13. O DVIJE VRSTE

POKAJANJA

Postoje dvije vrste pokajanja: jedno je vremenito i sjetilno, drugo je božansko i nadnaravno. Vremenito povlači sve dublje u veću muku i čovjeka nosi u takav jad kao da sad odmah mora očajavati, a pokajanje pritom ustraje u mucu i ne stiže dalje; od toga ništa ne biva.

Božansko je kajanje posve drugačije. Čim čovjek osjeti odvratnost, on se odmah uzdiže k Bogu i uznosi u nepokolebljivu volju za vječnim odvrćanjem od svih grijeha. I u tom se uzdiže k velikom pouzdanju u Boga i dobiva veliku sigurnost. A iz toga dolazi duhovna radost koja uzdiže dušu iz svake muke i jada i čvrsto je veže za Boga. Jer što čovjek sebe nalazi krhkijim i što je više zakazao, to više ima razloga da se u nepodijeljenoj ljubavi veže za Boga, kod kojeg nema grijeha ni slabosti. Stoga je najviša stepenica na koju čovjek može stupiti, ako hoće ići k Bogu u punoj pobožnosti: biti bez grijeha snagom božanskog pokajanja.

I što teže grijeh svladavamo, to je spremniji Bog taj grijeh oprostiti, doći k duši i grijeh protjerati; te svatko će se najviše potruditi oko toga da okonča s onim što je najviše protiv njega. Pa što su grijesi veći i teži, to ih neizmjerne radije i brže Bog oprašta, jer su oni protiv njega. I kad se onda božansko pokajanje uzdigne k Bogu, svi grijesi nestanu u bezdanu Božjem, brže nego okom trepnem, te se onda potpuno unište kao da se

nikad nisu zbili, ukoliko to samo bude savršeno pokajanje.

14. O ISTINSKOM POUZDANJU I UFANJU

Istinsku i savršenu ljubav treba prepoznavati po tomu ima li čovjek veliko ufanje i pouzdanje u Boga; jer nema ničeg po čemu se može bolje spoznati ima li netko cjelovitu ljubav nego što je povjerenje; jer u što god se u Boga usudimo pouzdati sve to u njemu doista nalazimo, i tisuću puta više. A kako čovjek nikad ne može pretjerano ljubiti Boga, tako čovjek ne može pretjerati ni s pouzdanjem u njega. Što god čovjek inače činio, sve to nije toliko poticajno kao veliko povjerenje u Boga. On nikada nije propustio učiniti velike stvari sa svima onima koji su ikad stekli veliko povjerenje u nj. On je na svim tim ljudima posve jasno pokazao da ovo povjerenje dolazi iz ljubavi; jer ljubav ne samo da ima povjerenje nego posjeduje i istinsko znanje i nedvojbenu sigurnost.

15. O DVIJE VRSTE IZVJESNOSTI VJEČNOG ŽIVOTA

U ovom životu imamo dvije vrste znanja o vječnom životu. Jedno dolazi odatle što ga sam Bog čovjeku kaže ili po anđelu saopći ili pak objavi putem posebnog

prosvjetljenja. Ovo se ipak događa rijetko i samo malobrojnim ljudima.

Drugo znanje je, za razliku od toga, bolje i korisnije i često pada u dio svim u ljubavi savršenim ljudima: ono počiva na tomu što čovjek iz ljubavi i povjerljiva ophođenja sa svojim Bogom ima takvo pouzdanje u njega i tako je u nj siguran da ne može sumnjati, a tako siguran postaje jer ga ljubi bez razlike u svim stvorovima. Pa da mu se i svi stvorovi usprotive i da se njega pod zakletvom odreknu, pa da ga se i sam Bog odrekne, on ne bi iskazivao nepovjerenje, jer ljubav **ne može** iskazivati nepovjerenje, ona s povjerenjem samo dobro očekuje. I nema potrebe da se onima koji ljube i onima koji su ljubljeni išta (izričito) kaže, jer s tim što (Bog) osjeća da je on (=čovjek) njegov prijatelj, on ujedno zna sve ono što je njemu dobro i što spada na njegovo blaženstvo. Jer koliko god mu ti bio odan, budi siguran u to da je on tebi preko tih mjera više i jače odan i da u tebe ima neusporedivo više povjerenja. Jer on je sama vjernost, a to trebamo s obzirom na njega biti sigurni, a u to jesu sigurni svi koji ga ljube.

Ova sigurnost mnogo je veća, potpunija i autentičnija nego prva i ona ne može prevariti. Intuicija bi naprotiv mogla prevariti i mogla bi lako biti lažno prosvjetljenje. **Ovu** sigurnost osjećamo međutim u svim duševnim moćima i ona **ne može** biti varljiva kod onih koji istinski ljube Boga; oni u to ne sumnjaju, jednako kao što takav čovjek ne sumnja u Boga, jer ljubav protjeruje svaki strah.

»Ljubav ne poznaje straha« (1 Iv 4,18), kao što kaže Sveti Pavao; a i stoji pisano:

»Ljubav pokriva mnoštvo grijeha« (1 Pt 4,8). Jer gdje se zbivaju grijesi, tu ne može biti punog povjerenja ni ljubavi; jer ljubav potpuno pokriva grijeh, ona ništa ne zna o grijesima. Ne u tom smislu kao da se uopće nije grijesilo, nego da su grijesi potpuno iskorijenjeni i protjerani, kao da ih nikada nije ni bilo. Jer sva su djela Božja tako potpuno savršena i bogata u preobilju da on, kad oprašta, oprašta potpuno i cjelovito i mnogo radije velike nego male stvari, a to stvara puno povjerenje. Ja ovo smatram daleko i neusporedivo boljim, i to donosi više nagrade, a i autentičnije je nego ono prvo znanje; jer u njemu nije prepreka ni grijeh niti što drugo. Jer koga Bog nađe u jednakoj ljubavi, on ga i sudi jednako, počinio puno grešaka ili nijednu. A komu se više oprašta, taj treba imati i više ljubavi, kao što je govorio naš Gospodin Krist:

»Komu se više oprašta, toga se i više ljubi« (Lk 7,47).

16. O PRAVOJ POKORI I BLAŽENSTVU

Mnogim se ljudima čini da bi morali raditi velika djela u izvanjskim stvarima, kao npr, u postu, bosonogu pješačenju i još koječemu sličnom što zovu djelima pokore. Ali prava i od svih najbolja pokora, kojom se postiže snažan i velik popravak, sastoji se u tomu da se čovjek potpuno i savršeno odvrti od svega što na

njemu samomu i na svim stvorenjima nije potpuno Bog i božansko, te se potpuno i savršeno okrene svomu dragom Bogu u nepokolebljivoj ljubavi, tako da budu velike njegova pobožnost i njegova čežnja za Bogom. U onom djelu u kojem imaš više te ljubavi, u tom si i pravedniji; što je više tako, toliko je i pokora istinskija i gasi to više grijeha pa čak i svaku kaznu. Da, doista, mogao bi se naglo, u malo vremena, tako snažno, s tako pravim gnušanjem, odvratiti od svih grijeha i isto se tako snažno okrenuti k Bogu, da bi ti bilo zajedno s kaznom posve oprošteno, pa da si počinio sve grijeha koji su se zbili od Adamovih vremena i koji će se ubuduće zbiti, tako da bi - da sad umreš - otišao pred lice Božje.

Ovo je prava pokora i ona se temelji osobito i na najsavršeniji način na slavnoj mucu u savršenom djelu pokore našega Gospodina Isusa Krista. Što se više čovjek u to uživi, to više od njega otpadaju svi grijesi i kazne za grijeha. Čovjek se isto tako treba naviknuti da se u svim svojim djelima uvijek uživljava u život i djelovanje našega Gospodina Isusa Krista, u svemu svom djelovanju i podnošenju, trpljenju i življenju, i neka ga pri tomu stalno drži pred očima, onako kako je on nas imao pred očima.

Takva pokora jest (ništa drugo nego) duh uzdignut od stvari. Pa u kojim djelima ovo možeš najviše postići i pomoću kojih djela to postižeš, to posve slobodno i čini. A ako te u tomu priječi neko izvanjsko djelo, bio to post, bdijenje, čitanje ili što mu drago, to slobodno preskoči, bez brige da si time bilo što propustio u pokori. Jer **Bog ne gleda koja su djela, nego samo koja je u tim**

djelima ljubav i pobožnost i stav. Njemu nije puno stalo do naših djela, nego mnogo više do našega stava u svim našim djelima i do toga da u svim stvarima samo njega ljubimo. Jer odveć je pohlepan onaj čovjek komu Bog nije dostatan. Sva tvoja djela trebaju biti nagrađena time što Bog za njih zna i što u njima imaš njega na umu; neka ti to uvijek bude dosta. Pa što nesputanije i priprostije njega držiš u vidu, to istinskije sva tvoja djela okajavaju sve grijehе.

A možeš misliti i na to da je Bog bio opći otkupitelj cijeloga svijeta, pa sam mu za to dužan puno više zahvalnosti nego da je mene samoga otkupio. Tako trebaš i ti (za sebe) biti opći otkupitelj svega onoga što si na sebi grijesima upropastio; i sa svim se tim potpuno privij uz njega, jer si grijesima upropastio sve što jest na tebi: srce, osjetila, tijelo, dušu, moći i što jest na tebi i u tebi; sve je to posve bolesno i upropašteno. Stoga se uteci k njemu, u kojemu nema slabosti nego čisto dobro, kako bi on bio opći otkupitelj za svu tvoju samoupropaštenost, iznutra i izvana.

**17. KAKO DA SE ČOVJEK PONAŠA U
MIRU, KAD SE
NE NALAZI U IZVANJSKOJ
NEVOLJI
KAKVU SU IMALI KRIST I MNOGI
SVECI;
KAKO ON (ONDA) TREBA
NASLJEDOVATI BOGA**

Ljude zacijelo može spopasti strah i malodušnost zbog toga što je život našega Gospodina Isusa Krista i svetaca bio tako opor i mukotrpan, a čovjek za to baš nije sposoban pa se ne osjeća ni ponukanim na to. Stoga se ljudi, ako se iznimno u tomu nađu, često smatraju kao od Boga udaljeni, kao da ga ne bi mogli nasljedovati. Ne treba to nitko misliti! Čovjek sebe nikada ni na koji način ne treba smatrati dalekim od Boga, niti poradi slabosti niti poradi krhkosti niti poradi bilo čega drugog. Pa makar te možda tvoji veliki prijestupi tjerali i tako daleko da **ti sebe** ne možeš smatrati blizim Bogu, to bi ipak trebao poimati *Boga* blizim **sebi**. Jer u tomu leži veliko zlo što čovjek gura Boga od sebe u daljinu; jer hodio čovjek u daljini ili u blizini, Bog nikad ne ide u daljinu, on postojano ostaje u blizini; a ako ne može ostati unutra, on se ipak ne odmiče dalje nego do pred vrata.

Tako je i s oporošću nasljedovanja. Pazi na to u čemu se ovakvo tvoje nasljedovanje može sastojati. Moraš spoznati i pripaziti na što te je Bog najjače opomenuo; jer **ljudi nipošto nisu svi pozvani k Bogu jednim putem, kao što kaže Sveti Pavao (1 Kor 7,24)**. Pa ako nalaziš da tvoj najbliži put ne ide preko izvanjskih djela i velika trpljenja ili oskudice - što zapravo i nije tako važno, neka čovjeka Bog sam na to potakne, pa neka ima snage da to pravo čini bez remećenja svoje nutarnjosti - ako ti dakle u sebi ne nalaziš ništa od toga, budi posve zadovoljan i neka ti to ne bude važno.

Ti bi doduše mogao reći: Ako to nije nimalo važno, zašto su onda naši prethodnici, mnogi sveci, tako činili?

Promisli ovako: Naš Gospodin im je dao taj način, ali im je dao i snage da tako djeluju, da u tomu ustraju, *i oni* su mu se upravo u tomu svidjeli; u tomu su trebali dosegnuti ono što je u njih najbolje. Jer Bog nije vezao spasenje ljudi za neki osobit način. Što **jedan** način ima, to drugi nema; ali djelotvornost je Bog dao **svim** dobrim načinima, i ona nije uskraćena nijednom dobru načinu, jer **jedno** dobro nije protiv drugoga. A ljudi bi trebali kod sebe opaziti da krivo čine po ovomu: ako nekom prilikom vide nekoga dobrog čovjeka ili čuju da se o njemu govori, a on ne slijedi **njihov** način, i onda sve smatraju izgubljenim. Ako im se ne sviđa **način** tih ljudi, oni odmah ne cijene ni njihov **dobar** način ni njihov dobar stav. To nije pravo! Kod načina u ljudi treba više paziti na to da dobro misle, i ne prezirati ničiji način. Ne može svatko imati samo **jedan** način, i ne mogu svi ljudi slijediti **sve** načine niti svačiji način.

Neka svatko zadrži **svoj dobru** način i neka u nj uključi **sve** (druge) načine te u **svom** načinu zahvati **sve dobro i sve načine**. Mijenjanje načina čini i način i duh nestalnim. Ono što ti može dati **jedan** način, možeš postići i u nekom drugom samo ukoliko je dobar i pohvalan i ukoliko ima samo Boga pred očima. Povrh toga, **svi ljudi ne mogu slijediti jedan put**. Tako je i s nasljedovanjem strogog načina života onih svetaca. Takav način dakako trebaš voljeti i on ti se može svidjeti, a da ga ipak ne trebaš nasljedovati.

Ti bi sad mogao reći: Naš Gospodin Isus Krist slijedio je uvijek najuzvišeniji način; po pravu mi bismo trebali taj nasljedovati.

To je zacijelo istina. Našega Gospodina treba s pravom nasljedovati, no ipak ne u **svakom** načinu. Naš je Gospodin postio četrdeset dana; ali nitko ne treba poduzimati da ga u tomu slijedi. Krist je činio mnoga djela s mišlju da ga trebamo nasljedovati duhovno a ne tjelesno. Stoga treba nastojati kako bi ga se moglo nasljedovati duhovnim načinom; jer on je više smjerao na našu ljubav nego na naša djela. Mi ga trebamo nasljedovati svatko na svoj **vlastiti** način.

Ali kako?

Slušaj: u **svemu!** - Kako, na koji način? - Tako kako sam već često kazao: Duhovno djelo smatram puno boljim od tjelesnog.

Kako to?

Krist je četrdeset dana postio. U tomu ga slijedi tako što ćeš paziti čemu si ti najviše sklon i na što si najviše spreman: okreni se **tomu** i oštro na sebe pazi. Često ti treba više se i bezbrižno **toga** odreći nego se uzdržati od **svakolike** hrane. Tako ti je ponekad teže prešutjeti jednu riječ nego da se čovjek uopće suzdrži od svakoga govora. I tako je nekom čovjeku katkada teže podnijeti sitnu beznačajnu uvredu nego možda težak udarac na koji se pripravo, i mnogo mu je teže biti sam u mnoštvu nego u pustinji, i često mu je teže ostaviti nešto maleno nego nešto veliko, i učiniti neko malo djelo nego neko koje smatraju velikim. Tako čovjek može u svojoj slabosti zbilja dobro nasljedovati našega Gospodina i ne može se niti se treba smatrati od njega vrlo udaljenim.

**18. NA KOJI NAČIN MOŽE ČOVJEK, AKO
MU SE ZBUDE,
PRIHVATITI FINU HRANU, OTMJENU
ODJEĆU I VESELO
DRUŠTVO, KAKO MU PRIPADAJU PO
NARAVNOJ NAVICI**

Ne trebaš se zbog hrane i odjeće uznemiravati na taj način da ti se čine odveć dobri; radije se u dnu svoga bića i duha navikni na to da budeš visoko iznad toga. Neka ništa ne dotiče tvoj duh na uživanje i ljubav nego sam Bog; on treba biti uzvišen iznad svih drugih stvari.

Zašto? Pa zato što bi bila slaba ona nutarnjost koju bi izvanjska odjeća morala staviti na pravo mjesto; naprotiv, ono nutarnje treba upravljati izvanjskim, koliko je do tebe. Ako ti ona (tj. izvanjska odjeća) padne u dio, možeš je na takav način u dnu svoga bića kao dobru prihvatiti da se u njoj nađeš, tako da bi ako opet ispadne drugačije - i to htio isto tako rado i s voljom prihvatiti. A tako je i s jelom i s prijateljima i rodbinom i sa svim što ti Bog ushtjedne dati ili uzeti.

Pa tako smatram ovo boljim od svega: da se čovjek potpuno prepusti Bogu tako da, htjedne li mu Bog dati neki teret, bilo to poniženje, tegoba ili trpljenje, to s radošću i zahvalno prihvati i radije se prepusti Božjem vodstvu nego da sam sebe u to stavlja. I zato u svemu rado učite od Boga i njega slijedite u svim stvarima, pa

će i s vama pravo biti! Pa se onda može prihvatiti i čast i lagodnost. A ako bi čovjeka spopala i nelagoda i sramota, i njih bi se htjelo podnijeti, pa i rado podnijeti. **I stoga onda smiju s punim pravom i opravdanjem mirno jesti oni koji bi jednako tako bili istinski spremni na post.**

A to zacijelo i jest razlog što Bog svoje prijatelje oslobađa velikih i mnogih patnja; inače to njegova neizmijerna vjernost ne bi mogla dopustiti, jer u trpljenju ipak leži toliko velikog blagoslova, a on neće i ne smije pustiti da onima koji su njegovi uzmanjka ikakvo dobro. Ali on se zacijelo zadovoljava dobrom, ispravnom voljom; inače ne bi pustio da im promakne nijedno trpljenje radi neizrecivog blagoslova koji leži u trpljenju.

Pa kad je Bogu to dovoljno, onda i ti budi zadovoljan; a ako mu se kod tebe sviđa nešto drugo, budi opet zadovoljan. Jer čovjek treba na nutarnji način tako potpuno pripadati Bogu da se ne treba puno uznemiravati načinima ni djelima. Trebaš međutim istodobno izbjegavati svako osobenjaštvo, bilo u odijevanju, u hrani, u riječima - kao npr. govorenje velikih riječi odnosno osobenjačko gestikuliranje, koje ničemu ne služi. No trebaš ipak znati i to da ti nije zabranjena svaka osobitost. Ima puno toga posebnog što se počesto i kod mnogih ljudi **mora** zadržati; jer tko **jest** osobit, taj mora i **činiti** mnogo toga osobitog, mnogo puta i na mnogo načina.

Čovjek treba biti u svemu na nutarnji način suobličen našem Gospodinu Isusu Kristu, tako da se u njemu nađe odsjaj svih njegovih djela i božanske pojave; i

čovjek treba u savršenoj usklađenosti, koliko to može, u sebi nositi sva njegova (=Kristova) djela. **Ti** trebaš djelovati, a **on** treba dobiti (lik). Ti učini svoje djelo iz svoje potpune predanosti i iz svoga cijelog stava; neka se tvoj duh trajno na to privikava, kao i na to da se u svim svojim djelima njemu suobličavaš.

19. ZAŠTO BOG ČESTO DOPUŠTA DA DOBRI LJUDI, KOJI SU ZAISTA DOBRI, ČESTO BUDU SPRIJEČENI SVOJIM DOBRIM DJELIMA

Vjerni Bog samo zato dopušta da njegovi prijatelji često padnu u slabost kako bi im se maknuo svaki oslonac na koji bi se mogli nagnuti ili oprijeti. Jer bi čovjeku koji ljubi bila velika radost kad bi smogao mnoga i velika djela, bilo to u bdijenju, postu ili drugim vježbama, kao i osobitim, velikim i teškim stvarima; njima je to velika radost, uporište i nada, tako da su njima njihova **djela** oslonac, uporište i pouzdanje. A upravo im to naš Gospodin hoće oduzeti, tako da samo on bude njihov oslonac i uzdanica. A on to ne čini ni iz jednoga drugog razloga nego iz svoje čiste dobrote i milosrđa. Jer Boga ni na kakvo djelo ne pokreće ništa (drugo) nego njegova vlastita dobrota; **naša djela** ništa ne pridonose tomu da nam Bog nešto dade ili učini. Naš Gospodin hoće da se njegovi prijatelji toga oslobode, i zato on njima izmiče takav oslonac, kako bi on sam bio

njihov oslonac. Jer on im hoće dati nešto veliko i hoće to čisto samo iz svoje slobodne dobrote; i on treba biti njihov oslonac i utjeha, a oni se trebaju naći i smatrati kao čisto Ništa u svim tim velikim Božjim darovima. Jer što ogoljenije i nevezanije duh k Bogu pada pa ga on zadrži, to dublje čovjek u Boga uranja i to bolje prihvaća Boga u svim njegovim dragocjenim darovima, jer čovjek treba jedino na Bogu graditi.

20. O TIJELU NAŠEGA GOSPODINA, DA GA TREBA ČESTO PRIMATI, TE KOJIM NAČINOM I POBOŽNOŠĆU

Tko hoće rado primati tijelo našeg Gospodina, taj ne treba gledati na to što u sebi osjeća ili sluti ili kolika je njegova nježnost ili pobožnost, nego treba paziti na to kakvi su mu volja i stav. Ne trebaš visoko cijeniti ono što osjećaš; radije smatraj velikim ono što ljubiš i za čim težiš.

Čovjek koji hoće i može poći spokojan k našem Gospodinu, taj mora, kao prvo, imati ovo: da svoju savjest nalazi slobodnom od svakog prebacivanja grijeha. Drugo, da čovjekova volja bude okrenuta k Bogu tako da ni za čim ne teži i ni u čemu ne uživa osim u Bogu i onomu što je potpuno božansko, a da mu bude mrsko ono što nije u skladu s Bogom. Jer upravo po tomu čovjek i treba prepoznavati koliko je daleko ili blizu

Bogu: upravo po tomu koliko manje ili više ima od ovog ponašanja. Kao treće, treba mu biti svojstveno to da mu time sve više raste ljubav prema tom sakramentu i prema našem Gospodinu, a da se pri tomu čestim pristupanjem ne smanjuje strahopoštovanje. Jer to što je često jednomu čovjeku život, drugomu je smrt. Zato svoju pozornost trebaš usmjeriti u sebi na to raste li tvoja ljubav prema Bogu, a ne gasi li se strahopoštovanje. Što onda češće pristupaš (tom) sakramentu, utoliko boljim bivaš, a i on je tebi utoliko bolji i korisniji. I zato ne daj da te od tvoga Boga odgovore niti otpropovijedaju; jer, što više to bolje i Bogu (samo) draže. Jer je užitak našem Gospodinu u tomu da u čovjeku i kod čovjeka prebiva.

Sad bi ti mogao reći: Ah, Gospodine, ja se osjećam tako praznim i hladnim i tromim, zato se ne usudim pristupiti k našem Gospodinu.

Onda ja kažem: To više ti je potrebno da pođeš k svomu Bogu! Jer u njemu bivaš zapaljen i vruć, u njemu bivaš posvećen i samo s njim povezan i sjedinjen. U tom sakramentu naime, a nigdje drugdje tako istinski, nalaziš **onu** milost da tvoje tjelesne snage uzvišenom snagom fizičke prisutnosti tijela našega Gospodina bivaju tako ujedinjene i sabrane da se ovdje saberu i ujedine sva čovjekova rastresena osjetila i duh, te oni koji su bili za se odijeljeni i odveć nagnuti prema dolje ovdje bivaju gore uspravljeni i Bogu u redu prineseni. A unutra nastanjeni Bog navikne ih na nutarnjost i odvikne od tjelesnih smetnji od (strane) vremenitih stvari te postanu vični božanskim stvarima; pa ojačano njegovim tijelom - tvoje tijelo biva obnovljeno. Jer **mi trebamo biti u nj**

pretvoreni i potpuno s njim sjedinjeni (usp. 2 Kor 3,18), tako da njegovo postane našim, a naše njegovim, naše srce i njegovo srce *jednim* srcem, a naše tijelo i njegovo tijelo *jednim* tijelom. Tako trebaju naša osjetila i naša volja i nastojanje, naše moći i udovi biti u nj uneseni da se u svim moćima tijela i duše osjeća i opaža on.

Sad bi ti mogao reći: Ah, Gospodine, ja u sebi ne opažam ništa od velikih stvari nego samo siromaštvo. Pa kako bih se mogao usuditi k njemu poći?

Zaista, ako hoćeš posve promijeniti svoje siromaštvo, onda pođi obilnom blagu svega neizmjernoga bogatstva, pa ćeš postati bogat; jer trebaš biti u sebi siguran da je samo on blago koje ti može biti dostatno i ispuniti te. Ovako reci: »Poći ću k tebi zato da tvoje bogatstvo ispuni moje siromaštvo, i da tvoja neizmjernost ispuni moju prazninu, i da tvoje bezgranično nedokučivo božanstvo ispuni moje nedostojno, iskvareno čovječstvo.«

»Ah, Gospodine, ja sam puno griješio, ja to ne mogu okajati.«

Upravo zato idi k njemu, on je u punoj mjeri okajao sav dug. U njemu možeš zacijelo žrtvovati dostojnu žrtvu nebeskom Ocu za sav svoj dug.

»Ah, Gospodine, ja bih rado želio izreći zahvalnicu, ali ne mogu.«

Idi (samo) k njemu, on je sam prihvatljiva zahvala Ocu i neizmjerni, istinski izrečen, savršen hvalospjev svoj božanskoj dobroti.

Ukratko, ako se hoćeš potpuno osloboditi svih slabosti, a odjenuti se krepostima i milostima i biti vođen i doveden svim krepostima i milostima u praizvor, onda se ponašaj tako da možeš dostojno i često primiti taj sakrament; onda se s njim sjedinjuješ i njegovim tijelom bivaš u plemstvo uzdignut. Da, u tijelu našega Gospodina biva duša tako s Bogom zbližena da ni svi anđeli, pa ni kerubini ni serafini, više ne znaju među njima uočiti ni naći nikakvu razliku; jer gdje Boga taknu, dušu dotiču, a gdje taknu dušu, tu i Boga. Nikad nije sjedinjenje postalo tako blisko! Jer duša je puno bliskije s Bogom sjedinjena nego tijelo i duša koji tvore **jednog** čovjeka. Ovo je sjedinjenje puno tješnije nego kad bi netko kap vode ulio u bure vina: to bi bili voda i vino: a ovo se tako pretvara u jedno da nijedno stvorenje ne bi moglo pronaći razliku.

Sad bi ti mogao reći: Kako to može biti? Pa ja ništa od toga ne osjećam!

Što je to važno? Što manje osjećaš, a što čvršće vjeruješ, to je hvalevrednija tvoja vjera i to će više biti uvažena i pohvaljena; jer je u čovjeku puno vrednija cjelovita vjera nego gola tlapnja. U njemu imamo zbiljsko znanje. Doista nama ne manjka ničega nego prave vjere. To što nam se čini da u jednomu imamo puno više dobra nego u drugomu, potječe samo od izvanjskih propisa, ali nema u jednomu više (dobra) nego u

drugomu. Tko prema tomu jednako vjeruje, jednako prima i jednako ima.

Sad bi ti mogao reći: Kako bih ja mogao vjerovati u više stvari kad se ne nalazim u takvu stanju, nego sam slab i naklonjen *mnogim* stvarima?

Gledaj, to moraš na sebi pripaziti na dvije vrste stvari, koje je i naš Gospodin na sebi imao. I on je imao više i niže moći, a one su imale i dvije vrste djelovanja: njegove više moći bile su u posjedu i uživanju vječnog blaženstva, a niže su se nalazile u isti čas u velikom trpljenju i borbama na zemlji, a nijedno od ovih djela nije ometalo ono drugo u njegovu traženju. Tako treba biti i u tebi, da više moći budu k Bogu uzdignute i njemu posve prinesene i s njim povezane. Još više: sve trpljenje treba doista sasvim narediti tijelu i nižim moćima, dok se duh nasuprot tomu treba sa svom snagom uzdignuti i odriješen uroniti u svog Boga. A trpljenje osjetila i nižih moći ni ovi napadi njega (= duh) ne dotiču, jer što je veća i jača borba, to je veća i pohvalnija i pobjeda i čast pobjede; jer što je veći bio napad i što je jača napast poroka, pa ga čovjek ipak nadvlada, to više i kreposti usvojiš i svomu Bogu tim draži bivaš. Pa zato: Ako hoćeš svoga Boga dostojno primati, pazi na to da tvoje više moći budu na Boga usmjerene, da tvoja volja njegovu volju traži, i na što si kod njega zagledan te kako stoji s tvojom vjernošću prema njemu.

U takvu stanju čovjek nikad ne prima predragocjeno tijelo našega Gospodina, a da pri tomu ne prima osobito veliku milost; i što češće, to blagoslovljeniju. Da, čovjek bi mogao primati tijelo našega Gospodina s takvom

pobožnošću i raspoloženjem, da kad bi čovjek smjerao na to da dođe u najniži kor anđela, mogao bi jedan jedini put **tako** primiti da bi bio uzdignut u **drugi** kor; dapače, ti bi ga mogao primiti s **takvom** pobožnošću da bi bio smatran dostojnim **osmog** ili **devetog** kora. Stoga: kad bi dva čovjeka bila u cijelom životu jednaka, a jedan bi (od njih) samo **jedanput** više nego drugi dostojno primio tijelo našega Gospodina; to će ovaj čovjek po tomu pred tim drugim biti kao bliješće sunce i postići će osobito sjedinjenje s Bogom.

Ovo primanje i blaženo uživanje tijela našega Gospodina nije vezano samo za izvanjski užitak, nego leži i u **duhovnom** užitku željnoga duha i u pobožnom sjedinjenju. **Ovo** čovjek može primiti s tolikim povjerenjem da postane milostima bogatiji nego bilo koji čovjek na zemlji. Ovo čovjek može obaviti tisuću puta na dan, i češće, gdje god se on htio nalaziti, bio bolestan ili zdrav. Za to se međutim treba pripremiti kao i za sakramentalno primanje, i to na način dobre sređenosti i tome odgovarajuće snage u čežnji. A ako netko nema čežnje, neka se na nju potakne i pripremi i ponaša u skladu s tim, tako se postaje svet u vremenu i blažen u vječnosti; jer vječnost (i) jest ići za Bogom i slijediti ga. Nju neka nam udijeli učitelj istine i ljubitelj čistoće i život vječnosti. Amen.

21. O REVNOSTI

Ako netko hoće primiti tijelo našega Gospodina, može pristupiti bez velike zabrinutosti. Ali je dolično i veoma

korisno prije se ispovjediti, pa i kad se nema svijesti o krivnji, (samo) radi ploda sakramenta ispovijedi. Pa ako bude i to da čovjeka nešto okrivljuje, ali on zbog opterećenosti ne može doći na ispovijed, neka on pođe k svomu Bogu i pred njim prima krivicu s velikim kajanjem i zadovolji se time, dok ne dobije slobodnog vremena za ispovijed. Ako mu u međuvremenu otpadne svijest odnosno optužba grijeha, onda smije smatrati da ga je i Bog zaboravio. Više se treba ispovijedati Bogu nego ljudima pa, ako smo krivi, uzeti veoma ozbiljno tu ispovijed **pred Bogom** te sebe oštro optužiti. A ako hoćemo poći k sakramentu, ne smijemo olako prijeći preko ovoga ni mimoći to radi izvanjske pokore, jer **samo je čovjekov nutarnji stav u njegovim djelima ispravan i božanstven i dobar.**

Moramo naučiti da usred djelovanja budemo iznutra nesputani. Međutim, za neuvježbana je čovjeka neobičan pothvat postići da ga ne prijeći nikakvo mnoštvo i nikakav posao - za to

je potrebna velika revnost - te da mu Bog bude stalno nazočan i da mu stalno sja posve nezastrt u svako doba i u svakom okruženju. Za to je potrebna prokušana revnost i osobito dvije stvari: prvo, da se čovjek drži dobro zatvorenim unutra kako bi njegov duh bio zaštićen od slika koje vani stoje, te one ostanu izvan njega i ne opće niti se ophode s njim na neprikladan način i ne nastane se u njemu. Drugo, da se čovjek ne rastoči niti rasprši niti u svoje nutarnje slike, bile to predodžbe ili uznos duha, niti u izvanjske slike ili što god bilo to što je čovjeku (upravo) nazočno, niti da se prepusti izvanjskoj mnogostrukosti. Čovjek mora na to priviknuti svoje moći

pa se usmjeriti na to i svoju nutrinu držati sebi nazočnom.

Sad bi ti mogao reći: Čovjek se (međutim ipak) mora okrenuti van, mora činiti izvanjska djela; jer nijedan se posao ne može uraditi osim u njemu svojstvenom pojavnom obliku.

To je zacijelo istina. Svejedno, **izvanjski pojavni oblici za produhovljenog čovjeka nisu ništa izvanjsko, jer sve stvari za nutarnjeg čovjeka imaju nutarnji, božanski način bivstvovanja.**

Ovo je prije svega potrebno: da čovjek svoj um pravo i potpuno na Boga privikne i vježba; tako će u njegovoj nutрини uvijek biti božanstveno. Umu nije ništa tako vlastito i tako nazočno i tako blizu kao Bog. On se nikad ne okreće drugamo. On se ne obraća stvorenjima, osim ako mu se nanese nepravda i nasilje, pri čemu on biva skršen i iskrivljen. Ako je on onda iskvaren u mlada ili drugog čovjeka, tada ga treba s velikim trudom vući i mora se upotrijebiti sve moguće što može um opet priviknuti i privući. Jer koliko god da mu je Bog svojstven i u skladu s njegovom naravi: čim je on jednom krivo usmjeren i oslonjen na stvorenja, ispunjen njihovim slikama i na njih naviknut, on u ovom dijelu tako oslabi i tako izgubi moć nad sobom i bude mu otežano njegovo plemenito nastojanje, da je čovjeku sav mar koji uspije prikupiti još uvijek premalen da potpuno opet uspostavi izvornu naviku. Pa ako u to i sve uloži, još i tada mu treba stalnog čuvanja.

Čovjek mora prije svega gledati na to da sebe čvrsto i ispravno privikne. Ako bi se neki nepriviknuti i neuvježbani čovjek htio tako ponašati i postupati kao onaj priviknuti, taj bi sebe sasvim upropastio i od njega ne bi ništa postalo. Tek ako se čovjek sam odvikne od svih stvari i od njih se otuđi, on tada može promišljeno činiti sva svoja djela i predati im se bez zabrinutosti ili ih propustiti bez svake smetnje. Nasuprot tomu: ako čovjek nešto voli i u tomu nalazi užitak i tom užitku s voljom popušta, bilo to u jelu ili piću ili čemu god to bilo, onda to kod neuvježbana čovjeka ne može proći bez štete.

Čovjek se mora priviknuti na to da ni u čemu ne traži i ne želi svoje, nego da radije u svemu nalazi i zahvaća Boga. Jer Bog ne daje nijedan dar niti je ikada ikoji dao da bi se taj dar posjedovalo i pri njemu počivalo. Štoviše, sve darove koje je ikada dao na nebu i na zemlji, sve ih je dao samo s jednom svrhom, da bi mogao dati **jedan** dar: taj jest on sam. Sa svim onim darovima on nas hoće samo pripremiti na onaj dar koji on sam jest; i sva djela koja je ikada Bog na nebu i na zemlji učinio, učinio ih je samo da bi mogao učiniti **jedno** djelo, to jest: usrećiti sebe, da bi nas mogao usrećiti. Pa ja ovako kažem: u svim darovima i djelima moramo naučiti gledati na Boga i ne trebamo se ničim zadovoljiti, ni kod čega zaustaviti. Nema za nas zaustavljanja kod bilo kojeg načina u ovom životu niti ga je ikada bilo za nekog čovjeka dokle god da je napredovao. Prije svega se čovjek treba držati uvijek usmjerenim na Božje darove, i to uvijek i svaki put iznova.

Hoću kratko ispriповjediti o jednoj što je zaželjela nešto dobiti od našega Gospodina; a ja sam tada rekao

da ona nije pravo pripremljena, pa kad bi joj Bog tako nepripremljenoj dao taj dar, ona bi ga upropastila.

Sad vi pitate: »Zašto nije bila pripremljena? Pa imala je dobru volju, a vi kažete da je njoj sve moguće i da u njoj leže sve stvari i (sva) savršenost.«

To je istina, (međutim) moramo razlikovati dvije vrste volje: jedna volja jest slučajna i nebivstvena volja, druga je odlučujuća i stvaralačka i naviknuta volja.

Uistinu, nije sad (ipak) dovoljno da čovjekov duh bude usamljen upravo u jednom takvom času kad se (baš) hoće povezati s Bogom, nego se mora imati dobro uvježbana samoća, koja i prethodi i dalje traje; (samo) tada mogu se od Boga primiti velike stvari i Boga u tim stvarima. A ako je netko nepripremljen, upropasti dar i s darom izgubi Boga. To i jest razlog zbog čega nam Bog ne može uvijek dati onako kako mi to tražimo. Nije manjak kod njega, jer se njemu tisuću puta više žuri da daje nego nama da uzmemo. Ali mi njemu činimo nasilje i nepravdu time što ga svojom nespremnošću priječimo u njegovu naravnom djelovanju.

Čovjek mora naučiti kod svih darova isključiti iz sebe svoje ja, i ne zadržati ništa vlastito i ne tražiti ništa, ni korist ni užitak ni nježnost ni slast ni nagradu ni kraljevstvo nebesko ni vlastitu volju. Bog se nije nikada dao niti se ikada daje u bilo koju tuđu volju; on sebe daje samo u svoju vlastitu volju. Međutim, gdje Bog nađe svoju volju, to on u nju daje i prepušta sebe sa svim što on jest. I **što više nestajemo za ono što je naše, to istinskije postajemo u ovomu.** Zato nije dosta da se

jedan jedini put odrećemo sebe samih i svega što imamo i možemo, nego se moramo često obnoviti i sebe same tako učiniti u svemu jednostavnima i slobodnima.

Također je veoma korisno da se čovjek ne zadovolji time da kreposti, kao što su poslušnost, siromaštvo i druge kreposti, ima tek u duhu; štoviše, čovjek se sam treba vježbati u djelima i plodovima kreposti i često se iskušavati, te (povrh toga) čeznuti i željeti da bude vježban i iskušan od ljudi, (jer) nije dovoljno da **djela** kreposti čini, iskazuje poslušnost, preuzme siromaštvo ili prezir ili se na drugi način drži poniznim ili predanim; treba, štoviše, nastojati oko toga, i nikad ne prestati, dok se ne stekne krepost u njezinoj biti i osnovi. A **da** netko nju ima, to se može poznati po ovomu: ako se nađe naklonjenim kreposti ispred svih drugih stvari i ako čovjek čini djela (te) kreposti bez (osobite) pripremne volje, i to ih čini bez posebnog odlučivanja za neko pravedno i veliko djelo, nego ih čini više radi njih samih i iz ljubavi prema kreposti i ne pitajući zašto - tada čovjek, a ne prije, tu krepost potpuno (savršeno) ima.

Neka se prepuštan je uči sve dotle dok više ne bude zadržano ništa vlastito. Sva jurnjava i sav nemir uvijek dolaze od samovolje, zapažalo se to ili ne. Treba sama sebe sa svime svojim u čistom nestajanju htijenja i želje položiti u dobru i predragu volju Božju, zajedno sa svim što se u svekolikim stvarima može htjeti i željeti.

Jedno pitanje: Treba li se s voljom odreći i svega slatkog osjećaja Boga? Ne može li to onda potjecati i iz tromosti i male ljubavi prema njemu?

Da, zasigurno: ako se previdi ona mala razlika. Jer dolazilo to od tromosti ili od prave oslobođenosti ili predanosti, treba paziti na to da li se netko, kad je unutra tako posve opušten, u ovom stanju nalazi tako da je tada jednako Bogu vjeran kao kad bi bio u najjačem osjećaju, da i u ovom stanju čini sve ono što bi učinio i u onom, a ne manje, i da se drži nevezanim spram svake utjehe i pomoći, kako bi činio i kad bi Boga osjećao nazočnim.

Ispravnom čovjeku u tako savršeno dobroj volji ni jedno vrijeme ne može biti prekratko. Jer gdje s voljom stoji tako da ona u potpunosti hoće sve što može - ne samo sada nego i kad bi živjela tisuću godina htjela bi činiti sve što bi mogla, takva volja donosi toliko (plodova) koliko bi se u tisuću godina moglo postići s djelima: pred Bogom ona **jest** sve učinila.

22. KAKO TREBA NASLJEDOVATI BOGA I O DOBROM NAČINU

Čovjek koji hoće započeti nov život ili djelo treba poći k svomu Bogu i od njega s velikom snagom i cijelom pobožnošću poželjeti da mu se (od Boga) zbude ono najbolje i ono što je njemu najdraže i najdostojnije, a neka pri tomu voljom i težnjom ne ide za svojim nego samo za predragom voljom Božjom, i ni za čim drugim. Što god mu onda Bog dodijeli, neka uzme neposredno od Boga i neka to smatra najboljim te u tomu bude posve i potpuno zadovoljan.

Pa makar mu se kasnije više sviđao neki drugi način, on ipak treba misliti: Ovaj ti je način Bog dodijelio, pa tako neka mi taj bude najbolji. U tomu treba imati povjerenja u Boga i treba sve dobre načine upravo u taj isti način uključiti, te u njemu i u skladu s njim uzeti sve stvari kakve god vrste bile. Jer to što je Bog dobra pripremio i dao **jednomu** načinu, možemo naći i u **svim** dobrim načinima. Upravo u **jednom** načinu treba prihvatiti **sve** dobre načine, a ne posebnost (upravo) toga načina. Jer čovjek mora u svakoj prilici činiti samo jedno, on ne može sve činiti. To mora biti po jedno, a u tomu jednomu moraju se obuhvatiti sve stvari. Jer ako bi čovjek htio činiti sve, ovo i ono, pa napustiti **svoj** način i prihvatiti način nekoga drugoga koji bi mu se baš puno više sviđao, to bi zaista stvorilo veliku nepostojanost. Kao što bi i prije postao savršenim **onaj** čovjek koji bi iz svijeta jednom za svagda stupio u neki Red, nego što bi ikada mogao postati onaj tko bi iz jednoga Reda prelazio u drugi, koliko god taj bio svet: to dolazi od promjene načina. Neka čovjek prihvati **jedan** dobar način i uvijek ostane pri njemu i u nj unese sve dobre načine i smatra ga od Boga primljenim, pa neka ne počinje danas jedno a sutra drugo, i neka se nimalo ne zabrinjava da u tomu bilo što propušta. Jer s Bogom se ne može ništa propustiti; kao što Bog ne može ništa propustiti, tako ni mi s Bogom ne možemo ništa propustiti. Zato od Boga uzmi jedno pa u to povuci **svako** dobro.

A ako se pokaže da se to neće podnijeti, tako da jedno ne dopušta drugo, neka ti to bude siguran znak da to ne dolazi od Boga. Jedno dobro nije protiv drugoga, jer kao što je naš Gospodin kazao:

»Svako kraljevstvo koje je u sebi podijeljeno mora propasti« ,(Lk 11,17) i kao što je on također kazao:

»Tko nije sa mnom, taj je protiv mene. Tko sa mnom ne sabire, taj rasipa« (Lk 11, 23). Tako neka ti bude siguran znak: Ako neko dobro ne dopušta drugo, ili čak i neko manje dobro ili ga čak razara, to ne potječe od Boga. Ono bi trebalo (nečim) uroditi, a ne razarati.

Ovako glasi jedna kratka opaska koja je ovdje ubačena: da nema sumnje u to da vjerni Bog svakog čovjeka uzima u onom njegovu najboljemu.

To je sigurno istina, i on nikada ne uzima na ležanju (nekog) čovjeka kojega bi mogao i uspravna naći; jer Božje božanstvo za sve stvari smjera na ono najbolje.

Onda je netko upitao, zašto Bog one ljude za koje zna da će otpasti od krsne milosti unaprijed ne uzme, da umru u svom djetinjstvu, prije nego dođu do uporabe razuma, kad već o njima zna da će pasti i da više neće ustati: ta to bi za **njih** bilo najbolje.

Tada sam ja rekao: Bog nije rušilac nijednoga dobra nego dovršilac. Bog nije rušilac prirode nego njezin usavršitelj. Ni milost ne razara nego (štoviše) usavršava narav. Kad bi pak Bog već u početku razarao narav, njoj bi se nanosilo nasilje i nepravda; to on ne čini. **Čovjek ima slobodnu volju, kojom on može birati dobro i zlo, a Bog preda nj (na izbor) stavlja za zločinstvo smrt a za dobročinstvo život. Čovjek treba biti slobodan i gospodar svojih djela, nerazoran i neprisiljen. Milost ne razara narav, ona je usavršava. Preobraženje ne razara milost, ono je usavršava, jer**

je preobraženje usavršena milost. U Bogu dakle nema ničega čime bi se razaralo nešto što u sebi ima kakva god bitka; on je dapače usavršitelj svih stvari. Isto tako ni mi ne trebamo u sebi razarati nijedno pa ni najmanje dobro, niti neki mali način zbog nekog velikoga, nego ih trebamo usavršavati do onoga najuzvišenijeg.

Govorilo se tako o nekom čovjeku koji je trebao početi ispočetka novi život, a ja sam govorio na ovaj način: da bi (taj) čovjek morao postati čovjekom koji u svim stvarima Boga traži i koji u svako vrijeme i na svim mjestima i kod svih ljudi i u svim načinima Boga nalazi. U tomu se može uvijek i neprestano napredovati i nikada ne stići do kraja napredovanja.

23. O NUTARNJIM I VANJSKIM DJELIMA

Uzmimo da bi se neki čovjek htio u sebe povući sa svim svojim moćima, nutarnjim i izvanjskim, pa kad bi on (još i) stajao tu u tom stanju da u njegovoj nutrini ne bi bilo baš nikakve predodžbe niti ma kakvog poticaja (od Boga na djelovanje), te bi on to tako stajao bez ikakva djelovanja, bilo nutarnjeg bilo izvanjskog: - to bi (onda) trebalo dobro paziti na to nema li (čovjek) pri tomu (u ovom stanju) sam od sebe poriva na djelovanje. Ako pak jest tako da čovjeka ništa ne vuče na djelovanje, te mu se ništa ne da poduzeti, onda se treba silom primoravati na neko djelovanje, bilo nutarnje bilo izvanjsko - jer se čovjek ne treba ničim dati zadovoljiti,

kako god se to činilo dobrim ili bilo dobro - da (bi se) čovjek, ako se (neki drugi put) tako nađe pod jakim pritiskom ili (Božjim djelovanjem) stiješnjen, da bi se prije moglo dobiti dojam da je čovjek pri tomu objekt djelovanja nego da on aktivno djeluje, onda naučio surađivati sa svojim Bogom. Ne kao da bi se trebao oteti svojoj nutrini ili od nje otpasti ili se nje odreći, nego treba naučiti upravo u njoj i s njom i iz nje tako djelovati da se nutarnost pusti da izbije u djelatnost, a djelatnost uvede u nutrinu, te se tako čovjek navikne neusiljeno djelovati. Jer treba usmjeriti oko na ovo **nutarnje** djelovanje, pa iz njega vani djelovati, radilo se o čitanju, molitvi ili - ako to naiđe - o izvanjskom djelu. Ako pak izvanjsko djelo hoće razoriti ono nutarnje, onda neka se ide za nutarnjim. A ako bi se oba mogla sastojati u jednomu, to bi bilo najbolje kako bi se imalo suradnju s Bogom.

Sad se postavlja pitanje: Kako to još treba imati suradnju kad se čovjek odrekao sebe i svih djela, pa - kao što i kaže Sveti Dionizije: Ponajljepše o Bogu govori onaj koji o njemu od dubine nutarnjeg bogatstva umije najdublje šutjeti - kad zamiru sve slike i sva djela, pohvala i zahvala ili što bi inače netko mogao činiti?

Odgovor: **Jedno** djelo čovjeku zaista pravo ostaje, a to je: poništenje sama sebe. To samoponištenje i samoponiženje može i međutim biti ne znam koliko veliko, ono ostaje manjkavo ako ga u jednomu sam Bog ne dovrši. Poniznost je tek onda dovoljno savršena kad Bog čovjeka ponizi po samom tom čovjeku, i tek je s tim, a ne prije, data zadovoljština i čovjeku a i kreposti.

Jedno pitanje: Kako da Bog poništi čovjeka po njemu samomu? Čini se (ipak) kao da je ovo poništenje čovjeka uzdignuće po Bogu, jer evanđelje kaže: **»Tko se ponizi, taj će se uzvisiti« (Mt 23,12 ; Lk 14,11).**

Odgovor: Da i ne. On treba sam sebe »poniziti«, a upravo se to ne može dogoditi ne učini li to Bog; i on se treba »uzvisiti« (ali) ne kao da je ovo poniženje jedno a uzvišenje nešto drugo. Štoviše, najviša visina uzvišenja leži (upravo) u dubokom dnu poniženja. Jer što je to dno dublje i niže, to je viša i neizmjernija i uzvišenija i visina, a što je dublji bunar, on je ujedno to viši; visina i dubina su jedno. Stoga, što se više netko umije poniziti, to je viši. I stoga reče naš Gospodin:

»Tko hoće biti najveći, taj neka postane najmanji među vama« (Mk 9,34).

Tko hoće *ono* biti, mora ovo *postati*. Ono *bivstvovanje* daje se naći samo u ovom *postajanju*. Tko najmanjim *postane*, taj zaista *jest* najveći, a tko je najmanjim *postao*, taj (već) *jest* najveći. Pa se tako i obistinjuje i ispunja riječ evanđelja:

»Tko sebe ponizi, taj biva uzdignut« (Mt 23,12; Lk 14,11).

Jer cijelo naše bitno bivstvo ne sastoji se ni u čemu drugom nego u poništenju.

»Postali ste bogati u svim krepostima« (1 Kor 1,5), tako stoji pisano. Zaista, to se ne može nikada dogoditi osim ako se prethodno ne postane siromašan u svim stvarima. Tko hoće sve stvari dobiti, taj mora sve stvari i razdati. To je pravedno poslovanje i jednakovrijedna razmjena, kako sam već prije jednom kazao. Stoga, budući da nam Bog hoće sve stvari dati u slobodan

posjed, iz tog nam razloga hoće oduzeti svako vlasništvo. Da, zaista, Bog uopće neće da mi posjedujemo nešto vlastito, ma ni koliko bi mi u oči stalo. Jer sve one darove koje nam je ikada dao, kako darove naravi tako i darove milosti, on nikada nije dao s drugim htijenjem nego s tim da ništa ne bismo trebali kao vlastito posjedovati; a on ni svojoj majci niti ikojem čovjeku niti nekom drugom stvorenju na bilo koji način nije ništa dao u vlasništvo. A da bi nas poučio i time nas opskrbio, on nam uzima oba dobra, tjelesno i duhovno. Jer posjedovanje časti ne treba biti naše nego samo njegovo. **A mi trebamo radije sve stvari imati (tek tako) kao da su nam pozajmljene a ne date, bez svakog vlasničkog posjedovanja, bilo to tijelo ili duša, osjetila, moći, izvanjsko dobro ili čast, prijatelji, rođaci, kuća, imanje i sve stvari.**

A što Bog kani time što toliko za tim žudi? Pa on hoće da on sam bude naše jedino i potpuno vlasništvo. To on hoće i za tim teži i samo na to smjera da bi to mogao i smio postati. U tomu leži njegova najveća naslada i užitak. A što on to više i obuhvatnije može biti, to je veća njegova naslada i njegova radost; jer što više mi imamo vlastitog od svih stvari, to manje nam je on vlastit, a što manje ljubavi imamo prema svim stvarima, to više imamo njega sa svime što on može pružiti. Stoga, kad je naš Gospodin htio govoriti o svim blaženstvima, tada je siromaštvo duha postavio glavom svih njih, i ono je bilo prvo u znak tomu da sve blaženstvo i savršenstvo bez izuzetka imaju svoj početak u siromaštvu duha. I zaista, ako bi bilo nekog temelja na kojem bi se moglo sagraditi sve dobro, taj ne bi bio bez ovoga.

Da bismo bili slobodni od stvari koje su izvan nas, za to nam Bog hoće dati u vlasništvo sve što je na nebu i nebo sa svom njegovom moći, ma sve što je iz njega poteklo i sve što imaju sveci i anđeli, da nam to bude jednako vlastito kao i njima, pa i u većoj mjeri nego mi je vlastita bilo koja stvar. Za to da bih se radi njega lišio sebe sama, to će Bog, sa svim što on jest i što može pružiti, postati potpuno mojim posjedom, sasvim tako moj kao (i) svoj, ni manje ni više. On će biti tisuću puta više mojim posjedom nego ikada neki čovjek što je stekao neku stvar koju ima u ormaru ili je ikada sam sebi postao vlastitim. Nikad nešto nije nekome postalo tako vlastitim kako će Bog biti moj, sa svim što on može i jest.

Ovo posjedovanje moramo zaslužiti time što ćemo ovdje na zemlji biti bez vlasničkog posjedovanja samih sebe i svega onog što nije On. I što je savršenije i ogoljenije to siromaštvo, to je vlastitije ovo vlasništvo. Na ovu se nagradu ne smije smjerati niti ikada na nju pogledavati, a oko ne treba nikad, niti jedan put, upraviti na to da li će se ikada nešto dobiti ili primiti osim jedino ljubav prema kreposti. Jer: što je (posjed) nevezaniji, to je vlastitiji, kao što kaže plemeniti Pavao:

»Trebamo imati kao da *nemamo*, a ipak sve stvari posjedovati« (2 Kor 6,10).

Vlastita posjeda nema onaj koji ništa ne želi niti hoće imati, ni od sebe niti od svega onoga što je izvan njega, pa čak ni od Boga niti od svih stvari.

Hoćeš li znati kakav je istinski siromašan čovjek?

Onaj je čovjek istinski siromašan u duhu koji umije biti dobro bez svega što nije nužno. Stoga je onaj što je gol sjedio u buretu govorio velikom Aleksandru, koji je pod sobom imao cijeli svijet:

»Ja sam mnogo veći gospodar nego ti; jer ja sam više toga prezreo nego što si ti zaposjeo. Ono što ti smatraš velikim posjedovati, meni je to premaleno i da prezirem.«

Puno je sretniji onaj koji može bez svih stvari i koji ih ne treba nego onaj tko sve stvari drži u posjedu s potrebom (za njima). Najbolji je **onaj** čovjek koji može bez onoga što mu nije nužno. Stoga: tko najviše toga može nemati i odbaciti, taj je najviše toga ostavio. Čini se velika stvar ako bi neki čovjek radi Boga razdao tisuću maraka zlata i svojim imanjem sagradio mnoge ćelije i samostane i nahranio sve siromahe; bila bi to velika stvar. Ali bi bio mnogo sretniji onaj tko bi isto toliko radi Boga odbacio. Pravo bi kraljevstvo nebesko imao **onaj** čovjek koji bi se radi Boga mogao odreći svih stvari, što god Bog dao ili ne dao.

Ti sad kažeš: »Da, Gospodine, a zar ja ne bih bio kočnica i zapreka tomu sa svojim nedostacima?« Ako imaš nedostataka, uvijek iznova moli Boga nije li njegova čast i ne dopada li se njemu da ih od tebe uzme, jer bez njega ništa ne možeš. Ako ti ih oduzme, zahvali mu; a ako on to ne učini, onda to radi njega podnosiš, ali (sad više) ne kao grešan nedostatak nego kao veliku vježbu kojom trebaš zaslužiti nagradu i vježbati strpljivost. Trebaš biti zadovoljan, dao ti on svoj dar ili ne dao.

On svakomu daje prema onomu što je za toga najbolje i što mu odgovara. Ako nekomu treba skrojiti ogrtač, mora ga se učiniti po njegovoj mjeri; i koji bi jednomu pristajao, (taj) drugomu uopće ne bi odgovarao. Svakomu se mjera uzima kako njemu odgovara. Tako i **Bog daje svakomu ono najbolje prema tomu kako on spoznaje da mu je najbolje po mjeri.** Doista, tko se u tomu potpuno u nj pouzdaje, taj prima i posjeduje u najmanjemu jednako mnogo kao i u najvećemu. Ako bi Bog htio dati meni što je dao Svetom Pavlu, ja bih to rado uzeo, ukoliko bi to on želio. A pošto on neće da to meni da - jer on samo kod malo ljudi hoće da već u ovom životu dospiju do takva znanja (kao Pavao) - ako to dakle Bog meni ne daje, on mi je ipak jednako drag i ja mu izričem jednako veliku zahvalnost i isto sam tako posve zadovoljan s time da mi on to uskraćuje kao i s time da mi to daje; i jednako mi je dosta i jednako drago kao da mi je on to udijelio, ako je inače sa mnom u redu. Doista, tako bi mi volja Božja trebala biti dostatna: U svemu gdje bi Bog htio djelovati ili davati, njegova bi mi volja trebala biti tako draga i vrijedna da mi to ne bi značilo manje nego kad bi *meni* taj dar dao ili to *u meni* činio. Tako bi svi Božji darovi i sva djela bila moja, pa makar onda sva stvorenja na to činila što najbolje ili što najgore mogu, ona mi to ne mogu oteti. Kako se onda mogu tužiti kad su darovi svih ljudi moji vlastiti? Zaista, tako bi mi bilo dovoljno to što bi mi Bog učinio ili dao ili ne dao, da ne bi ni novčića htio platiti za to da bih mogao voditi najbolji život što bih ga ja sebi mogao predočiti.

Sad ti kažeš: »Bojim se da ne ulažem u to dovoljno mara i ne njegujem to kako bih mogao.«

Neka ti to bude žao i podnesi to sa strpljenjem i uzmi to kao vježbu i budi zadovoljan. Bog rado podnosi poniženje, pa će rado biti bez službe i hvale, da bi oni koji ga ljube i njemu pripadaju imali mir u sebi. Pa zbog čega mi ne bismo trebali imati mir, što god da nam on da ili čega god ne imali? Stoji pisano i govori to naš Gospodin, da su **blaženi oni koji trpe radi pravednosti (Mt 5,10)**. Doista: Kad bi neki lopov, koga bi se upravo imalo objesiti, a koji je krađom to zacijelo zaslužio, ili neki koji je počinio umorstvo pa kojega bi se s pravom spremalo smaknuti na mučilima, kad bi oni u sebi mogli doći do uvida: »Gle, ti ćeš ovo pretrpjeti radi pravednosti, jer ti se događa samo ono što je pravo«, oni bi bez daljnijega postali blaženi. Doista, ma kako mi bili nepravedni, ako od Boga uzmemo što god nam on učinio ili ne učinio, kao s njegove strane pravedno, pa to podnesemo radi pravednosti, blaženi smo. Stoga se ne tuži, radije se tuži nad tim **što** se još tužiš i ne nalaziš zadovoljstvo; samo se nad tim možeš tužiti što još imaš previše. Jer tko bi bio ispravna poimanja, taj bi u oskudici primao kao i u izobilju.

Ti sad kažeš: »Ma gledaj: Bog u tolikim ljudima čini tako velike stvari i njih božanski bitak tako preoblikuje te u njima djeluje Bog, a ne oni.«

Za to zahvali Bogu u njima, a ako to **tebi** daje, uzmi to u ime Božje! Ako ti to ne daje, trebaš bez toga dragovoljno ostati; imaj samo njega na umu, pa budi bezbrižan oko toga čini li Bog tvoja djela ili ih ti činiš; jer ih **mora** Bog činiti, htio ne htio, ako ti samo njega imaš na umu.

Ne zabrinjavaj se ni za to kakvo biće ili kakav način Bog nekomu daje. Kad bih ja bio tako dobar i svet da bi me se moralo uzdignuti među svece, opet bi ljudi govorili i ispitivali radi li se o milosti ili o naravi, što se u tomu skriva, i time bi se uznemiravali. U tomu krivo čine. **Pusti da Bog u tebi djeluje, njemu priznaj djelo i ne brini oko toga djeluje li on naravno ili nadnaravno; oboje je njegovo; narav kao i milost.** Što se tebe tiče, čime je njemu prikladno djelovati ili što on čini u tebi ili u nekomu drugom? On treba djelovati onako kako i gdje i na koji način njemu odgovara.

Neki je čovjek želio da mu se u vrt navede jedan izvor, pa je govorio: »Da mi samo stigne voda, ne bih ni gledao na to kakav bi bio žlijeb kroz koji bi mi dotjecala, da li željezni, drveni, koštani ili zarđan, samo da dobijem vodu.« Tako sasvim naopako čine oni koji brinu o tomu čime Bog stvara svoja djela u tebi, je li to narav ili milost. Pusti njega pri tomu (samog) da djeluje, a ti samo imaj mir.

Jer ti si toliko u Bogu koliko si u miru, i toliko izvan Boga koliko si izvan mira. Ako je nešto samo u **Bogu**, ono ima mir. Koliko u Bogu, toliko u miru. Koliko jesi u Bogu, kao i da li nije tako, prepoznaj po tomu imaš li mir ili nemir. Jer gdje imaš nemir, u tomu nužno **moraš** imati nemir, jer nemir dolazi od stvorenja a ne od Boga. Isto tako u Bogu nema ničega čega bi se trebao bojati; sve što je u Bogu treba samo ljubiti. Isto tako, u njemu nema ničega nad čim bi trebalo tugovati.

Tko ima njegovu potpunu volju i njegovu želju, taj ima radost. To (međutim) nema nitko osim onoga čija je volja sasvim jedno s voljom Božjom. Dao nam Bog ovo sjedinjenje! Amen.

KNJIGA BOŽANSKE UTJEHE

***Benedictus dens et pater domini nostri Jesu Christi
etc. (2 Kor 1,3 sl)***

Plemeniti apostol Sveti Pavao govori ove riječi:

»Blagoslovljen bio Bog i otac Gospodina našega Isusa Krista, otac milosrđa i Bog svake utjehe, koji nas tješi u svim našim žalostima.«

Postoje tri vrste žalosti što čovjeka dotiču i tište u ovoj bijedi. Jedna dolazi od štete na izvanjskom dobru, druga od štete koja pogodi njegovu rodbinu i prijatelje, treća od štete koja se dogodi njemu samomu u omalovažavanju, nevolji, tjelesnim bolima i dubinskoj patnji.

Zbog toga sam naumio u ovoj knjizi napisati nešto pouke o tome čime se čovjek može tješiti u svojoj nevolji, tuzi i patnji. A ova knjiga ima tri dijela. U prvom se nalazi ova i ona istina, iz koje valja izvući ono što čovjeka može i hoće pogodno i potpuno utješiti u svojoj njegovoj patnji. Nakon toga se ovdje nalazi tridesetak zapisa i pouka, u svakoj od njih čovjek može pravo i potpuno naći utjehu. Zatim se u trećem dijelu ove knjige

nalaze uzori u djelima i riječima, što su ih činili i govorili mudri ljudi kad su patili.

Kao prvo, mora se znati da mudrac i mudrost, istiniti i istina, pravednik i pravednost, dobri i dobrota stoje u uzajamnoj vezi i jedno prema drugomu se ovako odnose: dobrota nije ni stvorena ni učinjena ni rođena; ali ona jest rodna i rada dobroga, a dobri, ukoliko jest dobar, nije načinjen i nije stvoren, ali ipak jest rođeno dijete i sin dobrote. Dobrota rađa sebe i sve što ona jest u dobromu; bitak, znanje, ljubav i djelovanje izlijeva ona ujedno u dobroga, pa dobri prima cijeli svoj bitak, znanje, ljubav i djelovanje iz srca i srži dobrote i jedino od nje. Dobri i dobrota nisu ništa nego **jedna** dobrota, potpuno jedno u svemu, izuzev rađanja (s jedne strane) i rođenosti (s druge strane); međutim je rađanje (od) dobrote i rođenost u dobromu potpuno **jedan** bitak, **jedan** život. Sve što dobromu pripada, on prima od dobrote u dobroti. (. . .) Tu on spoznaje sama sebe i sve što spoznaje, i ljubi sve što ljubi, i djeluje s dobrotom u dobroti i dobrota s njim i u njemu sva njihova djela, u skladu s onim kako stoji pisano i kako Sin kaže:

»Otac čini djela ostajući i boraveći u meni« (Iv 14,10)

»Moj otac (sve) dosad radi, i ja radim« (Iv 5, 17).

»Sve što je očevo, to je moje, i sve što je moje i onoga tko je moj, jest oca mojega: njegovo u davanju, a moje u uzimanju« (Iv 17,10).

Dalje se mora znati da, kad govorimo o »dobromu«, to ime i ta riječ ne označuje i u sebi ne uključuje ništa drugo, i to ni manje ni više, nego samu i čistu dobrotu; tada se ipak misli dobro ukoliko je sebe-dajuća

(rađajuća) dobrota. Kad govorimo o »dobromu«, pri tomu se razumije da mu je dobrost data, ulivena i urođena od nerođene dobrote. Stoga evanđelje kaže:

»Kao što Otac ima život u sebi, tako je on i Sinu dao da ima život u sebi samomu« (Iv 5,26).

On kaže: »u sebi samomu«, ne »od sebe samoga«, jer mu ga je Otac dao.

Sve što sam sada rekao o dobromu i dobroti jednako je istinito za istinitoga i istinu, za pravednika i pravednost, za mudraca i mudrost, za Sina Božjega i Boga Oca; za sve ono što je od Boga rođeno i što nema oca na zemlji, a što se ne rađa ništa od svega onoga što je stvoreno, što nije Bog, u čemu nema nikakve slike nego jedino čisti Bog sam. Jer tako govori Sveti Ivan u svomu evanđelju, da je **»svim tima data moć da postanu sinovima Božjim koji nisu rođeni ni od krvi, ni od volje tjelesne, ni od volje muževlje, nego od Boga i jedino iz Boga« (Iv 1,12 sl).**

Pod »krvi« on podrazumijeva sve što kod čovjeka nije podložno čovjekovoj volji. Pod »voljom tjelesnom« on podrazumijeva sve što je doduše podložno njegovoj volji, ali ipak uz opiranje i sukobljavanje, i što je sklono požudi tijela i što pripada zajedno duši i tijelu te se nalazi istinski samo u duši; i uslijed toga **ove** duševne moći bivaju umorne, slabe i stare. Pod »voljom muževljom« podrazumijeva Sveti Ivan najviše duševne moći, čija narav i djelovanje jesu nepomiješane s tijelom i koje stoje u čistoći duše, odvojene od vremena i prostora i od svega što ima bilo kakav pogled na vrijeme i prostor ili njihov okus, koje ni sa čim nemaju ništa zajedničko, u kojima je čovjek prema Bogu oblikovan, u

kojima je čovjek Božjega roda i svojte. Pa ipak, budući da one nisu sam Bog, te su u duši i s dušom stvorene, one se moraju osloboditi svoga lika i preoblikovati se u Boga te biti rođene u Bogu i iz Boga, da bi jedino Bog bio (njihov) otac; jer tako one i jesu djeca Božja i Božji jedinorođeni Sin. Jer ja sam sin svega onoga što mene prema sebi i u sebi kao jednaka oblikuje i rađa. Ukoliko jedan takav čovjek, sin Božji, dobar kao dijete dobrote, pravedan kao sin pravednosti, jest jedino **njezin** (tj. pravednosti) sin, (utoliko) **ona** jest nerođeno-rađajuća, a njezin rođeni sin ima isti jedan bitak koji ima i pravednost, i on ulazi u posjed svega onoga što je vlastito pravednosti i istini.

Iz svega ovog nauka, koji stoji napisan u svetom evanđelju i sa sigurnošću se spoznaje u naravnom svjetlu razumom obdarene duše, čovjek nalazi pravu utjehu za sve trpljenje.

Sveti Augustin govori: Za Boga ništa nije daleko ni dugo. Ako hoćeš da ti ništa ne bude daleko ni dugo, prilagodi se Bogu, jer tu je tisuću godina kao dan današnji.

Isto tako ja kažem: U Bogu nema ni tuge, ni boli, ni nevolje. Ako hoćeš biti slobodan od svake nevolje i boli, zaustavi se i vrati se u čistoći samo k Bogu. Zasigurno, sva bol dolazi samo otuda što se ne vraćaš jedino u Boga i k Bogu. Kad bi ti tu stajao, oblikovan i rođen isključivo u pravednosti, doista ni **tebe** isto tako ne bi ništa moglo dovesti u patnju, kao što ni Boga pravednost (ne dovodi u patnju).

Salomon govori: »Pravednika ne žalosti ništa od svega što mu se može dogoditi« (Izr 12,21). On ne kaže: »pravedna čovjeka« niti »pravedna anđela«, ni ovo ili ono. On kaže: "pravednika". Što na bilo koji način pripada pravedniku, osobito ono što njegovu pravednost čini *njegovom* pa da **on** jest pravedan, jest sin i ima oca na zemlji, to jest stvorenje, i napravljeno je i stvoreno, jer mu je otac stvorenje, napravljeno ili stvoreno. Ali ono čisto pravedno, pošto ono nema napravljenog ili stvorenog oca, pa je njegov otac jedino pravednost, stoga u njega ne mogu upasti trpljenje i nevolja, kao ni u Boga. Pravednost mu ne može prirediti patnju, jer pravednost nije ništa nego radost, užitak i naslada; i dalje: kad bi pravednost pravedniku stvarala bol, ona bi takvu bol stvarala sebi samoj. Ništa od njega različito i nepravedno niti bilo što napravljeno ili stvoreno ne bi moglo pravednika baciti u patnju, jer sve što je stvoreno leži daleko ispod njega, isto tako daleko kao ispod Boga, pa na pravednika ne ostavlja nikakav dojam ni utjecaj, niti se porađa u njega, kojemu je jedino Bog otac. Stoga se čovjek treba veoma truditi da se oslobodi svoga lika i lika svih stvorenja i ne pozna nikakva oca osim jedino Boga; tada ga ništa ne može baciti u patnju ili ožalostiti, ni Bog ni stvorenje, ni stvoreno ni nestvoreno, i cijeli je njegov bitak, život, spoznaja, znanje i ljubav od Boga i Bog (sam).

I (nešto) **drugo** se mora znati, što isto tako čovjeka tješi u svakoj njegovoj nevolji. To je da pravedan i dobar čovjek nalazi sigurno neusporedivo pa i neizrecivo više radosti u djelu pravednosti nego što on ili čak najviši anđeo ima naslade i radosti u svom naravnom bitku ili

životu. Stoga su sveci i dali veselo svoj život za pravednost.

Sad ja kažem: Ako se dobromu i pravednomu čovjeku dogodi neka izvanjska šteta, a on ostane uravnotežen i nepokrenut, u miru svoga srca, onda je istina što sam kazao da pravednika ne rastužuje ništa što mu se dogodi. Ako naprotiv njega izvanjska šteta rastužuje, zaista je samo pravo što je Bog pripustio da se dogodi šteta tomu čovjeku, koji je htio biti i utvarao sebi da jest pravednik, dok su ga pak tako neznatne stvari mogle ožalostiti. A ako je takvo Božje pravo, on se zaista ne treba zbog toga žalostiti, nego se treba tomu radovati više nego svomu vlastitom životu, kojem se ipak svaki čovjek više raduje i koji mu je vredniji nego cijeli svijet; jer što bi čovjeku vrijedio cio ovaj svijet ako on ne bi živio?

Treća riječ, koju možemo i trebamo znati, jest to da je samo Bog prema naravnoj istini jedino vrelo i izvor svega dobrobitka, bitne istine i utjehe, a sve što nije Bog, ima od sama sebe naravnu gorkost i neutjehu i bol, pa ništa ne pridodaje dobroti koja od Boga potječe i koja Bog jest, nego ona (gorkost) smanjuje i prekriva i krije slast, nasladu i utjehu koju Bog daje.

Sad ja dalje kažem da svaka patnja dolazi iz ljubavi prema onomu što mi je šteta oduzela. Pa ako mi je zbog štete na izvanjskim stvarima žao, to je zbiljski znak da ja ljubim izvanjske stvari te da prema tomu po istini ljubim bol i neutjehu. Kakvo čudo, dakle, da onda dospijem u bol ako bol i neutjehu ljubim i tražim? Moje srce i moja ljubav dosuđuju stvorenju dobrobitak koji je Bogu vlastit.

Obraćam se k stvorenju od kojeg po naravi dolazi neutjeha, a okrećem se od Boga od kojega potječe svaka utjeha. Kako se onda mogu čuditi kad dospijem u bol i budem tužan? Zaista, Bogu je i svemu svijetu stvarno nemoguće da zbiljsku utjehu nađe onaj čovjek koji utjehu traži kod stvorenja. Ali tko bi u stvorenju ljubio jedino Boga, i jedino u stvorenju Boga, taj bi svuda nalazio istinsku, pravu i jednaku utjehu. Neka ovo bude dosta od prvog dijela ove knjige.

2.

Sad za ovim slijedi u **drugom dijelu** tridesetak zapisa, od kojih već svaki za se može pogodno utješiti razumna čovjeka u njegovoj patnji.

Prvi je taj da nema nevolje i štete bez nekog spokojstva i da nijedna šteta nije tek šteta. Stoga Sveti Pavao kaže da **Božja vjernost i dobrota ne trpe da bilo koja kušnja ili nedaća postane nepodnošljiva**. On uvijek stvara i daje nešto utjehe koja može pomoći (usp. 1 Kor 10,13); jer i sveci i poganski učitelji kažu da Bog i priroda ne dopuštaju da bi moglo biti čistog zla ili patnje.

Sad pretpostavljam slučaj da neki čovjek ima sto maraka; od toga izgubi četrdeset a zadrži šezdeset. Ako taj čovjek bude neprestano mislio na onih četrdeset koje je izgubio, on će ostati neutješeni i ojađeni. Kako bi i mogao biti utješeni i bez patnje onaj koji se okreće k šteti i patnji, pa patnju utiskuje u sebe a sebe u patnju, i na

nju gleda, i ponovo na nju gleda i s njom ćaska, pa govori sa štetom i šteta onda opet s njim ćaska, i oboje se gledaju licem u lice. A da se okrenuo k onih šezdeset maraka koje još ima, a okrenuo leđa onima koje su izgubljene, pa se zadubio u onih šezdeset i pogledao ih licem u lice i s ***njima*** proćaskao, on bi se zasigurno utješio. Ono što jest nešto i što je dobro, može tješiti; a ono što niti jest niti je dobro, što nije moje i izgubljeno je, to nužno mora dovesti do patnje i neutjehe i ojađenosti.

Stoga govori Salomon: **»U danima boli ne zaboravi dane kad je bilo dobro« (Sir 11,27)**. To hoće reći: Kad si u patnji i nevolji, sjeti se dobra i spokojstva koje još imaš i zadržavaš. A čovjeka će opet tješiti i to, ako hoće promisliti, kolike tisuće žive, koji bi - kad bi posjedovali tih šezdeset maraka što ih ti još imaš - sebe smatrali velikom gospodom i damama i zamišljali se bogatima i bili radosni pred Gospodinom.

Ima još nešto što čovjeka treba tješiti. Ako je bolestan i u velikoj tjelesnoj patnji, a ipak je skućen i ima koliko je nužno od hrane i pića, savjete od liječnika i poslugu ukućana, sućuti i pomoći od svojih prijatelja: kako bi se on tada trebao ponašati? Pa što čine siromasi koji moraju podnijeti isto ili još veću bolest i nevolju, a nemaju nikoga tko bi im dao (barem) hladne vode? Oni moraju potražiti, po kiši, snijegu i hladnoći, suha kruha, od kuće do kuće. Stoga, ako hoćeš biti utješten, zaboravi one kojima je bolje, a uvijek se sjeti onih kojima je lošije.

Nadalje ja kažem: Svaka patnja dolazi od ljubavi i sklonosti. Stoga, ako patim zbog prolaznih stvari, znači da ja imam i da moje srce ima još ljubavi i privrženosti

prema prolaznim stvarima, i da ne ljubim Boga iz svega svoga srca i još ne ljubim ono što Bog hoće znati da ja ljubim, i to zajedno s njim. Kakvo onda čudo ako bi Bog pripustio da ja posve s pravom podnesem štetu i patnju?

Sveti Augustin kaže: »Gospodine, ja tebe nisam htio izgubiti, ali sam u svojoj pohlepi htio zajedno s tobom posjedovati i stvorenja; i stoga sam izgubio tebe, jer se tebi protivi da se s tobom, kao istinom, posjeduje neistina i varljivost stvorenja.« On kaže i na drugomu mjestu da je »odveć pohlepan onaj kojemu sam Bog nije dovoljan«. A opet na drugomu mjestu on kaže: »Kako bi bili dovoljni Božji darovi u stvorenjima onomu komu ni sam Bog nije dovoljan?« Dobromu čovjeku ne treba biti na utjehu nego na muku sve što je Bogu strano i od Boga različito i što nije isključivo Bog sam. On uvijek treba govoriti: Gospodine Bože i moja utjeho! Ako me ti od sebe na bilo što drugo upućuješ, daj mi jednoga drugog tebe da od tebe idem k tebi, jer ja neću ništa nego tebe. Kad je naš Gospodin Mojsiju obećao svako dobro i poslao ga u Svetu Zemlju, pod kojom se misli kraljevstvo nebesko, onda je Mojsije govorio: **»Gospodine, ne šalji me nikamo osim ako ćeš i ti sa mnom poći« (usp. Izl 33,15).**

Svaka sklonost, užitak i ljubav dolazi od onoga što je nekomu slično, jer sve stvari imaju sklonost i ljubav k sebi jednakom. Čist čovjek voli čistoću, pravednik voli pravednost i sklon joj je; usta čovjekova govore o onomu što u čovjekovoj nutрини prebiva, kako kaže naš Gospodin da **»usta govore iz punine srca« (Lk 6,45), a Salomon kaže da je »muka čovjekova na njegovim ustima« (Prop 6,7).** Stoga je istinit znak da u čovjekovu

srcu ne prebiva Bog nego stvorenje ako on naklonost i utjehu još vani nalazi.

Zbog toga bi se dobar čovjek trebao itekako stidjeti pred Bogom i pred sobom ako još opaža da Bog nije u njemu i da Bog Otac ne čini djela u njemu, nego da u njemu još živi nevoljno stvorenje i određuje njegovu naklonost i u njemu čini djela. Stoga kralj David govori i tuži se u Psaltiru: **»Suze su mi bile utjeha danju i noću dok se još moglo kazati: Gdje je Bog tvoj?« (Ps 41,4).** Jer naginjanje k vanjštini i nalaženje utjehe u neutjehi i žudno neumorno raspredanje o njoj jest istinit znak da Bog u meni ne biva vidljiv, da u meni ne bdije, u meni ne djeluje. A on bi se (= dobar čovjek) nadalje trebao stidjeti i pred dobrim ljudima ako bi oni to na njemu zapazili. Dobar se naime čovjek nikada ne treba tužiti na štetu ni na patnju; on se radije treba tužiti **što** se tuži i što u sebi zapaža pritužbe i patnju. Učitelji kažu da neposredno ispod neba postoji široko rasprostrta i u svojoj vrućini snažna vatra, a nebo ipak njom ne biva ni najmanje taknuto. A u jednomu spisu kaže se da je ono što je najniže u duši plemenitije od onog što je od neba najviše. A kako se jedan čovjek može pogrešno procijeniti da je nebeski čovjek i da mu je srce u nebu, ako ga tako male stvari još rastužuju i nanose mu patnju!

Sad govorim o nečemu drugom. Ne može biti dobar čovjek onaj koji neće to što hoće Bog u svakom posebnom slučaju, jer je nemoguće da Bog hoće bilo što osim dobra; i baš osobito u tomu i po tomu da to Bog hoće, to postaje i nužno jest dobro i ujedno najbolje. I stoga je Gospodin učio apostole i u njima nas, te svaki

dan molimo za to da bude volja Božja. A ipak, **kad** volja Božja dođe i kad se zbude, onda se tužimo.

Seneka, poganski učitelj, pita: Što je najbolja utjeha u patnji i nevolji? pa odgovara: To je ovo - da čovjek sve stvari prihvati tako kao da je tako želio i za to molio; jer ti bi to i želio da si znao da se sve stvari događaju iz Božje volje, s Božjom voljom i u Božjoj volji.

Jedan poganski učitelj govori: Vođo i vrhovni oče i gospodar uzvišenog neba, ja sam spreman na sve što ti hoćeš; daj mi volju da hoću u skladu s tvojom voljom!

Dobar čovjek treba u tomu imati povjerenja u Boga, vjerovati mu i biti siguran i poznavati ga kao tako dobrog da je Bogu i njegovoj dobroti i ljubavi nemoguće dopustiti da se čovjeku dogodi bilo kakva patnja ili bol, a da on neće ili (time) tomu čovjeku spriječiti veću bol ili ga (već) i na zemlji jače utješiti ili od toga i iz toga učiniti nešto veće, u čemu bi potpunije i jače zasjala Božja slava. Međutim, bilo kako bilo: već samo zbog toga što je Božja volja da se to dogodi, volja dobrog čovjeka treba s Božjom voljom biti tako jedno i sjedinjena da čovjek htjedne isto što i Bog hoće, čak i ako bi to bila njegova šteta pa, i prokletstvo. **Stoga je Sveti Pavao želio da bi radi Boga i Božje volje i Božje slave bio odvojen (usp. Rim 9,3).** Jer istinski savršen čovjek treba biti naviknut, sebi odumro, u Bogu lišen vlastitog lika i tako preoblikovan u volju Božju da sve njegovo blaženstvo bude u tomu da ništa ne zna o sebi i svemu (drugomu), nego samo u Bogu, da ništa neće niti pozna neku volju osim volje Božje, i da hoće Boga tako spoznati kao što Bog mene poznaje, kao što kaže **Sveti**

Pavao (usp. 1 Kor 13,12). Bog u sebi i svojoj vlastitoj volji spoznaje sve što spoznaje, ljubi i hoće sve što ljubi i hoće. Naš Gospodin sam kaže:

»To je život vječni, samo Boga spozna(va)ti« (Iv 17,3).

Zato učitelji kažu da blaženi u kraljevstvu nebeskom spoznaju stvorove bez ikakvih slika tih stvorova, nego ih spoznaju u onoj **jednoj** slici koja jest Bog i u kojoj Bog zna i ljubi i hoće sebe sama i sve stvari. A to nas sam Bog uči moliti i žudjeti kad govorimo: »Oče naš. . . sveti se ime tvoje«, to znači: jedino tebe spoznavati (usp. Iv 17,3); »dođi kraljevstvo tvoje« da ja ne bih imao ništa što smatram svojim kraljevstvom, i da ništa ne znam nego tebe, kralja. Stoga evanđelje kaže: **»Blago siromašnima duhom« (Mt 5,3)**, to znači: voljom, pa molimo Boga da njegova »volja bude... na zemlji«, to znači: u nama, »kako (i) na nebu«, to znači: u Bogu samom. Takav čovjek tako je jedne volje s Bogom da hoće sve ono što Bog hoće i na način kako to Bog hoće. I stoga, jer Bog na određen način hoće i da sam sagriješio, ja ne bih htio da nisam sagriješio, jer se tako zbiva volja Božja »na zemlji«, to jest u prijestupu, »kako (i) na nebu«, to jest u ispravnom djelovanju. Na taj način čovjek hoće radi Boga biti bez Boga i radi Boga biti od Boga odijeljen, i jedino je to pravo kajanje za svoje grijeha; tako mi je grijeha žao bez žaljenja, kao što je Bogu zbog svakoga zla žao bez žaljenja. Bol i najveću bol imam zbog grijeha - jer ja ne bih grijeha učinio, za sve što je stvoreno ili može biti stvoreno, kad bi u vječnosti moglo biti i tisuću svjetova - ali bez patnje; a ja iz Božje volje prihvaćam i crpim patnju. Jedino je takva patnja savršena patnja, jer dolazi i izbija iz najčišće

ljubavi i najčišće dobrote i radosti Božje. Tako se ozbiljuje i zapaža ono što sam govorio u ovoj knjizi: da dobar čovjek, utoliko što je dobar, ulazi u svu vlastitost same dobrote, koja jest Bog u samomu sebi.

Sad zapazi kako čudesan i preblažen život ima ovaj čovjek »na zemlji« u samomu Bogu, »kao i na nebu«! Njemu nevolja služi ugodi, a trpljenje jednako kao i ono što je drago, pri tomu ipak baš u tom pazi na još jednu osobitu utjehu: jer ako imam milost i dobrotu, o čemu sam upravo govorio, onda sam uvijek i u svim stvarima ravnomojerno potpuno utješen i radostan; ali ako nemam ništa od toga, onda radi Boga i u Božjoj volji trebam biti bez toga. Ako Bog hoće dati ono za čim žudim, onda to s time imam i u nasladi sam; ako Bog naprotiv neće dati, onda to primam - u izostajanju - u istoj Božjoj volji u kojoj on upravo **neće**, to ja dakle tako primam na način da nemam i ne uzimam. Čega mi onda nedostaje? I zasigurno u istinskijem smislu uzimamo prikraćenošću nego uzimanjem; jer ako čovjek prima, onda dar ima u sebi ono zbog čega je čovjek radostan i utješen. Ali ako ne prima, onda niti ima niti nalazi, niti zna išta nad čim bi se mogao radovati, izuzev jedino Boga i Božje volje.

A postoji i druga utjeha. Ako je čovjek izgubio izvanjsko dobro ili prijatelja ili srodnika, oko, ruku ili što mu drago, on treba biti siguran da, ako to radi Boga strpljivo podnese, u najmanju ruku kod Boga dobiva sve ono što nipošto ne bi htio izgubiti. (Naprimjer:) Neki čovjek izgubi jedno oko: ako on ni za tisuću ili šest tisuća maraka ili više ne bi htio biti bez toga oka, onda je sigurno kod Boga i u Bogu zaslužio sve to (= cijelu tu protuvrijednost), za što on ne bi htio podnijeti onu štetu

ili onu patnju. A naš Gospodin je zacijelo na ovo mislio kad je govorio: »**Bolje je da s jednim okom uđeš u život vječni nego da s oba propadneš**« (Mt 18,9). A na to je zacijelo mislio i Bog kad je govorio: »**Tko ostavi oca i majku, sestru i brata, imanje ili njivu ili što mu drago, taj će dobiti stostruko i život vječni**« (Mt 19,29). Ja se zasigurno, u Božjoj istini i tako mi moga blaženstva, usuđujem reći da onaj koji radi Boga i radi dobrote ostavi oca i majku, brata i sestru ili što mu drago, stostruko prima na dva načina: Jedan je način da mu njegov otac, njegova majka, brat i sestra bivaju stoput draži nego što to sada jesu. Drugi način jest taj da ne samo stotinu nego svi ljudi, utoliko što su ljudi, bivaju mu kudikamo draži nego što su mu sada po naravi dragi otac, majka ili brat. Da to čovjek ne opaža, dolazi jedino odatle što još nije čisto radi Boga i dobrote potpuno ostavio oca i majku, sestru i brata i sve stvari. Kako je radi Boga ostavio oca i majku, sestru i brata **onaj** koji ih još nalazi na zemlji u svom srcu, koji još biva ožalošćen i o tomu misli i gleda na to što nije Bog? Kako je radi Boga ostavio sve stvari **onaj** koji još pazi i gleda na ovo i ono dobro?

Sveti Augustin govori: Ukloni ovo i ono dobro i ostani čista dobrotu što sama u sebi lebdi u svojoj širini: to je Bog. Jer kako sam gore kazao: Ovo i ono dobro ništa ne dodaje dobroti, nego u nama skriva i prekriva dobrotu. To spoznaje i opaža onaj tko to vidi i gleda u **istini**, jer je to u istini tako, i stoga se treba opažati ondje i nigdje drugdje.

Treba ipak znati da i posjedovanje kreposti i htijenje patnje ima određenu stupnjevitost, kao što i u prirodi

vidimo da je jedan čovjek veći i ljepši pojavom, izgledom, znanjem, umijećem nego drugi. Tako kažem i to da dobar čovjek zacijelo može biti dobar čovjek, a ipak više ili manje zahvaćen naravnom ljubavlju prema ocu, majci, sestri, bratu pa se kolebati, ali ipak ne otpadati od Boga ni od dobrote. Međutim, on je u toj mjeri dobar i bolji u kojoj manje i više biva tješén i zahvaćen naravnom ljubavlju i sklonošću prema ocu i majci, sestri i bratu i sebi samomu, te ih biva svjestan.

A ipak, kao što sam gore napisao:

Kad bi neki čovjek baš ovo u Božjoj volji mogao prihvatiti imajući u vidu da je to Božja volja - da ljudska narav imade onaj nedostatak, posebno po Božjoj pravednosti s obzirom na grijeh prvog čovjeka, pa kad bi on s druge strane ipak opet u Božjoj volji dragovoljno htio da to njemu bude uskraćeno, ukoliko ne bi bilo tako, s njim bi bilo sasvim u redu i on bi sigurno bio utješén u trpljenju.

To se misli kad Sveti Ivan kaže da istinito **»svjetlo u tami svijetli« (Iv 1,5),**

a Sveti Pavao kaže da se **»krepost u slabosti usavršava« (2 Kor 12,9).** Kad bi tat mogao istinski, potpuno, čisto, rado, s voljom i radosno podnijeti smrt iz ljubavi prema božanskoj pravednosti, u kojoj i po kojoj Bog i njegova pravednost hoće da zločinac bude kažnjen smrću, on bi bio spašen i blažen.

Druga utjeha jest opet: Nema zacijelo nikoga koji ne bi rado vidio da netko živi, a da ne bi bio voljan na jednu godinu biti bez jednog oka ili slijep ako bi potom mogao

opet imati svoje oko i svog prijatelja spasiti od smrti. Ako bi prema tomu neki čovjek htio godinu dana biti bez svoga oka da bi spasio od smrti jednog čovjeka, koji nakon malo godina ipak mora umrijeti, onda se on svakako treba opravdano i dragovoljnije odreći deset ili dvadeset ili trideset godina koje bi možda još mogao proživjeti, da bi postigao vječno blaženstvo te vječno gledao Boga u njegovu božanskom svjetlu, a u Bogu samoga sebe i sva stvorenja.

Opet, druga utjeha: Dobrom čovjeku, utoliko što je dobar i jedino od dobrote rođen i što jest otisak Dobra, sve što je stvoreno i (podijeljeno na) ovo i ono jest nepodnošljivo, gorkost i nešto štetno. A izgubiti to, znači dakle riješiti se i izgubiti muku, nevolju i štetu. Doista, izgubiti muku jest prava utjeha. Stoga se čovjek ne treba žaliti ni na koju štetu. Treba štoviše žaliti da mu je utjeha nepoznata, da ga utjeha ne može utješiti, kao što bolesniku ne godi slatko vino. On se treba žaliti, kao što sam gore napisao, što nije posve odbacio likove stvorenja i cijelim se svojim bićem suobličio dobroti.

Čovjek u svojoj mucu treba misliti i na to da Bog govori istinu i daje obećanja zaklinjući se sobom kao istinom. Kad bi Bog odstupio od svoje riječi, od svoje istine, otpao bi od svog božanstva i (više) ne bi bio Bog, jer on **jest** svoja riječ, svoja istina. **Njegova (pak) riječ jest da se naša žalost ima pretvoriti u radost (usp. Jr 31,13).** Zasigurno, ako bih pouzdano znao da se sve moje kamenje ima pretvoriti u zlato, bilo bi mi to draže što bih imao više i većeg kamenja; tražio bih kamenje i nabavljao bih - ako bih mogao - veliko i brojno kamenje; što bi ga bilo više i većeg, to bi mi draže bilo. Na takav

način čovjek bi sigurno bio snažno utješen u svakoj svojoj žalosti.

Još nešto tomu slično: Nijedna posuda ne može držati dvije vrste pića. Ako treba držati vino, nužno moramo izliti vodu; posudu treba isprazniti i osloboditi. Stoga: ako trebaš primiti božansku radost i Boga, nužno moraš izliti stvorenja.

Sveti Augustin kaže: »Izlij, da bi bio ispunjen. Nauči *ne* ljubiti, da bi naučio ljubiti. Odvрати se, da bi se obratio.« Kratko rečeno: Sve što treba primiti i biti raspoloživo, treba i mora biti prazno.

Učitelji kažu: Ako bi oko, kad opaža, imalo u sebi bilo koju boju, ono ne bi opažalo ni tu boju koju bi imalo; ali jer je slobodno od svih boja, zato raspoznaje sve boje. Zid ima na sebi boju i stoga ne spoznaje ni svoju (vlastitu) boju niti bilo koju drugu boju, i nema nikakve radosti u boji, ne raduje se više zlatu ni azurnoj boji nego boji ugljena. Oko nema nikakve (boje), ali je ipak u najzbiljskijem smislu ima, jer je ono spoznaje s uživanjem i nasladom i radošću. I što su duševne moći savršenije i čišće, to savršenije i potpunije primaju ono što zahvaćaju, to tim više primaju i tim veću nasladu osjećaju i tim više bivaju jedno s onim što primaju, i to u toj mjeri da (konačno) najviša duševna moć - koja je slobodna od svih stvari i ni s čim nema ništa zajedničko - prima ništa manje nego samoga Boga u širini i punini njegova bića. A učitelji uče (dokazuju) da se s ovim sje-dinjenjem i ovim prožimanjem i ovom nasladom ne može usporediti nikakvo uživanje i naslada. Stoga naš Gospodin kaže pažnje vrijedno: **»Blago siromašnima u**

duhu» (Mt 5,3). Siromašan je onaj koji ništa nema. »Siromašan u duhu«, to znači: Tako kao što je oko siromašno i slobodno od boje pa može primiti sve boje, tako onaj koji je siromašan u duhu može primiti sav duh, a duh svih duhova jest Bog. Plod duha jest ljubav, radost i mir. Biti slobodan, siromašan, ništa nemati, biti prazan, to preobražava narav; praznina čini da se voda penje uvis i još mnoga druga čuda, o čemu sad nije potrebno govoriti.

Stoga: Ako hoćeš imati punu radost i utjehu u Bogu, pripazi da budeš slobodan od svih stvorova, svake utjehe od stvorova; jer zasigurno, dokle god stvorenje tješi i može tješiti, nikad ne nalaziš pravu utjehu. Ako te (međutim) ne može utješiti ništa osim Boga, onda te uistinu tješi Bog i s njim i u njemu sve što je naslada. Ako te tješi nešto što nije Bog, onda ni ovdje ni ondje nemaš utjehe. Ako te naprotiv stvorenje ne tješi i ne godi ti, onda utjehu nalaziš i ovdje i ondje.

Ako bi čovjek bio u stanju i mogao neki vrč držati potpuno praznim od svega što može puniti, pa i od zraka, taj bi vrč bez sumnje zanijekao i zaboravio svoju narav, i ta bi ga praznina uznijela do neba. Isto tako čistoća, siromaštvo i ispražnjenost od svih stvorova uznosi dušu k Bogu. Jednakost i toplina također vuku u visinu. Jednakost u božanstvu pripada Sinu, toplina i ljubav Duhu Svetomu. Jednakost je u svim stvarima, a napose i još ponajprije u božanskoj naravi, porađanje Jednoga, a jednakost od Jednoga, u Jednomu i s Jednim jest početak i praizvor cvatuće, žarke ljubavi. Jedno jest početak bez svakog početka. Jednakost je početak od samo Jednoga i prima to da ona jest i da je

ona početak, od toga Jednoga i u Jednomu. Ljubav po naravi ima to da od Dvaju kao Jedno istječe i izvire. Jedno kao jedno ne urađa ljubavlju, Dvoje kao Dvoje isto tako ne urađa ljubavlju; Dvoje kao Jedno, to nužno po naravi urađa prodornom i vatrenom ljubavlju.

Salomon pak kaže da sve vode, to jest sva stvorenja, teku i vraćaju se nazad k svomu izvoru (Prop 1,7). Stoga je nužno istina, kako sam kazao: Jednakost i vatrena ljubav dušu uzdižu i vode i dovode u prvi praizvor Jednoga, koji je »**otac svega. . . na nebu i na zemlji**« (usp. Ef 4,6). Tako ja kažem da jednakost, rođena od Jednoga, dušu u Boga povlači, kako on jest (to) Jedno u svojem skrivenom sjedinjenju, jer to se misli Jednim. Za to imamo vidljivu zornu sliku: Kad materijalna vatra zapali drvo, onda jedna iskra primi narav vatre i biva jednaka čistoj vatri što se drži neposredno ispod neba. Ona odmah zaboravlja i napušta oca i majku, brata i sestru na zemlji i teži prema gore k **nebeskom** Ocu. Otac iskre ovdje na zemlji jest vatra, majka joj je drvo, braća i sestre druge iskre; ne čeka na njih prva iskrica. Ona juri gore k svome pravom ocu, a to je nebo; jer tko spoznaje istinu, taj dobro zna da vatra, utoliko što je vatra, nije pravi, zbiljski otac iskre. Pravi, zbiljski otac iskre i svega vatre jest nebo. Nadalje treba itekako svratiti pozornost i na to da ova iskra ne napušta samo oca i majku, brata i sestru na zemlji; ona štoviše napušta, zaboravlja i odriče se i same sebe iz ljubavnog nagnuća da dođe k svomu pravom ocu, nebu, jer se ona silom prilika mora ugaziti u hladnoći zraka; ona svejedno hoće potvrditi naravnu ljubav koju ima prema svomu zbiljskom, nebeskom Ocu.

I kao što je prethodno bilo kazano o praznoći i nezauzetosti, da duša, što je čistija, nezauzetija i siromašnija, i što manje stvorenja ima i što je ispražnjenija od svih stvari koje nisu Bog, to čistije zahvaća Boga i to više (stvari) u Bogu, i biva više jedno s Bogom i gleda u Boga i Bog u nju licem u lice, kao u jednu preoblikovanu sliku, kako kaže Sveti Pavao - sasvim tako ja sad kažem i o jednakosti i o vatri ljubavi: jer, u onoj mjeri u kojoj je nešto drugomu sličnije, u toj mjeri ono k tomu teži, brže je i približavanje (k tomu drugomu) i više ga usrećuje i punije je naslade; i što dalje ode od sebe i od svega što nije ono za čim teži, te što različitijim od sebe postane i od svega što nije to (za čim teži), u toj mjeri postaje stalno izjednačenje s onim za čim teži. A pošto jednakost istječe iz Jednoga, i privlači i mami snagom i u snazi tog Jednoga, stoga nema počinka ni zadovoljenosti ni onomu što privlači ni onomu što biva privučeno dok se ne sjedine u Jedno. Stoga je naš Gospodin u proroku Izaiji, po smislu, kazao: **da mi nije dosta nikakva visoka jednakost ni mir ljubavi dok se sam ne očitujem u svom Sinu i ne planem i ne budem zapaljen u ljubavi Duha Svetoga (usp. Iz 62,1).** A naš je Gospodin molio svoga Oca da mi s njim i u njemu budemo jedno, ne samo sjedinjeni. Za ovu riječ i ovu istinu imamo jednu vidljivu sliku i zorno svjedočanstvo i u izvanjskoj prirodi. Kad vatra gori te zapali drvo i razgori ga, onda vatra sasvim usitnjuje drvo i čini ga različitim od njega samog, oduzima mu grubost, hladnoću, težinu i vlažnost, te drvo sve više izjednačuje sa sobom, vatrom; ali se ni vatra ni drvo ne smiruju, ne stišavaju niti zadovoljavaju ni u kojoj toplini, vrelini ili izjednačenosti, dok vatra sebe ne unese u drvo i njemu ne prenese svoju vlastitu narav i svoj vlastiti bitak, tako

da to sve bude **jedna** vatra, oboma jednako vlastita, bez razlikovanja, bez više ili manje. A zbog toga postoji, prije nego to nastupi, dim, suzbijanje, pucketanje, muka i borba između vatre i drva. Ali kad se oduzme i ukloni nejednakost, onda vatra biva mirna a drvo šuti. A ja nadalje po istini kažem da skrivena snaga prirode u potaji mrzi jednakost utoliko što ona u sebi nosi različitost i dvojstvo, a u njoj traži ono Jedno koje u njoj a zbog njega samog ljubi, kao što usta u vinu i na vinu traže i vole okus odnosno slatkoću. Kad bi voda posjedovala taj okus što ga ima vino, usta ne bi voljela više vino nego vodu.

I iz tog sam razloga rekao da duša u jednakosti mrzi jednakost i ne voli nju kao takvu i radi nje same; ona je više voli radi Jednoga, koje je u njoj skriveno i što je pravi »otac«, početak bez ikakva početka, »svega. . . na nebu i na zemlji«. I stoga ja kažem: Dok se između vatre i drva još nalazi i pojavljuje jednakost, nema zbiljskog užitka ni tišine ni počinka ni dostatnosti. I zato učitelji kažu: Nastajanje vatre odvija se s borbom, remećenjem i nemirom te u vremenu; ali porod vatre i užitak jest bez vremena i bez daljine. Užitak i radost nikomu ne izgledaju dugi ni daleki. Na sve ovo što sam ja sad kazao misl naš Gospodin kad govori: **»Kad žena rađa dijete, osjeća žalost i bol i tugu; ali kad je dijete rođeno, ona zaboravlja žalost i bol« (Iv 16,21)**. Stoga Bog i kaže u evanđelju i opominje nas da molimo nebeskog Oca, da naša radost bude potpuna, a Sveti Filip je govorio: **»Gospodine, pokaži nam Oca i nama je dosta« (Iv 14,8)**; jer »otac« znači porod a ne jednakost, i znači Jedno, u kojem jednakost utihnjuje, te se smiruje sve ono što po bitku ima požudu.

Sad čovjek može otvoreno spoznati zašto se i odakle ne može utješiti u svojoj žalosti, nevolji i gubitku. To dolazi uvijek i samo odatle što je daleko od Boga i nije slobodan od stvorenja, nejednak Bogu i nezagrijan božanskom ljubavlju.

Ali ima još nešto drugo: tko bi to htio uvažiti i spoznati, s pravom bi se utješio pri izvanjskom gubitku i žalosti.

Neki čovjek pođe jednim putem, ili obavlja neki posao, ili drugi propušta, i pritom mu se dogodi neka nezgoda: slomi nogu, ruku ili izgubi oko ili oboli. Ako bi onda stalno mislio: da si pošao nekim drugim putem, ili da si obavljao neki drugi posao, to ti se ne bi dogodilo; tada se ne može utješiti i nužno biva potišten žalošću. I zbog toga on treba misliti: da si pošao nekim drugim putem ili obavljao neki drugi posao ili ga propustio, lako ti se mogla dogoditi mnogo veća nezgoda i nevolja; i na taj bi se način s pravom utješio.

A pretpostavimo opet nešto drugo: Izgubio si tisuću maraka; ne trebaš se onda jadata zbog tisuću maraka koje si izgubio. Trebaš zahvaljivati Bogu koji ti je dao tisuću maraka što si ih mogao izgubiti i koji ti vježbanjem strpljenja daje da zaslužiš vječni život, a to nije dato tisućama ljudi.

Još jedna stvar koja može čovjeka utješiti: Uzimam slučaj da je neki čovjek mnoge godine posjedovao čast i pogodnosti, a sad to po Božjoj odluci izgubi; onda taj čovjek treba mudro promisliti pa Bogu zahvaliti. Ako postane svjestan te štete i nevolje koju sad ima, tek

onda zna koliko je koristi i zaštićenosti prije imao, pa treba zahvaliti Bogu za zaštićenost koju je tako mnogo godina uživao, ne spoznajući pravo kako je to dobro, pa neka se ne srdi. On treba promisliti da čovjek po svom naravnom bitku od sebe sama nema ništa nego zloću i slabost. Sve što je dobro i dobrota, to mu je Bog posudio a ne u vlasništvo dao. Jer tko spoznaje istinu, taj zna da Bog, Otac nebeski, predaje Sinu i Duhu Svetomu sve što je dobro; a stvorenju on nikakvo dobro **ne daje** nego ga (samo) iznajmljuje. Sunce daje zraku toplinu, ali mu svjetlost posuđuje; i stoga, čim sunce zađe, zrak gubi svjetlost, a toplina mu ostaje, jer je ona zraku data kao vlastita. I stoga učitelji kažu da je Bog, Otac nebeski, Sinu otac a ne gospodar, niti je gospodar Duhu Svetomu. Ali Bog - otac - Sin - i - Duh Sveti jest jedan Gospodin, i to gospodar stvorenja. Pa mi kažemo da je Bog vječno bio Otac; ali Gospodar je od onog časa kad je stvorio stvorenja.

Sad ja kažem: Budući da je čovjeku sve što je dobro ili utješno ili vremenito dato na posudbu, što se on onda ima žaliti ako mu to hoće uzeti natrag onaj koji mu je to posudio? On treba Bogu zahvaljivati što mu je to tako dugo pozajmio. A treba mu zahvaljivati i za to što mu opet ne uzima sve što mu je pozajmio; a bilo bi ipak samo pravedno da mu Bog opet uzme sve što mu je pozajmio ako čovjek biva srdit što mu opet uzima dio toga što nikad nije bilo njegovo i čemu on nikad nije postao gospodar. I stoga govori prorok Jeremija posve ispravno, kad je bio u velikoj žalosti i tuzi: **»Mnogostruka su smilovanja Božja što nismo posve uništeni!« (Tuž 3,22).** Kad bi netko tko mi je posudio haljinu, krzno ili ogrtač, uzeo natrag svoj ogrtač, a meni

na mrazu ostavio haljinu i krzno, ja bih mu itekako s pravom trebao zahvaljivati i biti veseo. A treba napose spoznati koliko nisam u pravu ako se srdim i žalim kad nešto izgubim; jer ako ja hoću da to dobro koje imam meni bude dato a ne tek posuđeno, to ja hoću da budem Gospodin i hoću da budem Sin Božji po naravi i u savršenom smislu, a nisam čak ni po milosti sin Božji; jer je svojstvo Sina Božjega i Duha Svetoga u svim se stvarima jednako ponijeti.

Treba također znati da je bez sumnje već naravna ljudska krepost tako plemenita i snažna da joj nikakvo vanjsko djelo nije preteško ni dovoljno veliko da bi se na njemu i u njemu mogla iskazati i uobličiti. A stoga postoji nutarnje djelo, koje ni vrijeme, ni prostor ne mogu obujmiti, a ima u njemu nešto što je božansko i jednako Bogu, kojega (također) ni vrijeme ni prostor ne obujmljuju - on je posvuda i uvijek jednako nazočan - a to je djelo i u tomu jednako Bogu što nijedno stvorenje ne može Boga savršeno u se primiti niti Božju dobrotu u sebe uobličiti. I stoga mora postojati nešto nutarnjije i više i nestvoreno, bez mjere i bez načina, u što se nebeski Otac može posve utisnuti i uliti i u čemu se može objaviti: to su Sin i Duh Sveti. A to nutarnje djelo kreposti ne može nitko spriječiti, kao što se ni Bog ne može spriječiti. To djelo sja i svijetli dan i noć. Ono veliča i pjeva slavu Božju i novu pjesmu, kao što govori David: **»Pjevajte Gospodinu pjesmu novu« (Ps 95,1).** Zemni je hvalospjev u **onoga, i ono** djelo Bog ne ljubi koje je izvanjsko, koje obujmljuje vrijeme i prostor, koje je tijesno, koje se može spriječiti i svladati, koje se umara i stari vremenom i izvođenjem. A ono (nutarnje) djelo jest: Boga ljubiti, htjeti ono što je dobro i dobrota,

pri čemu sve što čovjek čistom i cijelom voljom u svim dobrim djelima hoće učiniti ili bi želio učiniti (time) već sada jest učinio, nalikujući u tomu Bogu, o kojem David piše: »**Sve što je htio, sada je učinio i ostvario**« (Ps 134,6).

Za ovaj nauk imamo zorno svjedočanstvo u kamenu: njegov je izvanjski učinak da pada dolje i na zemlji leži. **Ovaj** učinak može se spriječiti, i on ne pada uvijek ni neprestano. Drugi je učinak (međutim) kamenu još vlastitiji: to je sklonost prema dolje, i to mu je prirodjeno; to mu ni Bog ni stvorenje ne mogu oduzeti. Ovaj učinak kamen čini neprestano, danonoćno. Pa da i tisuću godina gore leži, on bi naginjao dolje ništa manje nego prvog dana.

Točno tako ja kažem o kreposti, da ona ima jedno **nutarnje** djelo: težnju i naklonost prema svemu dobrom i bježanje i opiranje pred svim što je zlo i naopako, različito od dobrote i Boga. Pa što je djelo gore i Bogu nesličnije, to je i odupiranje veće; a što je djelo značajnije i Bogu sličnije, njoj je to djelo lakše, draže i ugodnije. A njoj je sva muka i žalost - koliko nju žalost uopće može obuzeti - u tomu što je to muka radi Boga i svako izvanjsko djelo u vremenu premaleno, a da bi se ona u njemu mogla sasvim očitovati i iskazati i izgraditi. Ona vježbanjem biva snažnija, a darežljivošću bogatija. Ona ne bi željela da su joj žalost i trpljenje (već) podneseni i pretrpljeni; ona hoće i želi uvijek, bez prestanka, trpjeti radi Boga i dobrih djela. Cijelo njeno blaženstvo leži u trpljenju radi Boga, ne u pretrpljenomu. I stoga naš Gospodin kaže sasvim opravdano: »**Blaženi koji trpe radi pravednosti**« (Mt 5,10). On ne kaže:

»koji su trpjeli«. Takav čovjek mrzi pretrpjelost, jer pretrpjelost nije trpljenje koje on ljubi; ona je prekoračivanje i gubitak trpljenja radi Boga, koje on jedino ljubi. I stoga ja kažem da takav čovjek mrzi i ono tek nadolazeće trpljenje, jer ni to nije trpljenje. On međutim manje mrzi nadolazeće trpljenje nego proteklo trpljenje, jer je proteklo trpljenje dalje i trpljenju nesličnije, budući da je posvema prošlo. Ako pak netko (tek još) *ima* trpjeti, to ga ne lišava potpuno trpljenja koje on ljubi.

Sveti Pavao kaže da **on hoće radi Boga biti od Boga odijeljen (Rim 9,3)**, da bi se umnožila slava Božja. Kaže se da je Sveti Pavao ovo izjavio u vrijeme kad još nije bio savršen. Ja smatram, suprotno tomu, da je ova besjeda došla iz savršena srca. Kažu, također, da je on (time) kanio reći da hoće biti (samo) načas od Boga odijeljen. Ja (međutim) kažem da bi se savršen čovjek jednako nerado želio od Boga odijeliti na jedan sat kao i na tisuću godina. No ako bi (to) bila volja Božja i slava Božja da on bude bez Boga, onda bi mu tisuću godina palo jednako lako kao i jedan dan, jedan sat.

I u tomu je nutarnje djelo božanstveno i bogovrsno te odaje božansku vlastitost, da kako god sva stvorenja, pa da ima i tisuću svjetova, ni za dlaku ne bi premašila vrijednost Boga sama za se - tako kažem, a već sam i prije rekao, da ono izvanjsko djelo, njegov obujam i njegova veličina, njegova dužina i širina ama baš niukoliko ne uvećavaju dobrotu nutarnjeg djela; ono svoju dobrotu ima u samomu sebi. Stoga izvanjsko djelo ne može nikad biti maleno ako je nutarnje veliko, a izvanjsko nikad veliko ni dobro ako je nutarnje maleno ili

bez ikakve vrijednosti. Nutarnje uvijek ima, uključene u sebi, svu širinu i duljinu. Nutarnje djelo prima i crpi sav svoj bitak jedino od Božjeg srca i u Božjem srcu; ono prima Sina i rađa se kao sin u krilu nebeskog Oca. Nije tako s izvanjskim djelom; ono svoju božansku dobrotu prima preko nutarnjeg djela, kao donesenu i izlivenu u jednom silasku božanstva zaodjenuta razlikom, mnoštvom, dijelom: (a) sve ovo i slično, kao i sama jednakost jest **Bogu** daleko i strano. (Jer) sve ovo prijanja i ostaje i smiruje se u onomu što je (pojedinačno) dobro, što je **obasjano**, što je stvorenje, potpuno slijepo za onu **dobrotu i svjetlost po sebi i za ono Jedno**, u kojem Bog rađa svoga jedinorođenog Sina i u njemu sve one koji su djeca Božja, rođeni sinovi. Tu (tj. u Jednomu) jest istjecište i izvorište Duha Svetoga, od kojega se jedino - utoliko što je on Božji duh i što je sam Bog duh - u nama začinje sin, (tu je također) i ovo istjecište (Duha Svetoga) iz svih onih koji su sinovi Božji, ovisno o tomu što su manje ili više čisto samo od Boga rođeni, prema Bogu i u Bogu preoblikovani i povučeni od svakog mnoštva, koje se ipak još nalazi i u najvišim anđelima po njihovoj naravi, a - ako to hoćemo pravo spoznati - povučeni čak i od dobrote, od istine i svega onoga što makar i samo u mislima i nazivu trpi slutnju ili sjenu kakve god razlike, a povjereno (samo) Jednomu, koje je slobodno od svakog mnoštva i razlike, u kojemu i Bog-Otac - Sin - i - Duh Sveti gubi sve razlike te njih lišen Jedno biva i jest i jesu. A ovo Jedno nas čini blaženima, pa što smo dalje od (toga) Jednoga, to smo manje sinovi i Sin, i to manje savršeno u nas uvire i iz nas istječe Duh Sveti; naprotiv, već prema tomu koliko smo bliži Jednomu toliko smo istinskije Božji sinovi i Sin, te i Bog,

Duh Sveti, iz nas istječe. To se misli kad naš Gospodin, Sin Božji u božanstvu, govori:

»Tko pije od ove vode, koju ja dajem, u njemu izvire vrelo vode što teče u život vječni« (Iv 4,14), a Sveti Ivan govori da je on to rekao o Duhu Svetomu (Iv 7,39).

Sin u božanstvu prema svojoj vlastitosti ne daje ništa drugo nego sinovstvo, kao bogorođenost, vrelo, izvor i istjecište Duha Svetoga, Božje ljubavi, te puni, pravi, cjeloviti okus Jednoga, nebeskog Oca. Stoga Očev glas s neba govori Sinu:

»Ti si Sin moj, ljubljeni Sin, u kojem sam ja ljubljen i omiljen« (Mt 3,17), jer Boga bez sumnje nitko dostatno ne ljubi tko nije sin Božji. Jer Ljubav, Duh Sveti, izvire i istječe iz Sina, a Sin ljubi Oca radi njega samoga, Oca u njemu samomu, a sama sebe u Ocu. Stoga naš Gospodin kaže veoma ispravno: »Blago siromasima u duhu« (Mt 5,3), to znači: koji nemaju ništa od vlastitog i ljudskog duha te oslobođeni k Bogu dolaze. A Sveti Pavao govori: »Bog nam je to objavio u svom Duhu« (Kol 1,8).

Sveti Augustin kaže da Pismo najbolje razumije *onaj* koji, lišen svakog duha, smisao i istinu Pisma traži u njemu samom, tj. u onom Duhu u kojem je ono pisano i govoreno: u Duhu Božjemu.

Sveti Petar kaže da su svi ti sveti ljudi govorili u Duhu Božjemu (**2 Pt 1,21**).

Sveti Pavao kaže: **Nitko ne može spoznati ni znati što je u čovjeku, nego duh koji jest u čovjeku, i nitko**

ne može znati što je Duh Božji i što je u Bogu, nego Duh koji jest Božji i Bog (1 Kor 2, 11). Stoga jedan spis, jedna glosa, veoma ispravno kaže da nitko ne može razumjeti ni naučavati spise Svetoga Pavla osim ako ima duha u kojemu je Sveti Pavao govorio i pisao. A to je uvijek i sva moja jadikovka da neprosvijetljeni ljudi, koji su bez Božjeg duha i ne posjeduju ništa od njega, hoće po svom grubom ljudskom razumu prosuđivati ono što čuju ili čitaju u Pismu, koje je govoreno i pisano od Duha Svetoga i u Duhu Svetomu, a ne pomišljaju da stoji pisano: **»Što je u ljudi nemoguće, u Boga je moguće« (Mt 19,26).** A i općenito, i na naravnom području, važi: **što je nemoguće nižoj naravi, to je višoj naravi obično i po sebi razumljivo.**

Povrh ovoga uzmite i to što sam prije kazao: da dobar čovjek, kao sin Božji i u Bogu rođen, Boga ljubi radi njega samoga i u njemu samomu, kao i mnoge druge besjede koje sam govorio u ranijem izlaganju. Da bi se još bolje razumjelo, mora se znati da - kako sam počesto kazao - dobar čovjek, rođen od dobrote u Bogu, ulazi u svu vlastitost božanske naravi. A po Salomonovim je riječima osobitost Božja da Bog sve stvari čini radi sebe sama, to jest, da on ne gleda nikakvo zašto izvan sebe samoga, nego samo na ono Radi-sebe-samoga; on sve stvari ljubi i čini radi sebe samoga. Ako prema tomu čovjek njega samoga i sve stvari ljubi i sva svoja djela čini ne radi nagrade, radi slave ili ugodnosti, nego samo radi Boga i Božje slave, onda je to znak da je on Božji sin.

Još više: Bog radi sebe ljubi i sve stvari čini radi sama sebe, to znači: on ljubi radi ljubavi i djeluje radi

djelovanja; jer Bog bez sumnje ne bi nikad u vječnosti rađao svoga jedinorođenog Sina da rođenost nije jednaka rađanju. Stoga sveci kažu da je Sin tako vječno **rođen**, a da ipak neprestano još **biva rođen**. Niti bi Bog ikada (bio) stvorio svijet da stvorenost nije jedno sa stvaranjem. Stoga: Bog je stvorio svijet na takav način da ga još neprestano stvara. Sve što je prošlo i što je buduće Bogu je strano i daleko. Pa stoga: Tko je od Boga rođen kao sin Božji, taj ljubi Boga radi njega samoga, to znači: on ljubi Boga radi bogoljublja, i sva svoja djela čini radi tog djelovanja. Bog se nikad ne umara od ljubavi i djelovanja, pa njemu sve što on ljubi jest **jedna** ljubav. I stoga je istina da Bog jest ljubav. I zato sam gore rekao da dobar čovjek uvijek hoće i želi radi Boga trpjeti, ne proći trpljenje; trpeći, ima on ono što ljubi. On ljubi trpljenje radi Boga i trpi radi Boga. On zbog toga i u tomu jest Sin Božji, oblikovan po Bogu i u Bogu, koji ljubi radi sebe samoga, to znači da on ljubi radi ljubavi, djeluje radi djelovanja; i stoga Bog bez prestanka ljubi i djeluje. A Božje djelovanje jest njegova narav, njegov bitak, njegov život, njegovo blaženstvo. Sasvim tako u istini i za Božjeg sina, za dobra čovjeka, ukoliko jest Božji sin, trpljenje radi Boga, djelovanje radi Boga jest njegov bitak, njegov život, njegovo djelovanje, njegovo blaženstvo, jer ovako govori naš Gospodin: **»Blaženi koji trpe radi pravednosti« (Mt 5,10).**

Povrh toga nadalje, kao treće, kažem da dobar čovjek, ukoliko jest dobar, ima Božju vlastitost ne samo u tomu da sve što ljubi i djeluje, ljubi i djeluje radi Boga, koga on ljubi i radi koga djeluje, nego taj koji ljubi, ljubi i djeluje i radi sebe sama; jer to što on ljubi jest nerođeni Bog-Otac, a **taj** koji ljubi jest rođeni Bog-Sin. Otac pak jest u

Sinu i Sin u Ocu. Otac i Sin su jedno. O tomu kako ono najintimnije i ono najviše od duše crpi i prima Sina Božjega i bogoposinjenje u krilu i srcu nebeskog Oca, potraži iza kraja ove knjige, gdje pišem **»O čovjeku plemenita roda koji krenu u daleku zemlju da primi kraljevstvo i vrati se« (Lk 19,12).**

Osim toga, opet valja znati da je u Prirodi svakomu biću utisak i utjecaj najviše i vrhovne naravi miliji i slađi nego vlastita narav i bivstvo. Voda teče uslijed svoje vlastite naravi nizbrdo dolje, a u tomu leži i njezino biće: Ali pod utiskom i utjecajem Mjeseca, gore na nebu, ona zaniječe i zaboravi svoju vlastitu narav pa teče uzbrdo u visinu, i ovo joj je istjecanje puno lakše nego tok nizbrdo. Po tomu čovjek treba spoznati da li je u ovom ispravan: da bi mu bilo milo i ugodno ostaviti i zanijekati svoju naravnu volju i potpuno se odreći sebe u svemu što Bog hoće da čovjek pretrpi. A ovo se u pravom smislu mislilo kad je naš Gospodin govorio: **»Tko hoće k meni doći, taj se mora odreći sama sebe i sebe zanijekati i mora ponijeti svoj križ« (Mt 16,24)**, to znači: mora odložiti i skinuti sve što je križ i žalost. Jer zasigurno: Tko bi sam sebe zanijekao i posve se odrekao sebe, za nj više ništa ne bi moglo biti križ ni žalost ni trpljenje; sve bi mu bilo naslada, radost, najdublja milina, i takav bi došao i istinski slijedio Boga. Jer kao što Boga ništa ne može rastužiti ni ožalostiti, ni takva čovjeka ništa ne bi moglo zabrinuti ni ražalostiti. Pa kad stoga naš Gospodin kaže: **»Tko hoće doći k meni, taj neka zaniječe sama sebe i digne svoj križ i slijedi me«**, onda to nije samo zapovijed, kako se općenito kaže i umišlja: to je (više) obećanje i božanska uputa na koji način čovjeku sve njegovo trpljenje, sve

njegovo djelovanje, sav njegov život biva ugodan i radostan, te je to prije nagrada nego zapovijed. Jer čovjek koji je tako izgrađen ima sve što hoće, a neće ništa loše, i to je blaženstvo. Zbog toga opet naš Gospodin s pravom govori: **»Blaženi koji trpe radi pravednosti« (Mt 5,10).**

K tomu, kad naš Gospodin, Sin, govori: »taj neka zaniječe sam sebe i digne svoj križ pa dođe k meni«, onda on misli ovo: Postani sinom kao što sam ja Sin, rođeni Bog, i (postani) ono isto Jedno koje ja jesam, koje ja crpim prebivajući, ostajući unutra u Očevu krilu i srcu. **Oče, govori Sin, ja hoću da onaj tko mene slijedi, tko k meni dolazi, bude tamo gdje sam ja (usp. Iv 12,26).** Nitko u pravom smislu ne dolazi k Sinu, ukoliko je on *Sin*, osim onoga tko (sam) sinom *postane*, i nitko *nije* ondje gdje je Sin, koji je Jedno u Jednomu u Očevu krilu i srcu, osim onoga tko *jest* sin.

»Ja njih«, kaže Otac, »hoću povesti u pustinju i tamo govoriti njihovu srcu« (Hoš 2,16). Od srca srcu, Jedno u Jednomu, to Bog ljubi. Sve što je *tomu* strano i daleko, to Bog mrzi; Bog privlači i vuče k Jednomu. (To) Jedno traže sva stvorenja, čak i najniža stvorenja traže Jedno, a najviša spoznaju Jedno; povučena nad svoju narav i preoblikovana, ona traže Jedno u Jednomu. Jedno u njemu samomu. Stoga zacijelo Sin hoće reći: U božanstvu Sin u Ocu, gdje ja jesam, to treba biti onaj tko meni služi, tko mene slijedi, tko k meni dolazi.

Postoji međutim još jedna daljnja utjeha. Moramo znati da je cijeloj Prirodi nemoguće razbiti ili uništiti, pa i samo

taknuti, bilo što, a da time ne teži za nečim boljim za ono što dira. Njoj nije dosta da stvori nešto jednako dobro; ona hoće uvijek učiniti nešto bolje. Kako? Mudar liječnik nikada ne dotiče čovjekov bolesni prst tako da čovjeku nanese bol, ako ne bi mogao sam prst ili čitava čovjeka dovesti u bolje stanje i pribaviti mu olakšanje. Ako čovjeka pa i prst može oporaviti, on to učini; ako tomu nije tako, on odsijeca prst da **čovjeku** bude bolje. A puno je bolje samo prst žrtvovati pa sačuvati čovjeka nego da i prst i čovjek propadnu. Bolje je **jedan** gubitak nego dva, osobito ako bi jedan bio kudikamo veći nego drugi. Valja također znati da je prstu i šaci i svakom drugom udu po naravi draži čovjek kojem je on ud nego on sam sebi, pa rado i bez kolebanja prihvaća muku i štetu za čovjeka. Pouzdano i po istini kažem da takav ud uopće ne ljubi sebe osim radi onoga i u onomu kojemu je ud. Stoga bi bilo posve pravo, i za nas bi bila naravno prava stvar, da ni u kom slučaju ne ljubimo sami sebe, osim radi Boga i u Bogu. A ako bi to bilo tako, bilo bi nam lako i ugodno sve što bi Bog od nas i u nama htio, tim više ako bismo bili sigurni da bi Bog kudikamo manje mogao podnijeti bilo koju slabost ili gubitak ako ne bi u njemu spoznao puno veći dobitak i za njim težio. Zaista, ako netko u tomu ne gaji povjerenje u Boga, pravo je da pati i da se žalosti.

Ima još jedna druga utjeha. Sveti Pavao kaže da **Bog u strogosti odgaja sve one koje prima za sinove (usp. Heb 12,6)**. Prikladno je, ako netko ima biti sin, da za to trpi. Budući da Božji Sin po božanstvu i u vječnosti nije mogao trpjeti, stoga ga je nebeski Otac poslao u vrijeme da bi postao čovjekom i mogao trpjeti. Pa ako ti hoćeš biti sinom Božjim, a ipak nećeš trpjeti, imaš posve

krivo. U Knjizi Mudrosti stoji pisano da **Bog ispituje i kuša tko je pravedan kao što se zlato ispituje i kuša i pali u talioničkoj peći (usp. Mudr 3,5 - 6)**. Znak je da kralj ili knez ima pravo povjerenje u nekog viteza ako ga šalje u boj. Ja sam vidio jednoga gospodina koji je ponekad, kad bi nekoga primio među svoje ukućane, njega noću izaslao van pa bi sam jašući naišao i s njim se mačevao. Pa se jednom dogodilo da je bio gotovo ubijen od jednoga kojeg je na takav način htio iskušati; a toga je slugu potom volio više nego prije.

Čitamo da je Sveti Antun jednom u pustinji morao osobito teško trpjeti od zlih duhova: pa kad je svladao svoju žalost, onda mu se ukazao naš Gospodin i na izvanjski način vidljiv i veseo. Onda je sveti čovjek progovorio: »Ah, dragi Gospodine, gdje si bio baš onda kad sam bio u velikoj nevolji?« Onda je naš Gospodin rekao: »Bio sam ovdje baš kao što sam i sada. Ali sam želio, i bilo mi je uživanje, gledati kako ćeš biti pobožan.« Komad srebra ili zlata zacijelo su čisti; ipak, ako se od toga hoće napraviti posuda iz koje ima piti kralj, onda ga se stavi u daleko jaču vatru nego drugo. **Stoga stoji pisano o apostolima kako su se radovali da pretrpe porugu radi Boga (Dj 5,41)**.

Božji naravni Sin htio je po milosti postati čovjekom da bi zbog tebe mogao trpjeti, a ti hoćeš postati sinom Božjim a ne čovjekom, da bi mogao ne trpjeti i da ne bi trebao trpjeti ni radi Boga ni radi sebe sama.

Kad bi se (taj) čovjek htio osvijestiti i pomisliti kako zaista veliku radost ima sam Bog na svoj način te svi anđeli i svi koji Boga poznaju i ljube radi strpljenja (tog)

čovjeka, ako on radi Boga podnosi žalost i gubitak, on bi se doista morao već samim tim s pravom utješiti. Čovjek, konačno, prepusti svoje dobro i podnese nevolju da bi obradovao svoga prijatelja i iskazao mu nešto milo.

Treba opet i ovako promisliti: Kad bi neki čovjek imao prijatelja koji bi radi njega bio u patnji i bolu i nevolji, onda bi sigurno bilo posve pravo da bude uz njega i da ga tješi vlastitom nazočnošću i utjehom koju bi mu mogao pružiti. Stoga naš **Gospodin kaže u Knjizi psalama o dobrom čovjeku da je on s njim u trpljenju (Ps 33,19)**. Iz ove riječi može se izvući sedam pouka i sedam razloga za utjehu.

Prvo, što kaže Sveti Augustin: da je strpljivost u patnji radi Boga bolja, vrednija i uzvišenija i plemenitija od svega što se od čovjeka može uzeti protiv njegove volje; to je sve (samo) izvanjsko dobro. Bog zna, nema (svejedno) nikoga, koliko god bio bogat, koji ljubi ovaj svijet te ne bi dragovoljno i rado htio podnijeti, pa i veoma dugo podnositi veliku bol, ukoliko bi nakon toga mogao biti moćan gospodar čitava ovog svijeta.

Kao drugo, ja zaključujem, ne samo iz ove riječi koju Bog govori, da je on s čovjekom u njegovu trpljenju, nego to (neposredno) vidim iz te riječi i u toj riječi, pa kažem ovako: Ako Bog jest sa mnom u trpljenju, što onda više hoću, što još drugo hoću? Pa ja neću ništa drugo, ja neću ništa osim Boga, ako je sa mnom u redu. Sveti Augustin govori: »Baš je pohlepan i nerazborit onaj komu Bog nije dovoljan«, a na drugomu mjestu on kaže: »Kako čovjeku može biti dosta izvanjskih ili nutarnjih darova ako mu Bog sam nije dostatan?« Stoga

on kaže opet na drugomu mjestu: »Gospodine, ako nas upućuješ od sebe, onda nam daj drugog Sebe, jer mi nećemo ništa nego Tebe.«

Stoga kaže Knjiga Mudrosti: **»S Bogom, vječnom Mudrosti, ujedno su mi skupa došla sva dobra« (Mudr 7,11).** To znači u *jednom* smislu, da ništa nije dobro niti može biti dobro što dolazi bez Boga, a sve što s Bogom dolazi jest dobro i samo zbog toga dobro jer s Bogom dolazi. O Bogu hoću šutjeti. Kad bi se svim stvorenjima čitava ovog svijeta uzelo bitak, koji Bog daje, ona bi ostala čisto ništa, neugodna, nevrijedna i mrska. Još mnogokoji dragocjen smisao krije ta izreka da s Bogom dolazi svako dobro, što bi sad bilo predugo izlagati.

Naš Gospodin govori: **»Ja sam s čovjekom u trpljenju« (Ps 90,15).** Na to Sveti Bernard kaže: »Gospodine, ako si ti s nama u trpljenju, onda mi daj da uvijek trpim, da bi ti uvijek bio sa mnom, da uvijek tebe posjedujem.«

Kao treće, kažem: Da je Bog s nama u trpljenju, znači da on sam s nama trpi. Zaista, tko spozna tu istinu, taj zna da ja pravo govorim. Bog trpi s čovjekom, da, on na svoj način trpi prije i kudikamo više nego što trpi onaj tko trpi zbog sebe. Sad ja kažem: Pa ako Bog sam hoće trpjeti, onda i ja s pravom trebam trpjeti, jer ako je sa mnom u redu, onda ja hoću ono što Bog hoće. Ja svaki dan molim i Bog mi nalaže da molim: »Gospodine, budi volja tvoja!« Pa ipak, ako Bog hoće trpljenje, onda se ja hoću žaliti na to trpljenje; to je sasvim neispravno. Isto

tako zasigurno kažem da Bog tako rado trpi s nama i za nas, ako mi trpimo jedino radi Boga, da on trpi bez trpljenja. Njemu je trpljenje tako milo da trpljenje za nj nije trpljenje. I stoga, kad bi s nama bilo u redu, ni za nas trpljenje ne bi bilo trpljenje; bilo bi nam naslada i utjeha.

Kao četvrto, kažem da prijateljska sućut ublažuje ovo (vlastito) trpljenje. Pa ako mene može tješiti trpljenje nekog čovjeka koje osjeća zajedno sa mnom, tim više će me tješiti Božje suosjećanje.

Kao peto: Ako bih ja trebao i htio trpjeti s nekim čovjekom koga bih ja volio i koji bi volio mene, onda trebam rado i sasvim opravdano trpjeti s Bogom, koji iz ljubavi što je gaji prema meni trpi sa mnom i radi mene.

Kao šesto, kažem: Ako je istina da Bog trpi prije nego ja trpim, a trpim radi Boga, lako mi postaje utjehom i radošću sve moje trpljenje, kako god bilo veliko i mnogostruko. Po naravi je istinito: Ako čovjek neki posao obavlja radi nekoga drugog djela, onda je taj (cilj) radi kojeg to čini njegovu srcu bliži nego to što on čini, a to što čini njegovu je srcu dalje i njegovo srce dotiče samo s obzirom na to u koju svrhu i radi čega on to čini. Tko gradi, pa zato teše drvo i kreše kamen s ciljem da napravi kuću protiv ljetne žege i zimskog mraza, njegovo srce teži prvenstveno i sasvim za kućom, te on ne bi nikad obrađivao kamen ni radio taj posao osim radi te kuće. Mi vidimo da kad bolestan čovjek pije slatko vino, njemu se čini i on kaže da je ono gorko, i to je istina: jer vino gubi svoju slatkoću vani, u gorčini jezika, prije nego ono stigne unutra (onamo) gdje duša opaža i

procjenjuje okus. Tako je, i tu u kudikamo višem i istinskijem smislu, kad čovjek sva svoja djela radi Boga čini, pri tomu je Bog onaj što posreduje i što je duši najbliže, i dušu čovjekovu ne može taknuti ništa što po Bogu i Božjoj slatkoći ne bi svoju gorkost izgubilo i ne bi nužno moralo izgubiti te postati čistom slatkoćom, još prije nego bi moglo i taknuti srce čovjekovo.

A postoji i jedno drugo svjedočanstvo i usporedba: Učitelji kažu da je pod nebom vatra širom naokolo, te stoga nikakva kiša ni vjetar ni bilo kakve oluje ni nevremena odozdo ne mogu tako blizu doći k nebu te ga i samo taknuti; žega te vatre sve sažiže i ništi prije nego ono do neba dođe. Sasvim tako, kažem ja, sve što se trpi i čini radi Boga postaje slatko u Božjoj slatkoći prije nego dođe do srca onog čovjeka koji radi Boga djeluje i trpi. Jer upravo to hoće reći ona izreka kad se kaže »radi Boga«, jer nikad ništa ne stiže do srca osim protječući kroz Božju slatkoću u kojoj gubi svoju gorkost. A to i sažiže vrela vatra božanske ljubavi koja sa svih strana okružuje srce dobrog čovjeka.

Sad se može jasno spoznati kako dobar čovjek prikladno i na više načina u svakom pogledu biva utješeno u trpljenju, žalosti i djelovanju. Jedan je način, ako trpi i djeluje radi Boga; drugi je način, ako stoji u Božjoj ljubavi. Čovjek isto tako može spoznati i znati čini li on sva svoja djela radi Boga i stoji li u Božjoj ljubavi; jer zasigurno, ukoliko se čovjek nađe bolan i bez utjehe, utoliko se njegovo djelovanje nije zbivalo jedino radi Boga. I utoliko on, gle, i ne stoji postojano u božanskoj ljubavi. **»Vatra«, govori kralj David, »dolazi s Bogom i ispred Boga, koja sažiže sve uokrug što Bog nalazi**

sebi protivnim« (usp. Ps 96,3) i što je od njega različito, to jest: žalost, neutjehu, nemir i gorkost.

Ostaje još sedmi (razlog utjehe) u izreci da je Bog s nama u trpljenju i da s nama suosjeća: da nas Božja osobitost može snažno tješiti s obzirom na to da je on čisto Jedno i bez ikakva pridolaska mnoštva neke razlike, pa i misaone razlike, da sve što je u njemu jest sam Bog. A jer je to istina, onda ja kažem: sve što dobar čovjek radi Boga trpi, on trpi u Bogu, a Bog s njim trpi i u njegovu trpljenju. Ako je moje trpljenje u Bogu i ako je Bog supatnik, kako mi onda to trpljenje može biti žalost, kad trpljenje gubi žalost ako je moja žalost u Bogu i ako je Bog moje trpljenje? Zaista, onako kako je Bog istina, pa gdje god nađem istinu nalazim svoga Boga, Istinu, isto tako, ništa manje i ništa više, ako ja radi Boga i u Bogu nađem čisto trpljenje, nalazim svoje trpljenje kao Boga. Tko to ne spozna, taj neka optuži svoje sljepilo, ne mene ni božansku istinu i ljupku dobrotu.

Na ovaj dakle način trpite radi Boga, jer je to tako nadasve spasonosno i blaženo! **»Blago onima«, govoraše naš Gospodin, »koji trpe radi pravednosti« (Mt 5,10).** Kako može Bog, koji ljubi dobrotu, pripustiti da njegovi prijatelji, dobri ljudi, ne stoje stalno, bez prestanka, u trpljenju? Ako bi neki čovjek imao prijatelja koji bi na se preuzeo da nekoliko dana trpi kako bi time smio zaslužiti i dulje vrijeme posjedovati veliku korist, čast i ugodnost, pa ga htio spriječiti, ili bi njegova želja bila da to netko (drugi) spriječi, ne bi se reklo da je on onomu prijatelj ili da ga voli. Stoga Bog ne bi ni na koji način mogao lako podnijeti da njegovi prijatelji, dobri ljudi, budu bez trpljenja, ako oni ne bi mogli a da ne

podnose trpljenje. **Sva dobrota izvanjskog trpljenja dolazi i istječe iz dobrote volje**, kako sam gore napisao. I stoga: Sve što bi dobar čovjek želio trpjeti i što je spreman i želi radi Boga trpjeti, to on (stvarno) trpi pred licem Božjim i radi Boga u Bogu.

Kralj David govori u Knjizi psalama: **»Spreman sam na svaku nevolju, i bol mi je moja uvijek nazočna u mom srcu, pred mojim licem« (Ps 37,18).**

Sveti Jeronim kaže da čisti vosak, koji je posve mekan i dobar da se od njega oblikuje sve što treba i što se hoće, u sebi sadrži sve što se od njega može oblikovati, iako nitko ništa od njega izvana vidljivo ne oblikuje.

Također sam gore pisao da kamen nije manje težak ako izvana vidljivo ne leži na zemlji; sva je njegova težina savršeno u tomu da on teži nadolje i u sebi je spreman dolje pasti. Zato sam gore i napisao da dobar čovjek već sad **jest** učinio na nebu i na zemlji sve što je on **htio** učiniti, i u tomu je Bogu sličan.

Sad se može spoznati i uvidjeti nerazumnost onih ljudi koje obično začuđuje kad vide dobre ljude da podnose bol i nevolju, pa im pritom često pada na um misao i tlapnja da to dolazi od potajnoga grijeha tih ljudi, pa ponekad i kažu: »Ah, ja sam pomišljao da je onaj čovjek dobar. Kako to da on podnosi tako veliku tugu i nevolju, a ja sam vjerovao da na njemu nema nikakve mane!« A ja se s njima slažem: Sigurno, **kad bi to bila** (stvarna) tuga i kad bi **za njih** bila tuga i nesreća to što podnose, onda oni ne bi bili dobri i bez grijeha. Ali ako jesu dobri, onda im to trpljenje nije tuga ni nesreća nego im je

velika sreća i blaženstvo. Govoraše Bog, istina: **»Blaženi svi koji trpe radi pravednosti« (Mt 5,10).** Stoga se kaže u Knjizi Mudrosti da su **»duše pravednika u Božjoj ruci. Ludima se čini i oni tlape da pravednici umiru i propadaju, ali oni su u miru« (Mudr 3,1),** u nasladi i blaženstvu.

Na onomu mjestu gdje Sveti Pavao piše koliko je svetaca podnijelo mnogu patnju, tu on kaže da svijet njih nije bio dostojan (**Heb 11,36 sl**). A ta izreka, ako je pravo razumijemo, ima trostruki smisao. Jedan je taj da ovaj svijet uopće nije dostojan postojanja mnogih dobrih ljudi. Drugi smisao je bolji i kazuje da je dobrota ovoga svijeta dostojna prezira i pokazuje se nevrijednom; jedino Bog je vrijedan, stoga su oni za Boga vrijedni i Boga dostojni. Treći smisao jest taj na koji sada mislim, a kazuje da ovaj svijet, to znači ovi ljudi, koji ljube ovaj svijet, nisu vrijedni da radi Boga trpe tugu i nevolju. Stoga **stoji pisano da su se sveti apostoli radovali što su bili dostojni podnijeti patnju za njegovo ime (Dj 5,41).**

Neka sad bude dosta *riječi*. U trećem dijelu ove knjige hoću pisati o mnogovrsnoj utjehi kojom se u svojoj žalosti dobar čovjek također treba i može tješiti, kakvu nalazi u *djelima*, ne samo u riječima dobrih i mudrih ljudi.

Čitamo u Knjizi Kraljeva da je neki čovjek proklinjao kralja Davida i upućivao mu krupne pogrde. Onda je jedan od Davidovih prijatelja rekao da će ubiti toga bijesnog psa. Tada je kralj David odgovorio: **»Ne! jer možda Bog želi i hoće ovom pogrdom učiniti ono što je za mene najbolje« (2 Kr 16,5 sl).**

Čitamo u knjizi predaje otaca (patristici) da se neki čovjek žalio jednom svetom ocu što mora trpjeti. Tada je taj otac progovorio: »Hoćeš li, sine, da ja zamolim Boga da ti on to oduzme?« Onda je taj drugi rekao: »Ne, oče, jer to mi je spasonosno, to ja dobro spoznajem. Nego zamoli Boga da mi udijeli svoju strpljivost kako bih dragovoljno trpio.«

Upitali su jednom nekog bolesnika zašto ne bi molio Boga da ga ozdravi. Tada taj čovjek reče da on to iz tri razloga ne voli činiti. Jedan bi bio, što on vjeruje da je siguran u to da ljubazni Bog nikad ne bi dopustio da on bude bolestan ako to ne bi bilo radi njegova najvećeg dobra. Drugi razlog je taj, što čovjek, ako je dobar, hoće sve što Bog hoće, a ne da Bog ushtjedne što čovjek hoće; (jer) to bi bilo veoma neispravno. I stoga: ako on hoće da ja budem bolestan - jer kad on to ne bi htio, ne bih ni bio - onda ja i ne trebam željeti da budem zdrav. Jer, bez sumnje, moglo bi biti da bi me Bog ozdravio mimo svoje volje, tada bi mi to bilo bezvrijedno i svejedno što bi me ozdravio. **Htijenje dolazi od ljubavi, nehtijenje dolazi od toga što se ne ljubi.** Mnogo mi je draže, bolje i korisnije da me Bog ljubi, a da sam ja pri tomu bolestan, nego da ja budem tjelesno zdrav, a da me Bog ne ljubi. **Što Bog ljubi, to jest nešto; što Bog ne ljubi, to je ništa, tako kaže Knjiga Mudrosti (Mudr**

11,25). I u tomu leži istina, da sve što Bog hoće, upravo u tomu i po tomu što to Bog hoće jest dobro. Zaista ljudski govoreći: Meni bi bilo draže da me ljubi neki bogat, moćan čovjek, možda moj kralj, pa da me ipak ostavi neko vrijeme bez dara, nego da pusti da mi odmah daju dar, a da me pri tomu iskreno ne voli; ako mi iz ljubavi zasad ništa i ne da, ali mi sad ne bi ništa darovao zbog toga što bi me poslije htio tim veličanstvenije i bogatije obdariti. Uzimam čak primjer da (taj) čovjek koji me voli, a sad mi ništa ne daje, nema ni nakanu da mi kasnije nešto da; možda se poslije bolje predomisli pa mi da. Ja ću strpljivo sačekati, osobito zato što je njegov dar od milosti i nezaslužen. Sigurno isto tako: Čiju ljubav ja ne poštujem, i čijoj je volji moja protivna i kod koga bih ja jedino pogledao njegov dar, taj čini sasvim pravo što mi ništa ne daje, pa me još i mrzi i ostavlja u nesreći.

Treći razlog zbog čega bi mi bilo manje vrijedno i protivno htjeti moliti Boga da me ozdravi jest: da ja bogatog, ljubaznog, darežljivog Boga neću i ne trebam moliti za tako neznatnu stvar. Uzmimo da ja dođem k Papi prešavši sto ili dvjesto milja, pa onda, došavši preda nj, progovorim: »Gospodine, Sveti Oče, prešao sam dvjesto milja teškog puta, uz velike troškove, pa Vas molim - s kojim god razlogom k Vama došao - da mi date jedno zrno graha!«, zaista, on bi sam, a i svatko tko bi to čuo, rekao - i to s pravom - da sam velika budala. A sigurno je istina kad kažem da je sve dobro, pa i sveukupno stvorenje spram Boga manje nego zrno graha spram svega tjelesnog svijeta. Stoga bih s pravom morao odbiti - ako bih bio dobar, mudar čovjek - da molim Boga za ozdravljenje.

U vezi s ovim dalje kažem: Znak je slabašna srca ako se čovjek razveseli ili rastuži radi prolaznih stvari ovoga svijeta. Baš bi se od srca trebalo stidjeti pred Bogom i njegovim anđelima i pred ljudima ako bismo to kod sebe zapazili. Čovjek se toliko stidi mane na licu koju ljudi izvana opažaju. Što da (još) dalje govorim? Knjige Starog i Novog Zavjeta, kao i svetačke, pa čak i poganske, pune su toga kako su pobožni ljudi radi Boga i iz naravne kreposti predali svoj život i dragovoljno se odrekli sebe.

Poganski učitelj Sokrat kaže da vrline čine nemoguće stvari mogućima pa i lakima i ugodnima. A neću zaboraviti ni ovo, kako je ona pobožna žena, o kojoj izvješćuje Knjiga o Makabejcima, jednog dana pred svojim očima vidjela užasna i neljudska, i za saslušanje grozna mučila, namijenjena i primijenjena na njezinoj djeci, pa je to vedra raspoloženja pogledala i njih podržala i sve pojedinačno opomenula da se ne prestraše te dragovoljno predaju tijelo i dušu radi pravednosti Božje. Neka ovo bude kraj ove knjige. Dodat ću ipak dvije besjede.

Jedna je ova: da bi se dobar, božanski čovjek trebao baš silno i temeljito stidjeti da ga je ikada potresla žalost, kad vidimo da trgovac radi stjecanja male dobiti, još k tomu u neizvjesnosti, često kreće tako daleko zemljom, tako teškim putovima, preko brda i dolina, pustara i mora, razbojnicima i ubojicama životno i imovinski ugrožen, pa trpi i veliko odricanje od jela i pića (i) sna i druge neugodnosti, a ipak sve rado i dragovoljno zaboravlja radi tako male i neizvjesne koristi. Pojedini

vitez radi prolazne slave riskira u boju imanje, život i dušu, a nama se čini tako krupno da radi Boga i vječnog blaženstva podnesemo neku malenkost!

Druga besjeda, koju (još) hoću reći, jest ova, da će mnogi nerazuman čovjek reći da mnoge besjede koje sam napisao u ovoj knjizi i drugdje nisu istinite. Tomu ja odgovaram s onim što **Sveti Augustin** kaže u prvoj knjizi svojih »**Ispovijesti**«. On (tamo) primjećuje da je Bog sve što ima doći, pa i za tisuće i tisuće godina, ukoliko bi svijet imao tako dugo postojati, (već) sad učinio, i da će još danas raditi sve što je prošlo već mnogo tisućljeće. Što ja tu mogu ako to netko ne razumije? A on opet na drugom mjestu kaže da očito previše voli sebe **onaj** čovjek koji hoće druge ljude zaslijepiti kako bi ostalo sakriveno njegovo sljepilo. Meni je dovoljno da je ono što govorim i pišem istinito u meni i u Bogu. Tko vidi štap uronjen u vodu, tomu se taj štap čini iskrivljenim, iako je on posve ravan, a to dolazi odatle što je voda grublja od zraka; taj je štap svejedno, i u sebi i u očima onoga koji ga gleda samo u čistoći zraka, ravan a ne kriv.

Sveti Augustin kaže: »Onaj tko bez mnogostrukih pojmova, mnogostruke predmetnosti i slikovitih predodžbi spoznaje na nutarnji način ono što nije unijelo nikakvo izvanjsko viđenje, taj zna da je ovo istina. Tko međutim o tomu ništa ne zna, taj mi se smije i ruga; a ja njega sažaljevam. Međutim, takvi ljudi hoće vječne stvari gledati i osjećati božanska djela te stajati u svjetlu vječnosti, a pri tomu njihovo srce treperi još u onom jučer i još u onom sutra.«

Poganski učitelj **Seneka** govori: **»O velikim i uzvišenim stvarima treba govoriti velikim i uzvišenim osjećajima i plemenitom dušom.«**

Kazat će se također da takva učenja ne treba govoriti ni pisati za neuke. Ja na to kažem: Ako neuke ljude ne treba poučavati, onda nikada nitko neće biti učen, pa (onda) ne može nitko poučavati ni pisati. Jer neuke se poučava zato da bi od neukih postali učenici. Kad ne bi bilo ničega novog, ništa ne bi postalo staro. **»Koji su zdravi«, kaže naš Gospodin, »njima ne treba lijeka« (Lk 5,31).** Liječnik je zato tu da izliječi bolesne. Ako ima nekoga tko ovu besjedu neispravno razumije, što u tome može čovjek koji ispravno izriče ovu besjedu, koja jest istinita?

Sveti Ivan navješćuje sveto evanđelje svim vjernicima, a i svim nevjernicima da bi postali vjernici, pa ipak on započinje to evanđelje najuzvišenijim što čovjek ovdje može o Bogu izreći; a često nisu ni njegove riječi kao ni riječi našega Gospodina ispravno shvaćene.

Ljubavlju bogati, milosrdni Bog, (sama) istina, dao meni i svima onima koji budu čitali ovu knjigu da istinu u sebi nađemo i uočimo. Amen.

O ČOVJEKU PLEMENITA

RODA

Naš Gospodin govori u evanđelju: **»Jedan čovjek plemenita roda ode u daleku zemlju da primi**

kraljevstvo, pa se onda vrati» (Lk 19,12). Naš Gospodin uči nas u ovim riječima kako je čovjek stvoren plemenit u svojoj naravi i kako je božanstveno ono do čega on po milosti može stići, a povrh toga i kako čovjek treba tamo doći. A i velik je dio Svetoga Pisma dotaknut u ovim riječima.

Kao prvo, treba znati, a to je i jasno vidljivo, da čovjek u sebi ima dvojaku narav: tijelo i duh. Zato jedan spis kaže: Tko spozna sama sebe, taj spoznaje sva stvorenja, jer sva su stvorenja ili tijelo ili duh. Zato Pismo kaže o čovjeku da u nama postoji izvanjski i, drugi, unutarnji čovjek.

Izvanjskom čovjeku pripada sve što uz dušu prijanja, ali je obuhvaćeno i primiješano s tijelom, pa sa svakim dijelom i u svakom udu ima tjelesno sudjelovanje, kao npr. s okom, uhom, jezikom, rukom i sličnim. A sve ovo Pismo naziva starim čovjekom, zemaljskim čovjekom, izvanjskim čovjekom, protivnim čovjekom, ropskim čovjekom.

Drugi čovjek, koji se u nama nalazi, jest unutarnji čovjek; toga Pismo zove novim čovjekom, nebeskim čovjekom, mladim čovjekom, prijateljem i plemenitim čovjekom. I na toga se misli kad naš Gospodin kaže da je »jedan čovjek plemenita roda otišao u daleku zemlju te primio kraljevstvo i onda se vratio«.

Treba nadalje znati da sveti Jeronim kaže, a i učitelji općenito kažu da svaki čovjek od početka svoga ljudskog postojanja ima jednoga dobrog duha, anđela, i jednoga zlog duha, đavola. Dobri anđeo savjetuje i

stalno tjera na ono što je dobro, što je božansko, što je krepost i nebesko i vječno. Zli duh savjetuje i tjera čovjeka uvijek na ono što je vremenito i prolazno i što je porok, zlo i đavolsko. Isti zli duh trajno vodi povjerljivi razgovor s izvanjskim čovjekom i preko njega potajno uvijek vreba unutaršnjeg čovjeka, baš kao što je zmija čavrljala sa ženom Evom i preko nje s mužem Adamom (usp. Post 3,1 sl). Unutarnji čovjek jest **Adam**. Taj **muž**, u duši jest **dobro stablo što neprestano rađa dobrim rodом**, o kojem i naš Gospodin govori (usp. Mt 7, 17).

On je i ona njiva u koju je Bog posijao svoju sliku i priliku i u koju on sije dobro sjeme, korijen sve mudrosti, svih umijeća, svih kreposti, svih dobara: sjeme božanske naravi (2 Pt 1,4).

Sjeme božanske naravi to je Sin Božji, Božja Riječ (Lk 8,11).

Izvanjski čovjek, to je protivni i zli čovjek, koji je na to posijao i bacio korov (usp. Mt 13,24 sl).

O njemu kaže Sveti Pavao: Ja u sebi nalazim nešto što me priječi i protivi se onomu što Bog nalaže i što Bog savjetuje i što je Bog govorio i još govori u onom najvišem, u osnovi moje duše (usp. Rim 7,23).

I na drugom mjestu govori pa se tuži: »Jadan ti sam ja čovjek! Tko će me izbaviti od ovoga smrtnoga tijela?« (Rim 7,24).

I opet, na drugom mjestu, on kaže da **čovjekov duh i njegova tjelesnost uvijek vojuju jedno protiv drugoga. Tijelo savjetuje porok i zloću; duh savjetuje ljubav prema Bogu, radost, mir i svaku krepost (usp. Gal 5,17 sl).**

Tko slijedi duh i živi po njemu, po njegovu savjetu, tomu pripada život vječni (usp. Gal 6,8).

Unutarnji čovjek jest onaj o kojemu naš Gospodin kaže da »jedan čovjek plemenita roda ode u daleku zemlju da primi kraljevstvo«. To je dobro stablo o kojemu naš Gospodin kaže da uvijek rodi dobrim rodom a nikad zlim, jer ono hoće dobrotu i priklanja se dobroti, onoj dobroti kakva sama u sebi lebdi, netaknuta ovim i onim. **Izvanjski čovjek jest zlo stablo koje nikad ne može roditi dobrim rodom (usp. Mt 7,18).**

O plemenitosti unutarnjeg čovjeka, duha, i o nevrijednosti izvanjskog čovjeka, tijela, govore i poganski učitelji Tulije i Seneka: Nijedna umom obdarena duša nije bez Boga; sjeme Božje jest u nama. Kad bi ono imalo dobrog, mudrog i marljivog ratara, ono bi tim više uspijevalo i raslo k Bogu, od kojeg i jest sjeme, i rod bi bio sličan Božjoj naravi.

Sjeme kruške izrasta u kruškino stablo, sjeme oraha u orahovo stablo, sjeme Božje u Boga (usp. 1 Iv 3,9). Ako se pak zbude da dobro sjeme ima ludog i zlog ratara, onda uzraste korov i prekrije i potisne dobro sjeme tako da ono ne dođe na svjetlo niti može izrasti.

Govori međutim **Origen**, veliki učitelj: Budući da je sam Bog zasijao i utisnuo i u-rodio ovo sjeme, to ono doduše može biti prekriveno i skriveno, pa ipak nikad uništeno niti u sebi ugašeno; ono blista i sjaji, svijetli i gori i bez prestanka se priklanja Bogu.

Prvi je stupanj unutarnjeg i novog čovjeka, govori Sveti Augustin, kad čovjek živi prema uzoru dobrih i svetih ljudi, ali pri tomu još ide s osloncem na stolice i drži se uza zidove, još se hrani mlijekom.

Drugi je stupanj kad on sad ne gleda samo na vanjske uzore, pa bili to i dobri ljudi, nego ide i žuri na pouku i po savjet od Boga i Božje mudrosti, okreće leđa čovječanstvu a lice Bogu, puzi iz majčina krila i smiješi se nebeskom Ocu.

Treći je stupanj kad se čovjek sve više otima od majke i sve više udaljuje od njena krila, izmiče brizi, odbacuje strah, tako da kad bi - i bez pomutnje svih ljudi - mogao činiti zlo i nepravdu, njega to ipak ne bi mamilo; jer on je u ljubavi tako s Bogom povezan u revnom nastojanju, dok ga on ne postavi i ne uvede u veselje i u slast i blaženstvo, gdje mu je mrsko sve ono što je od Njega različito i Njemu strano.

Četvrti je stupanj kad on sve više napreduje i ukorjenjuje se u ljubavi i u Bogu, tako da je spreman uzeti na se svaki napad, kušnju, nedaću i trpljenje, s voljom i rado, željno i veselo.

Peti je stupanj kad on živi u svakom pogledu u sebi smiren, mirno počivajući u bogatstvu i preobilju najuzvišenije i neizrecive mudrosti.

Šesti je stupanj kad je čovjek oslobođen slika i preplavljen Božjom vječnošću, i stigao do potpuno savršena zaborava prolaznog i vremenitog života, i povučen i preobražen u božansku sliku, kad je postao dijete Božje. Povrh toga i naviše nema nijednog stupnja i tamo je vječni mir i blaženstvo, jer konačni cilj unutarnjeg čovjeka i novog čovjeka jest: život vječni.

Za ovoga unutarnjeg čovjeka, plemenita roda, u kojeg su Božje sjeme i Božja slika utisnuti i posijani - kako ovo sjeme i ova slika božanske naravi i božanske biti, Sin Božji, dolazi na vidjelo i kako ga se opaža, a i kako katkada biva skriven - za njega veliki učitelj Origen iznosi jednu usporedbu: da je Božja slika, **Sin Božji, u dnu duše poput živoga zdence**. Ako pak netko na to baci zemlju, to jest zemaljsku pohlepu, onda ga priječi i zastire, tako da se od njega ništa ne spoznaje niti opaža; on svejedno ostaje u samomu sebi živ, pa ako se makne zemlja koja je na nj izvana nabačena, on opet dolazi na vidjelo i opet ga se opaža. I kaže on da se na ovu istinu ukazuje u prvoj knjizi Mojsijevoj, gdje piše da je **Abraham na svojoj njivi iskopao žive zdence, a zlikovci su ih zasuli zemljom; potom, međutim, kad je zemlja bila izbačena, zdenci su opet izašli živi na vidjelo (Post 26,14 sl)**.

Za ovo zacijelo postoji još jedna usporedba: Sunce sja bez prestanka; ali ako je između nas i sunca neki oblak ili magla, onda mi taj sjaj ne opažamo. Isto tako, ako je

oko u sebi samom bolesno i iznemoglo ili mrenom zastrto, onda mu taj sjaj nije spoznatljiv. U nekoj sam prilici iznio još jednu jasnu usporedbu: Ako neki majstor radi lik od drva ili kamena, to on ne unosi lik u drvo, nego izrezuje iverje koje je bilo prikriilo taj lik; on drvu ništa ne daje, nego mu odnosi i otkopava pokrov i uklanja trosku, pa onda zasja ono što je ispod toga ležalo. To je blago koje je ležalo skriveno u njivi, kako naš Gospodin govori u evanđelju (**Mt 13,44**).

Sveti Augustin kaže: Kad se čovjekova duša potpuno vrati gore u vječnost, u samog Boga, onda zasja i blista slika Božja; kad se pak duša okrene van, pa makar to bilo i radi izvanjskog vježbanja kreposti, onda se ova slika sasvim prekrije. A ovo treba značiti činjenica da žene nose glavu prekrivenu, a muševi otkrivenu, prema učenju Svetog Pavla (**usp. 1 Kor 11,4 sl**). I zato: Sve ono od duše što se prema dolje okreće prima od toga čemu se okreće jedan pokrov, jednu maramu; a ono od duše što se uznosi, to je čista slika Božja, Božji porod, neprekriveno čist u nezastrtoj duši. O čovjeku plemenita roda - kako (naime) Božja slika, Sin Božji, sjeme božanske naravi, u nama nikad ne biva uništena, ako i može biti prekrivena - kaže kralj David u Psaltiru:

Iako čovjeka napada raznolika ništavnost, trpljenje i bolni jad, on ipak ostaje u slici Božjoj i ta slika u njemu (usp. Ps 4,2 sl).

Pravo svjetlo svijetli u tami, mada ga se ne opaža (usp. Iv 1,5).

»Ne osvrćite se na to«, veli Knjiga ljubavi, »što sam garava, ipak sam lijepa i skladna; to me je sunce opalilo« (Pj 1,5). »Sunce« jest svjetlo ovoga

svijeta, i hoće reći da čak i ono najviše i najbolje što je **stvoreno i učinjeno**, prekriva i izbljeđuje sliku Božju u nama.

»Uklonite trosku sa srebra«, govori Salomon, »pa će zablistati i sjati prečista posuda« (Izr 25,4), slika, Sin Božji u duši. I to je ono što naš Gospodin hoće kazati u onim riječima kad kaže da »jedan čovjek plemenita roda ode«, jer čovjek mora izaći iz svih slika i iz sebe sama, i od svega se toga udaljiti i postati različit, ako (zbiljski) hoće primiti Sina i postati sinom i hoće u Očevo krilo i srce.

Bogu je strano posredovanje svake vrste. **»Ja sam«, govori Bog, »Prvi i Posljednji« (Otk 22,13).** Različitosti nema ni u Božjoj naravi ni u osobama u pogledu naravi. Božanska narav jest Jedno, i svaka osoba također jest Jedno i jest to isto Jedno, koje je narav. Razlika između bitka i bitnosti poima se kao Jedno i jest Jedno. (Tek) ondje gdje se ono (to jest ovo Jedno) ne zadržava (više) u sebi, to ono prima, posjeduje i daje razliku. Stoga: U Jednomu se nalazi Bog i mora postati jedno onaj koji treba naći Boga. **»Jedan čovjek«, govori naš Gospodin, »ode.«** U razlici čovjek ne nalazi ni Jedno ni bitak ni Boga ni počinak ni blaženstvo ni zadovoljenje. Budi jedno da bi mogao naći Boga! I zaista, kad bi ti uistinu bio jedno, onda bi ostao jedno i u raznolikomu, i raznoliko bi tebi postalo jedno, pa te uopće ne bi moglo priječiti. Jedno ostaje jednako jedno u tisuću puta tisuću kamenova kao i četiri kamena, i tisuću puta tisuću isto je tako sigurno jednostavan broj kao što je četiri jedan broj.

Jedan poganski učitelj kaže da je Jedno rođeno iz najvišeg Boga. Njegova je osobina da je jedno s Jednim. Tko ga traži ispod Boga, taj vara sam sebe. I kao četvrto, kaže isti učitelj, ovo Jedno nema ni s čim istinskijeg prijateljstva nego s djevicama ili službenicama, kako i kaže Sveti Pavao: »**Ja sam vas vjenčao i zaručio s Jednim kao čiste djevice**« (2 Kor 11,2). I čovjek bi trebao sasvim tako, jer ovako govori naš Gospodin: »**Jedan** čovjek ode.«

»Čovjek« u vlastitom značenju riječi na latinskom označuje u jednom smislu onoga koji se sa svim što jest i što je njegovo pod Bogom sagiba i njemu podvrgava, i gleda prema gore na Boga, ne na ono svoje što zna da je iza, ispod, pored njega. Ovo je potpuna i istinska poniznost; ovo ime ima on od zemlje. Sad o tomu više neću govoriti. Kad se kaže »čovjek«, ova riječ također označuje nešto što je uzvišeno nad prirodu, nad vrijeme i nad sve što je vremenu okrenuto ili ima okus vremena, a to isto kažem i u odnosu na prostor i tjelesnost. Povrh toga ovaj »čovjek« na određen način nema ništa zajedničkog ni s čim, to jest nije oblikovan ni upriličen ni prema ovomu ni prema onomu, i ne zna ništa o ništavilu, tako da se nigdje u njemu od ništavila ništa ne nalazi niti opaža, i ništavilo je od njega tako potpuno oduzeto da se tu nalazi jedino čisti život, bitak, istina i dobrota. Tko je takav, taj je »čovjek plemenita roda«, zaista, ni manje ni više.

Postoji još jedan drugi način objašnjenja i pouke za to što nas Gospodin naziva »čovjekom plemenita roda«. Mora se također znati da oni koji Boga nezastirto spoznaju ujedno s njim spoznaju i stvorenja; jer

spoznaja je svjetlo u duši, i **svi ljudi po naravi žude za spoznajom, jer je i spoznaja zlih stvari dobra.**

Učitelji pak kažu: Ako se stvorenje spoznaje u njegovoj vlastitoj biti, onda se to zove »večernja spoznaja«, i tada se stvorenje vidi u slikama mnogostruke različitosti; ako se međutim stvorenja spoznaje u Bogu, onda se to zove i jest »jutarnja spoznaja«, i na taj se način stvorenja gleda bez svih razlika i oslobođeno svih slika i obnaženo od sve sličnosti u Jednomu, koje jest sam Bog. I ovo jest »čovjek plemenita roda«, o kojem naš Gospodin kaže: »Jedan čovjek plemenita roda ode«, plemenit stoga jer on jest jedno i jer Boga i stvorenje u Jednomu spoznaje.

Hoću da progovorim u još jednom smislu što je »čovjek plemenita roda«, i to поближе. Ja kažem: Kad čovjek, duša, gleda Boga, onda on zna i spoznaje sebe također kao spoznajućeg, to jest: on spoznaje da on Boga gleda i spoznaje. Neki su pak ljudi povjerovali, a to i izgleda sasvim vjerojatno, da cvijet i jezgra blaženstva leže u onoj spoznaji kod koje duh spoznaje da on spoznaje Boga; jer kad bih imao svu milinu, a za nju ne bih znao, što bi mi to pomoglo i kakva bi mi to bila milina? Ja ipak sa sigurnošću kažem da tome nije tako. Ako i jest istina da duša bez ovog ne bi bila blažena, to ipak blaženstvo ne leži u tomu; jer prvo u čemu se blaženstvo sastoji jest to da duša nezastirto gleda Boga. U tomu ona prima cijeli svoj bitak i crpi sve što ona jest, iz Božjeg temelja, i ne zna ništa o znanju ni o ljubavi ni uopće o bilo čemu. Ona se smiruje sasvim isključivo u Božjem bitku. Ondje ona ne zna ništa nego bitak i Boga. Kad ona međutim zna i spoznaje da ona Boga gleda, spoznaje i ljubi, onda je to po naravnom redu otklon iz

prvoga i povrat u ono prvo; jer nitko ne spoznaje sebe kao bijelog nego onaj koji zbilja jest bijel. Stoga onaj tko sebe spoznaje kao bijelog, taj gradi i nosi na bjelini, i on svoje spoznavanje ne uzima neposredno, i (još) ne znajući, izravno od (te) boje, nego on uzima spoznavanje iste (tj. boje) i znanje za nju od onog što je upravo bijelo, pa ne crpi spoznavanje isključivo od boje po sebi; naprotiv, on to spoznavanje i znanje crpi od obojenog, odnosno od bijeloga i spoznaje **sebe** kao bijelog. Nešto bijelo puno je manje i puno izvanjskije nego bjelina. Sasvim je drugo zid i temelj na kojem je taj zid izgrađen.

Učitelji kažu da je druga ona moć pomoću koje oko vidi, a druga ona pomoću koje ono spoznaje **da vidi**. (Ono) prvo: da ono **vidi**, uzima isključivo od boje, ne od onoga što je obojeno. Prema tomu, sasvim je svejedno da li je to što je obojeno kamen ili drvo, čovjek ili anđeo: ono bitno leži jedino u tomu da to ima boju.

Isto tako, kažem ja, čovjek plemenita roda uzima i crpi cijeli svoj bitak, život i svoje blaženstvo samo od Boga kod Boga i u Bogu, ne od toga (tj. od okolnosti, *prev.*) što Boga spoznaje, gleda, ljubi ili tomu slično. Stoga naš Gospodin na uvjerljivo točan način kaže da je **vječni život ovo: Spozna(va)ti samo Boga kao jed(i)nog pravog Boga (Iv 17,3), ne: spozna(va)ti da se Boga spoznaje. Ta kako bi spoznavao sebe kao onoga koji Boga spoznaje čovjek koji sama sebe ne spoznaje?** Jer, zacijelo, čovjek uopće ne spoznaje sama sebe ni druge stvari, nego, naprotiv, istinski, samo Boga, kad postane blažen i kad jest blažen u korijenu i u osnovi blaženstva. Ako međutim duša spoznaje da ona

spoznaje Boga, onda ona ujedno dobiva spoznaju od Boga i od sebe same.

A i druga je moć - kao što sam naveo - pomoću koje čovjek vidi, a druga po kojoj on zna i spoznaje *da* (on) vidi. Istina je doduše da je sada, ovdje dolje, **u nama** plemenitija i viša ona moć po kojoj znamo i spoznajemo **da** vidimo nego (ona) moć pomoću koje vidimo; jer priroda svoje djelovanje počinje od najmanjega, ali Bog u svojim djelima počinje s najsavršenijim. Priroda čovjeka stvara od djeteta, a kokoš od jajeta. Priroda najprije učini drvo toplim i vrućim, a tek nakon toga daje da nastane bitak vatre; Bog međutim daje najprije svemu stvorenju bitak, a onda u vremenu, a ipak bez vremena, i zasebno sve ono što k tomu (tj. bitku) pripada. Bog daje i Duha Svetoga prije nego darove Duha Svetoga.

Tako ja dakle kažem da blaženstva doduše nema, a da čovjek ne bude svjesnim i da ne zna *da* on Boga gleda i spoznaje; ali, Bože sačuvaj, da bi na tome počivalo moje blaženstvo! Kome je to inače dovoljno, neka on to za sebe zadrži, ali neka se meni smiluje. Vrućina vatre i bitak vatre jesu doduše veoma različiti i začudo daleko jedno od drugoga u naravi, iako su po vremenu i prostoru veoma blizu jedno kraj drugoga. Božje gledanje i naše gledanje potpuno su daleki i različiti jedno od drugoga. Stoga naš Gospodin sasvim pravo kaže da »jedan čovjek plemenita roda ode u daleku zemlju da primi kraljevstvo, pa se onda vrati«. **Jer čovjek mora biti jedno u sebi samom i mora to tražiti u sebi i u Jednomu i primiti u Jednomu, to**

jest: samo Boga gledati; a »vratiti se«, to znači: znati i spozna(va)ti da se Boga spoznaje i zna.

A sve ovdje protumačeno prorekao je prorok Ezekiel kad je kazao da **»jedan snažan orao velikih krila, dugih udova, pun svakojaka perja, doletje čistom brdu i uze srčiku najvišeg stabla, otkide mu vršak i spusti ga« (Ez 17,3 sl).** Ono što naš Gospodin zove čovjekom plemenita roda, to prorok naziva velikim orlom. Ta tko je plemenitiji nego onaj tko je s jedne strane rođen od najvišeg i najboljeg što stvorenje posjeduje, a s druge strane iz najintimnijeg temelja božanske naravi i njezine pustinje? **»Ja ću«, govori naš Gospodin u proroku Hošei, »plemenitu dušu odvesti u pustinju i tamo ću govoriti njezinu srcu« (Hoš - 2,14).** Jedno s Jednim, Jedno od Jednog, Jedno u Jednom i u Jednom Jedno navijeke. Amen.

PROPOVIJEDI

ništa više,
propovijed,
Tko bi samo spoznao stvorenja i
taj ne bi trebao misliti ni na jednu
jer svako je stvorenje puno Boga
i svako je jedna knjiga.

Meister Eckhart

1. PROPOVIJED

Intravit Jesus in templum et coepit eicere vendentes et ementes.
(Matth. 21,12)

Čitamo u svetom evanđelju da je naš Gospodin ušao u hram i izbacio one koji su tu kupovali i prodavali, **a drugima, koji su tu nudili golubove, rekao je:** »Nosite to odavde, uklonite to!« (Iv 2,16). Zašto je Isus izbacio van one koji su kupovali i prodavali, a one što su nudili golubove pozvao da ih uklone? On time nije imao na umu ništa drugo nego da hoće imati prazan hram, upravo kao da je htio kazati: Ja imam pravo na ovaj hram i hoću da sam u njemu budem i u njemu vladam. Što to hoće reći? Taj hram, u kojem Bog hoće da moćno vlada prema svojoj volji, to je čovjekova duša, koju je on tako istinito kao samom sebi sličnu oblikovao i stvorio, kao što čitamo da je naš Gospodin govorio: **»Načinimo čovjeka na svoju sliku, sebi slična« (Post 1,26).** A to je i učinio. Tako je sebi sličnom učinio čovjekovu dušu da ni na nebesima ni na zemlji, među svim prekrasnim stvorenjima koja je Bog tako divno stvorio, nema ni jednoga koje mu toliko slični kao čovjekova duša. Zato Bog hoće imati ovaj hram prazan, da u njemu ničeg više i ne bude osim njega sama. To je stoga tako, jer se njemu ovaj hram tako dopada, budući da mu je tako istinski sličan i njemu je samom tako ugodno u ovom hramu kad god je u njemu on sam.

A sada pazite! Tko su bili ti ljudi što su tu kupovali i prodavali, i tko još jesu? Sad pažljivo slušajte! Sad

hoću propovijedati bez izuzetka samo o dobrim ljudima. Pa ipak ću ovaj put pokazati koji su bili, pa još i danas jesu, trgovci što su tako kupovali i prodavali, i još to čine, što ih je naš Gospodin izbičevao i istjerao. I on to još uvijek čini svima onima koji tu kupuju i prodaju u ovom hramu; ni jednog jedinog od njih on neće unutra pustiti. Pogledajte, trgovci su svi oni što se čuvaju teških grijeha i rado bi bili dobri ljudi i činili Bogu u čast svoja dobra djela, kao što su post, bdijenje, molitva i tomu slično, svakojaka dobra djela, a čine ih ipak zato da njima naš Gospodin nešto dade za ta djela ili da im za njih nešto učini što bi im bilo milo: sve su to trgovci. To valja razumjeti u širem smislu, jer oni hoće dati jedno za drugo, i hoće na taj način s našim Gospodinom trgovati. Oni se varaju pri takvoj trgovini. Jer sve što oni posjeduju i sve što mogu činiti, kad bi sve to što imaju dali radi Boga i kad bi radi Boga sebe sasvim istrošili, Bog im za to ama baš ništa ne bi bio dužan dati ili učiniti, osim da on to dragovoljno hoće badava učiniti. Jer to što oni jesu, to su po Bogu, i to što imaju, imaju od Boga, a ne od sebe samih. Stoga Bog njima za njihova djela i za njihovo davanje nije baš ništa dužan, osim ako on to hoće dragovoljno učiniti iz svoje milosti, a ne zbog njihovih djela niti zbog njihovih darova; jer oni ne daju od svoga, a i ne djeluju od sebe samih, kao što Krist sam kaže: **»Bez mene ne možete ništa učiniti« (Iv 15,5).** To su jako nerazumni ljudi, ti što hoće trgovati s našim Gospodinom; oni od istine malo ili ništa ne razumiju. Stoga ih je naš Gospodin izbičevao i istjerao iz hrama. Ne može zajedno postojati svjetlo i tama. Bog je istina i svjetlo u samom sebi. Pa ako Bog dolazi u taj hram, onda on iz njega goni neznanje - to je tama - i objavljuje sama sebe sa svjetlom i istinom. Kad se spozna istina,

nema tu trgovaca, a istina nema želje ni za kakvim trgovanjem. Bog svoje ne traži; on je u svim svojim djelima nevezan i slobodan i čini ih iz istinske ljubavi. Sasvim isto tako čini i onaj čovjek koji je s Bogom sjedinjen; taj također stoji nevezan i slobodan u svim svojim djelima i čini ih samo Bogu u čast i ne traži svoje, a to Bog u njemu djeluje.

Ja kažem još dalje idući: Dokle god čovjek sa svim svojim djelima traži bilo što od svega što Bog može dati ili hoće dati, on je jednak tim trgovcima. Hoćeš li biti sasvim nevezan tim trgovanjem, tako da te Bog ostavi u tom hramu, trebaš sve što možeš u svim svojim djelima činiti samo Bogu u čast i trebaš ostati tako nevezan time kao što je ništavilo nevezano, koje nije ni tu ni tamo. Ne trebaš za to baš ništa tražiti. Ako tako činiš, onda su tvoja djela duhovna i božanstvena, i onda su trgovci odreda protjerani iz hrama i Bog je sam u njemu; jer taj čovjek ima samo Boga na umu. Vidite, na taj je način ovaj hram slobodan od svih trgovaca. Vidite, taj čovjek koji ne gleda ni sebe niti išta drugo osim sama Boga i njegovu slavu, jest istinski slobodan i nevezan bilo kakvom trgovinom u svim svojim djelima i ne traži svoje, kao što je i Bog nevezan i slobodan u svim svojim djelima i ne traži svoje.

Rekao sam, nadalje, i to da je naš Gospodin ljudima koji su nudili golubove rekao: »Uklonite to, nosite to odavde!« Ove ljude nije istjerao, a niti ih je puno prekoravao, nego im je vrlo ljubazno rekao: »Uklonite to!« kao da je htio reći: Ovo doduše nije zlo, ali ipak stvara zapreku čistoj istini. Ovi ljudi, to su sve **dobri** ljudi koji svoja djela čine čisto samo radi Boga i u tome ne

traže svoga, a ipak ih čine s vezanošću na vlastito ja, na vrijeme i broj, na ispred i iza. U ovim su djelima oni spriječeni u postizanju najvrednije istine: da bi, naime, trebali biti slobodni i nevezani, kao što je naš Gospodin Isus Krist slobodan i nevezan, i uvijek se bez prestanka i bezvremenski nanovo začinje od svoga nebeskog Oca i u istom se 'sada' bez prestanka opet u-rada, sa zahvalnim čašćenjem, u očinsko veličanstvo, u jednakom dostojanstvu. Sasvim tako trebao bi stajati čovjek koji bi želio postati pristupačan za najuzvišeniju istinu i u njoj živjeti bez 'ispred' i 'iza' i bez spriječenosti bilo kojim djelima i slikama kojih je postao svjestan, primajući božanske darove nevezan i slobodan, nanovo u ovom 'sada' i u ovom istom svjetlu u-rađajući ih nespriječen, sa zahvalnim čašćenjem, u našem Gospodinu Isusu Kristu. Tako bi bili uklonjeni ti golubovi, to jest spriječenost i vezanost na vlastito ja po svim onim djelima koja su inače dobra, u kojima čovjek ne traži svoje. Stoga je naš Gospodin vrlo ljubazno rekao: »Nosite to odavde, uklonite to!«, kao da je htio reći: To je doduše dobro, ali sobom nosi i spriječenost.

Ako ovaj hram tako postane slobodan od svih zapreka, to jest od vezanosti na ja i od neznanja, onda on tako lijepo blista i tako se čist i jasan sjaji iznad svega i preko svega što je Bog stvorio da se s njim ne može susresti nitko jednaka sjaja nego jedino nestvoreni Bog. I zaista: Ovom hramu nije sličan nitko nego samo nestvoreni Bog. Sve što je niže od anđela, nije uopće slično ovom hramu. I sami najviši anđeli slične ovom hramu plemenite duše do izvjesnog stupnja, ali ipak ne potpuno. Da oni slične duši u izvjesnoj mjeri, to stoji u pogledu spoznaje i ljubavi. Ali njima je postavljen jedan cilj; oni ne mogu

preko njega. Duša međutim sigurno može preko toga. Ako bi jedna duša - i to duša čovjeka koji bi još živio u vremenu - stajala na istoj visini s najvišim anđelom, taj bi čovjek još uvijek u svojoj slobodnoj moći mogao stići daleko više, u svakom 'sada' nov, nebrojiv, to jest mimo i iznad načina anđela i svakoga stvorenog uma. Samo je Bog slobodan i nestvoren, i stoga je samo on duši sličan po slobodi, ali ne u pogledu nestvorenosti, jer ona jest stvorena. Kad duša dođe u nepomiješano svjetlo, ona tako daleko zađe u svoje ništavilo od svoga stvorenog nečeg u tom ništavilu da se ona vlastitom snagom ni na koji način ne može vratiti u svoje stvoreno nešto. A Bog se sa svojom nestvorenošću postavi pod njezino ništavilo i održi dušu u njezinu nečemu. Duša se odvažila da propadne, pa sama od sebe i ne može (opet) doći k sebi - toliko je sebi umakla - dok se Bog nije pod nju postavio. To mora nužno tako biti. Jer, kako sam prije kazao: »Isus je ušao u hram i izbacio one koji su tu kupovali i prodavali, a drugima rekao 'Nosite to odavde!'« - Da, vidite, sad ja uzimam taj mali iskaz: »Isus uđe i poče govoriti: 'Nosite to odavde!'«, i oni to odnesoše. Vidite, sad tu ne bijaše više nikoga doli samog Isusa i on poče govoriti u tom hramu. Vidite, ovo trebate uistinu znati: Ako još netko hoće da u tom hramu, to jest u duši, osim samog Isusa, govori, onda Isus šuti, kao da nije doma, a i nije doma u toj duši, jer ona ima stranih gostiju s kojima govori. Treba li pak Isus u toj duši govoriti, to ona mora biti sama i mora šutjeti ako hoće čuti kako Isus govori. Pa evo on ulazi i počinje govoriti. Što govori Gospodin Isus? On govori ono što on jest. A što je on? On je Riječ Očeva. U ovoj istoj Riječi izriče Otac sebe sama i cijelu božansku narav i sve što Bog jest, onako kako on to spoznaje; a on to

spoznaje kako to jest. A budući da je on savršen u svom spoznavanju i u svojoj moći, stoga je savršen i u svom govorenju. Govoreći Riječ, on izriče sebe i sve stvari u drugoj osobi i daje joj istu narav koju on sam ima, te u istoj Riječi izriče sva umom obdarena bića u istoj toj Riječi kao toj Riječi (bitno) **slična** prema »slici«, utoliko što je ona **unutar-ostajuća** - no ipak **ne jednaka** toj istoj Riječi na svaki način, utoliko što ona **isijava**, dakle utoliko što svaka (slika) za se ima zaseban bitak; one su (tj. **isijavajuće** »slike« međutim primile mogućnost da dosegnu milosnu sličnost s istom Riječi. A tu istu Riječ, kakva u sebi jest, nju je Otac u cijelosti rekao, tu Riječ i sve što u toj Riječi jest.

Pa kad je Otac **ovo** rekao, što onda Isus govori u duši? Kao što sam kazao: Otac govori tu Riječ i govori u toj Riječi, a inače ne; a Isus govori **u duši**. Način njegova govora je taj da on sebe sama i sve što je Otac u Njemu govorio objavljuje na onaj način kako je taj duh spreman primiti. On objavljuje očinsku vrhovničku moć u tom duhu u istoj neizmjernej sili. Ako duh prima ovu silu u Sinu i po Sinu, onda on biva snažan u svakom napredovanju, tako da postaje sličan i snažan u svim krepostima i u svakoj savršenoj čistoći, tako da ni ovo što je milo ni ono što je nemilo niti išta što je Bog u vremenu stvorio ne može omesti toga čovjeka, naprotiv, on u tome moćno stoji kao u božanskoj sili, prema kojoj su sve stvari malene i nemoćne.

Po drugi put se Isus objavljuje u duši svojom neizmjernom mudročću koja on sam jest, u kojoj mudrosti Otac spoznaje sama sebe sa svojom cijelom vrhovničkom silom kao (što spoznaje) i onu istu Riječ,

koja i jest sama Mudrost, i sve što je u njoj tako kako to jest Jedno. Kad se ta Mudrost sjedini s dušom, onda je od duše ama baš posve uzeta svaka sumnja i svaka zabluda i svaka tama, a ona je prenesena u čisto, jasno svjetlo, koje sam Bog jest, kao što govori prorok: **»Gospodine, u Tvojemu će se svjetlu svjetlo spoznati« (Ps 35,10).** Tu Bog pomoću Boga biva u duši spoznat; onda ona spoznaje ovom Mudročću samu sebe i sve stvari, a ista ta Mudrost spoznaje nju s njim samim, i s istom Mudročću ona spoznaje očinsku vrhovničku moć u njezinoj plodnoj moći rađanja i bitno Pra-Biće u jednostavnom jedinstvu bez ikakve različitosti.

Isus se k tomu objavljuje s neizmjernom slašću i puninom, koja izvire iz sile Duha Svetoga, i prelijeva se i utječe s preobilatom puninom i slašću u sva srca spremna da je prime. Kad se Isus s ovom puninom i ovom slašću objavljuje i s dušom sjedinjuje, duša se s ovom puninom i ovom slašću u samu sebe ulijeva i izlijeva i preko sebe i van preko svih stvari iz same sebe, milosno s moći bez posredstva, nazad u svoj prvi izvor. Tada je izvanjski čovjek svome unutarnjem čovjeku poslušan do svoje smrti i onda je u postojanu miru uvijek u službi Božjoj.

Da Isus uzmogne i u nas doći i izbaciti i ukloniti sve zapreke i da nas učini jednim, kako je on jedan Bog kao Jedno s Ocem i Duhom Svetim, pa da tako i mi s njim jedno postanemo i vječno ostanemo, neka nam Bog pomogne. Amen.

2. PROPOVIJED

Intravit Jesus in quoddam castellum et mulier quaedam, Martha nomine, excepit illum in domum suam. Lucae II. (Luc. 10,38)

Rekao sam, najprije na latinskom, jednu malu izreku koja je napisana u evanđelju, a naški glasi ovako:

»Naš Gospodin Isus Krist uziđe u jedan gradić i bi primljen od jedne djevice što bijaše žena.«

Hajde sad pažljivo pripazite na ovu besjedu: Nužno mora biti tako da je ona bila »djevica«, onaj čovjek što je primio Isusa. **Djevica označuje čovjeka koji je slobodan od svih tuđih slika, tako slobodan kao što je bio dok ga još nije bilo.** Vidite, sad bi se moglo pitati, kako neki čovjek koji je rođen i razvio se u razumno biće, kako taj može biti slobodan od svih slika, kao kad ga još nije bilo, a on pritom ipak ima dosta toga što su sve slike; kako on onda može biti slobodan? Sad pazite na pouku koju ću vam izložiti. Kad bih bio tako obuhvatna uma da bi u mojem umu stajale sve slike koje su (u se) primili svekoliki ljudi, te (k tomu) one koje su u samomu Bogu, ali tako (u mojem umu) da bih ja bio tako slobodan od vezanosti moga ja na njih da ja ni za jednom od njih ne bih posegnuo kao za vlastitom, ni u djelovanju ni u pristajanju, niti prije niti poslije, nego da bih u ovom nazočnom sada slobodan i nevezan stajao za predragu volju Božju i da bih nju ispunio, ja bih, zaista, bio devica bez spriječenosti putem slika, jednako pouzdano kao što sam bio dok me nije bilo.

Dalje kažem: **To što je čovjek djevica ne oduzima mu ništa od svih onih djela koja je ikada učinio; svega to (međutim) ostavlja raspoloživim i slobodnim bez ikakve zapriječenosti u najuzvišenijoj istini, tako kao što je Isus sam u sebi slobodan i nevezan i spreman služiti.** Kao što učitelji kažu da je samo jednako i jednako osnova za sjedinjenje, stoga čovjek mora biti (kao) djevojka za službu, djevica koja treba primiti* (*Empfangen znači i primiti i začeti, *prev*) Isusa, spremnog da služi.

Sad pazite i točno motrite! **Kad bi čovjek bio neprestano djevica, od njega ne bi bilo ploda. Ako hoće postati plodan, nužno je da bude *suprugom*.** »Supruga« je najplemenitiji naziv koji se može duši pridati, i puno je plemenitiji nego »djevica«. Da čovjek u sebe primi Boga, to je dobro i u ovoj pristupačnosti on jest djevica. Ali da Bog u njemu bude plodan, to je bolje; jer **jedino oplodivanje dara jest zahvalnost za dar**, a duh je supruga ondje u opet rađajućoj zahvalnosti gdje on Isusa uzvratno rađa u Božje očinsko srce.

Mnogi se dobri darovi začínju u djevičanstvu, ali se u supružničkoj plodnosti ne rađaju uzvratno u Boga. Ti darovi propadaju i nište se, tako da čovjek od njih nikada ne postaje blaženijim ni boljim. Pri tomu njemu njegovo djevičanstvo nije ni od kakve koristi, jer on povrh svoga djevičanstva nije (i) supruga s punom plodnosti. U tomu leži gubitak. Stoga sam kazao: »Isus uziđe u jedan gradić i bi primljen od jedne djevice što bijaše žena.« To mora nužno biti tako kako sam ja vama izložio.

Supružnici donose godišnje jedva više od jednog ploda. Ali jednu drugu vrstu »supružnika« imam ovaj put na umu: sve one koji su svojim ja vezani za molitvu, post, za bdijenje i svakojaka izvanjska vježbanja i odricanja. Svaka vezanost tvoga ja za bilo koje djelo koje ti oduzima slobodu da u ovom sadašnjem sada stoji na usluzi Bogu i da samo njega slijedi u onom svjetlu kojim bi te poslao na djelovanje i prepuštanje, slobodnog i novog u svakom sada, kao da drugačije ništa ne bi imao ni htio ni mogao: - svaka vezanost (tvoga) ja ili svako hotimično djelo koje ti oduzima uvijek novu slobodu, to ja, eto, nazivam jednom godinom; jer tvoja duša pritom ne donosi nikakva ploda, osim ako je obavila posao koji si u vezanosti na ja naumio, a ti ni u Boga ni u sama sebe nemaš povjerenja, osim ako si izvršio svoje djelo što si ga se prihvatio s vezanošću na ja; inače nemaš mira. Stoga i ne donosiš nikakva ploda, osim ako si učinio svoje djelo. **Ovo** ja postavljam kao jednu godinu, a plod je ipak malen, jer je iz (tog) djela proizašao u vezanost na ja a ne u slobodu. Takve ljude ja zovem »supružnicima«, jer su vezani u vezanosti na ja. Takvi donose malo ploda, a uz to je on još malen, kao što sam kazao.

Djevica koja je supruga, ona je slobodna i nevezana, bez vezanosti na ja, ona je Bogu i sebi samoj uvijek jednako blizu. Ona donosi mnogo plodova, i oni su veliki, ni manje ni više nego što je sam Bog. Ovaj plod i ovaj porod donosi ova djevica koja je supruga, i ona svaki dan donosi plod sto ili tisuću puta, pa i bezbroj puta, rađajući i bivajući plodnom iz najplemenitijeg osnova; još bolje kazano: zaista, iz istog razloga iz kojeg

Otac rađa svoju vječnu Riječ, iz njega ona biva plodna i surađujuća. Jer Isus, svjetlo i odsjaj očinskog srca - kao što kaže **Sveti Pavao da je on slava i odsjaj očinskog srca i da silom prosijava očinsko srce (usp. Heb 1,3)** - ovaj Isus sjedinjen je s njom i ona s njim, te ona svijetli i blista s njim kao jedinstveno Jedno i kao čisto - jasno svjetlo u očinskom srcu.

Ja sam također već često puta kazao da ima u duši jedna moć koju ne dotiču ni vrijeme ni tijelo: ona istječe iz duha i ostaje u duhu i sasvim je duhovna. U toj moći Bog je sasvim tako bujno zelen i rascvjetan u svojoj radosti i svojoj slavi kao što je u samomu sebi. Tu je tako veličanstvena (divna) radost i tako nepojmljivo velika radost da o njoj nitko ne može iscrpno zboriti. Jer vječni Otac rađa svoga vječnog Sina u ovoj moći bez prestanka, tako da ova moć Sina Očeva i sebe samu kao istog Sina u jedinstvenoj moći su-porađa. Kad bi neki čovjek posjedovao čitavo kraljevstvo ili sve imanje svijeta i predao to čisto radi Boga, a onda Bog njemu dao da trpi toliko koliko je ikada nekom čovjeku dao, pa on sve to trpio do svoje smrti, i onda ga Bog jedanput samo jednim pogledom pustio da pogleda kakav je on u ovoj moći: - njegova bi radost bila tako velika da bi svega tog trpljenja i tog siromaštva bilo još premalo. Da, kada mu čak Bog nakon toga nikad više ne bi dao kraljevstva nebeskoga, on bi ipak bio primio (i) preveliku nagradu za sve što je ikad pretrpio; jer Bog je u ovoj moći kao u vječnom sada. Kad bi duh bio uvijek s Bogom u ovoj moći sjedinjen, čovjek ne bi mogao ostarjeti; jer ono sada u kojem je Bog stvorio prvoga čovjeka, i ono sada u kojem će nestati posljednji čovjek, te ovo sada u kojem ja govorim, u Bogu su jednaki i nisu

ništa nego **jedno** Sada. Sad pogledajte, ovaj čovjek prebiva u **jednom** svjetlu s Bogom; zato u njemu nema ni trpljenja ni vremenskog slijeda, nego trajno jednaka vječnost. Ovom je čovjeku zaista uzeto svako čuđenje i u njemu sve stvari stoje bitno. Stoga on ne prima ništa novo od budućih stvari niti od bilo kojeg »slučaja«, jer on prebiva u **jednomu** sada, uvijek bez prestanka novom. Takva je božanska uzvišenost u ovoj moći.

Ima još jedna moć koja je također netjelesna i ona proistječe iz duha i u duhu ostaje i posve je duhovna. U ovoj moći Bog tinja i gori bez prestanka sa svim svojim bogatstvom, sa svom svojom slatkoćom i sa svom svojom milinom. Zaista, u ovoj je moći tako velika radost i tako velika, neizmijerna naslada da je nitko ne može iscrpno iskazati ili objaviti. Ja opet kažem: Kad bi bilo ikojeg čovjeka koji bi s umom po istini kroz jedan trenutak gledao tu milinu i tu radost koja jest u toj moći - sve što bi on mogao pretrpjeti i što bi Bog htio da on pretrpi, sve bi to njemu bilo neznatno, ma upravo ništa; kažem još više: bila bi mu to potpuna radost i ugodnost.

Ako hoćeš pravo znati da li je tvoje trpljenje tvoje ili Božje, to trebaš prepoznati po ovomu: Ako trpiš radi sebe sama, na koji god to način bilo, to ti trpljenje nanosi bol i teško ti ga je podnijeti. Ali ako trpiš radi Boga i jedino radi Boga, onda te to trpljenje ne boli pa ti nije ni teško, jer Bog nosi (taj) teret. U punoj istini: Kad bi bilo nekog čovjeka koji bi htio trpjeti radi Boga i čisto jedino radi Boga, pa na nj palo skupa i sve trpljenje što su ga svi ljudi ikada pretrpjeli, to ga ne bi zaboljelo niti bi mu bilo teško, jer bi Bog nosio taj teret. Kad bi mi netko natovarilo na vrat jedan kvintal, pa ga onda na **mom**

vratu netko **drugi** držao, ja bih jednako rado stotinu njih kao jednoga sebi natovario, jer meni ne bi bilo teško niti bi me boljelo. Kratko rečeno: **Što god čovjek trpi radi Boga i jedino radi Boga, Bog mu to čini lakim i slatkim.** Pa tako sam i kazao na početku, čime je započela naša propovijed: »Isus uziđe u jedan gradić i bi primljen od jedne djevice što bijaše žena.« Zašto? To je nužno moralo biti tako da ona bude djevica i k tomu žena. A ja sam vam govorio o tome da je Isus bio primljen; ali nisam vam (još) kazao što je »gradić«, a sad ću vam o tomu govoriti.

Ja sam neki put kazao da ima jedna moć u duhu koja je jedina slobodna. Kazao sam neki put da je to jedno skrovište duha; neki put sam kazao da je to svjetlo duha; neki put sam kazao da je to iskra. A sada kažem: Nije to ni ovo ni ono; usprkos tomu jest nešto što je uzvišenije i od ovoga i od onoga, kao što je nebo nad zemljom. Stoga ja to sad nazivam na plemenitiji način nego što sam to ikada nazvao, a to se ipak ruga i toj plemenitosti i tom načinu te je uzvišeno nad tim. To je slobodno od svih imena i lišeno svih oblika, sasvim nevezano i slobodno, kao što je Bog nevezan i slobodan u samom sebi. To je tako potpuno jedno i jednostavno, kao što je Bog jedan i jednostavan, tako da se u nj ni na koji način ne može zaviriti. Ta moć, o kojoj sam govorio, u kojoj je Bog bujno zelen i rascvjetao i sa svim svojim božanstvom a (i) duh u Bogu, u istoj moći rađa Otac svoga jedinorođenog Sina tako istinski kao u sebi samomu, jer on stvarno živi u toj moći, i Duh rađa s Ocem istog jedinorođenog Sina i sama sebe kao istog Sina to jest isti taj Sin u tom svjetlu, i jest istina. Kad biste mogli spoznavati s mojim srcem, onda biste dobro

razumjeli što kažem; jer to je istina, i istina to sama kaže.

Vidite, sad pripazite! Tako je jedno i (tako) jednostavan ovaj »gradić« u duši, o kojemu govorim i koji imam na umu, uzvišen nad svaki način, da ona plemenita moć o kojoj sam govorio nije dostojna da i (samo) jednom zaviri u ovaj gradić, pa i ona druga moć o kojoj sam govorio, u kojoj Bog tinja i gori sa svim svojim bogatstvom i sa svom svojom milinom, ni ta se (moć) nikad ne usudi unutra proviriti; tako je sasvim jedno i jednostavan taj gradić, i tako je uzvišeno nad svaki način i nad sve moći ovo jedinstveno Jedno da nikad ni jedna moć ni način ne mogu unutra proviriti (pa) ni Bog sam. U punoj istini i kako je Bog živ: Sam Bog neće nikada ni na čas(ak) tamo proviriti niti je ikada zavirio, ukoliko jest u načinu i »svojstvu« svojih osoba. Ovo je lako uvidjeti, jer je ovo jedinstveno Jedno bez načina i bez osobine. I stoga: Ako bi Bog u to zavirio, to bi ga moralo stajati svih njegovih božanskih imena i njegova osobne osobine; to bi on morao odreda vani ostaviti ukoliko bi tamo zavirio.

Nego, kao što je on jednostavno Jedno, bez ikojeg načina i osobine, tako on u svom smislu nije ni Otac ni Sin ni Duh Sveti, a ipak jest Nešto što nije ni ovo ni ono.

Vidite, tako kako je on Jedno i jednostavan, tako on dolazi u ovo Jedno, što ja to nazivam gradićem u duši, i on ni na koji način inače ne ulazi niti jest unutra. S **tim** dijelom je duša jednaka Bogu a inače ne. Što sam vam rekao jest istina; za to vam stavljam istinu za svjedoka a svoju dušu u zalog.

Da budemo takav gradić u koji Isus uzlazi i biva primljen i vječno u nama ostaje, na način kako sam kazao, neka nam Bog pomogao. Amen.

3. PROPOVIJED

Nunc scio vere, quia misit dominos angelum suum (Act. 12,11)

Kad je Petar silom uzvišenoga, suverenog Boga bio oslobođen iz okova svoga zatočeništva, on je onda (pro)govorio:

»Sad uistinu znam da mi je Bog poslao svoga anđela i oslobodio me iz Herodove vlasti i iz ruku neprijatelja« (Dj 12,11; usp. i Ps 17,1).

Okrenimo sad ovu izreku pa kažimo: Jer mi je Bog poslao svoga anđela, zato istinski spoznajem. **»Petar« znači isto što i spoznaja.** Ja sam to i inače već kazao: spoznaja i um sjedinjuju dušu s Bogom. Um prodire u čisti bitak, spoznaja prethodi, ona uzlazi i prodire, da bi (tu) bio rođen Božji jedinorođeni Sin. **Naš Gospodin kaže kod Mateja da nitko ne spoznaje Oca nego samo Sin (Mt 1 1,27).**

Učitelji kažu da spoznaja ovisi o jednakosti. Nekoliko učitelja kaže da je duša načinjena od svih

stvari, jer ona ima sposobnost spoznavati sve stvari.
To zvuči nerazumno, a ipak je istinito.

Učitelji kažu: Što trebam spoznavati, mora mi biti potpuno nazočno i sličiti mojoj spoznaji.

Sveci kažu da je u Ocu moć, u Sinu jednakost, a u Duhu Svetomu sjedinjenje. Jer je Otac Sinu savršeno nazočan, a Sin njemu savršeno jednak, stoga nitko ne spoznaje Oca nego samo Sin.

Sad govori Petar: »Sad istinski spoznajem.« Zašto se ovdje istinski spoznaje? Stoga jer je to božansko svjetlo koje nikoga ne obmanjuje. Drugo, zato što se to spoznaje čisto i bistro i ničim zastrto.

Stoga govori Pavao: **»Bog stanuje u nedostupnu svjetlu« (1 Tim 6,16).**

Učitelji kažu da će nam tamo ostati mudrost koju ovdje naučimo.

A Pavao kaže da će ona proći (1 Kor 13,8).

Jedan učitelj kaže: Čista spoznaja, čak (još) i ovdje u ovom životu, skriva u sebi tako veliki užitak da je slast svih stvorenih stvari baš kao ništa spram užitka koji u sebi nosi čista spoznaja. Pa ipak, ma koliko ona bila plemenita, ona je ipak »slučaj«; pa kao što je malena jedna riječca u poređenju sa čitavim svijetom, tako je malena sva ta mudrost koju možemo ovdje naučiti spram čiste, bistre istine. Stoga kaže Pavao da će ona proći. Pa ako ona i ostaje, ona zapravo postaje ludom,

baš kao da nije ništa spram čiste istine koja se tamo spoznaje. Treći razlog što se tamo istinski spoznaje, leži u tomu: **Stvari koje ovdje vidimo podložne mijeni, ondje spoznajemo kao nepromjenljive i tamo ih uzimamo kako jesu sasvim nepodijeljene i jedna po-kraj druge; jer, ono što je ovdje daleko, tamo je blizu, jer su ondje sve stvari nazočne. Što se događa u prvi i u posljednji dan, ondje je sada nazočno.**

»Sad istinski znam da mi je Bog poslao svoga anđela.« Kad Bog duši šalje svoga anđela, onda ona počinje istinski spoznavati. Nije Bog uzalud Petru povjerio ključ, jer **»Petar« znači isto što i spoznaja (usp. Mt 16,19)**. A spoznaja ima ključ i otvara i prodire i nalazi Boga nezastarta i onda kaže svom suigraču, volji, što ju je zaposjela, premda je ona ipak i prije imala volju (za to); jer ono što **hoću**, to tražim. Spoznaja ide ispred. Ona je kneginja i traži gospodstvo u najuzvišenijem i najčistijem, pa ga predaje duši, a duša naravi, a narav svim tjelesnim osjetilima. Duša je tako plemenita u onom što je u njoj najviše i najčistije da učitelji za nju ne mogu naći imena. Oni nju nazivaju »dušom« utoliko što daje tijelu život. Sad učitelji kažu da je pri prvom prodoru božanstva, gdje Sin izlazi iz Oca, anđeo oblikovan najbliskije prema Bogu. Zacijelo je istina: duša je prema Bogu oblikovana u svom najuzvišenijem dijelu; ali anđeo je bliža slika Božja. Stoga se anđeo šalje duši da je vrati istoj slici prema kojoj je on oblikovan; jer spoznaja teče iz jednakosti. Kako pak duša ima sposobnost spoznavati sve stvari, ona stoga nikad ne miruje dok ne dođe u prvu sliku, gdje su sve stvari jedno, a tamo dolazi do spokoja, to jest: u Bogu. **U Bogu nijedno stvorenje nije plemenitije od drugoga.**

Učitelji kažu: **Bitak i spoznaja sasvim su jedno, jer što nije, to se i ne spoznaje; što ima najviše bitka, to se najviše i spoznaje.** A budući da Bog ima preobilan bitak, on nadilazi i svu spoznaju, kao što sam kazao prekjucher u svom posljednjem govoru: da je duša uobličena u prvu čistoću, u otisak čiste bitnosti, gdje ona Boga kuša dok on ne poprimi istinu ili spoznatljivost, tamo gdje je odložena svaka mogućnost imenovanja; tamo ona najčistije spoznaje, tamo ona uzima bitak u punoj primjerenosti.

Stoga kaže Pavao: »**Bog prebiva u nedostupnu svjetlu**« (1 Tim 6,16).

On jest prebivanje u svojoj čistoj bitnosti, u kojoj nema ničega prianjajućeg. Što ima »s-lučenosti«, to mora biti odstranjeno. On jest čista u-sebnost, gdje nema ni ovog ni onog; jer što u Bogu jest, to jest Bog.

Jedan poganski učitelj kaže: Snage koje ispod Boga lebde vise o Bogu, pa koliko god one postojale čisto u sebi, one ipak imaju ovisnost o onomu koji nema ni početka ni kraja; jer u Boga ne može pasti ništa strano. Imajte za to svjedočanstvo u nebu: ono ne može primiti nikakav strani utisak na strani način.

To se zbiva ovako: Što god k Bogu dolazi, biva preobraženo: koliko god to bilo malovrijedno, ako to Bogu donesemo, ono samo od sebe otpada. Uzmite za to jednu usporedbu: Ako imam mudrost, nisam ja sama ta mudrost. Ja mogu mudrost steći, mogu je i izgubiti. Što god međutim jest u Bogu, to jest Bog; to ne može od

njega otpasti. To prelazi u božansku narav, jer božanska je narav tako snažna da što god se u nju ulije biva ili savršeno u nju preneseno ili sasvim vani ostaje. Sad s divljenjem čujte! Budući da Bog u sebe preobražava tako malovrijedne stvari, što onda mislite da on čini s dušom koju je odlikovao slikom sama sebe?

Da bismo do toga stigli, neka nam Bog pomogne.
Amen.

4. PROPOVIJED

***Omne datum optimum et omne donum perfectum
desursum est.***

Jacobi I° (Jac. 1,17)

Sveti Jakov kaže u poslanici: **»Najbolji dar i savršenost silaze odozgo od Oca svjetlosti« (Jak 1,17).**

Sad pazite! Ovo morate znati: Ljudi koji se Bogu prepuste i sa svim marom samo njegovu volju traže, što god nekom takvom čovjeku Bog dade jest ono najbolje; u to budi tako siguran, kao i u to da Bog živi, da to nužno mora biti ono najbolje i da inače ne bi moglo biti nikakva načina koji bi bio bolji. Makar i moglo biti da se nešto drugo učini boljim, to za tebe ipak ne bi bilo tako dobro; jer Bog hoće upravo ovaj način, a ne neki drugi, te **ovaj** način mora nužno za tebe biti najbolji. Pa bila to bolest ili siromaštvo ili glad ili žeđ ili što mu drago, ono što ti Bog dosudi ili ne dosudi, odnosno što ti da ili ne

da, sve je to za tebe najbolje; pa makar ti nijedno od ovog dvoga - ni pobožnost ni osjećajnost - nemao, te što god ti imao ili nemao: samo se postavi ispravno prema tomu da u svim stvarima imaš pred sobom slavu Božju, pa što god ti onda učinio, to je ono najbolje.

Sad bi ti možda mogao reći: Odakle ja znam je li to volja Božja ili nije? Znajte: Kad to ne bi bila volja Božja, toga ne bi ni bilo. Nemaš ni bolesti ni bilo čega, osim ako to Bog hoće. Pa kad onda znaš da je to volja Božja, trebao bi u tomu imati toliko zadovoljstva i smirenja da nikakvu muku ne smatraš mukom; pa da dođe i do krajnje nevolje te osjetiš ma što od muke ili patnje, i tada bi to bilo potpuno naopako; jer ti to od Boga trebaš uzeti kao najbolje, jer to nužno mora biti tvoje najbolje. **Jer Božji se bitak sastoji u tomu da on hoće ono najbolje.** Stoga to i ja moram htjeti i ništa mi se (drugo) ne treba bolje sviđati. Ako bih se nekom čovjeku svim marom htio svidjeti, pa onda zasigurno znao da bih se tom čovjeku bolje svidio u sivom odijelu nego u bilo kojem drugom, kako god dobro ono bilo, nema nikakve sumnje da bi mi to odijelo bilo dopadljivije i draže nego bilo koje drugo, koliko god (to drugo) bilo dobro. A ako bih se ja htio svakomu svidjeti: za što god bih znao da je nekomu drago, u riječima ili djelima, ja bih učinio to a ne (ono) drugo. Hajde, sad se ispitajte u pogledu toga kako stoji s vašom ljubavi! Kad biste ljubili Boga, ništa vam ne bi moglo biti milije od toga što bi se njemu najviše sviđalo i da bi se na nama što više ispunila njegova volja. Kako god se može činiti teškom muka ili nevolja, ako ti u tomu nemaš jednako veliko zadovoljstvo, s tim nije u redu.

Ja često običavam govoriti jednu besjedu, a i istinita je: Mi svaki dan zazivamo i vičemo u Očenašu: **»Gospodine, budi volja tvoja!« (Mt 6,10)**. A kad onda bude njegova volja, mi se hoćemo srditi i njegova nas volja ne zadovoljava. Međutim, što god ona učinila, to bi nam se trebalo najviše svidjeti. Oni koji to prihvate kao (ono) najbolje, ostaju pri svemu u savršenomu miru. Sad, vama se ponekad čini: »Ah, da je ispalo drugačije, bolje bi bilo«, ili: »Da nije ispalo tako, možda bi ispalo bolje.« Dok ti se tako čini, nikada nećeš steći mir. Ti to trebaš prihvatiti kao od svega najbolje. Ovo je prvi smisao te izreke iz Svetog Pisma.

Ima još jedan drugi smisao, o njemu pomno razmislite! On (= Sveti Jakov) kaže: »svaki dar«. Samo ono što je najbolje i najuzvišenije jesu pravi darovi u najvlastitijem smislu. Bog ništa ne daje tako rado kao velike darove. Jednom sam rekao na ovom mjestu da Bog čak radije oprašta velike grijehе nego male. I što su oni veći, on ih to radije i brže oprašta. A sasvim isto stoji s milosti i darom i kreposti: što su veći, to ih radije daje; jer je njegova narav u tomu da on daje velike stvari. I stoga, što su stvari vrednije, to ih je više. Najplemenitija stvorenja jesu anđeli, a oni su čisto duhovni i nemaju na sebi nikakve tjelesnosti, a ima ih najviše, ima ih više od zbroja svih tjelesnih stvari. Velike se stvari upravo istinski zovu »darovi« i pripadaju njemu (= Bogu) najstvarnije i najintimnije.

Jednom sam rekao: Što se u pravom smislu može riječima iskazati, to mora iznutra van izaći i pokrenuti se nutarnjim oblikom, a ne izvana ulaziti unutra, nego: to mora izaći van iznutra. To baš stvarno živi u najdubljoj

nutrini duše. Ondje su ti sve stvari prisutne i u nutrini žive i tragaju i (tu) su u onom najboljem i najuzvišenijem. Zašto ništa od toga ne opažaš? Jer tamo nisi doma. Što je nešto plemenitije, to je ono općenitije. **Jer osjetila imam kao zajedničko sa životinjama, a život (k tomu) s drvećem. Bitak mi je još nutarniji, njega imam kao zajednički sa svim stvorenjima. Nebo je obuhvatnije od svega što je ispod njega; stoga je i plemenitije. Što su stvari plemenitije, to su obuhvatnije i općenitije. Ljubav je plemenita jer je obuhvatna.**

Izgleda teško što je naložio naš Gospodin: **da se brata kršćanina treba ljubiti kao samoga sebe (Mk 12,31; Mt 22,39).** Nerazumni ljudi općenito kažu da se time hoće reći: treba ih (braću kršćane) ljubiti s obzirom na isto dobro radi kojega sebe ljubimo. Ne, to nije tako. Trebamo ih ljubiti kao sebe same, a to nije teško. Ako hoćete pravo promisliti, ljubav je više nagrada nego zapovijed. Zapovijed izgleda teška, a nagrada je poželjna. Tko Boga ljubi, kao što ga treba i mora ljubiti, htio-ne htio, i kao što ga ljube sva stvorenja, taj mora ljubiti svoga brata čovjeka kao sebe samoga i radovati se njegovim radostima kao vlastitim radostima i zahtijevati njegovu čast kao i svoju vlastitu (čast), a stranca (ljubiti) kao i ukućanina. I na takav je način čovjek uvijek u veselju, u časti i u koristi, tako je baš kao u kraljevstvu nebeskom, i tako češće ima radosti nego ako bi se radovao samo svomu vlastitom dobru. I znajte doista: **Ako te više usrećuje tvoja vlastita čast nego čast nekoga drugoga, to onda nije u redu.**

Znaj, kad god na neki način tražiš ono što je tvoje, ti nikad ne nalaziš Boga jer ne tražiš isključivo Boga. Tražiš nešto uz Boga, te činiš upravo onako kao da od Boga praviš svijeću da bi se s njom nešto tražilo; a ako se nađu stvari koje se traže, svijeća se odbaci. Sasvim tako ti činiš: Što god ti pored Boga tražiš, to je **ništa**, što god to bilo; bila to korist ili nagrada ili osjećajnost ili što mu drago; ti tražiš **ništa**, stoga i nalaziš **ništa**. Da nalaziš **ništa**, to dolazi jedino od toga što tražiš **ništa**. Sva su stvorenja čisto ništa. Ja ne kažem da su ona malovrijedna ili uopće nešto: ona su čisto **ništa**. **Ono što nema bitka jest ništa. Sva su pak stvorenja bez bitka, jer njihov bitak ovisi o nazočnosti Božjoj.** Kad bi se Bog samo na trenutak okrenuo od svih stvorenja, ona bi propala. Ja sam neki put rekao, a i istina je: Tko bi sav svijet Bogu pridodao, taj ne bi imao više nego da ima samo Boga. Sva stvorenja bez Boga nemaju više (bitka) nego što bi bez Boga posjedovala jedna muha, točno toliko, ni manje ni više.

Hajde, sad čujte istinitu besjedu! Kad bi neki čovjek dao tisuću maraka zlata da bi se za to gradile crkve i samostani, bila bi to velika stvar. Ipak bi puno više dao onaj koji bi mogao tisuću maraka ničim smatrati; taj bi učinio mnogo više nego onaj. **Kad je Bog stvorio sva stvorenja, bila su tako malovrijedna i tako uska da se on u njima nije mogao micati.** Dušu je međutim učinio toliko sličnom i priličnom sebi da bi sebe mogao duši dati; jer, što god joj drugo dao, ona to smatra ničim. Bog mora samo sebe meni dati tako u vlasništvo kao što on sebi samom pripada, ili pak nisam (uopće) ništa dobio i ništa mi ne odgovara. **Tko tako potpuno hoće njega primiti, taj mora sebe samog posve napustiti i**

sasvim se sebe odreći; takav od Boga prima sve što Bog ima, posve onako potpuno u vlasništvo kao što to ima on sam i naša Gospa i svi oni koji su u kraljevstvu nebeskom: to njima pripada isto tako jednako i na isto tako vlastit način. Koji su se tako jedinstveno sebe odrekli i sebe napustili, ti će također (ono) Jednako primiti a ne manje.

A sad ono treće u našem tekstu iz Svetog Pisma: »od Oca svjetlosti«. Kod riječi »otac« misli se na sinovstvo, a riječ »otac« označuje čisto rađanje i posve je istoznačna sa životom svih stvari: **Otac rađa svoga Sina u vječnom spoznavanju, a sasvim tako rađa Otac svoga Sina u duši kao i u svojoj vlastitoj naravi, i on ga rađa duši u vlasništvo, i njegov bitak jest u tomu da svoga Sina u duši rađa, bilo mu drago ili ne bilo.**

Pitali su me jednom što li Otac u nebu radi. Tada sam rekao: Rađa svoga Sina, a to mu je djelovanje tako milo i toliko mu se dopada da on nikada ne čini ništa drugo osim što rađa svoga Sina, a obojica iscvjetavaju Duha Svetoga. Kad Otac svoga Sina u meni rađa, tada sam ja (taj) isti Sin, a ne neki drugi; mi smo zacijelo različiti u čovječstvu, ali tamo sam ja isti Sin, a ne neki drugi. **»A kad smo sinovi, onda smo i baštinici« (Rim 8,17).** Tko tu istinu pravo spozna, taj zacijelo zna da riječ »otac« u sebi nosi čisto rađanje i imanje-sinova. Stoga smo mi u ovom sinovi i jedan te isti Sin.

Sad obratite pozornost na izreku: »silazi odozgo«. Kazao sam vam prije malo vremena: Tko hoće odozgo primati, taj mora nužno biti dolje u pravoj poniznosti. I znajte uistinu: Tko nije potpuno dolje, taj ništa i ne

dobiva, koliko god to moglo biti neznatno. Ako si bilo kako na sebe ili na bilo što ili na bilo koga smjerao, (onda) nisi dolje pa i ne primaš ništa; ali ako jesi potpuno dolje, onda i primaš potpuno i savršeno. Božja je narav da on daje, i njegov bitak jest u tomu da nam daje ako smo mi dolje. Ako mi to nismo i ako ništa ne primamo, onda smo prema njemu nasilni i ubijamo ga. Ako to ne možemo na njemu samom učiniti, činimo to ipak na sebi i koliko se nas tiče. Da bi sve njemu dao u vlasništvo, pazi da se sniziš pred Bogom u pravoj poniznosti i uzdigneš Boga u svom srcu i svom spoznanju. **»Bog, naš Gospodin, poslao je svoga Sina na svijet« (Gal 4,4).** Ja sam jednom upravo ovdje govorio: Bog je poslao svoga Sina u punini vremena: - k duši, ako je iskoračila nad sve vrijeme. **Ako je duša slobodna od vremena i prostora, onda Otac šalje svoga Sina u tu dušu.** Eto, to znači izreka: **»Najbolji dar i savršenost silaze odozgo od Oca svjetlosti.«**

Da budemo dostojni primiti taj najbolji dar, neka nam pomogne Otac svjetlosti. Amen.

5. PROPOVIJED

In hoc apparuit caritas dei in nobis, quoniam filium suum unigenitum misit deus in mundum ut vivamus per eum
(1 Joh. 4,9)

Sveti Ivan govori: **»U tomu se očitovala ljubav Božja što je on svoga Sina poslao u svijet da mi po njemu i s njim živimo« (1 Iv 4,9)**, i tako je naša ljudska narav neizmjerljivo uzvišena time što je Svevišnji došao i na sebe uzeo ljudsku narav.

Jedan učitelj kaže: Kad mislim na to da je naša narav uzvišena iznad stvorenja i sjedi na nebu iznad anđela i oni joj se klanjaju, moram se iz najdubljeg dna srca radovati, jer je Isus Krist, moj dragi Gospodin, sve što on u sebi posjeduje učinio mojim vlasništvom. On (taj učitelj) također kaže da je Otac, u svemu onomu što je ikad svom Sinu Isusu Kristu dodijelio u ljudskoj naravi, prije na mene smjerao i mene više volio nego njega, pa je to prije dodijelio meni nego njemu. Pa kako? On je to dao njemu radi mene, jer je to meni bilo nužno. Stoga, što god je njemu dao, on je time na mene ciljao i meni to dao upravo kao i njemu; ja tu ništa ne izuzimam, ni sjedinjenje ni svetost božanstva niti bilo što. Sve što je ikada dao njemu u ljudskoj naravi jednako je vlastito i blisko meni kao i njemu, jer Bog ne može dati (tek) malo toga; on mora dati ili sve ili ništa. Njegov dar je potpuno jednostavan i savršen bez podjele i nije u vremenu, uvijek (samo) u vječnosti; a u ovo budite sigurni kao što sam živ: Ako tako trebamo od njega primiti, onda moramo biti u vječnosti, uzvišeni nad vrijeme. U vječnosti su sve stvari nazočne. To što je nada mnom, to mi je tako blizu i tako nazočno kao (i) ono što je ovdje kod mene; i tamo ćemo od Boga primiti ono što od Boga trebamo imati. Bog i ne spoznaje ništa izvan sebe, nego je njegovo oko jedino na njega sama upravljeno. Što on vidi, on to sve vidi u sebi. Stoga nas Bog ne vidi ako smo u grijesima. Stoga, koliko smo u njemu, toliko nas

Bog spoznaje, to znači: koliko smo bez grijeha. I sva ona djela koja je naš Gospodin ikada učinio, dao je meni tako u vlasništvo da budu ništa manje za me zaslužna nego moja vlastita djela koja ja činim. **Pa kad je svima nama cijelo njegovo plemstvo jednako vlastito i jednako blizu, meni kao i njemu, zašto mi onda ne primamo jednako?** Ah, to morate razumjeti! **Ako netko hoće doći do ovoga dara,** da primi jednako ovo dobro i opću i svim ljudima jednako blizu narav, onda je za to potrebno da - kao što u ljudskoj naravi nema ničeg stranog ni daljeg ni bližeg – ti u ljudskom društvu stojiš jednak, ništa bliži samomu sebi nego nekome drugom. **Sve ljude trebaš ljubiti jednako kao sebe i jednako poštovati i jednakim držati; što se nekome drugom dogodi, bilo zlo ili dobro, to tebi treba biti kao da se tebi događa.**

A ovo je sad drugi smisao: »Poslao ga u svijet«. Hoćemo (pod tim) razumjeti (onaj) veliki svijet u koji anđeli gledaju. Kakvi mi trebamo biti? Trebamo sa svom našom ljubavi i sa svom našom čežnjom biti ondje, kao što kaže **Sveti Augustin: Ono što čovjek ljubi, on u ljubavi postaje.** Trebamo li sad reći: Ako čovjek ljubi Boga, (da) on onda Bogom postaje? To zvuči kao da je nevjera. **U ljubavi koju čovjek daruje nema dvoje, nego (samo) Jedno i sjedinjenje, i u ljubavi sam više Bog nego što sam u samomu sebi.**

Prorok govori: **»Ja sam kazao, vi ste bogovi i djeca Svevišnjega« (Ps 81,6).** Zvuči začuđujuće da čovjek na takav način može u ljubavi Bogom postajati; ipak je to istinito u vječnoj istini. Naš Gospodin Isus Krist to dokazuje.

»On ga poslao u svijet«. »Mundum« u **jednom** značenju znači »čisto«. Pazite! Bog nema istinskijeg mjesta od čistog srca; ondje Otac rađa svoga Sina, kao što ga rađa u vječnosti, ni manje ni više. Što je (to) čisto srce? Čisto je ono što je odvojeno i rastavljeno od svih stvorenja, jer sva stvorenja kaljaju, budući da su ništa; jer ništa jest nedostatak i kalja dušu. Sva su stvorenja čisto ništa; ni anđeli ni ljudi nisu nešto. Oni imaju. . . i kaljaju, jer su iz ničega napravljeni; oni jesu i bijahu ništa. Ono što je svim stvorenjima protivno i što im stvara neugodnost, jest ništa(vilo). Kad bih na svoj dlan stavio užaren ugljen, to bi me zaboljelo. To dolazi jedino od »ne«, a da smo slobodni od »ne«, ne bismo bili nečisti.

A sad: »mi živimo po njemu« s njim. Nema ničega za čim bi se tako jako žudjelo kao za životom. **Što je moj život? Ono što se iznutra samo od sebe pokreće. Ono (međutim) što biva izvana pokrenuto, (to) ne živi.** Ako mi dakle s njim živimo, onda moramo i iznutra u njemu sudjelovati, tako da ne djelujemo izvana; nego trebamo biti pokrenuti od onoga od čega živimo, to znači: od njega. Mi (međutim) možemo i moramo iznutra djelovati po onom što je naše vlastito. Pa ako dakle trebamo živjeti u njemu ili po njemu, to on mora biti naše vlasništvo i mi moramo djelovati iz našega vlastitog: onako kako Bog sve stvari čini iz svoga vlastitog i po sebi samomu, tako moramo i mi djelovati iz onog vlastitog koje jest on u nama. On je potpuno naše vlasništvo, i sve su stvari naše vlasništvo u njemu. Sve što imaju svi anđeli i svi sveci i naša Gospa, to mi je u njemu vlastito i nije mi više tuđe ni više daleko od onoga što sam imam. Sve su mi stvari jednako vlastite u

njemu; pa ako trebamo doći do toga vlasništva da nam sve stvari budu vlastite, moramo njega jednako uzeti u svim stvarima, ne u jednoj više nego u drugoj, jer je on jednak u svim stvarima.

Nalazimo ljudi kojima Bog godi na **jedan** način, ali ne na drugi, pa oni hoće Boga posjedovati sasvim (isključivo) **jednim** načinom samouranjanja, a drugim ne. Dopustimo neka je to dobro, ali je to potpuno naopako. Tko hoće Boga uzeti na pravi način, taj ga mora uzeti jednako u svim stvarima, u nevolji kao i u dobru, u plaču kao i u veselju; svuda ti on treba biti jednak. Ako vjeruješ da ti, jer nemaš pobožnosti ni ozbiljnosti - ne skrivivši to smrtnim grijehom - baš zato **jer** nemaš pobožnosti ni ozbiljnosti (ni) Boga nemaš, a to ti je onda žao, upravo ti je **to** sad (tvoja) pobožnost i (tvoja) ozbiljnost. Stoga se ne trebate ni na jedan **način** usredotočiti, jer Bog nije ni u jednom načinu ni ovo ni ono. Stoga oni koji Boga uzimaju na taj način njemu krivo čine. Oni uzimaju način a ne Boga. Stoga zapamtite ovu besjedu: da čisto samo Boga imate u vidu i njega tražite. Pa kakvi onda načini naiđu, budite s njima posve zadovoljni. Jer vi trebate smjerati čisto na Boga i ni na što drugo. Onda je pravo što vam je drago ili mrsko, i znajte da je inače potpuno naopako. Oni koji hoće imati tako mnogo načina, sputavaju Boga. Bilo da se radi o plakanju ili uzdisanju i o puno toga sličnog: sve to nije Bog. Ako to naiđe, prihvatite to i budite zadovoljni; ako se ne podesi, budite opet zadovoljni i primite to što vam Bog hoće u tom času dati, i ostanite uvijek u poniznom poništenju i samoponiženju, i uvijek vam se treba činiti da ste nevrijedni bilo kojeg dobra koje bi vam Bog mogao prirediti ako bi htio. Tako je protumačena i ona

izreka koju napisa Sveti Ivan: »U tomu se očitovala ljubav Božja«; ako bismo bili takvi, ovo bi se dobro u nama očitovalo. Da je to nama skriveno, nije krivo ništa drugo nego mi. Mi smo uzrok svih naših smetnja. Čuvaj se sama sebe, onda si se dobro sačuvao. Ako je tako da mi to **nećemo** uzeti, on nas je (ipak) za to odabrao; ako to ne uzmemo, morat ćemo se pokajati i bit ćemo jako prekoreni. Da ne stižemo onamo gdje se prima ovo dobro, to nije do njega nego do nas.

6. PROPOVIJED

In hoc apparuit caritas dei

in nobis

(1 Joh. 4,9)

»U tomu se u nama iskazala i u nama očitovala ljubav Božja što je Bog svoga jedinorođenog Sina u svijet poslao da mi živimo sa Sinom i u Sinu i po Sinu« (1 Iv 4,9); jer svi koji po Sinu ne žive zaista nisu ispravni.

Ako bi negdje bio neki bogati kralj koji bi imao lijepu kćer: kad bi je on dao sinu nekog siromašnog čovjeka, svi bi oni koji su pripadali tom rodu bili time uzdignuti i postali bi plemstvom. A jedan učitelj kaže: Bog je postao čovjekom, time je cijeli ljudski rod uzdignut i oplemenjen. Možemo se zacijelo radovati tomu što je Krist, naš brat, vlastitom snagom uzašao nad sve anđeoske zborove i sjedi s desne strane Očeve. Pravo je govorio ovaj učitelj;

međutim, ja zaista ne bih za to puno dao. Što bi meni pomoglo da imam jednoga brata koji bi bio bogataš, a da sam ja pritom siromah? Što bi meni koristilo da imam jednoga brata koji bi bio mudrac, a ja pritom budem luđak?

Ja kažem nešto drugo i prodornije: Bog nije samo čovjekom postao: on je uzeo i ljudsku narav.

Učitelji općenito kažu da su svi ljudi u svojoj naravi jednako plemeniti. A ja kažem po istini: sve ono dobro što su ga posjedovali svi sveci i Marija, Majka Božja, i Krist po svom čovještvu, jest **moje** vlasništvo u ovoj naravi. Sad biste vi mene mogli upitati: Budući da ja u ovoj naravi imam sve što mi može ponuditi Krist po svom čovještvu, otkuda onda dolazi (to) da mi Krista uzdižemo i častimo kao našega Gospodina i našega Boga? To dolazi odatle što je on bio naš glasnik od Boga i što je nama donio naše blaženstvo. Blaženstvo koje nam je on donio bilo je **naše**. Ondje gdje Otac u najintimnijem dnu rađa svoga Sina, tu ujedno lebdeći ulazi ova (ljudska) narav. Ova narav jest Jedno i jednostavna. Ovdje zacijelo nešto može izvirivati i nešto prijanjati, ali to nije ovo Jedno.

Ja kažem nešto daljnje i teže: **tko hoće stajati neposredno u čistoći ove naravi, mora umaknuti svemu osobnomu, tako da jednako želi dobro čovjeku koji je preko mora, kojega nije nikad očima vidio, kao i čovjeku koji je kraj njega i koji je njegov vjerni prijatelj.** Dok više dobra želiš svojoj osobi nego čovjeku kojega nisi nikada vidio, s tobom zaista nije u

redu i ti još ni načas nisi zavirio u ovaj jednostavni temelj. Možda si, doduše, vidio istinu u apstraktnoj slici, kao u usporedbi: ali to nije bilo ono najbolje.

Kao drugo, **ti moraš biti čista srca, jer čisto je jedino ono srce koje je uništilo svu stvorenost.**

Kao treće, **moraš biti slobodan od Ne.** Postavlja se pitanje, što u paklu gori? Učitelji općenito kažu: to je samovolja. Ja, međutim, po istini kažem da u paklu gori Ne. Poslušaj sad jednu usporedbu! Neka se uzme gorući ugljen i stavi na moj dlan. Ako bih sad htio reći da ugljen prži moju ruku, činio bih krivo ugljenu. A ako hoću točno reći što me prži, to čini »Ne«, jer ugljen ima u sebi nešto što moja ruka **nema**. Vidite, upravo to »Ne« mene prži. A kad bi moja ruka imala u sebi sve to što ugljen jest i što može uraditi, ona bi imala u cijelosti narav vatre. Kad bi onda netko uzeo svu vatru koja je ikad gorjela i istresao je na moj dlan, mene to ne bi moglo zaboljeti. Na isti način ja kažem: Budući da Bog kao i svi oni što su u gledanju Boga u pravom blaženstvu, imaju u sebi nešto što **nemaju** oni koji su od Boga odijeljeni, to ovo »Ne« više muči duše koje su u paklu nego samovolja ili bilo koja vatra. Kažem doista: Koliko je pri tebi (ovoga) »Ne«, toliko si nesavršen. Zbog toga, ako hoćete biti savršeni, morate biti slobodni od »Ne«.

Zbog toga ova izreka koju sam vam izložio: »Bog je poslao svoga jedinorođenog Sina u svijet«, znači da to ne smijete shvatiti u odnosu na izvanjski svijet, kako je on s nama jeo i pio: morate je shvatiti u odnosu na **nutarnji** svijet. Jednako istinski kao što Otac u svojoj jednostavnoj naravi naravno rađa svoga Sina, rađa ga

on u intimnu nutrinu duha, a to je nutarnji svijet. Ovdje je Božje dno moje dno, a moje dno Božje dno. Ovdje ja živim iz svoga vlastitog, kao što Bog živi iz svoga vlastitog. Tko je ikada i na trenutak zavirio u ovo dno, tomu je čovjeku tisuću maraka od žutog iskovanog zlata (jednako) kao krivotvoren novčić. Iz toga svoga najintimnijeg dna trebaš činiti sva svoja djela, bez Zašto. Kažem doista: **Dok svoja djela činiš radi kraljevstva nebeskog ili radi Boga ili radi svoga vječnog blaženstva, (dakle) izvana (motiviran), s tobom zaista nije u redu.** Može to se doduše prihvatiti, ali to ipak nije ono najbolje. Jer, zaista, ako netko umišlja da u nutarnjosti, **pobožnosti**, slatkom ushićenju i posebnoj obasutosti Božjim milostima, dobiva više nego pokraj vatre ognjišta ili u staji, taj ne čini ništa drugačije nego da bi uzeo Boga, ovio mu oko glave ogrtač i gurnuo pod klupu. Jer tko Boga traži u jednom (određenom) **načinu**, taj uzima način, a promašuje Boga koji je skriven u (tom) načinu. Tko međutim traži Boga **bez** načina, taj ga zahvaća kakav jest u sebi samomu; i takav čovjek živi sa Sinom i on jest sam život. Tko bi tisuću godina pitao život: »Zašto ti živiš?« - on bi, kad bi mogao govoriti, odgovorio ništa drugo nego : »Ja živim zato da živim.« To dolazi odatle što život živi iz svoga vlastita temelja i iz onog vlastitog navire; stoga on živi bez Zašto upravo u tomu da sam sebi živi. Tko bi pak upitao nekoga istinitog čovjeka, koji djeluje iz svoga vlastita dna: »Zašto činiš svoja djela?« - ako bi htio pravo odgovoriti, taj ne bi odgovorio ništa drugo nego: »Činim **da** bih činio.«

Gdje stvorenje završava, tu Bog počinje bivati. A Bog od tebe ništa više ne žudi nego da izađeš iz sebe sama prema svom bivstvovanju na način stvorenja i

pustiš da Bog bude Bog u tebi. Najsitnija slika od stvorenja koja se ikad u tebi utisne tako je velika kao što je i Bog velik. Zašto? Jer ti do **cijelog** Boga smeta. Upravo tu gdje ova slika (u tebe) uđe, tu mora uzmaknuti Bog i čitavo njegovo božanstvo. A gdje ta slika izađe, tu Bog uđe. Bog tako jako žudi za tim da ti izađeš iz sebe prema bivstvovanju na način stvorenja kao da je u tomu sve njegovo blaženstvo. Pa, dragi čovječe, što tebi škodi ako Bogu dopustiš da Bog bude Bogom u tebi? Izađi radi Boga potpuno iz sebe sama, pa će Bog radi tebe potpuno iz sebe izaći. Ako ova oba izlaze, onda je to što tu ostaje jednostavno Jedno. U ovom Jednomu rađa Otac svoga Sina u nutarnjem izvoru. Ondje iscvjetava Duh Sveti i u Bogu izvire jedna volja koja pripada duši. Dok ta volja stoji netaknuta od svih stvorenja i od sve stvorenosti, ta je volja slobodna. Krist govori: **»Nitko ne uzlazi na nebo osim onoga koji je s neba sišao« (Iv 3,13)**. Sve su stvari stvorene iz ničega; stoga je njihov pravi praizvor ništa(vilo), pa ukoliko se ova plemenita volja prikloni k stvorenjima, ona s tim stvorenjima protječe u njihovo ništavilo.

Sad se postavlja pitanje, da li ova plemenita volja tako daleko protječe da se nikad više ne može vratiti? Učitelji općenito kažu da se ona nikada više ne vraća ako je s vremenom protekla. Ja međutim kažem: Kad god se ova volja od same sebe i od sve stvorenosti i (samo) na trenutak vrati u svoj prvi praizvor, volja (opet) stoji u svom pravom slobodnom načinu i jest slobodna; i u tom se času sve izgubljeno vrijeme opet sustigne.

Ljudi meni često kažu: »Molite za me!« Ja tada mislim: **»Zašto izlazite? Zašto ne ostanete u sebi samima i**

ne zgrabite svoje vlastito dobro? Vi ipak svu istinu nosite bitno u sebi.«

Da mognemo na takav način istinski ostati unutra, da bismo posjedovali svu istinu neposredno i bez različitosti u pravom blaženstvu, neka nam Bog pomogne! Amen.

7. PROPOVIJED

lusti vivent in aeternum
(Sap. 5,15)

»Pravednici će vječno živjeti i njihova je nagrada kod Boga« (Mudr 5,15). Sad točno pazite na smisao ove izreke: iako on može zazvučati priprosto i općerazumljivo, ipak je on veoma vrijedan uvažavanja i sasvim dobar.

»Pravednici će živjeti.« Tko su ti pravednici? Jedan spis kaže: »Pravedan je onaj koji daje svakomu ono što je njegovo«: koji daju Bogu ono što je njegovo, svecima i anđelima ono što je njihovo, a bližnjemu ono što je njegovo.

Božja je slava. Tko su ti što časte Boga? Oni koji su posve izašli iz sebe samih i upravo ništa od svoga ne traže u bilo čemu, ma što to bilo, ni veliko ni malo; koji ne gledaju ni na što ispod sebe ni iznad sebe ni pokraj sebe ni u sebi; koji ne teže za dobrom ni za čašću, ni za ugodnošću ni za nasladom ni za korišću ni za

srdačnošću ni za svetošću ni za nagradom ni za kraljevstvom nebeskim, i odrekli su se svega toga, svega svoga - od tih ljudi Bog ima slavu i oni časte Boga u pravom smislu i daju mu ono što je njegovo.

Anđelima i svecima treba dati **veselje**. O čuda nad čudima! Može li neki čovjek u ovom svijetu dati veselje onima koji su u vječnom životu. Da, doista! Svaki svetac ima tako veliko zadovoljstvo i tako neizrecivo veselje po dobrom djelu, - po dobroj volji ili želji imaju oni tako veliko veselje da to nijedna usta ne mogu izreći niti srce zamisliti kako veliko veselje oni time imaju. Zašto je to tako? Jer oni Boga tako posve iznad svih mjera ljube i tako im je drag da im je draža njegova slava nego njihovo blaženstvo. I ne samo sveci i anđeli nego i sad Bog ima u tomu tako veliko zadovoljstvo baš kao da je to njegovo božanstvo, pa se u tomu nalazi njegov bitak i njegovo zadovoljstvo i njegova ugodnost. Dajte sad pripazite! Kad Bogu ne biste htjeli služiti ni iz jednoga drugog razloga nego radi velikog veselja koje u tomu imaju oni što su u vječnom životu te sam Bog, mi bismo to mogli činiti rado i sa svim marom.

Treba također pružiti pomoć onima koji su u čistilištu i poticaj (dobar primjer) onima koji još žive.

Takav čovjek je pravedan na jedan način, ali u jednom drugom smislu pravedni su oni koji sve stvari od Boga kao jednake prihvaćaju, što god to bilo, veliko ili maleno, drago ili mrsko, i to posve jednako, bez manje ili više, kako jedno tako drugo. Ako jedno na neki način vrednije je više nego drugo, to je naopako. Trebaš se odreći svoje vlastite volje.

Neki dan mi je došla misao: Ako Bog ne bi htio kao ja, ja bih ipak htio kao on. Mnogi ljudi hoće u svemu imati svoju vlastitu volju; to je zlo, u tomu ima jedna pogreška. Drugi su malo bolji: ti zacijelo hoće ono što Bog hoće i neće ništa protiv njegove volje; ali ako bi bili bolesni, svakako bi htjeli neka bi bila Božja volja da oni budu zdravi. Tako bi dakle ovi ljudi radije htjeli da Bog htjedne prema njihovoj volji nego da bi oni htjeli prema njegovoj volji. Možemo to i propustiti, ali to nije ono pravo. Pravednici uopće nemaju htijenja; ono što Bog hoće njima, sve to jednako važi, ma koliko velika bila nevolja.

Pravednom je čovjeku toliko ozbiljno (stalo) do pravednosti da kad Bog ne bi bio pravedan, oni ni Boga ne bi ni najmanje cijenili; i oni tako čvrsto stoje u (toj) pravednosti i tako su se posve odrekli sebe da ne mare ni za muke paklene, ni za veselje kraljevstva Božjeg, niti za bilo što. Da, kad bi sva muka što je imaju oni koji su u paklu, ljudi ili đavli, ili sva muka - koja je ikada bila ili će biti pretrpljena na zemlji - bila skopčana s pravednošću, oni za to ne bi ni najmanje marili; oni tako čvrsto stoje uz Boga i uz pravednost. Ništa pravednu čovjeku nije mučnije i teže nego ono što je suprotno pravednosti: da on ne bude u svemu mirna duha. Kako to? Ako neka stvar ljude može razveseliti, a neka druga rastužiti, onda oni nisu pravedni; naprotiv, ako su u neko vrijeme radosni, onda su u svako vrijeme radosni; ako su u neko vrijeme više a u neko drugo manje radosni, u tome nisu u pravu. **Tko ljubi pravednost, taj stoji čvrsto pri tomu da ono što on ljubi jest njegov bitak; nijedna ga stvar ne može od toga odvući i ni za što drugo on ne mari.**

Sveti Augustin govori: »Ondje gdje duša ljubi, ona je izvornija nego ondje gdje daje život.«

Naša izreka iz Svetog Pisma zvuči priprosto i općerazumljivo, pa ipak jedva da itko razumije što ona sve znači; a ona ipak jest istinita. Onaj tko razumije nauk o pravednosti i o pravedniku, taj razumije sve što ja kažem.

»Pravednici će živjeti.« Ništa među svim stvarima nije tako milo i tako poželjno kao život. I nijedan opet život nije tako loš ni tako mučan da čovjek ipak ne bi htio živjeti. Jedan spis kaže: Što je nešto bliže smrti, to je mučnije. Svejedno, kako god taj život bio loš, on ipak hoće živjeti. Zašto jedeš? Zašto spavaš? Da bi živio. Zašto želiš dobro ili čast? To ti veoma dobro znaš. Ali: Zašto živiš? Radi Života, pa ipak ne znaš zašto živiš. Tako je život u sebi samom poželjan da ga se želi radi njega samoga. Oni što su u paklu, u vječnoj mucu, čak oni ne bi svoj život htjeli izgubiti, ni đavli ni duše, jer je njihov život tako plemenit da on neposredno od Boga teče u dušu. Jer tako neposredno od Boga teče, stoga oni hoće živjeti. Ako je dakle moj život Božji bitak, to Božji bitak mora biti moj i Božja bitnost moja bitnost, ni manje ni više.

Oni vječno žive »kod Boga«, sasvim **kraj** Boga, jednaki, ni ispod njega ni iznad njega. Oni sva svoja djela čine kod Boga, a Bog kod njih. Sveti Ivan govori: **»Riječ bijaše kod Boga« (Iv 1,1)**. Ona je bila sasvim kraj njega, jednaka, ni ispod njega ni iznad njega nego jednaka. Kad je Bog stvorio čovjeka, on je onda stvorio

ženu iz čovjekova boka, da bi bila njemu jednaka. Nije je stvorio ni iz glave ni iz nogu, da ne bi bila ni nad njim ni ispod njega, nego da bi bila jednaka. Tako treba i pravedna duša biti jednaka **kod** Boga i pokraj Boga, posve jednaka, ni ispod ni iznad njega.

Tko su ti koji su na takav način jednaki? Koji nisu ničemu jednaki, koji su jedino Bogu jednaki. **Božanska bit nije ničemu jednaka; u njoj nema ni slike ni oblika.** Duše koje su na takav način jednake, njima Otac jednako daje i ništa im ne uskraćuje. Što Otac može učiniti, to on takvoj duši daje na jednak način, doista, ako nije sama sebi više jednaka nego nekome drugom, a ona sama sebi ne treba biti bliža nego nekome drugomu. Svoju vlastitu čast, svoju korist i što god jest njezino, ona ne treba željeti ni uvažavati više nego iste vrijednosti u drugoga. Što god bilo od nekoga drugoga, to njoj ne treba biti ni strano ni daleko, bilo to loše ili dobro. Sva ljubav ovoga svijeta sagrađena je na sebeljublju. Kad bi ti **nju** ostavio, ostavio bi cio svijet.

Otac rađa svoga Sina u vječnosti sebi jednaka. »Riječ bijaše kod Boga i Bog bijaše (ta) Riječ«: ona je bila isto u istoj naravi. Ja još povrh toga kažem: On ga je rodio iz moje duše. Nije samo ona kod njega i on kod nje kao jednak, nego je on u njoj; i Otac svoga Sina rađa u duši na isti način kao što ga rađa u vječnosti, a ne drugačije. On to mora činiti, bilo mu drago ili ne. Otac rađa svoga Sina bez prestanka, a ja kažem još više: On rađa mene kao svoga Sina i kao istoga Sina. Kažem još više: On rađa mene ne samo kao svoga sina; on rađa mene kao sebe i sebe kao mene i mene kao svoj bitak i kao svoju narav. **U najnutarnijem izvoru, to ja izvirem u Duhu**

Svetomu; to je jedan život i jedan bitak i jedan čin. Sve što Bog čini to je Jedno; stoga on rađa mene kao svoga Sina bez ikakve razlike. Moj tjelesni otac nije zapravo moj otac, nego samo jednim malim djelićem svoje naravi, i ja sam od njega odijeljen; on može biti mrtav a ja živ(jeti). Stoga je nebeski Otac uistinu moj otac, jer ja sam njegov sin i od njega imam sve što imam, i ja sam isti sin a ne neki drugi. Budući da Otac čini (samo) **jedno** djelo, stoga on mene čini kao jedinorođenog Sina bez ikakve razlike.

»Bit ćemo potpuno u Boga preoblikovani i preobraženi« (2 Kor 3,18). Shvati usporedbu! Posve onako kao kad se u sakramentu kruh pretvara u tijelo našega Gospodina: koliko god kruhova bilo, postaje samo **jedno** tijelo - isto tako, kad bi svi kruhovi bili pretvoreni u moj prst, ne bi ipak bilo više nego samo **jedan** prst. Kad bi opet moj prst bio pretvoren u kruh, ovoga bi bilo koliko je i onoga bilo. Ono što se u drugo pretvara biva jedno s tim. Posve tako bivam ja u nj pretvoren, da on mene čini kao svoj bitak, (i to) kao jedno, **ne** kao **jednako**; tako mi živoga Boga, istina je da to nema nikakve razlike.

Otac rađa svoga Sina bez prestanka. Kad Sin **jest** rođen, on (više) ništa ne uzima od Oca jer sve ima; ali kad **biva** rođen, on uzima od Oca. S obzirom na to, ni mi ne trebamo od Boga ništa željeti kao od nekoga stranog. Naš je Gospodin govorio svojim učenicima: **»Nisam vas nazvao slugama nego prijateljima« (Iv 15,14 sl).** Što god nešto želi od drugoga jest »sluga«, a ono što to pruža nagradu jest »Gospodin«. Nedavno sam

razmišljao o tomu da li bih htio od Boga nešto uzeti ili željeti. O tomu ću dobro promisliti, jer ako bih od Boga nešto uzeo, onda bih ja bio ispod Boga kao neki sluga, a on u davanju kao Gospodin. A s nama tako ne treba biti u vječnom životu.

Kazao sam jedanput upravo ovdje, a i istina je: **Ako čovjek nešto dobiva ili uzima izvan sebe, to nije ispravno. Boga ne treba primati ni gledati kao (nekoga) izvan sebe, nego kao meni vlastita i kao ono što je u jednomu; k tomu ne treba služiti ni djelovati radi bilo kojeg zašto, ni radi Boga ni radi vlastite časti ni radi bilo čega što je izvan čovjeka, nego jedino radi onoga što je - u jednom - vlastiti bitak i vlastiti život.** Mnogi jednostavni ljudi umišljaju da bi trebali Boga (tako) vidjeti kao da bi on stajao tamo a oni ovdje. Nije to(mu) tako. Bog i ja jesmo **jedno**. Spoznajom ja Boga uzimam u sebe; ljubaviju ja u Boga ulazim. Mnogi kažu da blaženstvo nije u spoznavanju nego samo u volji. Ti imaju krivo; jer da je ono jedino u volji, ne bi se radilo o jednomu. Djelovanje je međutim jedno s nastajanjem. Ako drvodjelac ne djeluje, ni kuća ne nastaje. Gdje miruje sjekira, miruje i nastajanje. Bog i ja jesmo jedno u takvom djelovanju; on djeluje i ja nastajem. Vatra pretvara u se ono što joj se prinese, i to postaje njezinom naravi. Ne pretvara drvo vatru u sebe nego vatra pretvara drvo u sebe. **Tako i mi bivamo pretvoreni u Boga tim što ćemo ga spoznavati kakav on jest (1 Iv 3,2).**

Sveti Pavao kaže: Tako ćemo spoznavati: ja njega upravo kao on mene, ni manje ni više, sasvim

jednako (1 Kor 13,12). »Pravednici“ će živjeti vječno i njihova je nagrada kod Boga« - sasvim tako **jednaka**.

Da mi uzljubimo pravednost radi nje same, a Boga bez ikakva zašto, neka nam Bog pomogne. Amen.

8. PROPOVIJED

*Populi eius qui in te est,
misereberis*

(Os. 14,4)

Prorok govori: »**Gospodine, smiluj se narodu koji je u tebi**« (Hoš 14,4). Naš Gospodin je odgovorio: »Sve što je slabašno ja ću ozdraviti i ljubiti ću ih s voljom.«

Uzimam riječ Pisma: »**Farizej je želio da naš Gospodin s njim jede**«, i k tomu: »**Naš Gospodin reče ženi: 'Vade in pace, idi u miru!'**« (Lk 7, 36 - 50). Dobro je kad se od mira k miru dolazi, to je pohvalno; svejedno je to manjkavo. Treba **hoditi** u mir, ne **započeti** u miru. Bog (= Naš Gospodin) hoće reći: Treba biti prenesen i gurnut u mir i treba **završiti** u miru. Naš je Gospodin govorio: »**Samo u meni imate mir**« (Iv 16,33). Točno onoliko koliko ste u Bogu toliko ste u miru. Što god je od nekoga u Bogu, to ima mir; ako je naprotiv nešto od nekoga izvan Boga, ono ima nemir. Sveti Ivan govori: »**Sve što je od Boga rođeno pobjeđuje svijet**« (1 Iv 5,4). Što je od Boga rođeno, to traži mir i ide u mir. Stoga je on govorio: »Vade in pace, idi u miru!« Čovjek

koji se nalazi u hodu i u postojanu hodu, i to u mir, jest nebeski čovjek. Nebo postojano hodi u krug i u hodu traži mir.

Sada pazite! »Farizej je želio da naš Gospodin s njim jede.« Jelo koje jedem tako se sjedinjuje s mojim tijelom kao što je moje tijelo sjedinjeno s mojom dušom. Moje tijelo i moja duša sjedinjeni su u jednom bitku, ne kao u jednom djelovanju (ne dakle) kako se moja duša sjedinjuje s okom u djelovanju, to jest u tomu da ono vidi; tako i jelo koje ja jedem biva s mojom naravi sjedinjeno u **bitku**, a ne u djelovanju, i to ukazuje na veliko sjedinjenje koje trebamo s Bogom imati u **bitku**, a ne u djelovanju. Stoga je farizej molio našega Gospodina da s njim jede.

»Farizej« znači: netko tko je izdvojen i ne zna za kraj. Sve što duši pripada mora se potpuno odvojiti. Što su moći plemenitije, to jače one odvajaju. Izvjesne moći toliko su iznad tijela i tako odijeljene da djeluju potpuno odvajajući i odjeljujući! Jedan učitelj kaže lijepu izreku: Što (i samo) jednom dotakne nešto tjelesno, to nikada tamo ne ulazi. Drugo, (»farizej« znači) da treba biti odijeljen i odveden i useljen. Iz ovoga se može razabrati da neuk čovjek (jedino) ljubavlju i željom može postići znanje i poučavati. Treće, to znači (= »farizej«) da ne treba imati kraja niti igdje biti dovršen niti igdje prianjati, pa tako prijeći u mir da se (više) ništa ne zna o nemiru, kad takav čovjek bude prenesen u Boga moćima koje su potpuno odijeljene. Stoga je prorok govorio: »Gospodine, **smiluj** se narodu koji je u tebi.«

Jedan učitelj kaže: Najviše djelo koje je Bog ikada učinio među svim stvorenjima jest milosrđe. Najtajnije i najskrivenije, čak i ono što je ikad učinio u anđelima, uznosi se u milosrđe, i to u djelo milosrđa kakvo je ono u sebi i kakvo je u Bogu. Što god Bog čini, prvi je izljev (uvijek) milosrđe, (i to) ne ono gdje čovjeku oprašta njegov grijeh i gdje se jedan čovjek smiluje drugom čovjeku; nego on (= taj učitelj) hoće reći: **Najviše** djelo koje Bog čini jest milosrđe. Jedan učitelj kaže: Djelo milosrđa tako je srodno s Božjim bićem da, doduše, istina i bogatstvo i dobrota označuju Boga, iako ga od (od ovih) jedno izriče više nego drugo: **najviše** je međutim Božje djelo milosrđe, a ono znači da Bog prenosi u ono najviše i najčistije dušu koja može primiti milosrđe: u širinu, u more, u nedokučivo more; tamo djeluje Božje milosrđe. Stoga je prorok govorio: »Gospodine, smiluj se **narodu** koji je u tebi.«

Koji narod jest u Bogu? Sveti Ivan govori: »**Bog je ljubav, i tko u ljubavi ostaje, ostaje u Bogu i Bog u njemu**« (1 Iv 4,16). Iako Sveti Ivan govori: ljubav sjedinjuje, to ipak ljubav nikada ne prenosi u Boga; ona možda (već sjedinjeno) pričvrsti. Ljubav ne sjedinjuje, ni na jedan način; što je već sjedinjeno, to ona pričvršćuje i povezuje. Ljubav sjedinjuje u djelovanju, ali ne u bitku. Najbolji učitelji kažu da razum potpuno odvaja i Boga razotkrivenog poima, kako on jest čisti bitak u sebi samomu. Spoznanje prodiere kroz istinu i dobrotu i baca se na čisti bitak i shvaća Boga razotkrivenog, kakav jest bez imena. Ja (međutim) kažem: Ni razum ni ljubav ne sjedinjuju. Ljubav zahvaća samoga Boga ukoliko on jest dobar, pa kad bi Bogu otpalo ime »dobrota«, ljubav ne bi nikada dospjela dalje. Ljubav uzima Boga pod jednim

krznom, pod jednom haljinom. To razum ne čini; razum Boga uzima onako kako on u razumu biva spoznat; ali ga on nikada ne može shvatiti u moru njegove nedokučivosti. Ja kažem: Objekti, i spoznaju i ljubav nadmašuje milosrđe; u onom najvišem i najčistijem što Bog može učiniti, Bog čini milosrđe.

Jedan učitelj govori lijepu besjedu: da u duši ima nešto što je posve tajno i skriveno i daleko iznad onoga gdje izbijaju moći uma i volje. Sveti Augustin kaže: Kao što je neizrecivo ono gdje Sin u prvom izljevu izlazi iz Oca, tako ima i nešto posve tajno iznad toga prvog izljeva u kojem izbijaju razum i volja. Jedan učitelj, koji je najbolje govorio o duši, kaže da **svekoliko ljudsko znanje nikada ne prodire u ono što duša jest u svojoj dubini. Hoće se nadnaravno znanje (da bi se pojnilo) što je duša.** Ta mi ništa ne znamo o tomu gdje moći iz duše izlaze u djela; nešto malo doduše znamo, ali je to neznatno. Što je duša u svojoj dubini, o tomu nitko ništa ne zna. Što se o tomu može znati, to mora biti nadnaravno, to mora biti iz milosti: tamo Bog čini milosrđe. Amen.

9. PROPOVIJED

In occisione gladii

mortui sunt

(2 Hebr. 11,37)

Čitamo o mučenicima da **»su od mača poginuli«** (2 Heb 11,37). Naš je Gospodin govorio svojim učenicima: **»Blago vama kad nešto trpите radi mojega imena«** (Mt 5,11 + 10,22).

Onda se kaže: »Oni su mrtvi«. Da »su oni mrtvi«, hoće reći da sve što se u ovom svijetu i u ovom životu pretrpi ima svoj kraj.

Sveti Augustin kaže: Svaka patnja i svako teško djelo ima svoj kraj, ali nagrada koju Bog za to daje jest vječna. Drugo, da moramo imati pred očima da je čitav život smrtan, da se ne trebamo bojati sve patnje i sve muke koje nas mogu zadesiti, jer to ima svoj kraj. Treće, da se trebamo ponašati kao da smo mrtvi, tako da nas ne dotiče ni ono što nam je milo ni ono što nam je mrsko.

Jedan učitelj kaže: Ništa ne može dotaknuti nebo, a to znači da je nebeski **onaj** čovjek kojemu sve stvari ne vrijede toliko da bi ga mogle dirnuti.

Jedan učitelj govori: Budući da su sva stvorenja tako ništavna, otkuda onda dolazi da ona tako lako čovjeka odvraćaju od Boga? - duša je ipak u svomu najneznatnijem vrednija od neba i svih stvorenja. On odgovara: to dolazi odatle što on premalo poštuje Boga. Kad bi čovjek Boga poštovao kako bi trebao, bilo bi gotovo nemoguće da ikada padne. I sasvim je dobra pouka da se čovjek na ovom svijetu treba ponašati kao da je mrtav.

Sveti Grgur kaže da Boga ne može posjedovati u bogatoj mjeri nitko nego onaj tko je za ovaj svijet do dna mrtav.

Četvrta je pouka (međutim) najbolja. Kaže se »da su oni mrtvi«. Smrt im međutim daje bitak.

Jedan učitelj kaže: Priroda ne uništava ništa, a da umjesto toga ne daje nešto bolje. Kad zrak postane vatrom, to je nešto bolje; ako pak zrak postaje vodom, to je uništenje i lutanje. Ako (već) Priroda to čini, Bog to čini još više: on nikada ne uništava, a da (umjesto toga) ne daje nešto bolje. Mučenici su mrtvi i izgubili su jedan **život**, ali su dobili jedan **bitak**. Jedan učitelj kaže da su najplemenitiji bitak i život i spoznaja. **Spoznaja je više nego život ili bitak, jer u tomu što spoznaje ima (ujedno) život i bitak. S druge pak strane, život je plemenitiji nego bitak ili spoznaja, kao stablo koje živi, dok kamen ima (samo) bitak. A ako opet poimamo bitak kao čist i nepomiješan, kao što je u samom sebi: tada je bitak viši nego spoznaja ili život; jer u tomu što ima bitak, ima (ujedno) spoznaju i život.**

Oni su izgubili jedan život, a našli su jedan bitak.

Jedan učitelj kaže da Bogu ništa nije tako jednako kao bitak; onoliko koliko nešto ima bitak, toliko je jednako Bogu.

Jedan učitelj kaže: Bitak je tako čist i tako uzvišen da sve što Bog jest, jest jedan bitak. Bog ne spoznaje ništa nego samo bitak, on ne zna ništa nego bitak, bitak je

njegov prsten. Bog ne ljubi ništa nego svoj bitak, on ne misli ništa nego svoj bitak.

Ja kažem: Sva stvorenja jesu jedan bitak.

Jedan učitelj kaže da su izvjesna stvorenja Bogu tako blizu i posjeduju toliko u sebe utisnuta božanskog svjetla da ona drugim stvorenjima daruju bitak. To nije istina, jer bitak je tako uzvišen i tako čist i tako Bogu srodan da ga nitko ne može podariti nego jedino Bog u samomu sebi. **Najvlastitija Božja bit jest bitak.**

Jedan učitelj kaže: Jedno stvorenje može zacijelo dati život drugomu. Upravo je stoga sve što na bilo koji način **jest** zasnovano jedino i samo u **bitku**. Bitak je prvi naziv. Sve što je manjkavo jest otpad od bitka. Cio naš život trebao bi biti jedan bitak. Ukoliko naš život jest jedan bitak, utoliko on jest u Bogu: Ukoliko je naš život uključen u bitak, utoliko je on Bogu srodan. Koliko god neki život bio neznatan, ako ga se shvati pod vidom bitka, on je plemenitiji od svega što je ikada dobilo bitak. Siguran sam u ovo: Kad bi neka duša spoznala (ma i) ono najneznatnije što ima bitak, ona se više ni na trenutak ne bi od toga odvratila. Najneznatnije što se spozna (kao) u Bogu, ma neka se i (samo) jedan cvijet spozna onako kako on ima bitak u Bogu, bilo bi plemenitije nego cio svijet. (Ono) najneznatnije što jest u Bogu, ukoliko jest **bitak**, bolje je nego kad bi netko **spoznao** anđela.

Kad bi se anđeo okrenuo k spoznavanju stvorenja, nastala bi noć.

Sveti Augustin kaže: Kad anđeli spoznaju stvorenja **bez** Boga, onda je to večernja svjetlost; ali kad spoznaju stvorenja u **Bogu**, to je onda jutarnja svjetlost. Kad (opet) spoznaju Boga, kakav je čisto u sebi samomu bitak, onda je to svijetlo podne. Ja kažem: Ovo bi čovjek trebao pojmiti i spoznati, da je bitak tako plemenit. **Nijedno stvorenje nije tako neznatno da ne bi žudjelo za bitkom. Leptirove gusjenice, kad spadnu sa stabala, puze uza zid da bi očuvale svoj život. Tako je plemenit život.** Mi slavimo umiranje u Bogu da bi nas on prenio u bitak, koji je bolji od života: bitak u kojemu naš život živi, u kojemu naš život biva bitkom. Čovjek se treba s voljom predati u smrt i umrijeti da bi mu bolji bitak pao u dio.

Ja kažem ponekad da je drvo bolje od zlata; to je vrlo čudnovato. Kamen je, ukoliko ima bitak, plemenitiji nego Bog i njegovo božanstvo bez bitka, ukoliko bi se njemu moglo oduzeti bitak. Mora biti jako snažan život u kojemu mrtve stvari postaju žive, pa u kojemu i sama smrt postaje životom. Bogu ništa ne umire; sve stvari žive u njemu. »Oni su mrtvi«, kaže Pismo o mučenicima, i preselili su u vječni život, u onaj život u kojem je život bitak. **Treba biti do temelja mrtav, tako da nas ne dotiče ni ono što nas raduje ni ono što nas žalosti. Što treba spoznati, mora se spoznati u svomu uzroku. Nikad se neka stvar ne može pravo spoznati u sebi samoj ako je se ne spozna u svomu uzroku.** Pravom spoznajom nikad ne može biti ono što neku stvar ne spoznaje u njezinu očitom uzroku. Tako ni život ne može nikada biti savršen, osim da bude doveden u svoj očiti uzrok, u kojemu je taj život bitak, što ga duša

prima kada do temelja umre, da bismo živjeli u onom životu u kojemu je život bitak.

Što nas sprečava da u tomu budemo postojani, pokazuje jedan učitelj pa kaže: **To dolazi odatle što dotičemo vrijeme. Što dotiče vrijeme, to je smrtno.**

Jedan učitelj kaže: nebesko je kretanje vječno; istina je, doduše, da od njega potječe vrijeme, ali to se događa u otpadanju. U (samom) svom kretanju ono je naprotiv vječno, (tu) ono ne zna ništa o vremenu, i tu ukazuje na to da duša treba prijeći u čisti bitak. Drugo (što sprečava) jest kad nešto u sebi sadrži neku suprotnost. Što je suprotnost? Radost i tuga, bijelo i crno, to stoji u suprotnosti, a ona nema postojanja u **bitku**.

Jedan učitelj kaže: duša je tijelu data zato da bude očišćena. Kad je duša od tijela odijeljena, nema ni razuma ni volje: ona je jedno, ona ne bi mogla smoći snage kojom bi se mogla okrenuti k Bogu; ona ih (= razum i volju) doduše ima u njihovu temelju kao u korijenu, ali ne u njihovu djelovanju. **Duša se u tijelu pročišćuje da bi skupila što je raspršeno i izneseno.** Kad ono što pet osjetila iznesu van opet uđe u dušu, ona onda ima moć u kojoj sve to biva jedno. Drugo, duša biva pročišćena u vršenju kreposti, tj. kad se duša uspinje u život koji je ujedinen. Čistoća duše leži u tomu što je očišćena od života koji je podijeljen i ulazi u život koji je ujedinen. Sve što je u nižim stvarima, to se sjedinjuje kad se duša uspinje u život u kojem nema suprotnosti. Što otpada od **ovoga** svjetla, to pada u smrtnost i umire. Treće, čistoća duše leži u tomu što nije prema ničemu naklonjena. Što god je prema nečemu

drugomu naklonjeno, to umire i ne može imati postojanosti.

Molimo Boga, našega dragoga Gospodina, za to da nam pomogne iz života koji je podijeljen preći u život koji je jedno. Bog nam u tomu pomogao. Amen.

10. PROPOVIJED

Quasi stella matutina in medio nebulae et quasi luna plena in diebus suis lucet et quasi sol refulgens, sic itle refulsit in templo dei (Eccli. 50,6 - 7)

»Poput jutarnje zvijezde usred magle i poput punog mjeseca u svojim danima i poput sjajnog sunca svijetlio je ovaj u hramu Božjemu« (Sir 50, 6 - 7).

Uzimam evo posljednju izreku: »hram Božji«. Što je »Bog«, a što »hram Božji«?

Sastala su se dvadeset i četiri učitelja i htjeli raspravljati o tomu što je Bog. Skupili su se u određeno vrijeme i svaki je od njih izrekao jednu besjedu; izdvajam od njih dvije-tri. Jedan je rekao: »Bog je nešto prema čemu su ništa sve promjenljive i vremenite stvari i pred njim je neznatno sve što ima bitak.« Drugi je govorio. »Bog je nešto što je nužno iznad bitka, koji u sebi

samomu nikoga ne treba a kojeg (međutim) sve stvari trebaju.« Treći je govorio: »Bog je um koji živi u spoznaji jedino sebe samog.«

Ostavljam po strani prvu i posljednju besjedu i govorim o drugoj: da je Bog nešto što nužno mora biti iznad bitka. Što ima bitak, vrijeme i mjesto, to ne dolazi u dodir s Bogom; on je iznad toga. Bog (doduše) jest u svim stvorenjima utoliko što imaju bitak, a ipak je **iznad** njih. Upravo s time što on jest **u** svim stvorenjima, on je ipak iznad njih; što u mnogim stvarima jest jedno, te mora nužno biti **iznad** svih stvari. Nekolicina učitelja mislila je da je duša samo u srcu. Tome nije tako i u tomu su se varali veliki učitelji. **Duša je cijela i nepodijeljeno potpuna u stopalu i potpuna u oku i u svakom udu.** Ako uzmem ulomak vremena, onda to nije ni današnji dan ni jučerašnji dan. Ako međutim uzmem ovo **sada**, to onda obuhvaća u sebi **sve** vrijeme. Ono sada, u kojem je Bog stvorio svijet, ovom je vremenu jednako blizu kao i ovo sada u kojem ja govorim, a Sudnji je dan ovom sada jednako blizu kao dan što je bio jučer.

Jedan učitelj kaže: Bog je nešto što djeluje u vječnosti u sebi samomu nepodijeljen, što ne treba ničije pomoći ni oruđa te u samomu sebi ustraje, što ničega ne treba, ali koga sve stvari trebaju i prema kojemu sve stvari hrle kao prema svomu posljednjem cilju. Ovaj posljednji cilj nema nikakva određena načina, on prerasta način i ide u širinu.

Sveti Bernard kaže: (Način) kako da ljubimo Boga jest način bez načina. Liječnik koji hoće

ozdraviti nekog bolesnika nema nikakva (određena) načina zdravlja, **kako** zdravim bi bolesnika htio učiniti; on doduše ima neki način **kojim** ga hoće ozdraviti; a **kako** zdravim ga hoće učiniti, to je bez (određena) načina: tako zdravim kako god može. **Kako** trebam ljubiti Boga, za to nema nikakva (određenog) načina: koliko god možemo, to je bez načina.

Svaka stvar djeluje u (svom) bitku; nijedna stvar ne može djelovati iznad svoga bitka. Vatra ne može djelovati nigdje nego u drvu. Bog djeluje iznad bitka u širini gdje se može pokrenuti; on djeluje u ne-bitku. Prije nego je bilo bitka, Bog je djelovao; on je činio bitak dok još nije bilo bitka. Neoštroumni učitelji kažu da je Bog čisti bitak; on je tako visoko iznad bitka kao i najviši anđeo iznad jedne mušice. Isto tako bih rekao neistinu kad bih htio sunce nazvati blijedim ili crnim. Bog nije ni ovo ni ono.

A jedan učitelj kaže: Tko vjeruje da je Boga spoznao, a pritom bi nešto spoznao, taj ne bi spoznao Boga. Ali ako sam rekao da Bog nije bitak i da je **iznad** bitka, to mu time nisam zanijekao bitak nego sam ga njemu uzvisio. Ako uzmem bakra u zlatu, onda je on to (pri ruci), i to na viši način nego u sebi samom.

Sveti Augustin kaže: Bog je mudar bez mudrosti, dobar bez dobrote, moćan bez moći.

Mali učitelji uče u školi da se sva bića dijele u deset načina, a sve njih ukupno odriču Bogu. Nijedan od ovih načina (bitka) ne dotiče Boga, ali mu nijedan od njih niti ne manjka. Prvi, koji najviše posjeduje bitak, u kojem

sve stvari dobivaju svoj bitak, jest supstancija; a posljednji, koji sadrži najmanje bitka, zove se relacija, a ova je u Boga jednaka onom najvećemu što posjeduje najviše bitka - u Bogu ovi načini imaju isti prauzor. **U Bogu su jednaki prauzori svih stvari; ali oni su prauzori nejednakih stvari.** Najviši anđeo i duša i mušica imaju jednak prauzor u Bogu. Bog nije ni bitak ni dobrota. Dobrota jest u bitku i ne seže dalje od bitka; jer da nema bitka, ne bi bilo dobrote, a bitak je još čistiji nego dobrota. Bog nije dobar ni bolji ni najbolji. Tko bi rekao da je Bog dobar, taj bi mu isto tako činio nepravdu kao kad bi sunce nazvao crnim.

A evo, Bog sam ipak kaže: »Nitko nije dobar nego jedino Bog.« Što je dobro? Dobro je ono što sebe priopćuje. Dobrim čovjekom nazivamo onoga koji se razdaje i koji je koristan. Stoga jedan poganski učitelj kaže: Pustinjak nije u ovom smislu ni dobar ni zao, jer on sebe ne razdaje niti je koristan. Bog je najpriopćiviji. Nijedna stvar ne priopćuje se iz onoga vlastitog, jer sva su stvorenja ne-od-sebe. Što god ona priopćuju, to ona imaju od nekoga drugog. Ona ni same sebe ne daju. Sunce daje svoj sjaj, ali ipak ostaje na svome mjestu; vatra daje svoju vrućinu, pa ipak ostaje vatra; Bog međutim priopćuje **svoje**, jer on od sebe sama jest ono što jest, i u svim darovima koje daje on najprije daje sama sebe. On daje sebe kao Bog, kakav on jest u svim svojim darovima, ako to hoće onaj tko bi želio primiti Boga.

Sveti Jakov govori: »Svi dobri darovi potječu odozgo od oca svjetlosti« (Jak 1,17).

Ako Boga uzimamo u bitku, to ga uzimamo u njegovu predvorju, jer bitak je njegovo predvorje, u kojemu on prebiva. Pa gdje je on u svome hramu u kojem kao svet zasja? **Razum je hram Božji.** Nigdje Bog ne prebiva istinskije nego u svomu hramu, u razumu, kako kaže onaj drugi učitelj: Bog je razum koji živi u spoznavanju jedino samog sebe, ostajući samo u sebi samomu ondje gdje ga nikad ništa nije dotaklo; jer to je on sam u svojoj tišini. Bog u spoznavanju sama sebe spoznaje sebe u sebi.

Uzmimo ga (= spoznavanje) kakvo je u duši koja posjeduje jednu kapljicu, »iskricu«, »granu« razuma. Ona (= duša) ima moći koje djeluju u tijelu. Tu je moć kojom čovjek probavlja; to djeluje više noću nego danju; po njoj čovjek napreduje i raste. Duša ima, nadalje, moć u oku; po njoj je oko tako suptilno i fino da stvari ne prima u grubosti kakve u sebi jesu; one se prethodno moraju prosijati i profiniti u zraku i svjetlosti; to dolazi odatle što ono (= oko) pri sebi ima dušu. U duši je i daljnja moć, kojom ona misli. Ova moć predstavlja stvari koje nisu prisutne, tako da ja te stvari isto tako dobro spoznajem kao da ih očima vidim, pa čak i bolje - ja mogu misleći jako dobro sebi predstaviti jednu ružu (i) zimi - pa ovom moći duša djeluje u nebitku te u tomu nasljeđuje Boga, koji djeluje u nebitku.

Jedan poganski učitelj kaže: Duša koja ljubi Boga uzima ga pod plaštem dobrote - što je dosad navedeno, još su to sve riječi poganskih učitelja, a oni su spoznavali samo u naravnom svjetlu; još nisam došao do riječi svetih učitelja, koji su spoznavali u jednom puno

uzvišenijem svjetlu - on dakle kaže: Duša koja ljubi Boga uzima ga pod plaštem dobrote. Razum, međutim, s Boga skida plašt dobrote i uzima ga ogoljena, kad je razodjeven od dobrote i od bitka i od svih imena.

Ja sam u školi kazivao da je razum plemenitiji nego volja, ali oni ipak oboje spadaju u ovo svjetlo. Onda je jedan učitelj u jednoj drugoj školi kazao da je volja plemenitija nego razum, jer da volja uzima stvari onako kako su one u sebi; a da razum uzima stvari kako su one u njemu. To je istina. Plemenitije je oko u sebi nego oko koje je naslikano na zidu. Ja međutim kažem da je razum plemenitiji od volje. Volja uzima Boga pod ruhom dobrote. Razum uzima Boga golog, kako je razodjeven od dobrote i od bitka. Dobrota je ruho pod kojim je Bog skriven i volja uzima Boga pod ovim ruhom dobrote. Da na Bogu nema dobrote, moja ga volja ne bi htjela. Tko bi htio kralja odjenuti na dan krunidbe u sivu odjeću, taj ga ne bi dobro odjenuo. Ja nisam blažen od toga što je Bog dobar. Niti ću ikada žudjeti za tim da me Bog učini blaženim svojom dobrotom, jer on to uopće ne bi mogao učiniti. **Ja sam blažen jedino od toga što je Bog razuman, a ja to spoznajem.**

Jedan učitelj kaže: Božji razum jest ono o čemu posve ovisi anđeoski bitak. Postavlja se pitanje, gdje je sasvim istinski bitak slike: u zrcalu ili u onom od čega ona izlazi? Istinskiji je u onom od čega ona izlazi. Slika je u meni, od mene, meni. Dok zrcalo stoji točno spram moga lica, moja je slika u njemu; ako bi zrcalo otpalo, slike bi nestalo. Bitak anđela ovisi o tomu da mu je nazočan božanski razum, u kojem on sebe spoznaje.

»Kao zvijezda Danica usred magle.« Sad upravljam svoju pažnju na riječ »quasi«, to jest »kao«; to djeca u školi zovu »prilogom«. To je ono na što sam smjerao u svim svojim propovijedima. Najistinskije što se može o Bogu izreći jest »riječ« i »istina«. Bog je sam sebe nazvao »Riječ». Sveti Ivan je govorio: **»U početku bijaše Riječ« (Iv 1,1)**, a on time (ujedno) naznačuje da uz ovu riječ treba biti jedan »prilog«. Onako kao »slobodna zvijezda« po kojoj se na njemačkom petak zove »Freitag«, Venera: ona ima više imena. Kad prethodi Suncu te izađe prije Sunca, ona se zove »Danica«; kad međutim ide iza Sunca, pa Sunce prije zađe, onda se ona zove »Večernjača«; ona se katkad kreće iznad Sunca, katkad ispod njega. Ona je ispred svih zvijezda postojano jednako blizu Suncu; ona mu se nikad niti odmiče niti primiče, pa time naznačuje da čovjek koji do toga hoće doći treba uvijek biti Bogu bliz i nazočan, tako da ga ništa ne može od Boga udaljiti, ni sreća ni nesreća niti bilo koje stvorenje.

Tekst u Svetom Pismu dalje kaže: »Kao pun Mjesec u svojim danima.« Mjesec ima vlast nad svom vlažnom prirodom. Nikad Mjesec nije tako bliz Suncu kao kad je pun i kad svoju svjetlost dobiva neposredno od Sunca. Od toga međutim što je Zemlji bliži nego ijedna zvijezda, on ima dva gubitka: da je blijed i umrljan i da gubi svoju svjetlost. On nikad nije tako snažan kao da je najdalje od Zemlje, tada on najdalje izbacuje more; što je umanjeniji, to ga manje može izbaciti. Što je manje duša uzvišena nad zemaljske stvari, to je ona snažnija. Tko ne bi spoznao ništa osim stvorenja, ne bi trebao misliti ni na jednu propovijed, jer je svako stvorenje puno Boga i svako je jedna knjiga. Čovjek koji hoće stići do onoga o

čemu se u prethodnomu govorilo - na ovo u svemu izlazi čitava propovijed - taj mora biti kao zvijezda Danica: uvijek Bogu nazočan i uvijek »pri« (njemu) i jednako blizu i uzvišen nad sve zemaljske stvari i mora biti »prilog« uz »Riječ«.

Postoji stvorena riječ: to je anđeo i čovjek i sva stvorenja. Postoji i druga riječ, mišljena i izrečena, po kojoj biva moguće da sebi nešto predočim. A ima još jedna riječ, koja je i neizrečena i nemišljena, koja nikada ne istupa, nego vječno ostaje u onomu koji je govori. Ona je u Ocu koji je govori, neprestano u začecu i unutra ostajući. Razum uvijek djeluje prema unutra; pa što je razum snažniji i izoštriji, to se više s njim sjedinjuje i biva jedno ono što on spoznaje. Nije (međutim) tako s tjelesnim stvarima; što su snažnije, one to više djeluju prema van. Božje blaženstvo (međutim) sastoji se u djelovanju razuma prema unutra, pri čemu »riječ« unutra ostaje. Tamo duša treba ostati »prilog« te s Bogom djelovati **jedno** djelo, kako bi svoje blaženstvo crpila u samolebdećem spoznavanju: u istom onomu u čemu je i Bog blažen.

Da bismo uvijek mogli biti »prilog« pri ovoj »Riječi«, neka nam pomogne Otac i ta ista Riječ i Duh Sveti. Amen.

11. PROPOVIJED

***In diebus suis placuit deo et
inventus est iustus***

(Eccli. 44, 16/17)

Ova riječ koju sam ja izrekao na latinskom napisana je u poslanici i može se izreći o nekom svetom sljedbeniku, a naši glasi ovako: **»Nađen je pravednim unutar svojih dana, svidio se Bogu u svoje dane« (Sir 44, 16 - 17)**. Pravednost je unutra našao. Više je moje tijelo u mojoj duši nego što bi moja duša bila u tijelu. Više su moje tijelo i moja duša u Bogu nego što su u sebi; a pravednost jest ovo: uzrok svih stvari u istini.

Kako kaže Sveti Augustin: Bog je duši bliži nego ona sama sebi. Blizina između Boga i duše ne pozna doista nikakvu razliku (između njih dvoje). Isto spoznavanje u kojem Bog sam sebe spoznaje, to i nijedno drugo jest spoznavanje svakog odvojenog duha. Duša prima svoj bitak neposredno od Boga; stoga je Bog duši bliži nego ona sama sebi; stoga je Bog u dnu duše sa svim svojim božanstvom.

Sad jedan učitelj pita da li božansko svjetlo teče jednako čisto u moći duše kao što je u bitku duše, budući da duša ima svoj bitak neposredno od Boga, a moći proistječu neposredno iz bitka duše? Božansko je svjetlo odveć plemenito, a da bi bilo u ikakvom zajedništvu s (tim) moćima; jer Bog je dalek i tuđ svemu što dotiče i biva doticano. I stoga što moći bivaju doticane i dotiču, one gube svoje djevičanstvo. Božansko svjetlo ne može svijetliti u njih; ali vježbanjem i pročišćavanjem mogu postati osjetljive.

Jedan drugi učitelj kaže, u vezi s ovim, da se moćima daje svjetlo nalik nutarnjem svjetlu. Ono doduše jest **nalik** nutarnjem svjetlu, ali ono **nije** nutarnje svjetlo. Njima se (tj. moćima) od ovog svjetla događa utisak, tako da postanu osjetljive za nutarnje svjetlo. Jedan drugi učitelj kaže da sve duševne moći koje djeluju u tijelu s tijelom umiru, s izuzetkom spoznaje i volje: samo one ostaju duši. Iako (doduše) moći koje djeluju u tijelu umiru, one ipak u korijenu i nadalje postoje.

Sveti Filip je govorio: **»Gospodine, pokaži nam Oca i nama je dosta« (Iv 14,8).**

A Ocu ne dolazi nitko osim po Sinu (Iv 14,6).

Tko vidi Oca, taj vidi Sina (Iv 14,9), a Duh Sveti jest ljubav njih dvojice. Duša je u sebi tako jednostavna da ona može opažati uvijek samo **jednu** sliku u jednom času. Kad ona opaža lik kamena, ona ne opaža lik anđela, a ako opaža lik anđela, ne opaža istovremeno nijedan drugi; a isti lik koji ona opaža, ona u nazočnosti mora i ljubiti. Kad bi opažala tisuću anđela, bilo bi to kao da su dva anđela, ali ona ne bi opažala više od jednog jedinog anđela. Čovjek se dakle treba u sebi sabrati u jedno.

Sveti Pavao govori: **»Ako ste sad oslobođeni od svojih grijeha, postali ste slugama Božjim« (Rim 6,22).** Jedinorođeni Sin nas je oslobodio od naših grijeha. A naš Gospodin govori puno točnije nego Sveti Pavao:

»Nisam vas nazvao slugama nego prijateljima.«

»Sluga ne zna volju svoga gospodara«, a prijatelj zna sve što zna njegov prijatelj.

»Sve što sam čuo od Oca svoga, ja sam vama objavio« (Iv 15,15), i sve što zna moj Otac, znam i ja, a sve što ja znam, to vi znate; jer ja i moj Otac imamo *jednog Duha*.

Čovjek koji zna sve što Bog zna jest poznavalac Boga. **Taj** čovjek poima Boga u njegovoj vlastitosti i u njegovu vlastitu jedinstvu i njegovoj vlastitoj nazočnosti i u njegovoj vlastitoj istini; s tim je čovjekom posve u redu. Onaj pak čovjek koji je nenaviknut na nutarnje stvari, ne zna što je Bog. Poput čovjeka koji u svom podrumu ima vina, ali ga nije nimalo pio ni kušao, taj ne zna da je ono dobro. Isto tako stoji s ljudima što žive u neznanju: ti ne znaju što je Bog, a ipak vjeruju i misle da žive. Takvo znanje ne potječe od Boga. **Čovjek mora imati čisto, jasno znanje o božanskoj istini. Kod čovjeka koji u svim svojim djelima ima pravu težnju, početak te njegove težnje jest Bog, i izvedba te težnje jest (opet) sam Bog i čista božanska narav, te ona (= njegova težnja) završava u božanskoj naravi, u njemu samomu.**

Jedan pak učitelj kaže da nema nijednog tako nerazumna čovjeka koji ne bi žudio za mudrošću. Pa zašto mi ipak ne postajemo mudri? Za ovo je dosta toga potrebno. Najvažnije jest da čovjek mora proći kroz sve stvari i preko svih stvari te (preko) uzroka svih stvari, a to onda čovjeku počne dodijavati. Uslijed toga čovjek ostaje u svojoj ograničenosti. Ako sam ja bogat čovjek,

zbog toga nisam već (i) mudar; ako sam pak usvojio bit mudrosti i njezinu narav i ako sam mudrost sama, onda ja jesam mudar čovjek.

Rekao sam jednom u nekom samostanu: Istinska slika duše jest ona gdje ništa nije obrazovano ni uobličeno izuzev ono što sam Bog jest. Duša ima dva oka, jedno nutarnje i jedno izvanjsko. **Nutarnje** oko duše jest ono što gleda u bitak i svoj bitak prima neposredno od Boga: ovo je njegovo vlastito djelo. **Izvanjsko** oko duše jest ono što je okrenuto svim stvorenjima, te ih opaža na slikovit i djelatan način neke moći. Onaj pak čovjek koji se okreće sam u sebe tako da Boga spoznaje u njegovu vlastitu okusu i u njegovu vlastitu temelju, takav je čovjek oslobođen od svih stvorenih stvari i u sebe je zaključan pod zbiljskom bravom istine. Kako sam jednom kazao da je naš Gospodin na uskršni dan došao k svojim učenicima pored zatvorenih vrata; tako je i s ovim čovjekom, koji je oslobođen od svake ludosti i od svake stvorenosti: u takva čovjeka Bog ne **dolazi** tek (sad) unutra: (nego) on **jest** bitno u njemu.

»On se svidio Bogu u svoje dane.« Kad se kaže »u svoje dane«, to ima više od **jednog** dana: (naime) dan duše i dan Božji. Dani koji su protekli prije šest ili sedam dana i oni dani što su bili pred šest tisuća godina današnjem su danu tako blizu kao i dan što je bio jučer. Zašto? Jer je to vrijeme u jednom nazočnom (časovitom) sada. Po tome što se nebo kreće, po prvom okretaju neba jest nebeski dan. Ondje se zbiva u jednom sada dan duše, a u njezinu naravnom svjetlu, u kojemu sve stvari jesu, jest jedan **cijeli** dan: tu su dan i noć jedno. Božji je dan naprotiv ondje gdje duša rađa

svoga jedinorođenog Sina u jednom nazočnom sada, i duša se preporuča u Bogu. Kad god se događa ovo rađanje, ono rađa jedinorođenog Sina. Stoga ima puno više (onih) sinova što ih rađaju djevice nego onih što ih rađaju žene, jer **one (djevice) rađaju iznad vremena u vječnosti (usp. Iz 54,1)**. No ma koliko bilo sinova što ih duša rađa u vječnosti, to ih ipak nema više od **jednog** Sina, jer se to događa (upravo) nad vremenom u danu vječnosti.

A posve je u redu sa čovjekom koji živi u krepostima, jer kazao sam prije osam dana, da su kreposti u srcu Božjemu. Tko u kreposti živi i u kreposti djeluje, s njim je veoma dobro. Tko ni u čemu ne traži ništa svoje, ni u Bogu ni u stvorenjima, taj prebiva u Bogu i Bog prebiva u njemu. Takvom je čovjeku slatko sve stvari ostaviti i prezreti i užitak mu je sve stvari usavršiti do njihova vrhunca.

Govori **Sveti Ivan: »Deus caritas est« - »Bog je ljubav«, a ljubav je Bog, »i tko stoji u ljubavi, stoji u Bogu i Bog stoji u njemu« (1 Iv 4,16)**. Tko u Bogu stoji, u dobar je stan uselio i baštinik je Božji, a u komu Bog prebiva, taj ima kod sebe dostojne sustanare.

A jedan učitelj kaže da Bog duši daje jedan dar po kojem se duša pokreće k nutarnjim stvarima.

Jedan učitelj kaže da duša biva neposredno taknuta od Duha Svetog, jer u ljubavi u kojoj Bog sam sebe ljubi, u toj ljubavi ljubi mene, a duša ljubi Boga u istoj toj ljubavi u kojoj on sama sebe ljubi; da nije pak ove ljubavi u kojoj Bog ljubi dušu, ne bi bilo (ni) Duha Svetoga. **Žar i**

cvjetanje Duha Svetoga jest ono u čemu duša ljubi Boga.

A jedan evanđelist piše: **»Ovo je Sin moj ljubljani u kojemu mi je milina« (Mk 1,11).**

A drugi evanđelist piše: **»Ovo je Sin moj ljubljani u kojemu mi se sve stvari dopadaju« (Lk 3,22).**

A treći evanđelist piše: **»Ovo je Sin moj ljubljani u kojem se ja sam sebi dopadam« (Mt 3,17).**

Sve što se Bogu dopada, dopada mu se u njegovu jedinorođenomu Sinu; sve što Bog ljubi, ljubi on u svome jedinorođenom Sinu. A čovjek treba živjeti tako da bude jedno s jedinorođenim Sinom i da on bude (taj) jedinorođeni Sin. Između jedinorođenog Sina i duše nema nikakve razlike. Između sluga i gospodara nema nikad jednake ljubavi. Sve dok sam sluga, ja sam jedinorođenom Sinu vrlo dalek i nejednak. Kad bih htio Boga gledati svojim očima, onim očima kojima gledam boju, time bih itekako činio nepravdu, jer ovo je (gledanje) vremenito; a sve što je vremenito, Bogu je daleko i tuđe. Ako se uzima vrijeme pa i u najmanjemu, u (jednom) »sada«, to je (još ipak) vrijeme i u sebi postoji. **Dok čovjek ima vrijeme i prostor i broj i množinu i količinu, još je jako neispravan, pa mu je Bog dalek i tuđ.**

Stoga naš Gospodin kaže: **Tko hoće postati mojim učenicom, taj se mora odreći samoga sebe (Lk 9,23);** nitko ne može čuti moju riječ ni moj nauk, osim ako se odreče samoga sebe.

Sva su stvorenja sama u sebi ništa. Stoga sam ja rekao: Odustanite od ništa(vila) i prihvatite savršeni bitak, u kojemu je volja ispravna. Tko je napustio svu svoju volju, tomu godi moj nauk i on sluša moju riječ.

A jedan učitelj kaže da sva stvorenja primaju svoj bitak neposredno od Boga; stoga je kod stvorenja tako da oni po svojoj ispravnoj naravi više ljube Boga nego same sebe. Kad bi duh spoznao svoju čistu odvojenost, on se više ne bi mogao prikloniti nikakvoj stvari, nego bi morao ustrajati u svojoj odvojenosti. Stoga je rečeno: »Svidio se njemu u svoje dane.«

Različiti su dan duše i Božji dan. Kad je duša u svom naravnom danu, ona tada sve stvari prepoznaje preko vremena i prostora; nijedna stvar (tu) njoj nije daleko ili blizu. Stoga sam kazao da su sve stvari u ovom danu jednako plemenite. Kazao sam jednom da Bog **sada** stvara svijet, i sve su stvari jednako plemenite u ovaj dan. Kad bismo rekli da je Bog stvorio svijet jučer ili da će ga sutra stvoriti, ludo bismo postupili. **Bog stvara svijet i sve stvari u jednom nazočnom sada, a vrijeme koje je proteklo prije tisuću godina Bogu je sad jednako nazočno i isto tako blizu kao i vrijeme koje sada jest.** U dušu koja stoji u nazočnom sada rađa Otac svoga jedinorođenog Sina i u tom istom rađanju duša se u Bogu preporuča. To je **jedno** rađanje: kad god se ona (= duša) preporuča u Bogu i Otac u nju rađa svoga jedinorođenog Sina.

Govorio sam o jednoj moći duše; u svomu prvom izljevju ona ne zahvaća Boga ukoliko je on dobar, niti ga

zahvaća ukoliko je on istina: ona prodire do temelja i traži dalje i shvaća Boga u njegovu jedinstvu i njegovoj osami; ona zahvaća Boga u njegovoj pustinji i u njegovu vlastitu temelju. Zbog toga se ona ničim ne zadovoljava, ona traga dalje za tim što jest te što Bog jest u svom božanstvu i u vlastitosti svoje naravi. A kaže se da nijedna sjedinjenost nije veća od one da tri osobe jesu **jedan** Bog. Nakon toga - tako se kaže - nijedna sjedinjenost nije veća od one između Boga i duše. Kad duša doživi poljubac od božanstva, ona stoji u potpunoj savršenosti i blaženstvu; te ona biva obuhvaćena jedinstvom. U prvom doticaju u kojem je Bog dušu kao nestvorenu i nestvorivu dotakao i dotiče, tada je duša po Božjem doticaju isto tako plemenita kao sam Bog. Bog je dotiče po sebi. Propovijedao sam jednom na latinskom jeziku, a bilo je to na dan Presvetog Trojstva, i tada sam rekao: Različitost dolazi iz jedinstva, (mislim) različitost u Trojstvu. Jedinstvo **jest** različitost, a različitost **jest** jedinstvo. Što je veća različitost, to je veće jedinstvo, jer to (upravo) jest različitost bez razlike. Da je tu tisuću osoba, tu ipak ne bi bilo ničeg do jedinstva. **Kad Bog gleda stvorenje, on mu time daje bitak; kad stvorenje gleda Boga, ono time dobiva svoj bitak. Duša ima razumni, spoznavajući bitak; stoga: gdje Bog jest, tu je duša, i gdje je duša, tu Bog jest.**

Rečeno je: »Nađen je **unutra**.« Ono je **unutra** što prebiva u dnu duše, u bitnoj nutrini duše, u razumu, te ne izlazi i ne gleda ni na jednu stvar (vani). Tamo su sve moći duše jednako plemenite: ovdje »je on nađen unutra pravednim«. Ono je pravedno što je jednako u milju i u žalosti, i u gorkosti i u slasti, i čemu ništa ne

stoji na putu da bi se našlo jedno u pravednosti. Pravedan čovjek jest jedno s Bogom. Ljubljeno je ono što je jednako. Ljubav uvijek ljubi (sebi) jednako; stoga Bog ljubi pravednika kao sebi jednaka.

Da bismo se našli *unutra* u danu i vremenu razuma i u danu mudrosti i u danu pravednosti i u danu blaženstva, pomogao nam Otac i Sin i Duh Sveti. Amen.

12. PROPOVIJED

Impletum est tempus

Elizabeth

(Luc. 1,57)

»Elizabeti se ispuni vrijeme i ona rodi sina. Ivan mu je ime. Tada ljudi govorahu: 'Što to čudesno ima biti od ovog djeteta? Jer Božja je ruka s njime'« (Lk 1,57 + 63 + 66).

U jednoj knjizi Svetog Pisma stoji: **Najveći je dar (to) da smo djeca Božja i da on rađa svoga Sina u nama (1 Iv 3,1). Duša koja hoće biti dijete Božje ne treba ništa u sebi rađati, a u kojoj se treba rađati Sin Božji, u njoj se ne treba rađati ništa drugo. Najviša Božja težnja jest: rađati. On se nikad ne zadovoljava osim da u nama rađa svoga Sina. Ni duša se ne zadovoljava ni na koji način ako se u njoj ne rađa Sin Božji. A tada izvire milost. Tada se milost ulijeva. Milost *ne djeluje*; njezino *nastajanje* jest njezino**

djelo. Ona istječe iz Božjeg bitka i utječe u bitak duše, ali ne u moći.

Kad se ispunilo vrijeme, bi rođena »milost«. Kad je »punina vremena« - kad vremena više nema. Kad se u vremenu vlastito srce stavilo u vječnost, pa su sve vremenite stvari ujedno mrtve, to je »punina vremena«.

Ja sam jednom kazao: **Ne raduje se sve vrijeme onaj tko se u vremenu raduje.**

Sveti Pavao govori: **»Radujte se u Gospodinu uvijek!« (Fil 4,4).** Uvijek se raduje onaj tko se raduje iznad i izvan vremena.

Jedan spis kaže: tri stvari čovjeka sprečavaju da nikako ne može spoznati Boga. Prva je vrijeme, druga tjelesnost, treća množina. Dok su te tri u meni, Bog nije u meni niti on u meni na istinski način djeluje.

Sveti Augustin kaže: Od duševne požude dolazi da ona hoće mnogo toga zgrabiti i posjedovati, pa tako ona poseže za vremenom i tjelesnošću i za množinom, te pri tomu gubi upravo ono što posjeduje. Jer sve dotle dok je u tebi više i više (toga), nikad ne može Bog u tebi prebivati ni djelovati. Uvijek te stvari trebaju van ako Bog treba unutra, osim da ih imaš na jedan viši i bolji način tako da je množina u tebi postala jednim. Što je onda u tebi više množine, to je više jedinstva, jer je jedno pretvoreno u drugo.

Jednom sam rekao: Jedinstvo sjedinjuje svaku množinu, ali množina ne sjedinjuje jedinstvo. Kad bivamo uzdignuti iznad svih stvari i kad je uzdignuto sve što je u nama, onda nas ništa ne tišti. Ono što je ispod mene, to me ne pritišće. Kad bih ja čisto samo za Bogom težio, tako da iznad mene ne bi bilo ničega osim Boga, ne bi mi ništa bilo teško i ne bih tako brzo bivao zabrinut.

Sveti Augustin govori: Gospodine, kad se k tebi priklonim, bude mi oduzet sav teret, bol i muka. Kad nadiđemo vrijeme i vremenite stvari, slobodni smo i uvijek veseli i tada je punina vremena; tada se u tebi rađa Sin Božji.

Govorio sam jednom: **Kad se ispunilo vrijeme, tada posla Bog svoga Sina (Gal 4,4)**. Ako se štogod drugo u tebi rađa osim Sina, onda nemaš Duha Svetoga, i milost u tebi ne djeluje. Vrelo Duha Svetoga jest Sin. Da nema Sina, ne bi bilo ni Duha Svetoga. Duh Sveti ne može istjecati ni iscvjetavati nigdje nego od Sina. Gdje Otac rađa svoga Sina, tu mu on daje sve što On ima u svom bitku i svojoj naravi. U ovom davanju izvire Duh Sveti. Takva je i Božja težnja da se *nama* potpuno dade. Na isti način kao kad vatra hoće u se povući drvo, a sebe opet u drvo, ona prvo nalazi drvo kao sebi (= vatri) nejednako. Stoga njoj treba vremena. Najprije ga stopli i ugrije, a onda ono dimi i praska, jer je ono njoj nejednako; a što onda drvo biva sve vruće, to biva tiše i mirnije, pa što je ono više jednako vatri, to je krotkije, dok sasvim ne postane vatrom. Ako vatra ima u se primiti drvo, mora biti istjerana svaka nejednakost.

Tako mi istine, koja jest Bog: Ako si smjerao na bilo što drugo osim jedino na Boga, ili ako tražiš bilo što drugo osim Boga, onda djelo koje činiš nije tvoje niti je zaista Božje. **Djelo jest ono na što u tvome djelu cilja tvoja krajnja namjera.** Ono što u meni djeluje, to je moj otac, i ja sam mu podložan. Nemoguće je da u prirodi budu dva oca; u prirodi mora uvijek biti **jedan** otac. Kad su druge stvari vani i »ispunjene«, tada se događa to rađanje. Što puni, to se kreće u sve krajeve i nigdje ga ne nedostaje; to ima širinu i duljinu, visinu i dubinu. Kad bi to imalo visinu, a ne širinu ni duljinu ni dubinu, ono ne bi punilo. **Sveti Pavao govori: »Molite da sa svim svetima uzmognete pojmiti koja je širina, visina, duljina i dubina« (Ef 3,18).**

Ovo troje znače trovrstu spoznaju. Jedna je osjetna: oko vidi jako nadaleko stvari koje su izvan njega. Druga je razumska i puno je viša. Pod trećom se misli plemenita moć duše koja je tako visoka i plemenita da shvaća Boga u njegovu čistom vlastitom bitku. Ova moć nema ni sa čime nešto zajedničko; ona iz ničega čini nešto i sve. Ona ne zna ništa o jučer ni o prekjučer, o sutra ni o preksutra, jer u vječnosti nema nikakva jučer ni sutra nego samo jedno nazočno sada; što je bilo prije tisuću godina i što će doći poslije tisuću godina, to je tu nazočno, a (isto tako) i ono što je onkraj mora. Ova moć shvaća Boga u njegovoj odaji za odijevanje. Jedno Pismo kaže: **»U njemu, pomoću njega i po njemu« (Rim 11,36).** »U njemu«, to je u Ocu, »pomoću njega«, to je u Sinu, »po njemu«, to je u Duhu Svetomu.

Sveti Augustin govori jednu riječ koja zvuči veoma različito od ovoga, a ipak mu je posve jednaka: Nije

istina ništa što ne sadrži u sebi zaključenu svu istinu. Ona moć shvaća sve stvari u istini. Ovoj moći nijedna stvar nije skrivena.

Jedno Pismo kaže: Muževima treba glava biti otkrivena, a ženama pokrivena (1 Kor 11,7+6). »Žene«, to su niže moći, one trebaju biti pokrivena. »Muž« pak jest ona moć što treba biti ogoljena i nepokrivena.

»Što to čudesno ima biti od ovog djeteta?« Nedavno sam govorio nekim ljudima, koji su možda i ovdje nazočni, kratku besjedu, pa sam rekao ovako: **Ništa nije tako skriveno da ne treba biti otkriveno (Mt 10,26; Lk 12,2; Mk 4,22).** Sve što je ništa, treba biti odloženo i tako skriveno da se na nj više ne bi mislilo. O ništa(vilu) ne trebamo ništa znati i s ništa(vilom) ne trebamo imati ništa zajedničko. Sva su stvorenja čisto ništa. Što nije ni ovdje ni ondje i gdje je zaborav svih stvorenja, tu je punina svega bitka. Tada sam rekao: Ništa u nama ne treba biti pokriveno što Bogu potpuno ne otkrivamo i njemu sasvim ne dajemo. U čemu god se možda našli, bilo u bogatstvu ili u neimaštini, u milju ili u žalosti, čemu god se našli naklonjeni, trebamo se toga odreći. Zaista: Ako njemu sve otkrijemo, on će opet nama otkriti sve što on ima, i neće prekriti nama uistinu baš ništa od onoga što on može pružiti, ni mudrost ni istinu ni otajstvenost ni božanstvo ni bilo što. To je zaista tako istinito kao što Bog živi, ukoliko mi to njemu otkrijemo. Ako mi to njemu ne otkrijemo, onda nije čudo ako **ni on** nama ne otkriva; jer to mora biti posve jednako: mi njemu, kao i on nama.

Čovjek se mora žaliti na neke ljude koji umišljaju da su visoki i da su toliko jedno s Bogom, a pri tomu su sasvim sputani, te se još u milju i žalosti drže neznatnih stvari. Ovi su daleko od onoga što umišljaju. Teže za mnogim i isto tako mnogo hoće. Govorio sam jednom: Tko traži ništa(vilo), komu se onda može žaliti kada to ništavilo nađe? Našao je što je tražio. Tko bilo što traži ili za tim teži, on traži ništavilo i za njim teži, i tko za bilo što moli, ništavilo mu pada u dio. Ali tko ništa ne traži i ni za čim ne teži, nego čisto samo za Bogom, tom Bog otkriva i daje sve što ima skriveno u svomu božanskom srcu, da postane i njemu isto tako vlastito kako je vlastito Bogu, ni manje ni više, ukoliko on samo neposredno jedino za Bogom teži. Kakvo čudo što bolesnik ne uživa hranu i vino? Ta on vino i hranu i ne opaža u njihovu vlastitom okusu. Jezik ima pokrivač i odjeću kojima opaža, a ona je gorka prema naravi bolesti. Još nije stiglo dotle gdje bi trebalo goditi; bolesniku se čini gorko, i on ima pravo, jer pri toj oblozi i presvlaci mora biti gorko. Ako nije uklonjen taj međusloj, ništa nema okus po svomu vlastitomu. Dok od nas nije odstranjena »obloga«, dotle nikad ne kušamo Boga u onomu što je njemu vlastito, pa je naš život onda često ojađen i gorak.

Rekao sam jednom: **Djevice slijede Jaganjca kamo god on pođe, neposredno (Otk 14,4)**. Ovdje su neki (stvarno) djevice, drugi pak nisu djevice a umišljaju da jesu djevice. Oni koji su prave djevice slijede Jaganjca kamo god on ide, u žalosti kao i u milju. Mnogi slijede Jaganjca kad ide u slasti i ugodi; ali kad ide u trpljenje i nevolju i muku, oni se okrenu i ne slijede ga. Zaista, ti **nisu** djevice, koliko god to mogli izgledati. Poneki kažu: Teško je to, Gospodine, ja doduše mogu tamo u časti i

bogatstvu i ugodi. Zaista! ako je Jaganjac **tako** živio i **tako** predvodio, onda svakako i vama odobravam da ga tako slijedite; ali prave djevice idu za Jaganjcem kroz tjesnace i širinama i kamo god on ide.

Kad se ispunilo vrijeme, tada je rođena »milost«. Da sve na nama bude ispunjeno, da bi se u nama rodila božanska milost, neka nam Bog pomogne. Amen.

13. PROPOVIJED

Qui audit me (Eccli.

24,30)

Riječ koju sam izgovorio na latinskom govori vječna Mudrost Očeva, a glasi: **»Tko mene sluša, taj se neće postidjeti«** - ako se nečega stidi, to se stidi što ga je stid - **»Tko u meni djeluje, taj ne griješi. Tko mene očituje i zrači, taj će imati život vječni«** (Sir 24,30 - 31). Ove tri izreke što sam ih rekao dovoljne su, svaka za sebe, za po jednu propovijed.

Prvo ću govoriti o tomu što vječna Mudrost kaže: **»Tko mene sluša, taj se neće postidjeti.«**

Tko hoće slušati vječnu Mudrost Očevu, taj mora biti unutra i mora biti doma i mora biti jedno, tada može slušati vječnu Mudrost Očevu.

Tri su stvari koje nas priječe te ne slušamo vječnu Riječ. Prva je tjelesnost, druga množina, treća vremenitost. Kad bi čovjek iskoračio nad ove tri stvari, on bi prebivao u vječnosti i prebivao bi u duhu i u jedinstvu i u pustinji, i tamo bi slušao vječnu Riječ. A naš Gospodin govori: **»Nitko ne sluša moju riječ ni moj nauk, osim ako se odrekao sama sebe« (Lk 14,26).** Jer tko ima slušati riječ Božju, on mora biti potpuno smiren. Isto ono što sluša jest i ono što se sluša u vечноj Riječi. Sve ono što vječni Otac poučava jest njegov bitak i njegova narav i cijelo njegovo božanstvo; to nam on objavljuje sve redom u svomu jedinorođenom Sinu i uči nas da mi jesmo taj isti Sin. Čovjeku koji bi dospio dotle da bi bio jedinorođeni Sin bilo bi vlastito ono što je vlastito jedinorođenom Sinu. Ono što Bog čini i što uči, on sve čini i uči u svomu jedinorođenom Sinu. Bog sva svoja djela čini da mi budemo jedinorođeni Sin. Kad Bog vidi da smo mi jedinorođeni Sin, to Boga tako silno tjera k nama, te on toliko žuri i postupa upravo tako da mu njegov božanski bitak hoće puknuti i u sebi nestati, da bi nam objavio čitav bezdan svoga božanstva i puninu svoga bitka i svoje naravi; Bog se žuri s time da bude posve tako naše vlasništvo kao što jest svoje vlasništvo. U tomu Bog ima nasladu i milinu u punini. Taj čovjek stoji u spoznaji Boga i u Božjoj ljubavi i ne biva ništa drugo nego što sam Bog jest.

Ako ljubiš sama sebe, onda ljubiš sve ljude kao sama sebe. Dok jednog jedinog čovjeka voliš manje nego sama sebe, nikad sama sebe nisi istinski zavolio - ako sve ljude ne ljubiš kao sama sebe, u jednom čovjeku sve ljude: a taj čovjek jest Bog i čovjek. Onda stoji pravo s takvim čovjekom koji ljubi sebe i sve ljude ljubi tako

kao i sebe, s njim je sasvim u redu. A mnogi ljudi kažu: Ja više ljubim prijatelja od kojeg doživljam dobro nego drugog čovjeka. To je nepravilno; nesavršeno je. Mora se to ipak progledati kroz prste, kao što i mnogi ljudi plove preko mora s polovičnim vjetrom pa ipak i doplove. Tako stoji s ljudima koji jednoga čovjeka ljube više nego drugoga; to je naravno. Kad bih ja njega tako pravo ljubio kao i sama sebe, što god bi mu se onda zbivalo na radost ili na žalost, bilo smrt bilo život, meni bi to bilo jednako drago kao da se meni zbiva što i njemu, i to bi bilo pravo prijateljstvo.

Stoga kaže Sveti Pavao: **»Htio bih biti zauvijek odijeljen od Boga radi moga prijatelja i radi Boga« (Rim 9,3)**. Jedan se trenutak od Boga odijeliti znači (biti) vječno od Boga odijeljen; a odijeliti se od Boga jest paklena muka. Pa što misli Sveti Pavao s ovom riječi kad je govorio da hoće biti od Boga odijeljen? Sad učitelji postavljaju pitanje da li je to Sveti Pavao bio tek na putu prema savršenosti ili je već stajao u punoj savršenosti. Ja kažem da je stajao u punoj savršenosti; inače on ovo ne bi mogao reći. Ja hoću protumačiti ovu riječ koju je Sveti Pavao govorio da hoće biti odijeljen od Boga.

Najviše i (ono) krajnje što čovjek može ostaviti jest to da ostavi Boga radi Boga. A Sveti Pavao ostavio je Boga radi Boga; ostavio je sve što je mogao od Boga uzeti, i sve što mu je Bog mogao dati, i sve što je od Boga mogao primiti. Kad je to ostavio, ostavio je Boga radi Boga, a onda mu je Bog **ostao** onako kako Bog sam u sebi bivstvuje, ne na način njegove primanosti ili dobivanosti, nego u bivstvenosti koja jest Bog u sebi

samomu. On Bogu nikad ništa nije dao niti je ikada išta od Boga primio; to je Jedno i čisto sjedinjenje. Ovdje je čovjek istinski čovjek, te u ovog čovjeka ne pada nikakvo trpljenje, kao što ono ne može pasti ni u božanski bitak; kao što sam već često rekao, da ima u duši nešto što je tako srodno s Bogom da je jedno a ne sjedinjeno. To je jedno, to ni sa čime nema ništa zajedničko, niti mu je zajedničko bilo što od svega onoga što je stvoreno. Sve što je stvoreno jest ništa. A ovo je daleko i strano svakoj stvorenosti. Kad bi čovjek bio čitav tako ustrojen, on bi bio potpuno nestvoren i nestvoriv; kad bi sve što je tjelesno i krhko bilo tako zahvaćeno u jedinstvo, to onda ne bi bilo ništa drugo nego i samo jedinstvo. Kad bih se samo i na trenutak našao u tom bitku, ne bih na sebe pazio kao ni na crvića u gnoju.

Bog svim stvarima jednako daje, pa su one, kako od Boga istječu, jednake; da, anđeli i ljudi i sva stvorenja istječu od Boga kao jednaki u svom prvom istjecanju. Tko bi dakle stvari uzimao u njihovu prvom istjecanju, taj bi sve stvari uzimao kao jednake. Kad su one (već) tako jednake u vremenu, onda su one još puno više jednake u Bogu u vječnosti. Uzmemo li jednu muhu u Bogu, ona je u Bogu plemenitija nego što je najviši anđeo u sebi samomu. A u Bogu sve stvari jesu jednake i jesu sam Bog. Tek u toj jednakosti Bogu je tako dopadljivo da on čitavu svoju narav i svoj bitak u sebi samom sasvim prožima u toj jednakosti. To je njemu jednako dopadljivo kao kad netko pusti konja da trči po zelenoj, potpuno ravnoj livadi: bilo bi u naravi konja da sebi sa svom svojom snagom dade punog oduška u skakanju po toj livadi; to bi mu bilo uživanje i u skladu s njegovom nara-

vi. Isto je tako Bogu dopadljivo i usrećujuće kad on nađe jednakost. Njemu je užitak da tu u tu jednakost izlije svoju narav i svoj bitak, jer on jest sama jednakost.

Sad se postavlja pitanje u odnosu na anđele, da li oni anđeli koji prebivaju ovdje kod nas i nama služe i čuvaju nas, da li oni na neki način imaju manju jednakost u svojim radostima nego oni koji su u vječnosti, ili da li oni svojim djelovanjem za našu zaštitu i na službu nama bivaju na neki način zakinuti. Ja kažem: Ne, nipošto! Njihova radost i njihova jednakost nije zbog toga ništa manja; jer posao anđela jest volja Božja, a volja Božja jest posao anđela; stoga on nije prikraćen u svojoj radosti ni u svojoj jednakosti ni u svojim djelima. Da Bog anđela pozove da se popne na neko stablo pa da s njega skuplja gusjenice, anđeo bi bio spreman skupljati gusjenice, i to bi bilo njegovo blaženstvo i Božja volja.

Čovjek koji eto tako stoji u volji Božjoj neće ništa drugo nego što jest Bog i što je volja Božja. Kad bi bio bolestan, on ne bi htio biti zdrav. Svaka muka njemu je radost, svaka mnogostrukost njemu je jednostavnost i jedinstvo, ukoliko pravo stoji u volji Božjoj. Makar da je s tim povezana i paklena muka, bila bi to njemu radost i blaženstvo. On je nevezan i odrekao se sama sebe, i od svega onog što treba primiti mora biti slobodan. Ako moje oko treba vidjeti boju, mora ono biti slobodno od svake boje. Ako vidim plavu ili bijelu boju, takvo je gledanje moga oka koje tu boju vidi - upravo to što gleda jest ono isto što jest gledano okom. Oko u kojemu vidim Boga jest ono isto oko u kojem Bog vidi mene; moje oko i Božje oko jest **jedno** oko i **jedno** gledanje i **jedno** spoznavanje i **jedna** ljubav.

Čovjek koji tako stoji u Božjoj ljubavi treba biti mrtav sebi i svim stvorenim stvarima tako da do sebe drži jednako toliko koliko i do nekoga tko je više od tisuću milja udaljen. Takav čovjek ostaje u jednakosti i ostaje u jedinstvu i potpuno jednak; u njega ne upada nikakva nejednakost. Taj čovjek mora da je ostavio sama sebe i cio svijet. Kad bi postojao čovjek komu bi pripadao cio ovaj svijet, pa ga on radi Boga ostavio tako cjelovito kako ga je primio, njemu bi naš Gospodin vratio cio taj svijet i k tomu život vječni. A kad bi postojao drugi čovjek, koji ne bi posjedovao ništa doli dobre volje pa pomislio: Gospodine, da je ovaj svijet moj, pa da imam još jedan svijet i još jedan - bilo bi ih tri - i poželio: Gospodine, ja ih hoću ostaviti, pa i sama sebe, tako cjelovito kako sam to od tebe primio - tomu bi čovjeku Bog dao jednako toliko koliko i da je to sve svojom rukom predao. A drugi čovjek, koji ne bi imao baš ništa tjelesnog ili duhovnog što bi ostavio ili predao, taj bi ponajviše ostavio. Tko bi sebe (samo) jedan trenutak potpuno ostavio, tomu bi sve bilo dato. A kad bi nasuprot tomu neki čovjek bio dvadeset godina predan, pa samo i na trenutak sebe nazad uzeo, on nije još nikad ni bio predan. **Čovjek koji je ostavio i koji je predan i koji nikad više ni samo na trenutak ne gleda na ono što je ostavio te ostaje postojan, nepokrenut u sebi i nepromjenljiv - jedino taj čovjek jest predan.**

Da bismo ostali tako postojani i nepromjenljivi kao vječni Otac - neka nam pomogne Bog i vječna Mudrost. Amen.

14. PROPOVIJED

Vidi supra montem Sion

agnum stantem etc.

(Apoc. 14,1)

Sveti Ivan vidio je Jaganjca gdje stoji na brdu Sion, a nosio je sprijeda na svom čelu napisano svoje ime i ime svojega Oca i imao je sto četrdeset i četiri tisuće onih što su stajali uza nj. On kaže da su svi bili djevice i da su pjevali jednu novu pjesmu, koju nije mogao pjevati nitko nego oni koji su slijedili Jaganjca kamo god je on išao (**Otk 14,1 - 4**).

Poganski učitelji kažu da je Bog tako poredao stvorenja da je jedno nad drugim, te da gornja dodiruju donja, a donja (dodiruju) gornja. To što su ovi učitelji kazali prikrivenim riječima, drugi kaže otvoreno, pa veli da je zlatni lanac bistra, čista priroda, koja je Bogu uzdignuta i kojoj ne godi ništa što je izvan nje, te koja Boga shvaća. Svako (stvorenje) dotiče drugo, a gornje je stavilo svoju nogu na tjeme donjega. Sva stvorenja ne dotiču Boga po svojoj stvorenosti, i što je stvoreno mora se razbiti ako (ono) dobro ima izaći. Sve to smjera na nadržavanje, jer anđeo (ako stoji) izvan ove čiste naravi, ne zna više nego ovo drvo; da, bez ove naravi anđeo nema više (bitka) nego jedna mušica.

On (=Sveti Ivan) kaže: »na brdu«. Kako se ima zbiti da se dođe do te čistoće? Bili su djevice i bili su gore na brdu i bili su zaručeni s Jaganjcem i odrekli se svih stvorenja i išli su za Jaganjcem kamo god je on išao.

Mnogi ljudi idu za Jaganjcem dok im je dobro; ali ako ne ide po njihovoj volji, oni se okreću. Ali nije se mislilo u tom smislu, jer on govori: »Oni su slijedili Jaganjca kamo god je on išao.« Ako si djevica i ako si zaručen s Jaganjcem i odrekao se svih stvorenja, onda ti ideš za Jaganjcem kamo god on ide; ne da izgubiš prisebnost ako te snađe žalost od tvojih prijatelja ili od tebe samoga usljed bilo kakve kušnje.

On kaže: Bili su »gore«. Ono što je gore, ne trpi od onog što je ispod njega, nego samo onda kad je nešto nad njim, što je više od njega.

Jedan nevjernički učitelj kaže: Dok je čovjek kod Boga, nemoguće je da trpi. Čovjek koji je visoko i odriče se svih stvorenja, a zaručen je s Bogom, ne trpi; a ako bi taj (ipak) trpio, pogođeno bi bilo Božje srce.

Oni su bili »na brdu Sion«. »Sion« znači »gledati«; »Jeruzalem« znači »mir«. Kako sam nedavno kazao u Sankt Mariengartenu: Ovo dvoje primorava Boga; ako njih imaš na sebi on se mora u tebi roditi. Ispričat ću vam (samo) napola jednu pripovijest: Išao jednom naš Gospodin posred velike gomile. Dođe tada jedna žena i govoraše: »Kad bih mogla dotaknuti rub njegove haljine, ozdravila bih.« Onda je naš Gospodin rekao: »Netko me je dotakao.« »Zaboga«, rekao je Sveti Petar, »kako možeš kazati, Gospodine, da te netko dotakao? Mnoštvo ide oko tebe i tiska te.«

Jedan učitelj kaže da mi od smrti živimo. Ako imam jesti piletinu ili govedinu, životinja mora prije biti mrtva. Treba na se uzeti trpljenje te ići za Jaganjcem u žalosti

kao i u milju. **Apostoli su jednako na se uzeli žalost i milje: stoga je njima bilo slatko sve ono što su trpjeli; njima je smrt bila draga kao i život (Fil 1,20).**

Jedan poganski učitelj izjednačuje stvorenja s Bogom. **Pismo kaže da trebamo postati jednaki Bogu (1 Iv 3,2).** »Jednak« je loše i zavarava. Ako se ja izjednačim s nekim čovjekom i nađem nekog čovjeka koji je meni jednak, onda se taj čovjek ponaša kao da je on ja, a on to pri tomu nije te vara. Mnoga stvar sličి zlatu; ona laže i nije zlato. Tako se i sve stvari izdavaju (za) kao Bogu jednake, i lažu, i sve zajedno to nisu. Pismo kaže da mi trebamo biti Bogu slični. A jedan poganski učitelj, koji je na to nadošao (samo) naravnim uvidom, kaže: Bog isto tako ne može podnijeti (nešto) slično kao što ne može podnijeti da on ne bude Bog. Sličnost je nešto čega na Bogu nema; postoji (doduše) Jednost u božanstvu i u vječnosti; a jednakost nije Jedno. Kad bih ja bio Jedno, ne bih bio jednak. U jedinstvu nema ničega stranog; u vječnosti postoji samo Jednost, ne jednakost.

On kaže: »Oni su nosili svoja imena i ime svoga oca napisana na svojim čelima.« Što je naše ime, a što je ime našega oca? Naše ime jest: da se trebamo roditi, a očevo ime jest: rađati, gdje božanstvo tinja iz prve čistoće, koja je punina sve čistoće, kao što sam kazao u Sankt Mariengartenu. Filip je govorio: **»Gospodine, pokaži nam Oca, i nama je dosta« (Iv 14,8).** S tim, prvo, misli da mi trebamo biti otac; drugo, mi trebamo biti »milost«, jer je očevo ime: rađati; on u meni rađa svoju sliku i priliku. Ako ja vidim neko jelo pa mi ono odgovara, iz njega izvire želja; ili ako vidim nekog čovjeka koji mi sličи, iz toga izvire naklonost. Sasvim je

tako: nebeski Otac rađa u meni svoju sliku i priliku, a iz te jednakosti izvire ljubav, to je Duh Sveti. Tko je otac, taj po naravi rađa dijete; tko je krsni kum, taj nije njegov otac.

Boetije kaže: Bog je nepomično dobro koje pokreće sve stvari. To što je Bog postojan, stavlja u pokret sve stvari. Postoji nešto veoma usrećujuće što pokreće i goni i stavlja u hod sve stvari da se vrate onamo odakle su potekle, dok ono u sebi samomu ostaje nepomično. I što je neka stvar plemenitija, to se postojanije ona kreće. Praosnova ih sve goni. Mudrost i dobrotu i istina nešto prilažu; Jedno ne prilaže ništa nego temelj bitka.

Sad on kaže: »U njihovim se ustima ne nađe laži.« Dok ja posjedujem stvorenje i dok stvorenje posjeduje mene, laž je tu, a u njihovim se ustima ne nalazi ništa od toga. Znak je dobra čovjeka ako hvali dobre ljude. Ako opet mene hvali neki dobar čovjek, onda sam istinski pohvaljen; ako me naprotiv hvali neki zao čovjek, onda sam ustvari pogrđen.

»Čega je srce puno, o tomu usta govore« (Mt 12,34).

U svakom je slučaju znak dobra čovjeka da rado govori o Bogu, jer ljudi rado govore o onomu sa čime se bave. Koji se bave zanatima, rado govore o tim zanatima; koji se bave propovijedima, ti rado govore o propovijedima. Dobar čovjek ne govori rado ni o čemu osim o Bogu.

Ima u duši jedna moć o kojoj sam već često govorio - kad bi duša bila cijela takva, bila bi nestvorena i

nestvoriva. Ali tomu nije tako. Ostatkom (svoga bitka) ona je usmjerena na vrijeme i o njemu ovisi, te se dotiču stvorenost i jest stvorena - (to jest) razum: ovoj moći ništa nije daleko niti izvana. Što je onkraj mora ili preko tisuću milja udaljeno, to je njoj isto tako istinski poznato i nazočno kao i ovo mjesto na kojem ja stojim. Ova moć jest djevica i ide za Jaganjcem kamo god on ide. Ova moć uzima Boga sasvim ogoljena u njegovu bitnom biću; ona je jedno u jedinstvu, ne jednaka u jednakosti.

Da nam se to zbude, neka nam Bog pomogne. Amen.

15. PROPOVIJED

Sveti Ivan je u jednom viđenju vidio Jaganjca gdje stoji na brdu Sion, a s njim četrdeset i četiri (umjesto 144 000) onih koji nisu bili sa zemlje i nisu imali naziv žena. Svi su bili djevice i stajali su tik do Jaganjca, i kamo god bi se Jaganjac okrenuo, oni su ga slijedili, i svi su s Jaganjcem pjevali jednu neobičnu pjesmu i nosili sprijeda na glavi napisano svoje ime i ime svoga Oca (**Otk 14,1 - 4**).

Sad Sveti Ivan kaže da je vidio Jaganjca gdje stoji na brdu. Ja kažem: Ivan je sam bio to brdo na kojem je on vidio Jaganjca, i tko hoće vidjeti božanskog Jaganjca, taj mora sam biti brdo i stići do svoje najviše visine i do svoje krajnje pročišćenosti. Drugo, kad on kaže da je vidio Jaganjca gdje stoji na brdu: što god stoji na drugomu, to dotiče svojim najnižim ono najgornje od

donjega. **Bog dotiče sve stvari, ali on ostaje nedotaknut.** Bog je iznad svih stvari, »samostojnost« u samom sebi, i njegova samostojnost uzdržava sva stvorenja. **Sva stvorenja imaju svoj vrh i svoje dno; to Bog nema.** Bog je iznad svih stvari i nigdje ga ništa ne dotiče. Sva stvorenja traže izvan sebe samih, jedno na drugomu, ono što svako pojedino nema; Bog to ne čini. Bog ne traži ništa izvan sebe samog. Što imaju sva stvorenja, to Bog ima sve najednom u sebi. On je tlo, obruč svih stvorenja. Istina je, doduše, da je to jedno ispred drugoga ili barem da se jedno od drugoga rađa. Svejedno, ne daje jedno drugomu svoj (vlastiti) bitak; ono zadržava nešto od svoga. Bog (međutim) jest jednostavna »samostojnost«, »usjelost« u sebi samomu. Ovisno o plemenitosti svoje naravi, svako stvorenje daje sebe prema vani, to više što u sebi više jest. Običan kamen, npr. sedra, ne saopćava ništa više nego da je kamen. Dragi kamen, međutim, koji ima veliku moć, taj po svojoj usebnosti ujedno ispruža glavu i izviruje nad sebe. Učitelji kažu da nijedno stvorenje nema tako veliku »usjelost« u sebi kao tijelo i duša, a (pri tomu) ništa (ujedno) nema tako samonadilaženje kao duša u svom višem dijelu.

Sad on kaže: »Vidjeh Jaganjca gdje stoji.« Iz ovoga možemo uzeti četiri dobre pouke. Prvu: Jaganjac daje hranu i odjeću i čini to posve dobrovoljno, i to treba biti poticaj našem razumijevanju da smo od Boga tako puno primili i da nam on to tako dobrohotno iskazuje; te nas treba siliti na to da mi sa svim svojim djelima ne tražimo ništa drugo nego njegovu hvalu i njegovu čast. Drugu: Jaganjac je stajao. Veoma je ugodno kad prijatelj

»uz« prijatelja »stoji«. Bog stoji uz nas, i stalno i nepomično uz nas ostaje.

Sad on kaže: Veoma mnogo njih stajalo je uz njega; svatko od njih imao je na svojoj glavi napisano njegovo ime i ime njegova Oca. U nama treba biti zapisano barem ime Božje. Trebamo nositi u sebi sliku Božju i u nama treba sjati njegovo svjetlo ako hoćemo biti »Ivan«.

16. PROPOVIJED

***Quasi vas auri solidum ornatum omni lapide
pretioso
(Eccli. 50,9)***

Rekao sam na latinskom jednu izreku što se danas čita u poslanici; to se može primijeniti na Svetog Augustina i na svaku dobru, svetu dušu: **kako one slične zlatnoj posudi, što je to tvrda i postojana to na sebi nosi dragocjenost svega dragog kamenja (Sir 50,9).** Na plemstvu svetaca temelji se to da ih se ne može označiti **jednom** usporedbom; stoga ih se uspoređuje sa stablima i suncem i mjesecom. Pa je tako ovdje Sveti Augustin uspoređen s jednom zlatnom posudom što je tvrda i postojana i na sebi nosi dragocjenost svega dragog kamenja. A to se može uistinu kazati o svakoj dobroj, svetoj duši koja je ostavila sve stvari i uzima ih tamo gdje one vječno jesu. **Tko ostavlja stvari gdje su one slučaj(ne), taj ih posjeduje ondje gdje su one čisti bitak i vječne.**

Svaka posuda ima na sebi dva obilježja: ona prima i sadrži. Duhovne posude i tjelesne posude različite su. Vino je u buretu, ali bure nije u vinu, pa ni vino nije u buretu, to jest: u dužicama; jer kad bi ono bilo u buretu, to jest u dužicama, ne bi ga se moglo piti. Drugačije je s duhovnom posudom! Sve što se u nju primi, to je u (toj) posudi i posuda u tomu i jest sama posuda. Sve što ta duhovna posuda primi jest njezine naravi. Božja narav jest da on sebe daje svakoj dobroj duši, a narav je duše da Boga prima; a to se može reći u odnosu na ono najplemenitije što duša može pokazati. U tomu duša nosi božansku sliku i Bogu je slična. Ne može biti slike bez sličnosti, ali sličnosti može biti bez slike. Dva su jajeta jednako bijela, pa ipak jedno nije slika drugoga; jer to što treba biti slika drugoga, treba poteći iz njegove naravi i mora biti od njega rođeno i njemu slično.

Svaka slika ima dva svojstva: Jedno je, da ona svoj bitak prima neposredno od onog čega je slika neproizvoljno, jer to ima naravan ishod na koji ga tjera narav kao grana iz stabla. Kad se lice primakne zrcalu, lice **mora** biti u njemu oslikano, htjelo ono ili ne htjelo. Ali **narav** se ne uslikava u zrcalnu sliku; nego usta i nos i oči i cijeli oblik lica - **to** se oslikava u zrcalu. Bog je međutim jedino sebi pridržao da u čemu god se on uslika, u tomu sasvim neproizvoljno uslika svoju narav i sve što on jest i što može dati; jer slika postavlja volji cilj, a volja slijedi sliku, i slika ima prvi proplamsaj iz naravi i uvlači u sebe sve ono što narav i bitak mogu pokazati; a narav se potpuno izlijeva u sliku, pa ipak ostaje cijela u samoj sebi. Jer učitelji ne smještaju sliku u Duha Svetog, nego je smještaju u srednju osobu, jer Sin ima

prvi izljev iz naravi; stoga se **on** u pravom smislu zove slika Očeva, a ne zove se tako Duh Sveti: on je samo iscvjetavanje iz Oca i iz Sina, no ipak ima **jednu** narav s njima dvojicom. Pa ipak volja nije nešto posređujuće između slike i naravi; da, ni spoznavanje, ni znanje, ni mudrost ne mogu ovdje biti nešto posređujuće, jer božanska slika izbija neposredovano iz plodnosti te naravi. Ako ovdje međutim ima nešto posređujuće (od) mudrosti, to je ta slika sama. Zato se Sin u božanstvu zove Mudrost Očeva.

Treba znati da jednostavna božanska slika, koja je duši utisnuta u najintimniju narav, biva primljena neposredovano; a ono najintimnije i najplemenitije što jest u (božanskoj) naravi, to se uslikava posve istinski u sliku duše, a pri tomu nije ni volja ni mudrost nešto posređujuće, kao što sam prije rekao: ako Mudrost **jest** posređujuća, to je slika sama. Ovdje je Bog neposredovan u slici, a slika je neposredovana u Bogu. Bog je ipak na mnogo plemenitiji način u slici nego slika u Bogu. Ovdje slika ne uzima Boga kako je on Stvoritelj, nego ga uzima kako je razumno biće, te se ono najplemenitije od (božanske) naravi posve uslikava u sliku. Ovo je naravna slika Božja, koju je Bog po naravi utisnuo u sve duše. Ja sad ovoj slici ne mogu ništa više dati; kad bih joj međutim dao bilo što više, morala bi biti sam Bog; a to nije tako, jer onda Bog ne bi bio Bog.

Drugo svojstvo slike trebate prepoznati u sličnosti slike. A ovdje pazite osobito na dvoje. Jedno je: slika nije od sebe same niti je ona (drugo) za sebe samu. Na jednak način kao i slika koja se prima u oku: ona ne potječe iz oka i nema bitka u oku, nego ovisi i drži se onoga čega

jest slika. Zato ona nije ni od sebe ni za sebe, nego zapravo potječe od onoga čega jest slika, i posve mu pripada i uzima od njega svoj bitak i jest isti bitak.

Sad me baš točno čujte! Što je slika u pravom smislu, to trebate prepoznati po četiri stvari, a možda će ih biti i više. Slika nije od sebe niti je za sebe; ona potječe od onog čega jest slika i pripada mu sa svim što ona jest. Što je strano onomu čega je to slika, to njemu ne pripada niti od njega potječe. Slika uzima svoj bitak neposredno jedino od onoga čega jest slika, i s njim ima **jedan** bitak i jest taj isti bitak. Ovim nisam govorio o stvarima koje treba predavati (isključivo) u školama; nego ih se može sasvim u redu iznositi za pouku i na propovjedaonici.

Vi često pitate kako trebate živjeti. To trebate ovdje pomno spoznati. Baš tako kao što je ovdje kazano o slici, tako - gle - trebaš i živjeti. Trebaš biti od njega i trebaš biti za njega (= Boga), a ne trebaš biti od sebe i ne trebaš biti za sebe i ne trebaš nikomu pripadati. Kad sam jučer dolazio u ovaj samostan, vidio sam kadulju i druge trave gdje rastu na jednom grobu; i onda sam pomislio: tu leži dragi prijatelj nekog čovjeka, pa je taj komad zemlje njemu tim draži. Tko ima baš dragoga prijatelja, on voli sve što onomu pripada, a ne voli ono što je mrsko njegovu prijatelju. Prepoznajte usporedbu s tim na psu koji je (ipak tek) nerazumna životinja. On je svom gospodaru tako vjeran da mrzi sve što je mrsko njegovu gospodaru, a voli onoga tko je prijatelj njegova gospodara, te pri tomu ne pazi ni na bogatstvo ni na siromaštvo. Ma kad bi bio i neki slijepi siromah koji je odan njegovu gospodaru, on bi ga volio više nego kralja

ili cara koji bi bio mrzak njegovu gospodaru. Po istini kažem: Kad bi bilo moguće da bi pas polovicom svoga bića bio nevjeran svomu gospodaru, on bi sam sebe morao mrziti drugom polovicom.

Tuže se sad, međutim, mnogi ljudi na to da nemaju nutarnjosti ni pobožnosti ni slasti ni osobite utjehe od Boga. S takvim ljudima još nije sasvim u redu; može ih se doduše pustiti neka idu, ali nije to ono najbolje. Ja kažem po istini: dok se u tebi uslikava bilo što što nije vječna Riječ ili iz vječne Riječi ne izvire, pa ma koliko to bilo dobro, s tim zaista nije ništa ispravno. Stoga je pravednik jedino taj koji je uništio sve stvorene stvari i stoji ravno usmjeren na Božju Riječ bez ikakva osvrta, i u njoj uobličen i ozrcaljen u pravednosti. Takav čovjek začinje ondje gdje Sin začinje i jest sam Sin. Jedno Pismo kaže: **»Nitko ne pozna Oca nego Sin« (Mt 11,27)**, i stoga: Ako hoćete spoznati Boga, morate ne samo biti slični Sinu nego morate biti sam Sin.

Ali mnogi ljudi hoće da Boga gledaju onim očima kojima gledaju kravu, i hoće da Boga ljube onako kako kravu vole. Nju voliš radi mlijeka i sira i vlastite koristi. Tako postupaju svi oni ljudi što Boga ljube radi izvanjskog bogatstva ili nutarnje utjehe; ali ti Boga ne ljube ispravno, nego ljube svoje koristoljublje. Da, ja kažem, tako mi istine: Sve na što se upravlja tvoja težnja, a što nije Bog u samomu sebi, (to) ne može nikada biti tako dobro (a) da ti ne bude prepreka za najuzvišeniju istinu.

Pa, kako sam gore rekao: Kao što se Sveti Augustin uspoređuje sa zlatnom posudom, koja je dolje zatvorena a gore otvorena, gle, tako isto trebaš (i) ti biti: ako hoćeš stajati kod Svetog Augustina i u svetosti svih svetaca, tvoje srce mora biti zatvoreno spram sve stvorenosti i moraš Boga uzeti kao što on u sebi samomu jest. Stoga se muševci uspoređuju s višim moćima, jer su uvijek otkrivene glave, a žene s nižim moćima, jer je u njih glava uvijek pokrivena. Više moći su uzvišene iznad vremena i prostora i izvor im je neposredno u bitku duše; i zato se uspoređuju s muševcima, jer uvijek stoje nepokrivene. Zato je njihovo djelo vječno.

Jedan učitelj kaže da su sve niže duševne moći u istoj mjeri, kako su dotakle vrijeme ili prostor, izgubile svoje djevičanstvo i nikad se ne mogu tako razodjenuti i razabrati da bi ikad mogle dospjeti među više moći; zapadne ih doduše utisnuće slične slike.

Trebaš biti postojan i tvrd, to znači: trebaš biti uravnotežen u ljubavi i u trpljenju, u sreći i nesreći, i trebaš na sebi imati dragocjenost svega dragog kamenja, to znači da sve kreposti u tebi budu usavršene i iz tebe bivstveno teku. Trebaš proći i prijeći sve kreposti, a krepost trebaš uzeti samo u onom prauzroku gdje je ona jedno s božanskom naravi. A koliko si sjedinjeniji s božanskom naravi od anđela, toliko on mora po tebi začinjati. Da postanemo Jedno, neka nam Bog pomogne. Amen.

17. PROPOVIJED

Qui odit animam suam in hoc mundo etc.

(Joh. 12,25)

Ja sam rekao na latinskom jednu riječ koju naš Gospodin govori u svom evanđelju: **»Tko mrzi svoju dušu na ovom svijetu, taj je čuva za vječni život« (Iv 12,25).**

Pazite sad u ovim riječima na to, što naš Gospodin misli kad kaže da treba mrziti dušu. Tko svoju dušu ljubi u ovom smrtnom životu i (takvu) kakva jest ona u ovom svijetu, taj je gubi u vječnom životu; tko je međutim mrzi (takvu) kakva jest smrtna i u ovom svijetu, taj je čuva za život vječni.

Dva su razloga zbog čega on kaže »duša«. Kaže jedan učitelj: Riječ »duša« ne znači uzrok i ne pogađa narav duše. Zato jedan učitelj kaže: Tko piše o pokretnim stvarima, taj ne dotiče narav ni uzrok duše. Tko hoće imenovati dušu prema jednostavnosti i čistoći i ogoljenosti kakva ona u sebi samoj jest, taj za nju ne može naći nikakva imena. Oni je nazivaju dušom: to je kad se nekoga naziva tesarom, time ga se ne imenuje kao čovjeka ni kao Nikolu niti istinski prema njegovu bitku, nego ga se imenuje prema njegovu djelovanju. Tako to misli ovdje naš Gospodin: Tko dušu ljubi u čistoći, koja jest jednostavna narav duše, taj je mrzi i neprijatelj joj je u ovoj (zemaljskoj) odjeći; on je mrzi i tužan je i žalostan što ona stoji tako daleko od čiste svjetlosti, što ona u samoj sebi jest.

Naši učitelji kažu: Duša se zove vatra radi moći i žara i sjaja što je u njoj. Drugi kažu da je ona iskra nebeske naravi. Treći kažu da je ona svjetlost. Četvrti kažu da je ona duh. Peti kažu da je ona broj. Mi ne nalazimo ništa što bi bilo tako čisto i bistro kao broj. Zato bi oni htjeli dušu imenovati nečim što bi bilo čisto i bistro. U evanđeljima postoji broj - govori se o jednom anđelu, o dva anđela, - i u svjetlosti postoji broj. Stoga se nju (= dušu) imenuje onim najčistijim i najbistrijim, a ipak ne stiže do temelja duše. Bog, Koji je bez imena - on nema imena - jest neizreciv, i duša je u svom temelju isto tako neizreciva kao što je i on neizreciv.

Postoji nadalje još nešto zbog čega on kaže da ona mrzi. Riječ koja imenuje dušu označuje dušu kakva jest u tamnici tijela, pa zato naznačuje da ta duša sa svim onim svojim bitkom, što nju još može učiniti predmetom vlastita mišljenja, jest još u svojoj tamnici. Ondje gdje ona još ima pogled na ove niže stvari te njih kroz osjetila ponešto u sebe uvlači, ona odmah biva tjelesna; jer riječi ne mogu dati ime nikakvoj naravi koja je iznad nje.

Postoje tri razloga zbog čega duša treba mrziti samu sebe. Jedan je razlog: trebam je mrziti ukoliko jest **moja**; jer ukoliko je moja, utoliko nije Božja. Drugi je (razlog): budući da moja duša nije potpuno u Boga položena ni usađena ni s njim suobličena. Augustin kaže: Tko hoće da Bog bude njemu vlastit, taj mora prije toga postati vlastit Bogu, i to mora nužno biti tako. Treći razlog jest: Ako duša sebi godi kao duša, a Bog joj **s dušom** godi, onda to nije ispravno. Njoj treba goditi Bog **u sebi**

samomu, jer on je potpuno iznad nje. Zbog toga je Krist govorio: »**Tko ljubi svoju dušu, taj je gubi**« (Iv 12,25).

Ono od duše što je u ovom svijetu ili što se na svijet osvrće i gdje nešto od nje biva dotaknuto i prema vani zirka, to ona treba mrziti. Jedan učitelj kaže da je duša u onom svomu najuzvišenijem i najčistijem iznad svijeta. Ništa dušu ne vuče u ovaj svijet nego jedino ljubav. Ima ona ponekad naravnu ljubav koju gaji prema tijelu. Ponekad ona ima voljnu ljubav koju gaji za stvorenje.

Jedan učitelj kaže: Kao što oko nema veze s pjevanjem i uho s bojom, tako ni duša u svojoj naravi nema veze s onim što je u ovom svijetu. Stoga naši učitelji prirodoslovlja kažu da je puno više tijelo u duši nego duša u tijelu: Kao što bure mnogo više sadrži vino nego vino bure, tako duša više drži tijelo u sebi nego tijelo dušu. Ono što duša u ovom svijetu ljubi, ona je od toga po svojoj naravi slobodna.

Jedan učitelj kaže: Narav je i naravna savršenost duše da ona postane jedan razuman svijet (ondje) gdje je Bog u nju uobličio pralikove svih stvari. Tko kaže da je došao do svoje naravi, taj mora u sebi naći oblikovane sve stvari u onoj čistoći u kojoj su one u Bogu; ne onakve kakve su u svojoj vlastitoj naravi, nego kakve su u Bogu. Nijedan duh i nijedan anđeo ne dotiču temelj duše niti narav duše. Ona u ovom dolazi u ovo prvo, u početak, gdje (se) Bog izlijeva s dobrotom u sva stvorenja. Ondje ona uzima sve stvari u Bogu, ne u onoj čistoći kakve su one u svojoj naravnoj čistoći, nego u čistoj jednostavnosti kakve su one u Bogu. Bog je čitav ovaj svijet sazdao kao od ugljena. Slika koja je od zlata tvrđa

je nego svijet što je od ugljena. Tako su (i) sve stvari u duši čistije i plemenitije nego što su u ovom svijetu. Ona (međutim) građa od koje je Bog sazdao sve stvari nevrednija je nego ugljen u usporedbi sa zlatom. Tko hoće napraviti jednu luku, taj uzme malo zemlje; to je njegova građa s kojom radi. Ali onda joj daje oblik koji je u njemu (samomu); taj (oblik) je u njemu plemenitiji nego građa. Time hoću reći da su sve stvari neizmjerljivo vrednije u razumskom svijetu, koji jest duša, nego što su u ovom svijetu; baš (tako) kao slika koja je utisnuta i ukopana u zlato, tako su slike svih stvari jednostavne u duši.

Jedan učitelj kaže: Duša u sebi ima mogućnost da u nju budu utisnute slike svih stvari.

Jedan drugi kaže: Duša nije nikada stigla do svoje čiste naravi, osim kad u sebi nalazi sve stvari oblikovane u razumskom svijetu, koji je nepojmljiv; nijedna misao do tamo ne doseže.

Grgur kaže: Što govorimo o božanskim stvarima, to moramo mucati, jer se mora izražavati riječima.

Još jednu riječ o duši i onda ništa više: **»Vi kćeri jeruzalemske, ne gledajte na to što sam tamnoputa! Sunce me je pocrnilo i djeca moje majke borila su se (prepirala) sa mnom« (Pj 1,4 - 5).** Ovim ona misli na djecu svijeta; njima duša kaže: To što me obasjava i dotiče od sunca, to je od svjetskog uživanja, to mene čini tamnom i smeđom. Smeđa nije savršena boja; ona ima nečega svijetlog ali i tamnog. Što god da duša misli ili čini, koliko god to u njoj može biti svijetlo, ipak je

pomiješano. Stoga ona kaže: »Djeca moje majke borila su se protiv mene.« Djeca su sve niže duševne moći; one se sve bore protiv nje i napadaju je. Nebeski je Otac naš (zbiljski) otac, a kršćanstvo naša majka. Koliko god je ono lijepo i urešeno i koliko god je korisno sa svojim djelima, ono je (ipak) još sve nesavršeno. Stoga on govori: **»O najljepša među ženama, izađi i odlazi!« (Pj 1,7)**. Ovaj je svijet poput žene, jer je slab. A zašto on onda ipak kaže: *«Najljepša među ženama»*? Anđeli su ljepši, ali su daleko nad dušom uzvišeni. Stoga on kaže: *»Najljepša«* - u njezinu naravnom (razumskom) svjetlu - *»izađi i odlazi«*; izađi iz ovog svijeta i odlazi od svega onoga čemu je tvoja duša još naklonjena. I gdje god još nešto od nje (= duše) biva doticano, to ona treba mrziti.

Molite našega dragoga Gospodina za to da svoju dušu mrzimo pod odjećom pod kojom je ona naša duša, da bismo je sačuvali za vječni život. Neka nam u tome Bog pomogne. Amen.

18. PROPOVIJED

Adolescens, tibi dico:

surge

(Luc. 7,11)

Naš je Gospodin išao u grad, koji se zvao Naim, i s njim mnogo naroda, a također i njegovi učenici. Kad su došli pod gradska vrata, tamo su iznosili jednoga mrtvog mladića, sina jedinca jedne udovice. Naš je

Gospodin pristupio i dotakao lijes na kojem je mrtvac ležao te rekao: »Mladiću, tebi kažem, ustani!« Mladić se uspravio i odmah pomoću (u njemu prebivajuće) sličnosti (s vječnom Riječi = Kristom) počeo govoriti da je uskrsnuo po vječnoj Riječi (Lk 7,11 - 15).

Ja sad kažem: »On je išao u grad.« Taj grad jest **ona** duša koja je dobro uređena i utvrđena i čuvana od lomnosti i koja je isključila svaku mnogostrukost, te je složna i dobro utvrđena u Isusovu spasenju i obzidana i obuhvaćena božanskim svjetlom. Stoga govori prorok: **»Bog je zidina oko Siona« (Iz 26,1)**. Vječna Mudrost govori: **»Ja ću jednako nanovo otpočiniti u pomazanu i posvećenu gradu« (Sir 24,15)**. Ništa tako jako ne odmara niti sjedinjuje kao ono što je jednako; stoga je sve ono jednako unutra i u blizini. Ona je duša posvećena u kojoj je samo Bog i u kojoj ne nalazi počinka nijedno stvorenje. Stoga on kaže: »U pomazanu i posvećenu gradu jednako ću nanovo otpočiniti.« Svaka svetost potječe od Duha Svetoga. Priroda ništa ne preskače; ona uvijek počinje djelovati kod najnižega pa tako djeluje sve do najvišega. Učitelji kažu da zrak nikada ne biva vatrom ako se prije nije razrijedio i zagrijao. Duh Sveti uzima dušu i pročišćava je u svjetlu i milosti i privlači je gore u najviše visine. Stoga on kaže: »U posvećenu gradu jednako ću nanovo otpočiniti.« Koliko duša počiva u Bogu, toliko Bog u njoj počiva. Ako ona (samo) dijelom u njemu počiva, onda (i) on (samo) dijelom u njoj počiva; ako ona sasvim u njemu počiva, onda (i) on u njoj sasvim počiva. Stoga govori vječna Mudrost: »Ja ću **jednako** nanovo otpočiniti.«

Učitelji kažu da se žuta i zelena boja u dugi tako blago jedna na drugu priključuju da nijedno oko nema tako oštar vid da bi moglo to (= prijelaz) opaziti; Priroda djeluje tako postupno te time sliči prvom izljevju, kojemu anđeli još toliko slične da se Mojsije o tomu nije usudio pisati s obzirom na moć shvaćanja nejakih ljudi, da oni ne bi njih (tj. anđele) obožavali: **tako** (jako) oni slične prvom izljevju. Jedan veoma visoki učitelj kaže da je najviši anđeo »duhova« (= inteligencija) tako blizu prvom izljevju te da u sebi ima tako mnogo božanske sličnosti i božanske moći, da je **on** stvorio cijeli ovaj svijet i k tomu sve anđele koji su ispod njega. U ovomu leži dobra pouka, da je Bog tako visok i čist i tako jednostavan da on u svomu najvišem stvorenju čini da ono djeluje u njegovoj moći onako kao što dvorski meštar djeluje u kraljevoj moći te upravlja njegovom zemljom. On kaže: »U posvećenu i pomazanu gradu jednako ću nanovo otpočiniti.«

Rekao sam nedavno o dverima, iz kojih se Bog rastapa, da su one dobroti. Bitak je međutim ono što se u sebi drži i što se ne rastapa; nego on stapa. To je opet jedinstvo što se u sebi samomu drži kao jedno, a odijeljeno je od svih stvari i van se ne priopćuje. Dobroti je međutim ono u čemu se Bog rastapa i sebe priopćuje svim stvorenjima. Bitak je Otac, Jedinstvo je Sin s Ocem, Dobroti je Duh Sveti. A Duh Sveti uzima dušu, »posvećeni grad«, u onom najčistijem i najvišem, i uznosi je u svoj praizvori, to jest u Oca, u temelj, u ono prvo u čemu Sin ima svoj bitak, sve tamo gdje vječna Mudrost »jednako otpočiva« »u posvećenu gradu«, u najdubljoj nutрини.

Sad on govori: »Naš je Gospodin išao u grad Naim«. »Naim« znači »sin goluba« i znači jednostavnost. Duša ne treba nikada počiniti u moćnoj sili dok ne postane sasvim jedno u Bogu. To (tj. Naim) znači i »bujica«, a hoće reći da se čovjek ne treba dati pokrenuti na grijehe i propuste. »Učenici« jesu božanska svjetlost što treba bujicom teći u dušu. »Veliko mnoštvo« to su kreposti o kojima sam nedavno govorio. Duša mora uzaći s vrućom željom i velikim krepostima daleko premašiti dostojanstvo anđela. Tako se (onda) dolazi pod »vrata«, to jest: u ljubav i u jedinstvo, ona »vrata« gdje su iznosili mrtvaca, mladića, sina jedne udovice. Naš je Gospodin pristupio, a ja ostavljam po strani kako je on dotaknuo, ali ne ostavljam po strani da je rekao: »Uspravi se, mladiću!«

On je bio sin jedne udovice. Muž je bio mrtav, stoga je i sin bio mrtav. Jedini sin duše to je volja i sve te duševne moći; sve su one u nutrini razuma. Razum, to je muž u duši. A budući da je muž mrtav, i sin je mrtav. Ovomu mrtvom sinu govorio je naš Gospodin: »Tebi kažem, mladiću, ustani!« Vječna Riječ i živa Riječ, u kojoj sve stvari žive i koja sve stvari uzdržava, ubesjedila je život u mrtvaca »i on se uspravi i počeo govoriti«. Kad Riječ u dušu govori, a duša odgovara u živoj Riječi, tada sin u duši oživljuje.

Učitelji pitaju što je bolje: moć (ljekovitih) trava ili moć riječi ili moć kamenja. Treba se posavjetovati o tomu što treba izabrati. Trave imaju veliku moć. Čuo sam da su se borile jedna zmija i jedna lasica. Tada lasica otrči i donese neku travu i omota je nečim drugim i baci tu travu na zmiju, i ona puče i tu leže mrtva. Što (li) je lasici

dalo tu pamet? To da je znala za moć u toj travi. U tomu leži stvarno velika mudrost. Riječi također imaju veliku moć; moglo bi se činiti čuda riječima. Sve riječi imaju moć od prve Riječi. Kamenje također ima veliku moć po sličnosti koju u njemu učine zvijezde i nebeska sila. Budući da (pak) slično u sličnomu tako mnogo može, stoga se duša treba u svomu nadnaravnom svjetlu uzdići u ono najčistije i najviše te tako ući u anđeosku svjetlost, te s anđeoskim svjetlom dospjeti do božanskog svjetla i tako stajati između tri svjetla na križanju putova, u visini gdje se ta svjetla sudaraju. Ondje joj vječna Riječ ubesjedi život; ondje duša oživljuje i osposobljuje se odgovarati u toj Riječi.

Da i mi dospijemo ondje odgovarati u vječnoj Riječi, neka nam Bog pomogne. Amen.

19. PROPOVIJED

Sta in porta domus domini et

loquere verbum

(Jer. 7,2)

Naš Gospodin govori: »**Stoj na vratima kuće Božje i govori riječ i razglašuj riječ!**« (Jr 7,2). Nebeski Otac govori jednu Riječ i govori je vječno, i u toj jednoj Riječi troši on svu svoju moć, i on u toj jednoj Riječi izriče cijelu svoju božansku narav i sva stvorenja. Ta Riječ leži u duši skrivena, tako da je ne znamo i ne čujemo ako za nju ne pribavimo čujnost u dubini; prije se ona ne čuje;

nego se moraju ukloniti svi glasovi i svi zvukovi i tu mora biti čista tišina, muk. O ovom smislu sad više neću govoriti.

Sad: »Stoj na vratima!« Tko stoji, njegovi su udovi poredani. Hoće reći da gornji dio duše treba stajati čvrsto uspravljen. Sve što je uređeno mora biti podređeno onomu što stoji iznad njega. Sva stvorenja su Bogu nedopadljiva ako iznad njih ne sjaji naravno svjetlo duše, u kojem ona dobivaju svoj bitak, i ako nad svjetlom duše ne sjaji anđeosko svjetlo te nju pripravlja i čini prikladnom da bi u njoj moglo djelovati božansko svjetlo; jer Bog ne djeluje u tjelesnim stvarima, (nego samo) djeluje u vječnosti. Stoga duša mora biti sabrana i povučena u visinu i mora biti duh. Ondje Bog djeluje, ondje se Bogu sviđaju sva djela. Bogu se ne mili nikad nijedno djelo osim ako se **ondje** čini.

Sad: »Stoj na vratima u kući Božjoj!« »Kuća Božja« to je Jedinstvo njegova bitka! Ono što je jedno najbolje se drži sasvim za se samo. Stoga Jedinstvo stoji kod Boga i Boga drži na okupu te ništa ne pridodaje. Ondje on sjedi u svomu najvlastitijemu, u svojem **esse**, posve u sebi, nigdje izvan sebe. Ali ondje gdje se on topi, tu se on rastapa. Njegovo rastapanje jest njegova dobrota, kao što sam nedavno kazao u vezi s temom spoznaje i ljubavi. Spoznaja oslobađa, jer spoznaja je bolja nego ljubav. Ali dvoje je bolje nego jedno, jer spoznaja u sebi nosi ljubav. Ljubav se zaluđuje i čvrsto se veže uz dobrotu, a u ljubavi ja ostajem visjeti na »vratima«, i ljubav bi bila slijepa kad ne bi bilo spoznaje. Kamen također ima ljubav i njegova ljubav traži (zemljan) temelj. Ako ostajem visjeti u ljubavi, u prvom rastapanju, te

uzimam Boga ukoliko je on dobar, uzimam »vrata«, ali ne uzimam Boga. Stoga je spoznaja bolja, jer ona **vodi** ljubav. Ljubav međutim budi želju, čežnju. Spoznaja naprotiv ne pridodaje ni jednu jedinu misao, nego oslobađa i odvaja se i ide naprijed i dotiče Boga kakav jest, čist, i shvaća ga jedino u njegovu bitku.

»Gospodine, dolikuje zacijelo tvojoj kući«, u kojoj to se slavi, »da bude sveta« i da bude kuća molitve »u duge dane« (Ps 92,5). Ne mislim ja ovdje na dane (= zemaljske dane): Kad kažem »duljina bez duljine«, onda je to (prava) duljina; »širina bez širine«, to je (prava) širina. Kad kažem »sve vrijeme«, onda mislim iznad vremena, još više: sasvim iznad ovoga ovdje, kako sam gore rekao, ondje gdje nema ni ovdje ni sada.

Jedna je žena pitala našega Gospodina gdje bi trebalo moliti. Tada je naš Gospodin rekao: **»Doći će vrijeme i već sada jest tu, kad će pravi klanjaoci moliti u duhu i u istini. Jer Bog je duh, stoga treba moliti u duhu i u istini« (Iv 4,23 - 24).** Ono što jest sama istina, to mi nismo; doduše, (i) mi jesmo istiniti, ali ima tu i dio lažnoga. U Bogu međutim nije tako. Duša treba, štoviše, u prvom izljevu, gdje izbija i izvire (čista, puna) istina, stajati na »vratima kuće Božje« i treba riječ govoriti i razglašavati. Sve što jest u duši treba govoriti i slaviti, a nitko ne treba čuti taj glas. U tišini i miru - kao što sam nedavno kazao o onim anđelima koji sjede kod Boga u zboru mudrosti i vatre - ondje govori Bog u dušu i cijelog sebe izgovara u dušu. Ondje Bog rađa svoga Sina i ima tako veliko uživanje u toj Riječi i ima prema njoj tako veliku ljubav da nikada ne prestaje govoriti tu Riječ sve vrijeme, to jest: iznad vremena. Dobro odgovara uz naša

izlaganja da kažemo: »Kući tvojoj zacijelo dolikuje svetost« i slava i da u njoj ne bude ništa drugo osim ono što tebe slavi.

Naši učitelji kažu: Što Boga slavi? - To čini jednakost. Tako dakle Boga slavi sve što je u duši Bogu jednako; što god je Bogu nejednako, to Boga ne slavi; tako kao što neka slika slavi svoga majstora koji je u nju utisnuo cijelo umijeće koje on krije u svom srcu i koji je nju (= sliku) napravio tako sličnom sebi. Ova sličnost bez riječi slavi svoga majstora. Što se može riječima slaviti ili se ustima moli, to je nešto malovrijedno. Jer naš je Gospodin jednom rekao: **»Vi molite a ne znate što molite. Doći će još (ipak) pravi molitelji koji se mojemu Ocu klanjaju u duhu i istini« (Iv 4,22 - 23).**

Što je molitva?

Dionizije kaže: Uspinjanje k Bogu u razumu, to je molitva.

Jedan poganin kaže: Gdje je duh i jedinstvo i vječnost tu će Bog djelovati. Gdje je tijelo protiv duha, gdje je rastresenost protiv jedinstva, gdje je vrijeme protiv vječnosti, tu Bog ne djeluje; on se s time ne podnosi. Nego se mora odbaciti svako uživanje i zadovoljstvo i radost i ugodnost što se može imati ovdje (na zemlji). Tko hoće Boga slaviti, taj mora biti svet i sabran i biti duh i ne biti nigdje vani; štoviše, mora biti sasvim »jednak« uznesen u vječnost nad sve stvari. Ne mislim (samo) sva stvorenja što su stvorena, nego (k tomu) sve što bi on mogao biti kad bi htio; iznad toga se duša mora vinuti. Dok je (još) bilo što iznad duše i dok je (još) bilo

što ispred Boga, što nije Bog, dotle ona ne dolazi u temelj »u duge dane«.

A Sveti Augustin kaže: Kad svjetlo duše u kojem stvorenja primaju svoj bitak sjaji nad stvorenjima, on to naziva jutrom. Kad anđeosko svjetlo sjaji nad svjetlom duše i u sebe ga uključuje, onda on to naziva sredinom prijepodneva.

David govori: **»Staza pravednikova raste i uspinje se do u puno podne« (Izr 4,18)**. Ta staza je lijepa i ugodna i mila i prima. Nadalje: kad (onda) božansko svjetlo zasja nad anđeoskim svjetlom, pa se svjetlo duše i anđeosko svjetlo sliju u (to) božansko svjetlo, onda se to naziva podne. Onda je dan na vrhuncu i u najvećoj duljini i savršenosti kad sunce stoji najviše i izlijeva svoj sjaj na zvijezde, a zvijezde izlijevaju svoj sjaj na mjesec tako da se sve pod suncem poreda. Sasvim tako uključilo je božansko svjetlo u sebi anđeosko svjetlo i svjetlo duše, tako da je sve poredano i stoji uspravno te onda sve odreda Boga slavi. Tu onda nema ničega što ne bi Boga slavilo i sve stoji Bogu slično, što sličnije to punije Boga, i redom Boga slavi. Naš je Gospodin govorio: **»Ja ću prebivati s vama u vašoj kući« (Jr 7,3 - 7)**. Mi molimo Boga, našega dragoga Gospodina, da prebiva ovdje kod nas, da bismo mi mogli vječno s njim prebivati; neka nam u tomu Bog pomogne. Amen.

20. PROPOVIJED

***Homo quidam fecit cenam
magnam***

(Luc. 14,16)

Sveti Luka piše nam u svom evanđelju: »**Neki čovjek priredi večeru ili gozbu**« (Lk 14,16). Tko je to priredi?

Jedan učitelj kaže ovako: da to znači veliku ljubav, jer Bog na nju ne pripušta nikoga tko nije blizak s Bogom.

Drugo, on objašnjava kako čisti moraju biti oni koji uživaju ovu večeru. No večeri nikad nema dok nije prethodno prošao cio dan. Da nema sunca, nikada ne bi bilo dana. Kad sunce izađe, tada je jutarnja svjetlost; potom ono sja sve više dok ne dođe podne. Na sličan način izbija božansko svjetlo u duši, da sve više prosvijetli duševne moći dok ne bude podne. Ni na koji način ne biva duhovnog dana u duši ako ona nije primila božansko svjetlo.

Treće, on objašnjava, da tko god hoće dostojno primiti ovu večeru, mora doći navečer. Večer je uvijek kad gasne svjetlo ovoga svijeta. David pak govori: »**On se uspinje uvečer, a njegovo ime jest: Gospodin**« (Ps 67,5). Tako (i) Jakov: **Kad bi večer, leže on i zaspava (Post 28,11)**. To označuje spokoj duše.

Četvrto, kao što kaže Grgur, ovo (= mjesto u Svetom Pismu) objašnjava da nakon te večere više ne slijedi nikakav drugi obrok. Komu Bog dadne ovo jelo, njemu je ono tako slatko i ukusno da on više nikad nema volje za nekim drugim jelom.

Sveti Augustin kaže: Bog je takav da se onaj tko ga pojmi ni u čemu drugom ne može smiriti.

Sveti Augustin kaže: Gospodine, ako nam uzmeš sebe, onda nam daj drugog Sebe ili nećemo nikad naći mira; mi nećemo ništa drugo nego tebe. Jedan pak svetac kaže o nekoj bogoljubnoj duši da ona Boga primora na sve što ona hoće, pa ga potpuno zaludi, tako da on njoj ne može uskratiti ništa od svega onoga što on jest. On se na **jedan** način suzdržavao, a davao se na **drugi** način; ustezao je sebe kao Boga i čovjeka i davao sebe kao Boga i čovjeka, kao drugog Sebe u tajnom obličju. Veliku svetinju ne daje se rado dirati ni gledati nezastrtu. Stoga je on sebe odjenuo u odjeću lika kruha, baš kao što moja duša pretvara tjelesnu hranu, tako da nema nijednoga kutka moje naravi koji se s njom ne sjedinjuje. Jer u prirodi ima jedna moć koja odvaja i odbacuje ono (naj)grublje; ali ono plemenitije ona uzdiže, tako da nigdje ne zaostaje ni koliko je vrh igle što se s time ne sjedini. Ono što sam jeo prije četrnaest dana tako je jedno s mojom dušom kao i ono što sam primio u tijelu svoje majke. Tako je s onim koji ovu hranu prima čisto: taj tako istinski biva s njom jedno kao što su meso i krv jedno s mojom dušom.

Bio »neki čovjek«, taj čovjek nije imao imena, jer taj čovjek jest Bog. Jedan pak učitelj kaže o prvom uzroku da je on uzvišen iznad riječi. Ta nedostatnost leži u jeziku. To dolazi od preobilja čistoće njegovog (=Božjeg) bitka. O stvarima se može izricati samo na tri različita načina:

prvo, pomoću onoga što je **iznad** stvari,
drugo, pomoću jednakosti stvari, treće,

pomoću djelovanja stvari.

Dat ću jednu usporedbu. Kada moć sunca iz korijena uzvlači u grane najplemenitiji sok pa od toga čini cvat, sunčeva moć ipak ostaje nad tim. Sasvim tako, kažem ja, djeluje božansko svjetlo u duši. To u čemu duša Boga izriče, ne krije u sebi ništa od prave istine njegova bitka; o Bogu **ne može** nitko izreći u pravom smislu ono što on jest. Kaže se katkada: jedna je stvar slična nekoj (drugoj) stvari. Kako pak sva stvorenja gotovo ništa od Boga u sebi ne uključuju, stoga ona o njemu ne mogu ništa ni objaviti. Kad neki slikar stvori savršenu sliku, na njoj se prepoznaje njegova umjetnost. Pa ipak je na njoj ne možemo potpuno spoznati. Sva stvorenja (zajedno) ne mogu Boga izraziti, jer ona nisu sposobna primiti ono što on jest. Taj (pak) Bog i čovjek pripremio je večeru, onaj neizrecivi čovjek za kojeg ne postoje riječi.

Sveti Augustin kaže: što se o Bogu izrekne, to nije istinito; što se o njemu međutim **ne** izrekne, to je istinito. O čemu god se kaže da Bog jest, on to nije; što se o njemu **ne** izriče, on istinskije jest to nego ono o čemu se kaže da on to jest. Tko je priredio ovu gozbu? »Neki čovjek«: **onaj** čovjek koji jest Bog.

Kralj David pak govori: **»O Gospodine, kako je velika i mnogostruka tvoja gozba i okus slasti, što je pripravljena onima koji tebe ljube, (ali) ne onima koji se tebe boje« (Ps 30,20).**

Sveti Augustin razmišljao je o ovoj hrani, onda ga je uhvatila jeza i ona mu nije godila. Onda je čuo jedan glas odozgo, tik pokraj sebe: »Ja sam hrana velikih, rasti

i postani velik pa mene jedi. Ne smiješ zamišljati da se ja pretvaram u tebe: naprotiv, ti ćeš se pretvarati u mene.«

Kad Bog u duši djeluje, onda se u ognju i žegi pročišćava i izbacuje ono što u duši postoji nejednako. Tako mi čiste istine! Više duša ide u Boga nego ijedna hrana u nas, još više: to dušu preobražava u Boga. A ima u duši jedna moć koja odvaja ono grublje i s Bogom se sjedinjuje: to je iskra duše. Još više biva moja duša jedno s Bogom nego hrana s mojim tijelom.

Tko je priredio ovu gozbu? »Neki čovjek«. Znadeš li ti koje je njegovo ime? **Onaj** čovjek, što je neimenovan. Taj čovjek posla svoga slugu.

Sveti Grgur pak kaže: Ovaj sluga, to su propovjednici. U drugom smislu, **anđeli** su taj sluga. U trećem, kako se **meni** čini, ovaj sluga je ona iskra duše što je od Boga stvorena i koje je svjetlo odozgo utisnuto, i slika božanske naravi što se na sve načine opire svemu što nije božansko, i nije to neka duševna **moć**, kao što je mislila nekolicina učitelja, a posvuda je naklonjena dobru; čak je još i u paklu naklonjena dobru.

Učitelji kažu: Ovo je svjetlo takve naravi da ima stalno nastojanje, a zove se sintereza, što znači povezivanje i odvrćanje. Ono ima dva zadatka. Jedan je, zagriženi otpor spram svega što nije čisto. Drugi je zadatak, da stalno mami na dobro - a to je u dušu neposredno utisnuto - čak još i kod onih što su u paklu. Zbog toga je to **velika** večera.

On je pak slugi govorio: **»Izađi i zazovi da dođu oni koji su pozvani; sad je sve spremno« (Lk 14,17).** Sve što on jest, sve to duša prima. Ono za čim duša žudi, sada je spremno. Što god Bog daje, to je uvijek bilo u nastajanju; nastajanje toga u ovom je sada nanovo i svježije i potpuno u jednom vječnom sada.

Jedan veliki učitelj kaže: Nešto što ja vidim, pročišćuje se i produhovljuje u mojim očima, a svjetlo što dospijeva u moje oko ne bi nikada došlo u moju dušu da nema one moći što je nad njom.

Sveti Augustin kaže da je to iskra više unutar istine nego sve što čovjek može naučiti. Svjetlo gori. Kaže se pak da se jedno od drugoga pali. Ako se ima to zbiti, onda je nužno da to što (već) gori bude gore. Kao kad bi netko uzeo svijeću koja bi doduše bila ugašena, ali bi još tinjala i izgurala, pa je podigao prema drugoj, onda bi se plamen s dimom spustio i upalio drugu svijeću. Kaže se da jedna vatra pali drugu. Tome ja protuslovim. Jedna se vatra jamačno pali sama. Ono što treba zapaliti drugo, mora biti iznad toga, poput neba: ono ne gori i hladno je; ono ipak zapaljuje vatru, a to se zbiva dodirom anđela. Tako se i duša priprema vježbanjem. Time se ona odozgo prema dolje zapali. To se zbiva anđeoskim svjetlom.

On pak kaže slugi: **»Izađi i zazovi da dođu oni koji su pozvani; sve je spremno« (Lk 14,17).** Tada govoraše jedan: **»Kupio sam imanje, ne mogu doći« (Lk 14,18).** To su oni ljudi što se na neki način još sapliću u brižnosti: ti nikad neće uživati ovu večeru. Drugi govoraše: **»Kupio sam pet jarmova volova« (Lk**

14,18). Ovih pet jarmova, tako mi se čini, odnose se, pravo shvaćeno, na pet osjetila; jer svako je osjetilo razdvojeno, čak je i jezik sam u sebi dvostruk. Stoga - kao što sam prekjučer kazao - kad je Bog govorio onoj ženi: **»Dovedi mi svoga muža«, ona reče: »Nemam ga.« Onda on reče: »Imaš pravo, pet si ih imala, a taj kojega sad imaš, nije tvoj muž« (Iv 4,16- 18).** To hoće reći: Oni koji žive prema pet osjetila, ti zaista neće nikad uživati ovu hranu. Treći govoraše: **»Oženio sam se, ja ne mogu doći« (Lk 14,20).** Duša je u cijelosti muž kad je Bogu okrenuta. Kad se duša okrene na stranu, ona se onda zove ženom; ali kad se u sebi spozna Boga i kad se Boga doma traži, onda je duša muškarac. U Starom je pak zavjetu bilo zabranjeno da muškarac obuče žensku odjeću ili žena mušku. Duša je muškarac onda kad bez posredovanja jednostavno navaljuje k Bogu. Kad ona međutim na bilo koji način van zirkla, onda je ona žena. Onda Gospodin reče: **»Zaista! Oni nikada neće uživati moje hrane«,** i reče slugi: **»Izadi na uske staze i široke putove do ograda na široke ceste« (Lk 14,21 +23 - 24).** Što uže to šire. »Do ograda«: neke moći su na određeni način »ograđene«. Moć kojom vidim, njom ne čujem, a onom kojom čujem, ne vidim. Tako stoji i s drugima. Pa ipak je duša cijela u svakom udu, ali izvjesna moć nije nigdje vezana.

Što je pak »sluga«? To su anđeli i propovjednici. Kako se međutim *meni* čini, sluga je (ona) iskra. On govoraše slugi: »Otiđi do ograda i natjeraj unutra svakovrsne ljude: slijepi i hrome, slabe i bolesne. Zaista! Ostali neće nikada uživati moje hrane.« Da bismo mi odložili te tri (gore navedene) stvari te postali »muškarcem«, neka nam Bog pomogne. Amen.

